کانیی خومان

هەقایەت و ئەفسانەی کوردی

(ناوچەی خۆشناوەتی)

کۆکردنەوە و پەراوێزی

هێمن عومەر خۆشناو

بڵاوکراوەکانی ئیستیتیوتی کەلەپووری کورد–سلێمانی

2013

پێرست

پێشەکی..9
کورتەیەك لە سنووری جوگرافیای خۆشناوەتی..........................13
فەقیر...17
ڕدێن ڕەش و ڕدێن سپی..39
سوڵتان و شای پەرییان..65
ئەحمەد پاشا...81
فەقیری دان کەسك و چل برا..91
خورشیدی خاوەر زەمین..105
فەقێ ئەحمەدی تارانێ...121
کاروباری مارێ ژن بەڕێوابا..135
کەچەری قازەوان...167
سەگەبۆر...175
هەرچی خوا نەکا ناکرێ...181
ئەحمەدی خویندەوار..187
لاسی ئەحمەد بەگی شارەزووری......................................207
فاتمێ حەفت برایان...231
سێ کۆسە..233
کوڕە پاشا و سەرقافڵەچی...237
شێخ و مەرقەدی جاشکەکەرێ...241
حوسێنی غازی..243
نەخشەی شێوەزاری خۆشناوەتی.......................................297

پێشەکی

جیهانی فۆلکلۆر و ئاخاوتنی پێشینانمان، جیهانێکە کە لە زۆر لایەنەوە نەقشی لەسەر دیواری بیر و زانیاریمان دروست کردووە، ئەم کاریگەرییە بە جۆرێکە کە دەتوانین بڵێین وەك سەرچاوەی زۆربەی هەوڵەکانی نووسینە لە زۆر باری جۆراوجۆردا. بەرهەمی بیری پێشینانمان، ئەوەندەی بەسەرزارەوەیە و دەوترێتەوە، کەمتر ئامادەی مەیدانی توێژینەوەیە. ئاشکرایە کە بەپێی تێپەڕبوونی ڕۆژگار و گۆڕانی نەوەکان، ئەم بابەتەش هێدی هێدی بەرەو کاڵبوونەوە دەڕوات و سیمای کەمتر لە بیرۆکەی پاراستندا بەرجەستە دەکات، بۆیە هەر هەوڵێك بۆ کۆکردنەوەیان بدرێت، لە گەڵێ ئاراستەوە کەڵکی دەبێت، بەتایبەت ئەگەر ئەم هەوڵدانە بۆ ئەوەبێت کە هەموو ناوچەکانی کوردستان بگرێتەوە.

زۆربەی گەلان لە بواری کۆکردنەوەی بەرهەمی فۆلکلۆریدا، خاوەنی ئەرشیڤێکی نووسراوی دەوڵەمەندن و بەرهەمەکانیان بۆ زمانانی تر وەرگێڕاوە و بە گەلانی تریشیان ئاشنا کردووە. گەلی کوردیش وەك ئەم گەلانە خاوەن بەرهەمێکی زۆری فۆلکلۆرییە و گەنجینەیەکی لە ئەفسانە و داستان و پەندی پێشینان و... تد هەیە، کە بەداخەوە تا ئێستا وەك پێویست کۆ نەکراوەتەوە و خزمەت نەکراوە.

کۆکردنەوەی ئەم دەقانە و ڕاستەوخۆ لە سەرچاوەی گۆیندەکانیەوە، کارێکە گرنگی خۆی هەیە، بۆ نموونە لەم بەرهەمەدا کە لە ڕێگای کاسێت و تەسجیلەوە هەقایەتەکانمان وەرگرتووە، جگە لەوەی کە بەرهەمەکەمان وەك خۆیان و بێدەستکاری خستووەتە سەر پەڕە و نووسیومانەتەوە، ڕێگەشمان بۆ پاراستنی شێوەزار و دەیان و سەدان وشە کردووەتەوە کە جارێکی تر خۆیان لە زمانەکەدا بخەنەوە ڕوو. بەمانایەکی تر، جیاکردنەوەی دەقەکان لەسەر بنچینەی شێوەزار و ناوچەکان، دەرگایەکی دیکە بە ڕووی خوێنەردا دەکاتەوە تا لە ڕووی زاراوە و ناونانی کەرەستەکانەوە شارەزایی زۆرتر پەیدا بکات.

ناونانی ئەم کۆمەڵە هەقایەتە بە (کانیی خومان) بۆ ئەوەبووە کە بە ناوی هەقایەتەکانەوە نەبێت کە ئەمڕۆ بووە بە ڕێچکەیەك لە چاپکردنی کتێبەکاندا کە بۆتە باو لە زۆربەی کتێبە چاپکراوەکاندا ناوی یەکێك لە چیرۆکەکان بووە بە ناونیشانی بەرگی کۆمەڵە هەقایەتێك. ناوی ئەو کۆمەڵە هەقایەتەی کە لەم کتێبەدا هاتووە، بەناوی ئەو شوێنەوە ناونراوە کە هەقایەتبێژ لە میانی گێڕانەوەی هەقایەتەکەدا ناوی

بردووه كه بريتييه لەكانييەك كه دەكەوێته ناوەندی خۆشناوەتی له شەقڵاوە، ئەویش (كانیی خومان)[1]ـه.

له كۆكردنەوەی ئەم دەقانەدا كه له ماوەی نێوان ساڵی 2006–2008 دەست به كۆكردنەوەیان كراوە، به پلەی یەكەم مەبەست پاراستنه له فەوتان و كۆكردنەوەیانه له چوارچێوەی شێوەزارێكی دیاریكراو و ناوچەیەكی دیاردا كه ناوچەی خۆشناوەتییه، لەم ڕووەوەشەوە هەوڵ دراوە گۆیندەكان جیاواز بن واته له ناوچه جیاوازەكانی شێوەزاری خۆشناو بن، ئەمەش زۆرتر یارمەتی لێكۆڵەری بواری زارەكان دەدات تا هەست به جیاوازی فره گۆڤەری شێوەزاری خۆشناوەتی بكرێت.

یەكێك لەو گرفتانەی دێته سەر ڕێگای ئەو كەسانەی كه به كۆكردنەوەی ئەم هەقایەتانەوە خەریكن، مەسەلەی ناوونیشانی دەقەكانه, به جۆرێك زۆر جاری وا هەیه هەقایەتبێژ ڕاستەوخۆ دەست به گێڕانەوەی هەقایەتەكه دەكات و ناوی هەقایەتەكه لەبیردەكات و یان هەر خۆی تەنیا ناوەڕۆكەكه دەزانێ و ناوێكی دیاریكراویان نییه, بۆیه له كۆی ئەم هەژدە هەقایەتەش هەست بەوە دەكرێ هەندێكیان ناوی ڕەسەنی خۆیان هەیه، جا ناوەكه ناوی كارەكتەرێكه وەك (حوسێنی غازی) یان ناوی كارەكتەرێك و ولاّتەكەیەتی وەك (فەقێ ئەحمەدی تارانێ)، یان خەسڵەت و

1– كانی خمان–كانی خومان، ناوی سەرچاوەیەكی كوێربووەوەی ئاوە له شارۆچكەی شەقڵاوە، كه كەوتۆته داوێن گردی (دێر)ێ، خوار گۆڕستانی كریستیانەكانی شەقڵاوە، ئەم پێگەیه له ڕووی جوگرافیاوە حاڵی حازر وەكو سنوورێكی نادیاره لەنێوان كریستیانی و موسڵمانەكان كه دانیشتوانی شەقڵاوەی لێ پێكدێ، هەرچەنده پێشتر ئەم سنووره شوێنی قشلەی شەقڵاوه بوو.له كۆندا كه جولەكەكان له كوردستان نیشتەجێبوون، زۆربەیان به كاری بازرگانی و بەشێكیشیان به كاری دەستی و كاره خزمەتگوزارییەكانەوە خەریك بوون، یەكێك لەو كارانەی كه خەریكی بوون كاری خمچییەتی بوو، ئەو كەسەی ئەو كارەشی دەكرد پێیان دەگوت خمچی، ئەم كارەش بریتی بوو له (لەخمنانی جلوبەرگ) ئەو سەردەمه خەڵك هەژار بوو، جلی پیاوانه زۆربەیان كەوا و سەڵته بوو، بەشێكی جلوبەرگەكانیش له كاتی هەژاریدا له قوماشێك درووست دەكران كه پێی دەگوترا (خام) ئەم خامه ڕەنگێكی سپی مەیلەو زەردی هەبوو، ئەو كاتانەی كه كەسێكی ئازیز له بنەماڵەیەك كۆچی دوایی بكردبایه، خەڵكەكه پارەی ئەوەیان نەبوو كه جلی ڕەش لەبەر بكەن، هەربۆیه به پارەیەكی زۆر كەم جله كۆنەكانی خۆیان دەبرده خمخانه و له خمیان دەنا، ئەمجاره ڕەنگەكەی دەبوو به ڕەشێكی بۆز، بەم شێوەیه دیار بوو كه ئەو كەسه یەكێك له كەسه نزیكەكانی لەدەستداوە، ئەمەش لەو ناوچەیه بۆته دوعایەك زۆر جار تا ئێستاش له مندالەكان دەكرێت له لایەن دایك و داپیرەوە، پێیان دەڵێن (ڕەبی خۆت له خمێ نێی). زۆربەی خمخانەكان دەبوایه له نزیك سەرچاوەكانی ئاو بن، چونكه ئەو سەردەمه ئاو بەسەر ماڵەكاندا دابەش نەكرابوو له ڕێگەی تۆڕەكانی ئاو، هەربۆیه ئەو كانیه ببوه دابینكەری ئاوی خمخانەی شەقڵاوه و ناوی بوو به كانی خمان، به تێپەڕبوونی كات ناوەكەی گۆڕاوە بۆ كانی خومان. (دڵشاد خۆشناو)

تایبەتمەندی کارەکتەرەکانە وەك (ڕدێن ڕەش و ڕدێن سپی)، یان دەبەریەك ڕاچوونی دوو کارەکتەرە وەك (سولْتان و شای پەرییان)...تد, تەنیا ئەمانە لێکۆڵینەوەیەکی تایبەتی گەرەکە و کە پرسیاریش لە هەقایەتبێژەکە دەکەی لەبارەی ناوی هەقایەتەکە، هەندێ جار ڕووبەڕووی وەستان دەبێتەوەو پێگەی کام کارەکتەر لە پالەوانێتی نزیك بێت, ئەم دەکاتە ناوونیشان، کە ئەمەش گرفت دەخاتەوە بەوەی مەرج نییە هەر تەنیا پاڵەوان ببێتە ناوونیشان و دەشێ ناوی شار، یان سیفەت، یان وتەیەك وەك (هەرچی خوانەکا ناکرێ) ببێتە ناوونیشانی دەق.

لەبەر ئەوەی کە بەرهەمی فۆلکلۆری لەکاتی وەرگرتنیدا چۆنە، دەبێت بەوشێوەیە بنووسرێتەوە و دەستکاری تێدا نەکرێت، نەتوانرا ئەو هەڵە و ناتەواوییە ڕێزمانیی و ڕستەسازییانە چاك بکرێنەوە کە لە هەقایەتەکاندا هاتبوون. دانانی فەرهەنگۆکێکی سادەش لە شێوەی پەراوێزدا بۆ واتای هەندێ لە وشەکان، هەوڵێکە بۆ زیاتر شارەزابوون لەو شێوەزارە و ڕوونکردنەوە و تێگەیشتنی باشتر لە هەقایەتەکان.

لەکۆتاییدا سوپاس و پێزانینم بۆ هەریەك لە (کاك قەهار قادر) کە لە کۆکردنەوەی هەندێك لە هەقایەتەکاندا هاوکارم بوو، هەروەها مامۆستا (عەزیز گەردی) کە هانیدام بۆ ئەم کارە, کاك (بوار نورەددین)یش هەندێك پەراوێزی بۆ زیادکردم... بەو هیوایەی بەم کارەمان، خزمەتێکی بچووکی ئەدەبی فۆلکلۆری کوردیمان کردبێت.

هێمن عومەر خۆشناو

بەهاری 2009

کاوانیان- شەقڵاوە

کورتەیەك لـە سنووری جوگرافیای خۆشناوەتی

خۆشناو وەك هۆز و خۆشناوەتی وەك ناوچە، لە جوگرافیای کوردستاندا خۆی بەرجەستە دەکات. ئەگەر سەرەتا لە خودی هۆزەکەوە دەست پێبکەین، ئەوا بە گوێرەی گوتەی پێشینان: هۆزی خۆشناو لە کوردستانی سەر بە ئێراقدا بە دووەم هۆز دێت لە دوای هۆزی جاف لە ڕووی چەندییەوە.[1]

ئەم هۆزە، لە ڕوانگەی میر و دەسەڵاتدارەکانییەوە، دابەشی سەر سێ تیرە کراوە، ئەوانیش: تیرەی میروسویی (میروسی)[2] و تیرەی میرمەحمەلی[3] و تیرەی میرئاودەلی (پشت گەلی)ن[4] کە دابەشی سێ ناوچەی دیاریکراو بوون, واتە بە گوێرەی هەوادارانی ئەم میرانە، ناوچەکە دابەش کراوە.

خۆشناوەکان دەکەونە سنووری هەردوو پارێزگای هەولێر و سلێمانیی و کە پارێزگای یەکەمیان، زۆرترین ناوچەی خۆشناوان لە خۆدەگرێت و لە چوار قەزای ئەو دوو پارێزگایەدا هەن, کە بە پلەی یەکەم قەزای شەقڵاوە وەك ناوەندێکی سەرەکی خۆشناوەکان –واتە خودی شاری شەقڵاوە– بە تێکڕایی بە خۆشناو دادەنرێن و پاشان قەزاکانی ڕانیە لە پارێزگای سلێمانی و قەزای کۆیە و سۆران لە پارێزگای هەولێر، چەند ناحیە و گوندێك لەخۆدەگرن و بە ڕێژەیەکی بەرچاو خۆشناویان تێدا نیشتەجێیە.

لەڕووی جوگرافییەوە، سنووری خۆشناوەتی لە دەوروبەری پیرمامەوە لە گوندی سێوەکەی نزیك بەستۆرەوە بەرەو ڕێگای کۆیە درێژ دەبێتەوە، کە لێرەدا، سنووری خۆشناوەتی لە گەردییەکانەوە نزیکە تا دەگاتە گوندی دەربەندی گۆمەسپان و لەوێوەشەوە بە گوندەکانی بناری سەفیندا و لەگەڵ گوندەکانی کێشکە و ونکە و عەلیاوەدا درێژ دەبێتەوە، کە سەر بە ناحیەی دێگەڵەی قەزای کۆیەن. ئەمانە دوا

1– ئامارێکی تەواو لەبەردەستدا نییە، بەڵام لەمێژە لە نێو ڕیش سپیی و دیوەخانی عەشیرەتاندا وا گوتراوە.

2– مەڵبەندی سەرەکیی نیشتەجێ بوونیان شەقڵاوە بووە –بێگومان لە ڕووی ئیدارەی میرایەتییەوە– دەنا دەشێ هەندێ میروسویی لە ناوچەی ژێر دەسەڵاتی میرمەحمەڵی بن.

3– مەڵبەندی سەرەکیی نیشتەجێبوونی دەسەڵاتەکەیان لە بالیسان بووە. ئەگەرچی میروسویشی لێنە.

4– مەڵبەندی سەرەکیی نیشتەجێبوونیان گوندی بێتواتەیە. هەریەکە لە شەقڵاوە و بالیسان و بێتواتە، بە جیا میرێك بەڕێوەی بردوون.

سنوورن لەم لایەوە هەتا گوندی سماقوڵی و گوندی کرۆژ, واتە کرۆژ خۆشناو نین و بە نێوانی خۆشناو و کۆیە دادەنرێت.[1]

هەر لە دەوروبەری **پیرمام**ەوە بە دیوی شەقڵاوەدا، لە گوندی زیارەتی مەلا نەبیان دەست پێدەکات کە لەم لایەوە سنوورەکەی لەگەڵ هەرکیی و زرارییان لە خۆشناوەتی جیا دەبنەوە, لە زیارەتەوە بەرەو ڕۆژهەڵات دێت، تا دێتە کۆڕێ و شەقڵاوە و دۆڵی هیران و ناحیەی سکتان و لە بەری دەستەڕاست دواهەمین گوند, گوندی جەلییە و لە بەری دەستە چەپیشەوە، دواهەمین گوند گردگۆرانە لە نزیك هیزۆپ.

لە بەشی لای ڕۆژهەڵاتەوە، لە شارەدێی **سەروچاوە**وە کە مەڵبەندی ناحیەی **بێتواتە**یە –سەروچاوە ئاوەکە کردویەتە دووبەشەوە–، بەشێکیان بۆڵییەکانی لێن و خۆشناو نین و بەشەکەی تر بە خۆشناوەتی دادەنرێت, لەم لایەشەوە بۆ دۆڵی بالیسان درێژ دەبێتەوە و لەسەر ڕێگای دواهەمین گوند (گوندی خەتێ)یە کە لە خەتێ بەولاوە بەرەو باکووری ڕۆژئاوا لەگەڵ سنووری (هەرووتی)یان دەبنە دراوسێ, دوای چەند گوندێکی هەرووتییان دووبارە سنووری شێوەزاری خۆشناو و خۆشناوەتی لە دۆڵی مەلەکان لە باکووری (**خەتێ**)وە دەست پێدەکات کە دواهەمینیان گوندی مەلەکانە و سەر بە ناحیەی خەلیفانی قەزای سۆرانە.

لە ناحیەی (**باسرمە**)یش دواین سنووری خۆشناوەتی گوندی باشوورەی سەرووە[2] کە لێرەوە لەگەڵ خەیلانی و سورچی دەبنە دراوسێ و لە باکووری شەقڵاوەش دواین سنوور گوندی ماوەرانە کە نزیکترین گوندی سنوورییە.

1– شێوەزاری نێو شاری کۆیە، لە خۆشناوەتی نزیکترە تا هەولێر، ئەم پێکچوونی شێوەزارە، لەم سەردەمەدا گۆڕانیی بەسەرداهاتووە، ئەویش بەهۆی ئەوەی کە کۆیە لە ڕووی ئیدارییەوە سەر بە هەولێر بووە، چونکە ئەگەر تەماشای نووسینەکانی هەشتا ساڵ لەمەوبەر بکەین، زۆربەی قسەی کۆییان لە خۆشناوەکانەوە نزیك بووە (ئەگەرچی خودی شاری کۆیەش خۆشناوی زۆر لێ نیشتەجێن و بە تێپەڕبوونی کات بوونەتە کۆیی)، ئەوەتا (مەلای گەورە) لە تەفسیرەکەی دا دەنووسێت: گوێ و لێ بی، لێرە قسەیان کرد... حیکایەت خوانەکان کلك و گوێی بۆ ئەکەن، ڕێکی ئەخەن... (**تەفسیری کوردی– لە کەلامی خوداوەندی، مەلای گەورە، بەرگی دەیەم**، ل**589**) دەبینین جێناوی (و) لە (گوێ و)دا لەباتی جێناوی (تان)ی کەسی دووەمی کۆ هاتووە.

2– دەبلیو ئار هەی، کاپتنی سیاسی ئینگلیزەکان لە هەولێر، لە کتێبی (**دوو ساڵ لە کوردستان**)دا، گوندی (باشوورە)ی بە دواهەمین سنووری خۆشناوەتی داناوە لە بەری ناحیەی باسرمەوە کە لەگەڵ سورچییەکان لەلایەك و خەیلانییەکان لەلایەکی تر، جوێ دەبێتەوە. بڕوانە: دوو ساڵ لە کوردستان– گەشتێکی نهێنی بۆ میزوپۆتامیا، نووسەر: دبلیۆ ئارهەری (حاکمی سیاسی هەولێر لە سەردەمی داگیرکاری بەریتانیا)، وەرگێڕانی: لوقمان باپیر، لە بڵاوکراوەکانی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ڕۆژهەڵات، چاپی یەکەم، چ (ڕۆژهەڵات)، هەولێر، 2010

ئەگــەر بــە شــێوەی دۆڵــیش دابــەش بکــرێن، هــەروەك لــە زۆربــاردا هــەر دۆڵــەو شێوەئاخاوتنەکەی تاڕادەیەکی کەم لەگەڵ دۆڵەکەی تر جیاوازە، ئەم جیاوازییەش دەبێ پسپۆڕانی بواری زارناسی لێی بکۆڵنەوە، بەم دۆڵانەی خوارەوە ناسراون:

1- دۆڵی زیارەت کۆڕێ
2- دۆڵی تەوسکەو قەلاًسنج
3- دۆڵی سماقولی.. ئەم سێیانە هەمویان لەپشت چیای سەفین و بەری پیرمامن.
4- دۆڵی هیران
5- دۆڵی بالیسان
6- دۆڵی مەلەکان

فەقیر[1]_[2]

ئەریٚ فەقیرەك هەبوو، ژنەكی بڕەك قیتەكۆكە[3] و لیٚوەشاوەشی هەبوو، هەر گوندیٚ ئەچویٚ، جاحیٚر و ماحیٚران دەورەی ماریٚ[4] ئەگرت، ناچار ئەیگۆتە حورمیٚ:[5] ئیٚرە كەلكیٚ مەی[6] بڕا، با بچینە جیٚیەكی دی. شەویٚیان بارە كرد و ئەچوونە جیٚیەكی دی. چەند گوندیان كرد، چەند جیٚیان كردن. كابرا تەبعەن بەو نەوعەی هەر خەفەتان هەرەگری، هەر پووت[7] و غەریب ئەبی.

ئەریٚ ڕۆژەكی یەك دوو ڕدیٚن سپی لە بن دیواریٚ مزگەفتیٚ دانیشتبوون، گۆتیان: ئەریٚ كاكە، ئەمە فكر لە توو كردیە، ئەتوو هەتا ڕۆژ ئەچی خراتری،[8] هەروا كز ئەبی و غەریب ئەبی و برسی... تیٚنی، چتە؟ نەخۆشی؟

وەڵاهی گۆتی: كاكۆ[9]! ئەمن نە نەخۆشم،نە برسیمە نە تیٚنیمە. ئەمما ژنەكی بڕوكۆكەك لیٚوەشایەوەم هەیە، بەخۆش[10] كابرایەكی فەقیرم، هەر گوندی ئەچمیٚ، ئەبینی دوو مانگان لەویٚ بم، جاحیٚر و ماحیٚری گوندی دەورەی ماریٚن بەر نادەن... ئیٚ مەجبوورم ئەمیش دەبی خەم و خەفەتان پیٚ هەربگرم.

1– ئەم هەقایەتەم لە دەمی (ئەنوەر حەسەن عومەر گەرەوەیی) لە شەقلاوە لە 26–4–2007 وەرگرتووە.ناوبراو لە ساڵی1938 لە گوندی گەرەوانی خۆشناوەتی لەدایك بووەو لە حەفتاكان هاتونەتە شەقلاوەو نەخویٚندەوارەو پیشەكەی كاسب بووەو ئیٚستا لەسەر جیٚگا كەوتوە و نەخۆشە.

2– بۆ ناوونیشانی ئەم هەقایەتە, سەرەتا هەقایەتبیٚژ دەستی بە گیٚڕانەوەی هەقایەتەكە كرد بیٚ ئەوەی ناوونیشانەكەی بڵیٚ، دوای ئەوەی لەخۆبۆوە, لیٚم پرسی ئەو هەقایەتە ناوی چ بوو؟ كەمیٚك داماو گوتی هەقایەتیٚ فەقیری.

3– قیتەكۆكە: كەمیٚك قیت، بڵندۆكە، كەمیٚك باڵادریٚژی نەچەماوە.

4– مار: ماڵ

5– حورمیٚ: ئەم وشەیە بۆ ژنان بەكاردیٚت

6– مە: ئیٚمە

7– پووت: كز و لاواز

8– خراتری: خراپتری

9– كاكۆ: بۆ بانگكردن و دواندن لە هەندیٚ ناوچەی خۆشناوەتیدا بابۆ، دایۆ، كاكۆ بەكاردیٚت.

10– بەخۆش: بۆ خۆشم، خۆشم

ئێکی گۆ: گۆتی[1] بابم وەرە ئەمن تەگبیرێت لۆکەم.

گۆتی: فەرموو.

گۆتی: هەڕووە[2] بەغدایێ سوڵتان مەحموود حوکمی تیژە، کەس ناتوانێ دەرکێ[3] کەس بکاتەوە، یان بەسەر مارێ عالەمێ دا تێ بنۆڕی.[4] ڕۆژێ هەرکەس لۆ خۆی ئەچتە کاسبیێ، هێواران دێتۆ مارێخۆ[5]. هەڕوو سەبر سەبرە بە قۆناغ، لۆخۆ هەڕوە بەغدایێ.

ئەرێ بجگوڕۆکەی[6] ئۆندی[7] هەبوون، لۆخۆ قۆناغ بە قۆناغ لێیان دا چوونە بەغدایێ، بگەڕێ بسوڕێ. کابرایەکی دوو هۆدە[8] خانی لەوێ هەبوون، حەوشەکی هەبوو. چووە کنی، گۆتی: برا! کابرایەکی فەقیرم، دەستکورتم لێم قەومایە، هۆدە خانیۆکەکم بدێ، کرێشت چییە، ڕۆژێ ئەچمە ئیشێ، ئەوی خوای بە نسیب کرد، کرێیەکەت ئەدەمێ.

ئەویش گۆ: گۆتی: بابم مادەم هەر بە خۆ بە ژنێی، وەرە ئەو هۆدێهێ[9] با لۆ توو بی.

کابرا لەوی بەولایوە[10] ئیسراحەتی کرد. ڕۆژێ لۆ خۆ ئەچووە کاسبیێ و ئەوی خوای دابا، لۆ خۆ لە مارێی سەرفەکرد و دەیهینا و دەهاتەوە. ڕۆژەك نەبوو، دە نەبوو، مانگەك نەبوو دوو نەبوو، مەمنووعیشە، کەس دەرکێ[11] کەس ناکاتەوە، کەس نایێ دەرکێ بکاتەوە، ئەوە چییە، یان ئەوە چاکە یان ئەوە خراپە؟!

1–ئێکی گۆ گۆتی: بۆ زیاتر تام و چێژ بەخشین بە گوتنەکە, لە خۆشناوەتیدا ئەم دوو وشە هەندێك جار پێکەوە بەکاردێن, بۆنموونە: ئازادی گۆ (قسەکەر کەمێك دەوەستێ و هەناسەیەك دەداتەوە)، ئینجا دەڵێ: گۆتی، هەروەها بۆ جەختکردنەوەش بەکاردێت و ئێمە لەبەر پاراستنی دەقەکە، وەك خۆی نووسیمانەوە.

2– هەڕوو: بڕۆ

3–دەرکێ: دەرگا

4– تێ بنۆڕی: چاوگەکەی تێ ڕوانین–ە، تەماشاکردن، سەیرکردن

5– مارێخۆ: مارێ خۆی، ماڵی خۆی

6– بجگوڕۆکە: هەندێك لە پارچە دۆشەك و تەژگ و بەڕ یان پێخەف، کە بە پارچە پێخەفێکی خراپی هەژاران ناودەنرێت.

7– ئۆندی: ئەوەندی، ئەوەندەی

8– هۆدە: ژوور

9– هۆدێهێ: ئەو هۆدەیە، ئەو ژوورە

10– بەولایوە: بەولاوە، بەولاترەوە، لەولاتر

11– دەرکێ: دەرگە، زۆربەی ئەو وشانەی کۆتاییان بە (ە) دێت، بەتایبەتی لەناوی شوێندا، دەبێتە (ێ)، وەك بەحرکە: بەحرکێ، شەقراوە: شەقراوێ، ... تد

ئەرێ ڕۆژەکی خێزانێ وی کۆری[1] ئەکرد، ئەویش دەرکەی زەلاند[2] تەشتێ ئاوێی هینا و بە جۆگەی داڕێشت، عاجییەك بە وێدا هات، چاوی وێکەت،[3] عاجی شێت بوو، ژنە چۆوە ژۆرێ و دەرکەی پێوەداوە، عاجی ناتوانی دەرکێ بکاتەوە. ئەو عاجییە وەکی شێتانی لێ هات، لەوسەری جادەی ئەڕۆیی لۆولای،[4] لەولای ئەگەڕاوە، داخوە قەت جارەکی دی ئەو ژنە دەرکەی ناکاتۆ،[5] بەتەواوی بیبینی.

پیرەژنەکی جادوکار، ئیختیار! چاوی لە عاجی بوو کە عاجی موفتەلە. بانگی کردێ گۆتی: عاجی وەرە ئەتوو چت بەسەراتییە؟ هەر فکرم لە توو کردییە، ئۆتی[6] چێشتەنگاوی، ئۆ نوێژە ئەتوو ئەچییە ئەوسەری و ئەگەڕێیەوە. ئەچیە ئەوسەری و ئەگەڕێیەوە.

وەڵاهی گۆتی: ئافرەت! ژنەك لەو مارەی هاتە دەرێ ئاوی ڕێشت لۆ سەر جادەی. ئۆتی چاوم وێکەتییە ئەمن لۆ ئەو ژنەی ئارامم لێ هەرگیرایە.

جا گۆتی: باشە ئەگەر سەت لیرەم بدەیێ، ئەمن، شەو و ڕۆژەك مابی، دەستی ئەو ژنەی (شەرت و پەیمان) دە دوڕ[7] دەستێت بنێم، دە خواحافیزت بی، پەنجام بدێ ئەلعان،[8] کەنگیشم لۆ ڕێکخستی پەنجای تیکەشم[9] بدێ.

حاجی گۆ: ما[10] مەمنونت نابم.

ئەرێ کیسەی کردۆو پەنجا لیرەی دا پیرەژنێ و ئەجا[11] گۆتی: هەڕۆوە، ڕۆژێ جارەکی بێرەدا وەرە و تێپەڕە هەتا عیشارەتت ئەدەمێ.

گۆتی: باشە.

عاجی ڕۆیشت.

1- کۆر: کولْ، جل شووشتن

2- زەلاندن: لە ڕێسمە بردن، ترازاندن

3- وێکەت: پێکەوت، پێکەت

4- لۆولای: لۆ ئەو لای، بۆ ئەو لای، دەچوو بۆ ئەوسەر...

5- ناکاتۆ: ناکاتەوە، هەندێك جار لە خۆشناوەتی و بەتایبەتی لەناو خودی ناوەندی قەزای شەقلاوەدا ئەم پاشگری دووبارەبوونەوە (ەوە)یە، دەبێتە (ۆ)، وەك هاتمەوە دەبێتە هاتمۆ.

6- ئۆتی: ئەوەتەی، لەوەتەی

7- دوڕ: ناو

8- ئەلعان: ئەلئان (ع)، ئێستا، هەنووکە، هەنکە

9- پەنجای تیکەشم: پەنجایەکی کەشم، پەنجایەکەی دیکەشم، پەنجایەکەی ترم

10- ما: چما، بۆچی

11- ئەجا: ئەوجا، ئینجا، ئەوکات

عاجی ڕۆیی، ژنە ڕۆژێ پاشتر سبەینە بوو، بەیانی بوو، ئەگەر چێشتەنگاو بوو، چوو لە دەرکەی ماریێ ژنێی دا، ژنە دەرکەی کردۆوە و پیرەژنێ ئامێز هاویتێ[1] و دەستی بە گریانێ کرد: ئای ڕۆرە[2] بە قوربانت بم، ئەی داکت دەبەمری.[3] ئەی جەرگم خرا[4] بی!

ئێ گۆتی: پیرەژن دەوەرە دانیشە چت لێقەومایە؟!

هەئهوو هەئهوو... گۆتی: ڕۆرە، پێشی مارۆکێ[5] خۆم بێتە ئێرانە، کیژۆرەکم هەبوو دوور بی لە توو یارەبی، لە شکل، لە سەر و صورەت، لە قەدو قافەت، عەینی ئەتووی. کە چاوم وەتو کەتییە بە من نییە ئاگرم تێبەر بووە، شەرمیشم ئەکرد غەریبەنە، هەموو ڕۆژێ بێمە ئێرە.

گۆتی: ئەجا ئەمنیش حورمەکم بەتەنێ، مێردم هەموو ڕۆژێ ئەچتە کاسبیێ... هێوارانیش دێتەوە، مەمنوونیشت ئەبم سبەینان وەختی چێشتەنگاوی وەرە لۆ خۆ ڕائەبێرین تا هێواریێ و هێوارێش هەڕۆوە.

گۆتی: دەبەرت مرم بە قوربانت بم، دەبەر جەرگت مرم ڕۆرە.

ئەرێ پیرەژنێ وەلەخۆ کرد، خۆی کردە خاك و خۆر. هەموو ڕۆژێ دانیشت هەتا بەرە بەری هێواریێ، ماری بەوبەری جادەی وەبوو پیرەژنێ، هێواریێ ئەچۆوە ماریێ...

ڕۆژێ پاشتر هات، دیسا[6] هات، ڕایانبارد هەتا کەیفیان هینا، هەنگێش[7] دیسان پیرەژن چۆوە. ئەوا مەسەلە و نەزیرۆکەی[8] لۆ ئەگۆتن و فرمێسکی بە چاوی دائەباراندن.

ئەرێ ڕۆژێ سێش،[9] بەیانی سعات حەفت یان هەشت، کە عەمەلە ئەڕۆن لۆ ئیشی، پیرەژن دەو کاتی هات، کابراش دەرکەی ئەکردەوە لۆ خۆ بڕوا لۆ ئیشی، پیرەژنیش لە دوڕ دەرکێ ڕاوەستا بوو.

1– هاویتێ: هاویشتێ. لە شێوەزاری خۆشناوەتی دا وەك شێوەزاری بادینی دەنگی (ش) لە هەندێ کرداری ڕابردووی وەك (فرۆشتی)دا نامێنێ و دەبێتە (فرۆتی).

2– ڕۆرە: ڕۆڵە

3– دەبەمری: دەبەرت مری، لەبەرت مری. واتە ببێتە قوربانت یان لە پێناو تۆ بمری، لەناوچەی شەقڵاوە و هەندێ گوندی دەوروبەری دەنگی (ر)ی (دەبەر) دەگۆڕدرێت.

4– خرا: خراپ

5– مارۆکێ: ماڵۆکە، بۆ بچوککردنەوەی وشەی (ماڵ)ـە.

6– دیسا: دیسان، لێرەدا (ن)ی کۆتایی وشەکە نەهاتووە، ئەمەش لە هەندێ ناوچەی خۆشناوەتیدا، بۆ ئاسانکردنی دەربڕین، بەدی دەکرێت، وەك: پێشان دەبێت بە پێشا.

7– هەنگێش: هەنگینێش، ئەوکاتیش، ئەوساش

8– نەزیرە: چیرۆکی کورت، سەرگوزشتە

9– سێش: سێیەمیش

کابرای گۆتی: دایە خێرە ئەوە ڕاوەستای؟

گۆتی: وەڵاهی ڕۆرە[1] ئەچمە کن منداڕۆکێنگۆ[2] بە تەنێیە و ئەویش سێبووری دێ و ئەمیش سێبووریم دێ و لەبەر هەندێ ڕاوەستایمە هەتا ئەتوو دەرکێم لێکەیوە[3]

کابرا خۆی تێکنەدا و پیرەژن چۆوە ژۆرێ و ئەویش دەرکەی پێوەداوە و ڕۆیشت.

دانیشتن و کەتنە قسە و گفتوگۆ.

گۆتی: ڕۆرە سوئالەك؟

گۆتی: برێ[4] دایە!

گۆتی: ئێکی بۆرەکۆکە لە دەرکێ هات چووە دەرێ، چی ئەو ئافرەتەیە؟[5]

وەڵا گۆتی: دایە ئەوە مێردیتی.

گۆتی: گەردەنم خرا بی، کۆرەبم لۆ تو، حەیاتم لێ بڕێ ڕۆرە، بە خودای ئەتو و ئەو فەقیرەیان نەگۆتییە!

ئـەویش گـۆتی: دایـە ئـەوە قسـمەتی خوایـە و نسـیبی خوایـە، خـوای چ قسـمەت کردبی[6] ئەوهەی دانایە.

وەڵا گۆتی: وێیە و وەشنییە[7]. خوا بژارد و ئیختیاری خستیتە بەر دەستی عەبدی، ئەگـەر بێـت و وەعـدەم پێبـدەی وەڵـڵا دەتهێخمـە جێیـەکی لەسـەر تـەختی دابنیشـی، کێلکەرت[8] لۆ بگیرێن، ئاوێت لە گەردەنی بکا، هەموو شتت لە غران و بڕان بی.

1– ڕۆرە: ڕۆڵە

2– منداڕۆکێنگۆ: مندارەکەی ئینگۆ، منداڵەکەی ئێوە

3– لێکەیوە: لێکەیەوە، لێبکەیتەوە

4– برێ: بلێ

5– لێرەدا هەقایەتخوان بۆ جوانکردنی گێڕانەوەکە، شێوازی کەسی سێیەم بەکاردێنێت و وەك ئەوەی ڕوو لە ژنەکە بکات و دەستی بۆ درێژ بکات و پرسیاری لێ بکات, لەبەرئەوەی هەر ئەم دوو کەسەشن, بۆیە زۆر بە ئاسایی بە کەسی سێیەم پرسیاری لێ دەکات و ئەمیش هەر بە کەسی سێیەم وەڵامی دەداتەوە. زۆر جار ئەم شێوازە لە گفتوگۆیـە لـەناو ئاخاوتنی خەڵکیدا بەکاردێت، بەتایبـەتی بۆ سـەرنج ڕاکێشـانی قسـە، بۆ نموونـە: ئازاد دەگاتـە دارا و وەك گـۆڕینی شێواز لێی دەپرسێت: دەبێ ئەم پیاوە چۆن بێت؟ (مەبەستیشی دارایە) ئەویش زۆر بـە ئاسایی دەڵـێ ئـەو پیـاوە هـەر زۆرباشە. یان دەڵێت ئەو منداڵە چی دارایە؟ داراش دەڵێت ئەوە کوڕیەتی (مەبەستیشی خۆیەتی)

6– خوای چ قسمەت کردبی: خوا چی قسمەت کردبی, لە شێوەزاری خۆشناودا ئـەم جێگۆڕکێیە ڕوودەدات، وەك ئازادی نان خوارد، واتە ئازاد نانی خوارد، دەبینین لە ڕستەی یەکەم دا (ی)ی کەسی سێیەم هاتۆتـە دوای ناوی ئازاد و لە ڕستەی دووەمیشدا کەوتووەتە دوای نان کە بەرکارەکەیە.

7– وێیە و وەشنییە: وایە و واش نییە.

8– کێلکەر: خزمەتکاری یان خزمەتچی ئافرەت، بەڵام زۆرتر بۆ ئەو ئافرەتە خزمەتکارانە بەکاردێت کە لـە مـاڵان و ماڵە پاشا و ئاغایان کاردەکەن.

گۆتی: ئاخر دایە، قسمەتم وایە و چارەنووسم هەر هەندەیە.

گۆتی: ڕۆرە وێیە و وەشنییە، وەعدەم پێبدە ئەگەر نەمناردیە جێیەکی وە، کە یەعنی هەتا ئەمری، فەوقەلعادە ئەتوو دە ئیسراحەت دابی.

دە گۆتی: دایە ئەوە خۆم هاویتە بەختی تو (ژن سەنە، ژنیان پیٚ ئیخفالەبن)[1]

گۆتی: ڕۆرە هەستە عەبای لەخۆدە، با بڕۆین.

ژنەی، عەبای لەخۆ دا و پیرەژن وەپێش کەت و عاجی لەسەریٚ کۆرانیٚ بوو ئیشارەتی دایێ و دەستی ژنێی دە دوڕ دەستیٚ عاجی نا و پەنجا لیرەی دیشی لێ وەرگرت و پیرەژنیٚ لێی دا ڕۆیی.

هێواریٚ کابرا هاتەوە، ئەبینی قاپ و قاچاغی سبەینیٚ کە نانیان تێدا خواردیە، لەو گۆڕەی ماینە، ئیٚ ئەچتە دەریٚ بەغدایە! لە سعاتیٚ هەزار کەس تێپەڕی، هەزار کەس دیٚ.

گۆتی: ئیٚ خودایە ئەمن چ بکەم؟

بانگی ماریٚ جیرانێی کرد دیوارۆکەیان بەین بوو، گۆتی: ئەریٚ مندارێمە لە ماریٚ نگۆ[2] نییە؟

گۆتیان: لۆ؟

گۆتی: وەڵاهی دەرکە پێوەدرایە و ئەشمەکیش[3] کو[4] لەو گۆڕەی هەر لەو گۆڕەیە. لێم مەعلوومە چووبیتە بازاڕی بزر بووە.

خوایە چ بکەم تەگبیر چییە؟

ئەریٚ، ئەویٚ شەویٚ، کابرا هەتا سبەینیٚ هەندی کردی، نەیزانی کو خەوی لێکەوی... سبەینیٚ هاتە دەریٚ لەو کۆرانی لۆ ئەو کۆرانی، لەو کۆرانی لۆ ئەو کۆرانی، نزانی[5] سوئاڵ لە کیٚ بکا؟! ئەریٚ کابرا ناچار دەستی بە گریانیٚ کرد. بگرییٚ و بگرییٚ، ڕۆژەك نەبوو، دوو نەبوو، سیٚ نەبوو، ئەوە ئیش وکاریٚ وی، لە بن دیوارۆکەکی دائەنیشت، ئیللا[6] ئەگریا.

1– لەهەندیٚ شوێندا هەقایەتبێژەکان لە ناوەرۆکی چیرۆکەکە دەرچوون و بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ قسەیان لەگەڵ گوێگردا کردووە، لەبەرئەمە زۆربەی ئەو قسانەمان خستووەتە ناو کەوانە ی () وە...

2– نگۆ: ئنگۆ، ئەنگۆ، ئێوە

3– ئەشمەکیش= ئە+ شمەك+یش: (ئە) لە هەندیٚ بەکارهێناندا پێشگرێکی بیٚ واتایە، هەندیٚ جاریش لەبری (ئەوە– ئەمە) بەکاردێت. (شمەك) بە واتای کەلوپەل و قاپ و قاچاغ دێت.

4– کو: چۆن

5– نزانی: نازانی

6– ئیللا: هەر، ئامرازی ئیستیسنای عەرەبی

ئەریٚ، ڕۆژەکی ئێکی کەچەرۆکەی لیٚ ڕاستهات، گۆتی: مامە مامە!

گۆتی: چارێی[1] بابە؟

گۆتی: ئەتو چت بەسەرهاتییە؟ ئەوە دوو ڕۆژ سێیە ئەمن ئەتوەبینم[2] هەر ئەگرییێی؟

گۆتی: وەئهو وەئهوو[3] کەچەر! حەزت لە قسانە و ئەمیش بە دریٚ[4] بە خەم و بە مار وێرانی و، تاقەتیٚ قسانم نییە و...

کەچەری گۆتی: مارت کۆرنەبیتۆوە،[5] دە قسیٚ خۆ بکە، بزانم چت لێقەومایە!

گۆتی: کوڕە ژنەکی بڕەك قیتەکۆکە لەو شکلەی و لەو ڕەنگەم هەبوو، تەگبیریان لۆ کردم گۆتیان: بابم لۆ خۆ هەڕوە بەغداییٚ، لەویٚ کەس دەرکەی کەس ناکاتۆوە. ئەمیش ئەوە تەقریبەن دوو مانگە، یان سێیە هاتیمە بەغداییٚ، ڕۆژیٚ لۆ خۆ ئەچوومە ئیشی و هێواران دەهاتمەوە[6] مارەکی گەرم و ڕۆنۆکە[7] و بە خۆ بە کابانیٚ لۆ خۆن ڕائەبارد. دونیٚ هێواریٚ هاتیمەوە قاپ و قاچاغ کو لە ماریٚ بەجێماینە، هەر ئوهە[8] بە جێمایە و دەرکە پێوەدرایە و ئیٚ بەغداشە!! ئەمن سوئالیٚ لەکیٚ بکەم، برێمە کیٚ کاکە خێزانیٚ منت نەدیتیە؟ کیٚ ئەریٚ، ئەمن دیتیە؟

کەچەری گۆ: هۆو وەئهۆ بابم! ئاخر لەسەر ئەو کەللەڕەقییەی ئەتو هەر مارویٚران بووی. سولٚتان مەحموود حوکمی تیژە بڕۆ داد و خوای بە، ئەگەر دنیایە خزمەتکارانیش گێڕایەوە، دەست بە گریانیٚ بکە و خۆ دە خۆریٚ وەردە و سولٚتان لە پەنجەریٚ چاوی لێیە، بانگیان ئەکاتیٚ: ئیزنی دەن بابیٚ.

1- **چارێی: چ دەلێی، چ دەرێی**

2- **ئەتوەبینم: ئەتۆ ئەبینم، دەتبینم**

3- **وەئهو وەئهو: هەئهوو هەئهوو، ئامرازێکە بۆ سەرسوڕمان بەکاردێت.**

4- **در: دلٚ**

5- **کۆرنەبیتۆوە: کوێر نەبێتەوە، وێران نەبێت.**

6- **دەهاتمەوە: ئەهاتمەوە، هەقایەتخوان لەم هەقایەتەدا پێشگری (ئە)ی ڕانەبردوو لە جیاتی پێشگری (دە) بەکاردێنێت، بەلاٚم لێرەدا (دە)ی بەکارهێناوە، ئەمەش زیاتر لە کاری (دەهاتمەوە) دێت، چونکە زیاتر دەگوتریٚ:داتمەوە، چونکە لێرەدا کە دە+هات+م+ەوە، کە بزوێنی (ە) لەگەلٚ پیتی (هـ) لە تەنیشت یەکتر دێت، بەرەو سوان دەچن و دەتوێنەوە، پێش بزوێنەکەش ناکرێت (ئـ) بێت و ببێتە ئاتمەوە، بۆیە لەم جۆرە وشانە نیشانەی (دە)ی ڕانەبردوو گۆدەکرێت.**

7- **ڕۆن: ڕوون، جووتە وشەی (گەرم و ڕۆن) زیاتر وەك ئیدیۆم بەکاردێت کە سیفەتی ئاوەدان دەبەخشێت، لێرەشدا بچوککراوەتەوە بە مەبەستی مالٚێکی سادەی هەژارانە.**

8- **ئوهە: ئەوهە، وەها**

هەڕوو داد و خوای لە کن بکە و برێ حار و حیساب ئەوهەیە، سوڵتان خۆشبی، ئەلعانیش خێزانم بزر بووە و دەبی ئۆندی توانات هەبی، عیلاجەکم لێ بکەی.

گۆتی: ئەجا لەبیر نەکەی ئەمن ئەواڕۆم،[1] ئەتووش بڕۆ ئەلعان لۆ سەرای.

ئەرێ کابرای فەقیر بە گریان لێی دا ڕۆیی لۆ سەرایێ، گەییە دەرکەی حەرەسان: کێوە[2] کابرا بۆرەکەی پیسەکە؟ کێواچی؟

گۆتی: ئەمن داد و خوام هەیە لە کن سوڵتانی.

گۆتیان: کوڕە بڕۆ پیس و بێزەلەتی[3] وەکی تو چییە بچتە کن سوڵتانی!؟

ئەرێ، دەستی بە گریان و هاڕەهاڕێ کرد. سوڵتان ئوهەی کردێ لە پەنجەرێی تەماشای دایێ،[4] فەقیر دە دەستی حەڕەسان دابوو. گۆتی: کوڕە ئیزنی دەن با بێ.

ئیزنیان دا، چووە ژۆرێ سەلامی کرد و سەلامی لێ وەرگرتۆوە و گۆتی: بابم خێرە چت لێقەومایە؟

گۆتی: وەڵاهی سوڵتانم خۆشبی حار و مەسەلە و حیساب، ئەوهەم لێقەومایە. ئەلعانیش خێزانم بزر بووە، بەغداشە، ئەمیش پرسیارێ لە کێ بکەم غەریبەینە، نە شارەزاینە.

سوڵتانی گۆتی: جیرانی کێ بووی؟

گۆتی: وەڵا جیرانی فران ماری بووم.

– ڕەقەمی دەرکێی چەندە؟

گۆتی: وەڵا ڕەقەمی دەرکێی ئەوەندەیە.

بانگی دوو جەندرمانی کرد، گۆتی: وەرن دەگەر فەقیری بڕۆنە مارێ جیرانی، قابیل نییە جیران هاگای[5] لە جیرانی نەبی. گۆتی: ڕایانهێخن[6] ژنەکەی و پیاوەکەی، هەتا ئیعتیڕاف ئەکەن، نەخۆوەیان[7] لێ بکەن دە بن مەترەقانیاندا تەواوکەن.

1– هەڕوو: بڕۆ

2– کێوە: بۆ کوێ

3– بێزەلەت: بێتام، لەگەڵ وشەی پیس پێکەوە دێن و وەك جووت وشە وان, دەگونجێ لە بنەرەتدا لەزەت (چێژ، تام) بووبێت و بە جێگۆڕکێی دەنگ بووبێتە زەلەت، واتە بێتام و بێچێژ.

4– تەماشای دایێ: چاوگەکەی (تەماشادان)ـە. تەماشای کرد, سەیری کرد.

5– هاگا: ئاگا، هایی

6– ڕایانهێخن: مەبەستی ئەوەیە لەگەڵ لێدان وایان لێبکەن وەك مافوور ڕایانهێخن

7– نەخۆوەیان: نەخۆ وایان لێ بکەن. لێرەدا وشەی نەخۆ بە مانای (ئەگەرنا) دێت.

ئەریٚ، کابرای فەقیر وەپێش کەت و دوو جەندرمەکە تەق تەق لە دەرکێی ماریٚ کابرایان دا.

گۆتی: کاکە چییە؟

گۆتیان: ئەنگۆ بەخۆزانن[1] ژنیٚ ئەو فەقیرەی بزر بووە، وەڵاهی ئەمریٚ سوڵتانیە یان دەبن مەترەقان و دا ئەکوژین یان دەبی ئیعتیراف کەن ئەو ژنەی چ لێهاتییە!

گۆتیان: کورە بە خودای ئەوی مار لەودیویە و ئەمە مارن لەودیوەیە و بکەن لە ڕاهی خوای لە ڕاهی پێغەمبەری...

ئەریٚ ڕایان کێشانە دەریٚ لێدە بوکتە[2]...

ئەی هاوار هەی لە ڕێی خوای، هەی لە ڕێی پێغەمبەری!

گۆتیان: ئەوە پارەی ناکا.

ئەریٚ ئاخیری ژنەکەی گۆ: بابە خوا قبور[3] ناکا چیدین[4] لێمەدەن، پیرەژنەك ماری ئۆتێهیٚ[5] بەوبەری جادەیوە، سیٚ ڕۆژ بوو ئەو پیرەژنەی هاتوچۆی کن ئەو ژنەی ئەکرد، ئەو ژنە لە ماوەی ئەو سیٚ ڕۆژانە بزر بووە. ئەوجا ئەمە نازانین چی بەسەرهینایە یان چی بەسەرهاتییە!

کانی[6] ماریٚ پیرەژنیٚ؟

ئەریٚ ئۆوەتە[7] بەو بەریوەیە.[8]

چوون، تەپ تەپ لە دەرکێیان دایە، پیرەژن هاتە دەریٚ، کەچە[9] جلکەکی لەبەر کردبوو خۆتڕ و شەپڕێو گۆتی: ڕۆرە، بەقوربانو بم، چو[10] دەویٚ؟

1- بەخۆزانن: بەخۆتان دەزانن.

2- بوکتە: بکوتە، بە زۆری لە گۆکردندا جێگۆرکێی دەنگ دەکرێت، وەك بکوژە، لە خۆشناوەتیدا بە بوکژە گۆ دەکرێت.

3- قبور: قبول

4- چیدین: چیترمان

5- ئۆتێهیٚ: ئەوەتانیٚ، ئائەوەتا، ئائەمەتا،ئەمەتا لەوێیە

6- کانی: کوانیٚ، کوا

7- ئۆوەتە: ئا ئەمەیە

8- بەو بەریوەیە: بەو بەریەوە، بەو بەرەوەیە، لەو بەرە.

9- کەچە: وشەیەکە بۆ سیفەتی خراپ و بیٚ کەڵك بەکاردێت، دەکەوێتە پێش ناو و دوای ناویش، وەك جلکێکی کەچە، کەچە جلکێك، واتە جلێکی بێکەڵك و خراپ.

10- چو: چ+و، چی+تان، چیتان

گۆتیان: قوربان و موربان پارەی ناکا. وەڵا وەبیلاهی ئەمرێ سوڵتانییە، ئەتو هاتوچۆییێ ئەو مارەت کردییە لەماوەی ئەو سێ ڕۆژانە، ژنێ ئەو کابرایەی بزر بووە، یان دە بن مەترەقانت ئەکوژین، یان دەبی ئیعتیراف کەی، ئەو ژنەی چی بەسەر هاتییە!

– کوڕە هەی هاوار، کوڕە لە ڕێی خوای، کوڕە لە ڕێی پێغەمبەری، ئەمن ڕۆژێ ئۆ[1] ناگەمە بازاڕی لۆ خۆ بچم دوو ئەستورکۆکان[2] بینم، ئەمن حیسابێ چی و ئەمن کەنگێ[3] چوویمە ماریێ وان؟!

گۆتیان: ئەوە پارەی ناکا، لێدە.

هەی هاوار هەی هاوار! بووە هاوار هاوار لەسەر جادەی. چەند قەومێ ئەو گەڕەکەی هەیە، ئەرێ[4] هەمووی وەسەگەڕان:[5]

– کوڕە بابم ئەنگۆ لۆوە لە ئەو پیرەژنەی ئەکەن، ئەو پیرەژنە قوڕوەسەرە و...

عاجی لەسەرێ کۆرانێ ئەولای، چاوی لێ بوو و کو پیرەژنیان گرتبوو دە قۆرتێیان وەردا و لێیانەدا. وەڵا هەر گەیشتنێ پارەکی بەوی وەنا و ئێکی بەوی وەنا و گۆتی: برام! ئەنگۆ چ خوا قبور ئەکا و چ پێغەمبەر و لێ هەرەگری. ئاخر ئەو پیرەژنە قوربەسەرە چی کردییە؟

گۆتیان: کاکە ئەوە حیسابەکی دوورە، ژنێ ئەو فەقیرەی بزر بووە، پیرەژنیش هاتوچۆییێ ئەو مارەی کردییە، ئەمرێ سوڵتانییە وەڵاهی یان دەبن مەترەقانی دا ئەکوژین یان دەبی ئیعتراف کا.

ئێهـ! ئەرێ دەستی گەیاندە باغەرێ،[6] ئێکو پەنجا لیرەی دا هەردوو زەبتییەکان و گۆتی: ها هەر نەبی پیرەژن ئەهلی شارییە، کابرا کابرایەکی بێگانەیە. هەڕوونە کن سوڵتانی برێن ئەو کۆرانەن[7] هەموو دارکاری کرد چش،[8] چ سەرو شونن نەدیتەوە خۆ چو لێ کم نابی!

1– ئۆ: ئەوە

2– ئەستورك: کولێرە، ئەستوك، نانە سێر، پشت بەسێر

3– کەنگێ: کەی، کەینێ

4– ئەرێ: ئەڵێ، دەڵێ

5– وەسەگەڕان: بەسەر گەڕان، بەسەرداکەوتن، هاتن

6– باغەر: باخەڵ، باغەڵ، گیرفان

7– کۆران: کۆڵان

8– چش: هیچ

کابرای فەقیر دە عارەبیێ ناگا. ئەویش بە عارەبی پێ ئەگۆتن. ئەرێ پیرەژنیان بەرەڵڵا کرد و پیرەژن بە لەقە لەق[1] چۆوە مارێ و ئەوانیش ڕۆیشتنەوە کن سوڵتانی.

سوڵتانی گۆت: ها کوڕم چو کرد؟

گۆتیان: وەڵا سوڵتانن خۆشبی، ئەو گەڕەکەن هەموو دارکاری کرد، ئەو عالەمەن هەموو دەقوڕێ وەردا، بە هیلاکن دان، چ سەرو شوونی نەبوون.

سوڵتانی گۆتە فەقیری: بابم لۆخۆ هەڕۆوە ناو شاری، کارەك کاسبییەکی بکە، شەرتبی لە شەرتێ پیاوان ئەمیش لەو ڕۆوە حەول بدەم تا لە جێیەکی سۆراغەکی پەیا بکەم.

کابرا دەستی بە گریانێ کرد، هات لەو کۆرانی لۆ ئەو کۆرانی، ناردی لەو کۆرانی لۆ ئەو کۆرانی، چ نەبوو؟ کابرا هەر ئەگریا.

ئەرێ کەچەری گەیشتێ، گۆتی: ها فران کەس چت کرد؟ وەرە حیسابێ خۆم لۆ بگێڕەوە. ئەتوو چت کرد لە کن سوڵتانی؟ سوڵتانی چ پێگۆتی؟[2]

وەڵاهی گۆتی: کەچەر حارو مەسەلە و حیساب ئەوە بوو:

کوڕە گۆتی:[3] چووم لۆ کن سوڵتانی، سوڵتانی گۆتی بڕۆ لۆخۆ ئیشەك کاسبییەکی بکە، ئەمیش شەرت بی قسور نەکەم[4] هەتا لایەکی لێ وەدیار ئەکەوی.

یاڕەببی خوایە!

کوڕە گۆتی: خوا بتگری ئەوە دیتیتەوە و...

گۆتی: کوڕە لە کێم دیتیتەوە بابم؟

گۆتی: هەڕوو بڕۆ کن سوڵتانی هەڕوو داد و خوای. وەبرێ بابە، ئەوانە دیتیانەوە، ئەمما عاجییەك هاتییە ئیخفالی کردن و هاتنەوە و ئەمیش دە عارەبیێ ناگەم، نەخۆ سەری ئەوا پێیا[5] بووە.

ئەرێ بانگی دوو زەبتییانی[6] کرد گۆتی: وەرن، بڕۆن ئەو پیرەژنەی پەتکەکی دە هەوکێ[1] کەن، ئێك لێیدەن ئێکیش لە دوو خۆی ڕاکێشن هەتا دەیهیننە ئێرە، یان ئیعتیرافەکا دەرێ ئەو ژنە ئەوهەی بەسەر هات، یان...

1- بەلەقەلەق: بە لاکەلاك، بە هێواشی

2- پێگۆتی: پێ گوتی، چی پێ گوتی؟

3- دەربڕینی (کوڕە گۆتی) دووبارە کردۆتەوە بۆ چیچڕ بەخشین بە گێڕانەوەکە، بەتایبەتی لێرەدا کەمێك دەنگی خۆی بەرز دەکاتەوە.

4- قسور نەکەم: کەمتەرخەم نەبم

5- پێیا: پەیدا

6- زەبتی: زابت، ئەفسەر

دیسان وەگەری کەتن برا! تەق لە دەرکێ ماریێ پیرەژنێیان دا، پیرەژن هێشتا لە دەردی جاریێ دی چاتر نەبووە. ئەو جارەش لە دەرکەیان دا، چووە دەرێ: ها گۆتی: ڕۆرە بە قوربان و بم دەبەرومرم، چوو[2] دەویێ لە من؟ ئەمن کوەگەمە[3] کۆرانان و؟![4]

گۆتیان: پیرەژن ئەوە پارەی ناکا، بەو خوایەی هەر هەیە و نامری، ئەمریێ سولتانییە و ئەلعان پەتکەکت دە هەوکێ ئەکەین، یەکت لە جادەی لە دوو خۆ ڕاکێشین. ئێکیش بە قامچییان و دار حەیزەرانان لێتەدەین، هەتا ئەتبەینە پێش دەرکێ سوڵتانی.

ئەوجا گۆتیان: ئیعتیراف کە، ئەو ژنەی چ بەسەر هات؟

دیسان زۆریان لێدا دە قوڕێیان وەردا، ئیعتیرافی نەکرد، ئاخیری گۆتی: بابە خوا قبور ناکا چیدی لێم مەدەن، مەمکوژن، فران عاجی، ژنێ ئەو کابرایەی برد.

ئەریێ بەریان دا و چوونەوە کن سوڵتانی.

سوڵتانی پێی گۆتن: ها چ بوو؟

وەڵا گۆتیان: پیرەژن ئیعتیرافی کرد، گۆتی فران عاجی برد، ماری لە فران محەلەیە، ڕەقەمی دەرکەشی ئەوەندەیە. عاجی ژنێ فەقیری برد.

گۆتی: فەقیر لۆخۆ دانیشە ئەتوو. بانگی دوو جەندرمەی دیکەی کرد. گۆتی: بڕۆن عاجی بە خۆ بەو ژنەی پەتکیان کەن هەتا دەیانهینە ئێرانە.

(بەخۆ زانی ئەجا ئەگەر ئینزیباتیش ئەگەر ئەشتەکی[5] بەدەست وەگرت هەتا ئێرە[6] دەستان هەرەکا)[7]

فەقیریان وە پێش کەت و لێیاندا ڕۆیشتن و چوونە ماریێ عاجی: تەق تەق لە دەرکێیان دا.

عاجی هاتە دەریێ، گۆتی: ها بابم خێرە چ بووە؟

1- هەوك: ئەوك، قورگ

2- چوو: چیتان، چ شتێکتان

3- کوگەمە: کو بگەمە، چۆن بگەمە

4- لێرەدا هەقایەتبێژ دەوەستێ، دەیەوێ بڵێ چۆن دەگەمە کۆڵان و بازاڕ و دەرەوەی ماڵ؟ ئێمە بۆ پاراستنەکە بێدەستکاریی و هەر وەك خۆی نووسیمانەوە.

5- ئەشت: شت

6- هەقایەتبێژ لێرەدا ئاماژە بۆ قۆڵ و باسکی خۆی دەکات.

7- قسەی هەقایەتبێژە.

کاکە گۆتیان: چ بووە چ نەبووە نییە، ژنیٚ ئەو فەقیرەی ئەتوو بردیە، ئەوە ئەمریٚ سولٚتانییە، وەلاٚهی یان دەبن مەترەقانت دا ئەکوژین یان پەتکو[1] ئەکەین، ئەتوو و ژنەی، دەبی بووبەینە پیٚش سولٚتان مەحموودی.

– کورە لە ڕیٚی خوای ئەمن دونیٚ لە ماریٚ خوای هاتیمۆوە و ئەمن دەورەمەندم و ئەمن ئەگەر تەماعیم دە ژنهینانیٚ بی، سەد ژن هەیە، ژنیٚ لۆ خۆ دینم و ئەمن و ئەوەیان گۆتییە؟!

گۆتیان: ئەوە پارەی ناکا، دایانە بەر شڕە حەیزەرانان و هینایان لۆ پیٚش دەرکەی. فەقیریش ئۆ لە کن سولٚتانی دانیشتیە.

گۆتی: بە قوربانت بم سولٚتان وەلاٚ ئەوە خیٚزانی منە.

سولٚتانی گۆتی: کوڕە مەعلووم ئەوە ئیٚ تووە؟

گۆتی: ئەریٚوەللاٚ.

دە گۆتی: عاجی بانگ کەنە ژۆریٚ، با بیٚ؟

هاتە ژۆریٚ، گۆتی: عاجی!

گۆتی: ها

گۆتی: ئەتوو کابرایەکی عاجی و چوویە ماریٚ خوای، ڕاست بریٚ، بەو خوایەی نەخۆ[2] ئەلعان بەو شیرەی سەرت ئەبڕم.

گۆتی: سولٚتانم خۆشبی، چ بریٚم خیٚرە؟

گۆتی: ئەو ژنە ژنیٚ تووە یان ژنیٚ فەقیرییە؟

حەککو حەککو![3] گۆتی: سولٚتانم خۆش بی، ئەمن بە خۆ بەو کەشیدەی بەو سەرو ڕیشەی بەو دەورەمەندییەی و ئەمن ئەگەر مەخسەدم ژن بی، هەزار ژن لە شارییە. ژنیٚ لەو ژنەش کۆکتر هەنە و ئەمن کو بەو ئاخیری عومری ماریٚ خۆ کۆرەکەمۆوە؟[4] ژنە ژنیٚ منە.

سولٚتانی گۆتی: فەقیر! ژنە ژنیٚ تووە؟

گۆتی: سولٚتانم خۆش بی ژنیٚ منە.

عاجییان وە دەریٚ نا. گۆتی: بانگی ژنیٚ کەن.

1– پەتکو: پەتکتان، پەتك کردن:واتە بەستەوە بە پەتك

2– نەخۆ: نەوەك

3– حەککوو: پەککوو، ئامرازێکی بۆ سەرسوڕمانە

4– کۆرەکەمۆوە: کۆر دەکەمەوە، کوێر دەکەمەوە، وێرانی دەکەم.

بانگی ژنێیان کرد، گۆتیان: عافرەت[1] ڕاستییێن قسە لۆ بکە، نەخۆ بەو خودایەی بەو شیرەت سەریەبڕم. ڕاست قسەکەی بکەی، ئەتوو خێزانی ئەو فەقیرەی، یان ئی ئەو عاجییەی؟

گۆتی: حەککو سوڵتانم خۆش بی، ئەمن ئەو قاحپەبابەم هەر نەدیتییە، ئەو پیس و بێزەلەتە، خوا بزانی کوڕی کێیە و لە کێندەر ڕا هاتییە و ئەمن هەر نەمدیتییە، لە عەمباریانیشم[2] نەدیتییە.

ئەهە.. گۆتی: فەقیر ئەتوو چارێی؟[3]

گۆتی: وەڵا بە قوربانت بم سوڵتان. بە خوای ئی منە.

گۆتی: کاکە بیاندەنە مەحکەمەی، بیانبەنە کن قازی.

ئەرێ فەقیرو ژنە و عاجی، بردنیانە کن قازی. قازی لە کابرای سوئال کرد.

عاجی گۆتی: قازییەفەندی خێزان خێزانێ منە.

دە گۆتی: بانگی ژنەش کەن.

بانگی ژنەیان کرد، حاکم گۆتی: ئەتوو خێزانی ئەو کابرایەی یان خێزانی عاجی؟

گۆتی: سوڵتانم خۆشبی ئەمن و ئەو کابرایە! ئەمن هەر نەمدیتییە هەر نەیناسم... ئەوجا لەنۆپاش[4]، مادەم وەبی هەر کابرایەك بێ ژن بوو، فەقیر بوو، با ملی خانمەکی بگری و برێ ئۆ ئێ منە.[5]

گۆتی: فەقیر ئەتوو چارێی؟

گۆتی: وەڵاهی قازییە فەندی بە خودای ئەوە خێزانی منە.

ئێ گۆتی: بابم ژنە ئەرێ هەو نییە، عاجی ئەرێ هەو نییە، ئەتووش دڕنەگەت[6] لێداگرتییە، بە کیهان بڕوا بکەم؟ وەرن ئێکی تەوزیع کەن و عاجی ئەتوو ژنێ خۆ ببۆوە و خوا حافیزت بی.

ئەرێ ئەو جارە لە پێش چاوی فەقیری، عاجی دەستی دە دەستێ ژنێ گرت و لێی دا ڕۆیی و کابراش دەستی بە گریانێ کرد.

1- عافرەت: ئافرەت، هەندێ جار دەنگی (ئ) دەبێتە دەنگی (ع) وەکو قورئان: قورعان

2- عەمباری: حەممالی

3- چارێی: چ ئەڵێی، چیی دەڵێی؟

4- لەنۆپاش: لەمەودوا

5-ئێمنە: هی منە، لەنێو هەموو خۆشناوەتیدا تەنها شەقڵاوە و چەند گوندێکی دەوروبەری (ئێ) بەکاردێنن و ئەوانی تر (ئی)بەکاردێنن و دەیکەنە (ئی منە) نەك (ئێ منە)

6- دڕنەگە: دەرنەك، دڕنە، یەخە بەرنەدان، وازی لێ نەهێنان.

ئێه... کەچەری چ کرد؟

هەرستا هێوارەکیٚ، منداری خڕکردنەوە و سەحرایەکی گەورە بوو هەندی ئەو ناوەی.[1]

گۆتی: وەرن ئەمە ئەوشۆ[2] گەمەکی ئەکەین.

گۆتیان: گەمیٚ چاکەی کەچەر؟

گۆتی: ئەنگۆ وەرن.

ئەریٚ کورسییەکی پێیا کرد و سیٚ دولکەی[3] تێك هەرکێشان و کندرۆکەکی پێوە کرد و کورسییەکی لەبن داناو کەئەننەما ئەوە هەرامە...[4]

گۆتی: ئەمن سوڵتان مەحموودم.

گۆتی: ئەنگۆش، ئێکی کردە ژنیٚ کابرای و ئێکی کردە عاجی و ئێکی کردە قەوازەکان[5] و هەمووی تەوزیع کردن، هەمووی کۆمەر کۆمەر دانان و ئێکیشی کردە فەقیر.

سوڵتان مەحموودیش بەخۆ بە هەیاسی و حەسەن مەمەندی گوێی داییٚ، شەویٚ ئەگەڕا بزانە چاکە خراپەی شاری، وکی[6] گوێی داییٚ، گۆتی: حەسەن مەمەندی خۆ بدە تاریکاییٚ ئەوە ئەشتەکی تێدا ئەبی.

بەینەك پێچوو، ئەوی بە فەقیری دانابوو، هات داد و خوای کرد و گۆتی: سوڵتانم خۆش بی بە قوربانت بم و حار و حیسابم ئەوەیە و لێم قەومایە و ئەلعانیش خێزانم بزر بووە و...

گۆتی: بابم جیرانی کیٚ بووی ئەتوو؟

وەڵا گۆتی: جیرانیٚ ماریٚ فران کەسی بووم و...

گۆتی: ڕەقەمیٚ دەرکێیان چەندە؟

وەڵا ئۆندەیە.

1– هەقایەتبێژ لێرەدا دەستی بۆ ناوەندی ژوورەکەی درێژ کرد.

2– ئەوشۆ: ئەوشەو. لە خۆشناوەتی وەك هەندیٚ ناوچەی تری کوردستان، پاشگری (ەو) یان (ەوە) دەبێتە (ۆ) وەك: دەچمەوە: دەچمۆ

3– دولکە: دارێکی جووت سەرە

4– لێرەدا هەقایەتخوان مەبەستی لە سێدارەیە، بەڵام وەك ئەوەی گوێگرەکان بزانن بە (هەرامە: هین، وانەك..) ناوی هێناوە.

5– قەواز: ئەو کەسانەی کەوانیان لە دەستە

6– وکی: وەکی، بە واتای (کە گوێی داییٚ)

بانگی دوو لە قەوازەکانی کردیٚ و گوٚتی: بڕۆن کابرای بینن، بەخۆ بە ژنیٚ دەبن مەترەقانی بکوژن یان ئیعتیرافەکا، یان دەبی بزانی ژنیٚ ئەو فەقیرەی چی بەسەر هاتییە! مادەم جیرانی وانە.

سوڵتان مەحموودیش ئۆ چاوی بەخۆ لێیە. غاریان دا و ئەریٚ چوون ژنەکە و کابرای جیرانیان هینا و وەریانگەڕانیٚ بە شوڕکان:[1]

کوڕە هەی هاوار، کوڕە لە ڕێی خوای، کوڕە لە ڕێی پێغەمبەری چ بووە؟

گوٚتیان: کاکە ئەو فەقیرە جیرانینگۆ[2] بووە. ئەلعانیش ژنی بزر بووە، ئەنگۆ جیرانیٚ وینە، یان دەبی ئیعتیراف کەن ژنیٚ ئەو فەقیرەی چی لێهاتیە؟! یان ئەمریٚ سوڵتانییە بەو خودایەی دەبن مەترەقان و ئەکوژین.

ئەویتکە[3] کە بە ژنیٚ کابرایان دانابوو، گوٚتی: بابە چیدین[4] لێمەدەن، خوا قبور ناکا فران پیرەژنی دوو سیٚ ڕۆژ بوو هاتوچۆی ئەو مارەی ئەکرد، ئەو ژنە لەبەینی ئەو سیٚ ڕۆژەی بزر بوو.

– کا[5] ماریٚ پیرەژنیٚ؟

ئەوی بە پیرەژنیان دانابوو، جلۆکەکیان لەبەر کردبوو پەڕۆکەکیان لەسەری ئاراندبوو، چارۆگەکیان[6] بەسەری دا دابوو، غاریاندا، ڕووبوونە[7] پیرەژنیٚ، لێیان دا و بە شوڕکان... کوڕە هەی هاوار کوڕە لە ڕێی خوای... چ بووە چ قەومایە؟

گوٚتیان: ژنیٚ ئەو فەقیرەی بزر بووە، ئەوە سیٚ ڕۆژە هاتوچۆییٚ وێندەریٚ کەی، لە بەینی ئەو سیٚ ڕۆژانە ئەو ژنە بزر بووە. ئەمریٚ سوڵتانییە، وەڵاهی یان دە بن مەترەقانت دا ئەکوژین یان دەبی ئیعتیراف کەی، ژنیٚ ئەوفەقیرەت چ لێکردیە؟

– کوڕە حاشا لە ڕیٚ خوای کوڕە، هەی هاوار!

ئەریٚ –ئەوی بە عاجییان دانابوو–، پەڕۆکەکی زەردیان لەسەری نابوو، لەو لایان دانابوو، کە چاوی وێکەت... هات. هەر ئێکی پارەکی پێوەنان و وێیەگۆ:[1]

1–شوڕك: شوڵك، شوو، لق و قەدە داری باریك کە لە کاتی ڕاوەشاندندا دەنگی لێوە دێت.

2– جیرانینگۆ: جیرانی ئەنگۆ، دراوسێی ئێوە

3– ئەویتکە: ئەوەی تر، ئەوەی دیکە. لە خۆشناوەتی هەردوو دەربڕینی (ئەوی دیکە و ئەویتکە) بەکاردێن، چونکە زۆر جار دەنگی (د) دەبێتە (ت)

4– چیدین: چیترمان

5– کا: کوا

6– چارۆگ: چارۆك، پارچە قوماشێکە ژنان بەسەر شانیان دا دەدەن.

7– ڕووبوونە: ڕۆبوونە، پەلاماریان دا.

کوڕە بابم ئەنگۆ لۆ وە لە ئەو پیرەژنە غەریبەی ئەکەن؟

بانگی مندارەکەیان کرد -ئەوی بە ژنێ کابرایان دانابوو- گۆتی: ئەتوو ژنێ فەقیری، یان ژنێ عاجی؟

گۆتی: بابە، سوڵتانم خۆش بی، خۆ ئەمە هەموو ڕۆژێ بەر و مەحکەمەکن پێ ناکرێ دەگەر فەقیری، ئەمن ئەو کابرایەم هەر نەدیتییە.

دە گۆتی: بیانبەنە کن قازی.

قازیش پەڕۆکەکی لەسەری نابوو لێرێهێ[2] دانیشتبوو، چوونە کن قازی و بانگی فەقیری کرد و گۆتی: فەقیر!

گۆتی: بەرێ[3]

گۆتی: ئەو ژنە ئێ توە یان ئێ عاجییە؟

گۆتی: بە قوربانت بم بەخوای ئەوە خێزانی منە.

دە گۆتی: ئەتوو هەڕوە دەرێ. عاجی وەرە. عاجیش هات (پارەی دایتێ پێش هەنگین)[4] وەرە گۆتی: ڕاست برێ، ئەو ژنە، ژنێ تووە یان ئێ فەقیرییە؟

گۆتی: قازی، ئەگەر ئەمیش قسێ نەکەم، ئاخر فەقیر! کوت ئەو قسە کرد؟

قازی گۆتە فەقیری، فەقیر بە شەرع و بە قانوون، دوو شاهێد شاهێدەکی ئەخوا. ژنە ئەرێ حاشا، عاجی ئەرێ حاشا، ئەتوش ئەرێی ئێ منە، بە شەرع و بە قانوون خێزانێ عاجییە. ئەلعانیش عاجی ژنێ خۆ ببەوە و خوا حافیزت بی.

ئەرێ کابرا دەستی مندارەکەی گرت -ئەوی بە ژنێ فەقیریان دانابوو- هاتن ئێرە و ئێرێهێ ڕۆیشتن، کەچەری بانگی دوو قەوازانی کرد. گۆتی: بڕۆن بیانگێڕنەوە.

ئەرێ چوون: ڕاوەستە عاجی ڕاوەستە.

- ها بابم چ بووە؟

گۆتیان: سوڵتان ئەمرەکا بگەڕێنەوە.

هاتن سەلاموعەلەیکوم!

- عەلەیکومەسەلام بەخێربێن.

گۆتی: عاجی!

گۆتی: بەرێ

1- وێیەگۆ: وای دەگوت

2- لێرێهێ: لەوێ، لەولاتر، لەولاوە

3- بەرێ: بەڵێ

4- هەنگین: هەنگی، ئەوسا، ئەوکات

گۆتی: بەرێ و مەرێت لە هەردوو چاوان بێتە دەرێ، هەی گەواد، هەی بێشەڕەف، ژن ژنێ فەقیرییە. ئەتوش چ ئاین و ئۆینت[1] دامەزراندییە، جارێ چ مەکە عاجی ببەن بە دارێی وەکەن.

ئەرێ عاجییان برد کندرۆکەیان دە هەوکێ کرد و پێلەقەکیان لە کورسیێ دا و سوڵتانیش لە تاریکێ چاوی لێیە ئۆ تەماشاکا. دە بینن[2] سەرێ ئەو قەوازانە پەل دەن، ئەوی بەرتیلیان وەرگرتییە و بڕۆن پیرەژنێ سەرببڕن و دەبڕۆن ئەوەی ئەوهە لێ بکەن... دە و تێکەو لێکەی پێوە خەریك بوون، ئەرێ مندارەکەی بە دارێیان وەکردبوو، خنکا.

غاریاندا کوڕە گۆتیان: غاردەن ئەو مندارە هەنکە خنکایە!

غاریاندا، وکی چوون مندارەکە تەواو ببوو. منداریش بەخۆ زانن ئەگەر زەڕەکیان[3] کرد، هەر بابایە هەرات لۆ مارێ خۆ.

سوڵتانی گۆ، گۆتی: حەسەن مەمەندی ئەشەدەمبیللا حوکم ئەوهەیە، ئەوە قانوونە ئەوە حوکمە، بڕۆ بچین مەیتەکەی لە دارێ بکەینەوە. مەیتەکەیان لە دارێ کردۆوە و بانگی حەڕەس و مەڕەسانی کرد گۆتی: وەرن ئەو مەیتەی بانگ ڕابێرن ئێ کێیە داخوە؟

بانگیان کرد: کاکە مندارەك مردییە و لە مەیدانێ و ساحەی و لە گەمان، ئێ کێیە و ئێ کێ نییە؟

ئەرێ پیرەژنەك هات، ئەوەندە تاقە کوڕەی هەبوو، مەیتەکەیان بردۆوە و بەو شەوەی کەس نییە، شکایەتێ لە کێ بکا. ئەرێ پیرەژن هات قوڕی لەسەرێ خۆ دانا کە بڕۆ بچی لە کن سوڵتانی شکایەتێ بکا.

سوڵتانیش سبەینێ دەگەر بەیانی بانگی ئینزیباتانی کرد، گۆتی: ئەو کەچەرەم لە عەرد و بەردێ خوای بی، دەمهەوێ؟

دوو لۆ وێ[4] ڕۆین، دوو لۆ وێ ڕۆیی، دوو لۆ وێ ڕۆیی، هەتا چێشتەنگاوی ئەوە هەر لە دوو کەچەری بوون. ئەرێ تەماشایان کردێ لەپێش فڕنی ڕاوەستابوو، نانی ئەخوارد: کوڕە کەچەر کوڕە کەچەر!

گۆتی: چییە بابم؟

کوڕە گۆتیان: دنیان لە دوو تو لێك دایتەوە، سوڵتانی ئەمر کردییە ئەلعان بگاتە ئێرە.

1– ئاین و ئۆین: فڕو فێڵ، مەکر

2– بینن: بیهێنن، بێنن

3– زەڕ: کەتن، زەرەرلێدان

4– لۆ وێ: بۆ ئەوێ، بۆ ئەولاولا، ئەملاو و ئەولا

گۆتی: ده بڕۆن بڕۆن سوڵتان چیشی[1] بەمنە، کابرایەکی وەکی من فەقیر و ئۆ ئەمبینن ئەستورکەکیان بە خێراخۆ دایمیٚ[2] ئەخۆم، چ ئیشم لە کن سوڵتانییە، سوڵتانی چیش[3] بەمنە؟!

دوان خۆ دا بن پیلی و هەریان گرت و بە غار هینایان لۆ پێش سوڵتانی، دایان نا.

سوڵتانی گۆتی: کەچەر!

گۆتی: بەریٚ سوڵتانم خۆش بی.

گۆتی: دەمهەویٚ گەمەکی وەکی شەویٚ دی دابنێی.

کوڕە گۆتی: ده بڕۆ بڕۆ، ئەو گەمە بە من دامەزرێتەوە؟!

سوڵتانی گۆتی: وەڵا وەبیلاهی دانەمەزرینی، کوت شەویٚ دی ئەو گەمە دامەزراندییە، ئەلعانیش ئەوهە دامەزرینی، نەخۆ بەو خوایەی سەرت ئەبڕم.

گۆتی: وەڵا منەتت لیٚ هەرناگرم.

– کوڕە داکت چا، بابت چا؟

گۆتی: هەنکە[4] سوڵتان ئەو حەیرانانە لۆ من مەریٚ، ئەگەر ڕاستەکەی بەرگی خۆ لەبەرکە شیری عەدالەتم لە ڕۆخ دانیٚ، بڕۆ لە ناو پێراوانیش دانیشە، ئەجا ئەمن مەحکەمەکەت لۆ ئەکەم دەنا...

سوڵتانی گۆتی: بەسەر چاوان.

برندی کرد و بەرگی غەزەبێی دەبەر کەچەری کرد و شیری عەدالەتی لە ڕۆخ دانا و لەسەر کورسییٚ. بە خۆش چوو لەناو پێراوان دانیشت. کەس نزانی سوڵتان لە گۆڕێیە![5]

ئەمری کرد، گۆتی: بڕۆن لە فران مەحەلەی ژنەك و عاجییەك هەنە، دەمهەویٚ ئەلعان بیانهیننە ئێرە.

غارە دیسان. ژنە و پیاوەکەیان گرت و هینایان و پیرەژنیان هینا و وەقازەکان لێرێهێیان[6] ڕاگرتن و لەو دەمیش پیرەژنیٚ کوڕ کوژرای، گەیشتە وێندەریٚ، هەندە قوڕەی لەسەرێخۆ دانابوو.

1– چیش: چ ئیشێك

2– دایمیٚ: دایتەمن. داویە بە من

3– چیش، چ ئیش، چ کار

4– هەنکە: هەنووکە، ئێستا

5– لە گۆڕێیە: لەو گۆڕەیە، لە سەر زەوی دانیشتییە، واتە لەسەر تەختی هاتووەتە خوار

6– لێرێهێیان: لەوێیان، لەو ناوەیان

گۆتی: سوڵتانم خۆش بی، ڕەببی بە قوربانت بم، ڕەببی ئێك لە مندارە بەغداییان نەمینیٚ، تاقانە کوڕیژگەکم هەیە، ئەویش شەویٚ دیکە[1] چووینە لە مەیدانیٚ بە دارێیان وەکردیە، کوڕیژگەیان لیٚ خنکاندیمە. ئەوجا داد و خوام هینایتە بەرەتوو، کە ئەو حەقەم لۆ بستینی.

گۆتی: پیرە داك وەرە! گۆتی: مەحکەمەی ڕاگرن جاریٚ.

مەحکەمەیان ڕاگرت.

بانگی خەزنەداری کرد گۆتی: پیرەژنیٚ دەگەرەخۆ بە، هەتا گوش[2] ئەگری لە خەزێنەی لیرانی تێباویٚ و عەمبارەکی بگرن و لۆی بەنەوە دوڕ ماریٚ.

ئەوجا گۆتی: پیرەژن وەکی ئەوەت بردۆوە هەنگیٚ وەرەوە.

ئەریٚ چوون گوشە لیرەکیان لۆ پیرەژنیٚ برد و لۆیان لە ژۆریٚ دانا و دەرکەی کلیل دا و وەگەر ئینزیباتان کەت و هاتۆوە لۆ سەراییٚ و هەنگیٚ کەچەریٚ، خۆ لە کورسییٚ هەردا خواریٚ، گۆتی: داپیرە شەویٚ دی کوڕی توو، ئەمن ئیعدام کرد. فەرموو گەردەنیشت ئازابی ئەوە شیری عەدالەت لە جیاتی کوڕیٚ خۆ، سەرم بڕە.

ئەجا گۆتی: بە قوربانت بم، دەبەرت مرم، ما[3] دە کوڕم هەبانە ئۆندیٚ[4] ئەتوو دایتە من هەندە ئیستیفادەیان لۆمن ئەبوو؟! گەردەنت لە ڕیٚی خوای ئازابی. ئەوە گەردەنم ئازا کردی دەبەرت مرم سوڵتان، ئەمن ژنیٚ هەندێمە سەری سوڵتانی بڕم؟

دە گۆتی: داپیرە دەنا خواحافیزت بی، بڕۆ هەتا مای لۆ خۆ، سەر دە خەزێنەی نیٚ، ئەگەر لێشت بڕا وەرۆوە[5]

ئەریٚ ئەوجا بانگی عاجی کرد گۆتی: وەرە عاجی! ئەو ژنە ژنیٚ تووە یان ژنیٚ فەقیریە؟

گۆتی: سوڵتانم خۆش بی، حەیام چوو لە بەغداییٚ، نامووسم چوو... ئەوە سێیەم جار ئەتوو ئەو مەحکەمەی دەگەرە من بکەی. ئەو ژنە ئەگەر ڕازییە ئەلعان تا تەراقی دەم لە فەقیری مارە بکەم. بەرا[6] با ئەو بەرایەم[7] لە کۆر بیتەوە.

1- شەویٚ دیکە: شەوی ڕابردوو، دوێنیٚ شەو، بەڵام لە خۆشناوەتی (شەوادی)یش بۆ پێریٚ شەو، بەکاردێت.

2- گوش: گووش، گونیە، گوێنی تێلیس. تەلیس

3- ما: چما

4-ئۆندی: ئەوەندی: ئەوەندەی

5- وەرۆوە: وەرەوە.

6- بەرا: بەڵام

7- بەرا: بەڵا

سوڵتانی گۆتی: ئافرەت ئەو فەقیرە مێردی تووە یان ئەتوو ژنیٚ عاجی؟

گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، حەیام چوو ناموسم چوو، ئەوە سیٚ جار ئەنگۆ بانگی مەحکەمەن بکەن، ئەمن فەقیرم هەر نەدیتییە.

گۆتی: بیانبەن لێرێهێیان ڕاگرن.

بانگی پیرەژنێی کرد، بە جلانیان بە دوو خۆ ڕاکێشایە، گۆتی: وەرە پیرەژن ڕاست بریٚ، ژنیٚ ئەو فەقیرەی کیٚ برد؟

وەڵاهی گۆتی: بە قوربانت بم سوڵتان! ئەو عاجییەی برد.

ئەوجا گۆتی: بینن مەحکەمەی دانێن، عاجی جاریٚ ببەن بەپەتکی وەکەن.

عاجییان برد بەپەتکێیان وەکرد، سەریٚ پیرەژنێیان بڕی، سەریٚ قەوازەکانیان بڕی، لە دوو کەونە ژنیٚ عاجیشی نارد. گۆتی: بڕۆن بیهینن.

ئەریٚ کەونە ژنیٚ عاجیشیان هینا گۆتی: ئافرەت! ئەتوش ناویٚ خوا و پێغەمبەران بینە تا لە فەقیرت مارەکەم. بڕۆوە سەر گەز و خەزنیٚ خۆو سەر مار و حاریٚ خۆ.

وەڵاهی گۆتی: لە ڕاهی خوای لەسەر دەستی توو ئەوە مێردم بە فەقیری کرد. نەعلەت لێدرای، باشە نانی نەبوو، ژنی نەبوو، چوو ئەوەی بەرا توشی[1] خۆ کرد؟! ژنیٚ عاجیشیان لە فەقیری مارە کرد و گۆتی: بابم خوا حافیز و بی و بڕۆنە سەر مار و حاریٚ خۆ.

ئەمیش کەراشم دڕا و گەڕامەوە.

1- بەراتوش: بەڵاتوش، تووشی بەڵا

ڕدێن ڕەش و ڕدێن سپی[1-2]

ئەریٚ جومعە بوو، سولْتان مەحموود عادەتی ئەوە بوو، بە شەوان ئەگەرا، لە کۆرانان لە محەلان،[3] داخوا ئایا چ هەیە، چ نییە؟! کە جومعەی ئەکرد بە خۆ بە حەسەن مەمەندی، وەزیری بوو، بە کۆرانان دائەچوون، تەماشای ئەو خەرکەیان[4] ئەکرد و داخوا وەزعی عالەمیٚ کوە و چییە و چ نییە. ئەریٚ گەییە پێش مارەکی، تەماشای کردیٚ، ئێکی ڕدێن سپی لە دەرکیٚ ڕاوەستابوو، بەرگی دەروێشیان دەبەردایە، نازانن سولْتان مەحمموودە، ئەریٚ سەلامی کرد و سەلامی لێوەرگرتەوە ڕدێن سپی، گۆتی: بابە دەروێش فەرموو!

جومعە بەربووە و عالەم دێتەوە لۆ نان خواردنیٚ و سولْتان مەحموود بەخۆ بە حەسەن مەمەندی چوونە ژۆریٚ و تەماشایان کرد ئێکی ڕدێن ڕەش لەلای سەرۆوە دانیشتبوو، بالیفەکی درابووە پاریٚ[5] و سەلامیان لیٚ کرد و سەلامی وەرگرتۆوە و یەکپێیان[6] لەبەر برندبوو: یاخوا بەخێر بێن بابە دەروێش. فەرموو دانیشن.

ئەریٚ دانیشتن، ئەوی ڕدێن سپییەکە چوو دەستشۆری هینا و مەسینەی هینا و دەستی شووشتن و چووە لای ماریٚ و خوانچەی[7] هینا و ئەوجا ئەوی خوای بە نسیب کردبوو، لەبەرێی[8] دانان.

ڕدێن ڕەش هاتە پێش گۆتی: بابە دەروێش فەرموون!

گۆتی: وەڵاهی ئەمن ئەو نانەی ناخۆم.

کوڕە بابە دەروێش ئەنگۆ مێوانن، ئاخر لۆ نانی ناخۆن؟

گۆتی: کاکە! ئەمن لۆییٚ ئەو نانەی ناخۆم، چ مەعنای نییە ئەوە ڕدێن سپییە و ڕدێنی وەك کولیٚ[9] بەفرێیە، ئەتوش ڕدێنت ڕەشە کولت هەندە ئەستوورە، ئەتوو لە لای

1– ئەم هەقایەتە لە دەمی (مام ئەنوەر حەسەن عومەرگەرەوەیی)یەوە لە ڕێکەوتی 2007/4/13 لە شەقلاوە وەرگیراوە.

2– لە گۆڤاری (ئاسۆی فۆلکلۆر)، ژمارە 33ی ساڵی 2008 بلاّوبووەتەوە.

3– محەل: شوێن (عەرەبییە)

4– خەرك: خەڵك

5– پار: پاڵ

6– یەکپێیان: یەکسەر، دەستبەجیٚ

7– خوانچە: سفرەی نان

8– بەریٚ: بەردەم. بەر: بەمانای (خوار، خوارەوە – بەردەم–)یش دێت.

9– کول: کڵۆ، کڵۆتە، پارچە و پزیە بەفری زۆر سپی. دەکریٚ (شەکری کڵۆ)یش لەمەوە هاتبێت.

سەرەوە دانیشتی، ئەو ڕدێن سپییەش خزمەتی ما کا.[1] ئەمن ئەگەر لۆم ڕۆن نەکەنەوە ئەو مەسەلە چییە، ئەو نانەی ناخۆم؟

ئەریٚ ڕدێن سپییەکەی گۆ:[2] بابە دەروێش نانی خۆ بخۆن ئەجا چ هەبوو لە ئسوولی عادەت، ئەمن دێم دائەنیشم وەسفەکە و بەتەواوی لۆ ئەگێڕمەوە...

ئێه... گۆتیان: باشە.

نانیان خوارد و دەستشۆری هینا و دەستیان شووشتن و پەشتەماری هینا و دەستی خۆیان خاوێن کردۆوە و دەگۆتی: ڕدێن سپی وەرە دانیشە.

گۆتی: بابە دەروێش ئەوە برا گەورەی منە، ئەو ڕدێن ڕەشە. ئەمن برا گچکەی ویمە،[3] ئەو مار و عایلەی هەبوو، ئەمن بیٚ مار و عایلە بووم، جاحێر بووم تازە گەنج بووم، بەبەر هەرەچووم،[4] ڕۆژیٚ ئەچوومە مەیدانیٚ ئەگەر کابرایەکی گۆتبا، وەرە کاکە ئەو ڕۆژە ئیشەم لۆ بکە، ئەچووم ڕۆژە ئیشەکەم ئەکرد و هێواریٚ پارەکەم دیناوە، وە برام ئەداوە لۆ مەسرەفیٚ ماریٚ.

ڕۆژەکی چوومە مەیدانیٚ، جووەك لە مەیدانیٚ ڕاوەستابوو، گۆتی: کی بی لەو عەمەلانە بیٚ، دە شەوانم لە کن بی، ئەمن شەوو لیرەی ئەدەمیٚ؟

ڕۆژەعەمەلەش داخوە بە ڕبەکی بووە، بە دوو دەرەمان[5] بوو بە چەندی بوو بی.

ئەمیش گۆ: وەڵاهی فران، ئەوە ئەشتەکی زۆر چاکە.

وەڵا گۆتم: جووە ئەمن دێم.

گۆتی: دێی ؟

گۆتم: بەریٚ دێم.

وەڵا جوو وەپێشکەت و لۆ ماریٚ ڕۆیی و دەرکەکە دوو دەری بوو، کردییۆوە و لە دوودەری چووینە ژۆریٚ، وەکی چووین، کچەکی زۆر نەوجەوانی هەبوو، نانی ئەکرد لە دوڕ دەرکیٚ، کە چاوی وەمن کەت، ئاخەکی هەرکێشا. ئیٚ گۆتم باشە خۆ ئەو نە ئەمنی دیتییە و نە ئەمن ئەو دیتییە و ئەو کیژە جووە و باشە خۆ حەزێم لیٚ ناکا!

1– خزمەتی ما کا: خزمەتی ئێمە بکات. ما: ئێمە. کا: بکا، بکات

2– گۆ: گوتی

3– ویمە: ئەویمە، ئەوم

4– بەبەرهەرە چووم: بەبەرهەڵ دەچووم، خورت بووم، تازەپێگەیشتبووم.

5– دەرەم: درهەم. لە خۆشناوەتیدا لە ژمارە یەك زیاتر (ان)ی نیشانەی کۆ وەردەگرێت. جگە لە ناوهێنانی ژمارەش، کەرەستەکانیش ئەگەر لە یەك زیاتر بن، دەبن بە کۆ، وەك: ئەچمە ماریٚ حەمەد و مەحموودان.

چووینە ژۆریٚ و نان و چێشت و تەعامیان هینا و نۆ شەو و نۆ ڕۆژان خزمەتیان کردم، خزمەتەکی فەوقەلعادە[1]...

ئێـە گـۆتی: بابـە دەروێش! شـەوی نـۆییٚ کـە دەی بەسـەر دادیٚ، جـووی گـۆتی: بسولمان سبەینیٚ سەفەرن هەیە وەخۆکەوە.[2]

ئەمیش گۆتم: ئامادەمە. هەموو هێواران، بە هێوارانیش لیرەکی ئەدا من، هێواریٚ گـۆتی: هـەڕوو دە هێسـتران بینـە و هـەڕوو دە جۆڕکـان[3] پـڕی ئالیـك کـە[4]، هـەر دە هێسترانیش تێریان کە، سبەینیٚ بەیانی ئەدا و نادا، ئەڕۆین.

ئیٚ گۆتم: باشە.

تەرتیباتەکەم کرد و دە جۆتە خرارن[5] لە وراغەکان بەستن و بە گوریسی و جۆڕکن بە تەنیشتی وراغان وەکرد و جوو سواری هێسترەکی بوو، ئەمیش سواری هێسترەکی بووم. ملی لێنا (برێین گەریەکی وکی گەری شێخ وسو ڕەحمانی[6] ئەوهە لە دووری شاری) جوو دە پێشدا ڕۆیی لۆ گەریەکەی و لەویٚ وەسەکەتین[7] لۆ سەریٚ، گۆڕایی بوو.

گۆتی: بسولمان وەرە خواریٚ وراغەکان بەستەوە، خرارەکان بینە، جۆڕکانیشیان وەسە بێخە.

وەڵا گۆتی: بابە دەروێش ئەمیش جۆڕکەکانم وەسە وراغان هێخست و گوریسم دە جۆتە گوریس بوون، هینام دامنان و تەرتیباتەکەن حازرکرد و تەماشام لێکردیٚ، زێر زەمینەك[8] هەنکی[9] ئەو ناوەی لە گۆڕاییٚ بوو.

دە گۆتی: ئەوجا وەرە بسولمان! گوریسان دەسە یەك دێخم هەڕوە خواریٚ، بە گێرەی ئەوەی کە لەسەریٚ ئەمن پێم هەربکشیٚ[10] تێکە و دەرکیان بەستە و دە کندری باویٚ و ڕاوەشینە، ئەمن هەرەکێشم هەتا تەواوەبی..

1-فەوقەلعادە: بیٚ سنوور، لە غایەبەدەر، بیٚ ڕادە

2- وەخۆکەوە: خۆت ئامادە بکە.

3- جۆڕك: تەلیسێکی بچووکە، لە لمووزی وڵاخ دەبەستریٚ و کاو جۆی تێدەکریٚ.

4- پڕی ئالیك کە: پڕیان بکە لە ئالیك

5- خرار: لە جۆڕك گەورەترە، بۆ تێکردنی ئازووقە و دەغلٚ و دان بەکاردێت.

6- گەری شێخ وسو ڕەحمان: ئەشکەوت و نزرگەی شێخ وسو ڕەحمانی لێیە، کەوتووەتە سنووری شەقڵاوەوە. دیانەکان (ڕەبەن بۆیا)ی مسوڵمانەکانیش (شێخ وسو ڕەحمان)ی پیٚ دەڵێن.

7- وەسە: وەسەر، بەسەر

8- زێر زەمین: ژێرزەمین، لە هەندیٚ ناوچەی خۆشناوەتی لەم وشەیەدا دەنگی(ژ) دەبێتە (ز)

9- هەنکی: هەندی، هێندەی

10- هەربکشیٚ: هەڵبکشیٚ

وەڵا گۆتی: بابە دەروێش، ڕۆیشتمە خواریٚ، ماوەکی گەییمە بنی و نازانم چی تێدایە. جووی خرارەکانی ئێك ئێك هەرەدان و ئۆندی ئەمزانی تاقەتم هەیە و پێم برند ئەکریٚ و ئەویش هەرەکێشی، پڕم ئەکرد و دەرکم ئەبەست و کندرم لە زارکی داراند و کندرم ڕائەوەشاند، هەریەکێشا، هەتا دە بارەکە تەواو بوون. ئەجا گۆتی: بسولمان دەخۆ بێخە وەرە وەسەکەوە.

وەڵا گۆتی: بابە دەروێش کندرم دەخۆ هێخست و وەسەکەتم و وراغم هینان و هەر دە بارم دەگەر بار کردن و گوریسیٚ سەرباری مابوو کە پێی هەرکەین. گۆتی: بسولمان ئەمن ئیشەکی غەرەتم[1] کرد.

ئەمیش گۆ: کو، جووە؟

گۆتی: بابە ئەتوو کابرایەکی فەقیری هەڕوو کیهە[2] جۆڕکی هێستران گەورەیە، بینە، کندرت تێدێخم هەڕووە خواریٚ، لۆ خۆ پڕکە و ئەوجا وەسەرت دێخمەوە و ئەڕۆین.

ئەمیش گۆ: برا! خوا لە نەبوونیٚ شتەکی ئەوهالە[3] بدا، ئەوە هەمووی زێر و زیوە ئەو ماددە، وەڵا گۆتی: بابە دەروێش لە خەنی و خۆشییان کندرم دە خۆ هێخست و ڕۆییمە خواریٚ، جۆڕکم بردن و هەتا پڕ بوو، هەر دامەکوتا هەتا پر بوو. دەرکم[4] بەست و کندرم تیٚ هێخست و ڕاموەشاند و جۆڕکەکەی هەرکێشا، هەریکێشاوە بانگم کرد، بە حەستەم دەنگم ئەگاتەوە سەریٚ: جووە کندری دابێرە[5] هەتا وەسەبکەومەوە.

گۆتی: وای بوسڵمان! گەلەکی وکی توو لە وێندەرێنە ئەتوو لۆ خۆ هەڕووە کنە وان[6] هەتا ئەمری.

– کوڕە، جووە لۆ خاتری خوای، لۆ خاتری پێغەمبەری!

گۆتی: باوەڕکە ئەوە لە گۆڕیٚ نییە، هەرچی وەسە بێخمۆو،[7] بیٚ، ئەسراری ئاشکرا بکا، ئەو مارە کو بەمنە خوریٚ؟

ئەجا گۆتی: بابە دەروێش، جووی لەویٚ بە جیٚ هێشتم. (یاڕەبی خوایە!) ڕۆژ وکی دادەهات بەحەستەم تریسکاییٚ لە سەریٚ دەهات، نەخۆ تاریك و تاریك! مام

1– غەرەت: هەڵە

2– کیهە: کامە

3– ئەوهالە: وەها، ئیوهە، ئیوهالە، ئاوها، ئاوا

4– دەرك: زارك، زار، دەرگا

5– دابێرە: دایبهێڵە، شۆڕی بکەوە خواریٚ.

6– کنە وان: کن ئەوان، لای ئەوان

7– وەسە بێخمۆو: بەسەری بخەمەوە، سەری بخەمەوە.

لەوێندەری، چەند شەوو چەند ڕۆژان مام بە برسییەتی، بە تێنییەتی و تەماشا کەمێ ئەشکەفت هەموو پڕی هێسکە زەلامن، چەند کەسانی دیکەی بەو نەوعەی هینایینە ئەو مەلعوونەی لەوێی بەجێ هێشتینە.

وەڵا گۆتی: بابە دەروێش! شەوەکی دانیشتبووم تەماشام کردێ، بنەمن دائەکەت. ئەمیش گۆ ئەوە مەعلووم ئەشتەکە. وەڵا سبەینێ بووە ڕۆژ بڕوکۆکەك،[1] ئاهەهە هەوایەك هەبوو، هێسکەکانم بەولاو بەولا وەنان و پێداچوومە خوارێ هەتا گەییمە بنی. تەماشام لێکرد، هوردە[2] هێسکی لێکەتینە. هێسکەکانم وەکی غەرێ[3] لێکردن لە کونۆکەکی، کونەکی تێدابوو بە قەیاسی[4] ئەوەندەی، لە ڕۆخی کونێ، هێسکەکانم بە پێشەخۆ وەنان و خۆم مات کرد.

هات شەو ڕاشکا، توشی شەوێ هاتم، شەوێ گێم لێبوو هەستەك دەهات لۆ ژۆرێ، گۆتم بەرێ[5] ئەو دەعبە[6] لەسەر دنیایێ ڕا دێ، وەڵا گۆتی: هات لە من تێپەڕی، لە پشتڕا ڕویبوومە هەردوو لاقان و گرتم. کە گرتم، ئەو گەڕاوە لۆ کونێ، گۆتی: بابە دەروێش، لە هەندەك جێیان هەموو پیستم لە قەلبی بە کەلی دەهات هەتا تێوا چووم. لە هەندەك جێیان فەراح بوو، لە هەندەك جێیان تەسك تەسك بوو، بڕۆ چەند ماوەکی زۆر، پاشان بەرم نەدا ئەو دەعبە، لە کاتەکی هاتە دەرێ و ئەمیش ئەوە لە دوو ویمە، ڕاست ڕووناکاییم لۆ پەیدا بوو، تەماشام کردێ برقە برقی[7] ئەستێران بوو. شەوەکی خۆش، گۆتم ئەلحەمدولیلا خوایە نەجاتت دام. وەڵا گۆتی: دەستم لێبەردا لە دەعبەکەی و دەعبە دەرپەڕی و ڕۆیی، نازانم بە کێدا. ئەمیش ئەوە لە ناوەندێ لاتی[8] شاخیمە.

سبەینێ بووە ڕۆژ و ڕۆژ هەرات و تەماشێی[9] خوارێ ئەکەم بەحرە، ئەوبەر و ئەوبەری گرتییە، خوا بە خۆ نەبی، کەس نزانی ئەو بەحرە بەرینی چەندە. لەولایە

1- بڕوکۆکەك: بڕێك، کەمێك

2- هوردە: وردە

3- غەر: کەڵەکە بەرد. کۆمەڵە بەردێکە بەسەریەکەوە لە شێوەی بازنەیەکدا، بەتایبەتی ئەو کۆمەڵە بەردەی کە بەدەوری گلکۆیەکەوەن.

4- بە قەیاسی: بە ئەندازەی، بە قەدەر، بە بڕی

5- بەرێ: لێرەدا بە مانای بەڵێ نایەت، بەڵکو بە مانای لەوانەیە، یان ڕەنگە دێت.

6- دەعبە: دەعبا، گیاندار

7- برقە برق: ڕووناکایی و تریسکانەوەی ئەستێران.

8- لات (لاتە شاخ):لە نێوان شاخێکی سەخت، شوێنێکی تەختە لە شێوەی ڕێگایەکی تەسکدایە، بەڵام زۆر گەورە نییە.

9- تەماشێی: تەماشای، سەیری

ســورێم ڕێ نییــە وەســەکەوم، لەولایــە تەماشــاکەم ڕێ نییــە وەســەکەوم، لەولایــە تەماشاکەم ڕێ نییە وەسەکەوم، یارەببی خوایە چ بکەم؟ چارەم چییە؟

وەڵا گۆتی: بابە دەروێش شەوەك دوو شەوانیش لەوێ مامەوە و بە برسییەتی و تێنییەتی، غەریب. گۆتم برا! ئەمن هەرەمرم، مادام هەر بشمرم، وەڵاهی بە تەمای خوای خۆ هەرەدەم لۆ بەحرێ. وەڵا تەماشام کردێ تەختەدارەکی هەندی بڕێن نیوەی ئەو غورفەی، بە بەحرێ دا دەهات، گەڕایی[1] بوو دەهاتۆوە بن شاخی و لەوێندەرێ ئاو جەولەی پێ ئەکردۆو[2] دەهاتۆوە وێندەرێ.

تەماشام کردێ ئەشتەکی بۆرەکۆکەی[3] لەسەر بوو، دوورە تەواوەك، گۆتم بە تەمای خوای: خوایە هەر ئەتوو خالیقی، وەڵلاهی ئەو جارە ئەو تەختەدارە ڕاستبی، خۆ تێهەرەدەم، ئەگەر کەتمە بەحرێ، ئەوە ڕۆیشتم، ئەگەر کەتمە سەر تەختەداری، ئەوە هەر ڕۆیشتیمە، ئەمما مادەم هەر ڕۆیشتیمە، ئەجا بە تەمای توو خوایە، ئەو فرسەتەی ئەکەم. وەڵا گۆتی: بابە دەروێش، تەختەدار هات دەگەرم ڕاست بوو، ناوێ خوام هینا و خۆم تێهەردا، لەو هەزاری بەر هەزارییەی،[4] خوا وەیهینا کەتمە سەر تەختەداری. تەماشاکەم، پیرەمێردەکی ئیختیار، ڕدێنی هەندە هاتییە، مووی بن کەوشان،[5] ئی سەری هەمووی تێکەر بووە لەسەر چۆکانیشە. دەگەر ڕمبژنی[6] ئاوڕەکی لە من داوە.

گۆتی: بابم ئەتوو چی؟

وەڵلاهی گۆتم: کاکە بنیادەمم، بەرا[7] ئەتوو چی؟

وەئهوو وەئهوو! بە خودای گۆتی: ماری توو کۆربۆوە دەگەر ماری من. قوڕم وەسەری بوو.

– ئێ باشە مامە ئەو تەختەدارە چییە؟

پیرەمێردی پەنجەکی هەندەی دە دەستی دابوو، بەین بەینە دە دەوی[8] خۆی ئەناو ئەیمژی.

1- گەڕایی: ئەو شوێنەی کە ئاوی ڕووبار تێیدا پێچ دەکاتەوە.

2- جەولەی پێ ئەکردۆو: جەولەی پێ دەکردەوەو

3- بۆرەکۆکە: بچووککردنەوەی وشەی (بۆر)

4- لەو هەزاری بەر هەزارییەی: لەو هەزار بە هەزارە کە بۆ شوێنی سەخت و دژوار بەکاردێت

5- کەوش: پیل، هەنگڵ

6- ڕمبژن: گرمژن، دەنگی گەورە، ڕمبەی گەورە

7- بەرا: بەڵام

8- دەو: دەم، دم، زار

وەڵاهی گۆتی: کوڕم ئەمە لەشکریٚ شای ئەسکەندەری بووین، هاتین، لیٚرە کەتینە ئەو گەڕەی، ئەوە بەحرە ئەڕوا لۆ ئەوسەری و بە بای دیٚتەوە لە چ جیٚیان ئەو ئاوە و ئەو تەختە دارە دەرناچن. ئەمە هەشتا کەس بووین، لەو هەشتا کەسەی کە لیٚرە ئوهەن بەسەرهات، ماینەوە لە برسان چارەن نەما، ملن دەبەر ملی ئێکدی نا، کیهە لە هەمان بە قەوەتتر با، ئێکی لە عاردییە دا و گۆشتەکەن ئەخوارد و هیٚسکەکەشن فڕادانە بەحریٚ.

ئەلئاخیر[1] ئەمن بە خۆ بە برای مام، کە لەوان بە قەوەتتر بووین. ناچار بە خۆ بە براشن ئامیٚز هاویتە ئێکدی و برایەکەی خۆشم لە عاردی دا و ملم دەبە گۆشتی نا، گۆشتی ویشم خوارد. ئەوە حەفت سارە ئەمن ئەو پەنجەم دە دەستی دایە، ئی برام وێمایە. سیٚبووریەکەم بە ڕەحمیٚ خوای و بە پەنجیٚ ئەو برایەی و بەین بەینە دە دەویٚ خۆ نیٚم و ئەمژم و سیٚبوورییەکەم پیٚچی.

ئەجا گۆتم خوایە ئەمن لە چ داو بەربووم تووشی چ بووم! چەند ماوەکیش لە کنەوی مامەوە، برسی، تیٚنی، خوا ڕۆژەکی وەی هینا، بایەکی لیٚدا لەو گەڕەی، تەختەدار (ناوەوەی جزیرگەیە،[2] هەزاری بەر هەزارییە) بای لیٚدا لۆ بن جزیرگەی چوو، کە گەییمە ڕۆخیٚ جزیرگەی، هیٚشتا تاقەتم مابوو وەکی پیرەمیٚردی شڕ[3] نەبووم. بنە پرچکەك[4] بەسەر ڕۆخی ئاویٚدا شۆڕبووبۆوە و خۆم تیٚهەراویت[5] و خۆم دە پرچکەکەی گرت: یا مەولوودیٚ پیٚغەمبەری، خوایە نەجاتم دەی.

بە هەر حارەکی هەبی نەجاتم بوو، وەسەکەتم. چیایە چۆل و واحید و قەهار، هەر چار دەورەی بەحرە. وەڵا ویٚم هەرکرد[6] بەین بەینە ڕووە بوومە[7] بڕکە گیایەکی ئەمخوارد و بڕوکۆکەکی[8] دی ئەڕۆیشتم و بڕکەکی دیم ئەخوارد هەتا وەسەکەتم، وەسەرکەتم تەماشام کردیٚ هەندە زندم[9] لیٚ وەدەرکەتن.

1– ئەلئاخیر: ئاخیری، لە کۆتایدا، لە دوماهیدا

2–جزیرگە: دوورگە

3– شر: بیٚهیٚز، پەریٚشان

4– پرچك: پچك، بنکیٚك، چیلك

5– خۆم تیٚهەراویت: خۆم تیٚهەڵدا، خۆم تیٚهەراویشت، خۆم تیٚهەردا

6– ویٚم هەرکرد: ملم پیٚوەنا، ڕۆیشتم

7– ڕووە بوومە: ڕۆ ئەبوومە، ڕۆ دەبووم، دەستم بۆ دەبرد، دەمڕنی.

8– برۆکۆکەك: بڕوکەك، تۆزوکەك، تۆزیٚك، نەختیٚك

9– زند: زنج، کۆریت، ئەو ژوورەی لە شاخان لە دارو پرچك دروست دەکریٚ. لە خۆشناوەتیدا و لەنیٚو ڕەزە دیٚمییەکانی شاخاندا، زنج دروست دەکریٚن کە لە شیٚوەی ژووریٚکدایە و دیوارەکەی بە بەرد و سەرەکەیشی بە لق(کەد) دارکی میٚو دادەپۆشریٚ و بە کەڵەکەبوونی لەسەر یەك ڕیٚگای ئاوی باران نادا بیٚتە ژوورەوە.

گۆتم: ئاخ ئاهـا! كوڕه خۆ ئێره دیاره ئەو جزیرگە ڕێیەكی لۆ دیٚ، ئێره جێی هاوینەهەواره، ئیٚ ڕەوەندانە[1]... ئیٚ خەبیرانە... ئیٚ كێیە؟

ئەوە گەییمە ئێرانە،[2] ئیسراحەتەكی ئەكەم و هەتاوەكونیٚ[3] بوڕكۆكە[4] گیاومیای ئەخۆم و تاقەتەكەم پەیابی، هەنگین تەبعەن ڕێیەكی هەیە. بە ڕێیەكەی دا ڕۆم. وەڵا لەو كۆریتی هەڕوە ئەو كۆریتی، ئەبینم مەیتەك ئۆ لەوێیە هیشكە، ڕەق‌و هیشك بووە. ئەچمە ئەوی دی، ئەوی دی ئوهە، پێی ناویٚ هەر بەینی كۆریتانیش ئێره و ئەوەندێهێیە، دەبوو دانیشبام بڕكە گیایەكم بڕی باوە[5] و خواردبام، ئەوجا ئەگەیشتمە ئەو كۆریتەی.

گۆتی: بابە دەروێش! ئاخیری گەیشتمە كۆریتەكی تەماشام لێكردن، پیرەمێردەكی غەریب، ئیختیار، ڕدێنی هەندە هاتییە، كوركیٚ[6] سەری و بەری و هەموو تێكەر بووە و لەسەر چۆكانیتی.

وەڵا گۆتی: ئەمیش سەلامم لێكرد، چاوی برند كرد و سەلامی پیٚ وەرنەگیراوە: كاكە ئەتوو چی لێره؟ ئەتوو كی؟ لێت قەومایە؟

تەركی تەكەللوم.[7]

گۆتم بەریٚ ئەوە هەندی گیا خواردییە، هەند سارە لێرەیە، ئەوە نوقبی[8] گیرایە و زمانی ئەستوور بووە. گەڕام سووڕام تیخە بەردەكم دیتەوە، پیرەمێردم لە عاردی دا، زمانم دەرینا. زمانم ڕنی... ڕنی هەتا خوینی لێهات. كابرا بەربۆوە و بیٚ هۆش بوو. ناویٚ خوام هینا و گۆتم ئەوە تەواو بوو. ماوەكی زۆر پێچوو كابرا هەشیاری بۆوە و چاوی هەرینا و گۆتی: ئەریٚ بابەكەم ئەتو دوژمنیٚ منی، حیزرائیلی منی، ئەتو لۆ وەت لە من كرد؟

1– ڕەوەند: ئەو خاوەن مەڕوماڵاتانەی كە كوێستان و گەرمێنان دەكەن.

2– ئێرانە: ئێرەكانە، ئێرووكانە، ئێره

3– هەتاوەكونیٚ: هەتاوەكینیٚ، هەتاوەكو

4– بوڕكۆكە: بوڕكۆكەك، بڕێكی كەم

5– بڕی باوە: بمبڕیایەوە, چاوگەكەی بڕینەوە یە

6– كورك: كوڵك، موو

7–تەركی تەكەللوم: نوتق گیران، قسەنەكردن، بێدەنگ بوون

8– نوقب: نوتق (لێرەدا هەقایەتبێژ بە هەڵە وای بەكارهێناوە)، گۆكردن

کوڕە گۆتم! کاکە ئاخر باشە ئەمن ئۆندی سوئال و جوابم لە تو کرد ئەتو چ جوابت پێنەدراوە، ئەلعانیشم لۆیێ وە لە تو کرد، کە زمانەکەت برغی[1] لەسەر لابکەوی و وەقسە بێیەوە. ئەتو چی لێرە؟

وەڵا گۆتی: کوڕم ئەمن چمە؟ ئەمە لەشکرێ شای ئەسکەندەر بووین، ئەوی تاقەتی هەبوو وەسەرکەتین و بارای جزیرگەن کرد،[2] ئەوی تاقەتیشی نەبوو لەسەر تەختە داری مانەوە و ئێستاش نزانین چەند مردینە و چەندماینە!

گۆتی: ئەدی ئەو چیایە ڕێیە... جێیە؟[3]

گۆتی: بابم هەر چار دەورەن نۆڕییە، ئۆندی توانان هەبی، هەر چار دەورەی بەحرە. ڕۆژ لە بەحرێ هەردێ لە بەحرێ ئاوابی. ئەوجا ئەوی مردییە ئەوە خەلاص بووە و مایمەوە ئەمن. ئەمیش ئەوڕۆ سبەی دەمەکی دی، دوو دەمی دیکە، هەر بەو حارەی.

یارەبی خوایە زۆر شوکر، بابە دەروێش وەرە لەوێ قوتاربە.[4] لە بەحرێ قوتار بە، لە وێندەرێ ئەوهە مامەوە. وەڵا حەفتیەکی لەوێ مامەوە، لە کن پیرەمێردی. ڕۆژێ ئەچووینە دەورەی زنجۆکێ بڕکە گیا و میان ئەخوارد و هێوارێ داتینەوە کۆریتۆکەی. یاڕەبی خوایە زۆر شوکر چ بکەم؟!

ڕۆژەکی گۆتم بە تەمای توو خودایە، وەڵاهی چیا و چیا ئەڕۆم، بزانم داخوا کلکەی چیای لە کێندەرە، ڕێیە... جێیە. وەڵا بابە دەروێش! لێمدا ڕۆیشتم، هەر هەنکی ئێرە و ئۆندێهێ ڕۆیشتم، بڕکە گیایەکم ئەخوارد تاقەتم دەبەر نەمایە. ڕۆییم هەتا لە سەری ئەولای گەییمە سەر ڕۆخی بەحرێ. دوو بنە داری لێبوون، کەشەنگم[5]... لێم بڕایە. لەبن دارەکان پارم داوە. بە خوای بابە دەروێش ئەگەر بەینەك بوو ئەگەر دوو بەین، تەماشام کردێ سێ کۆتر هاتنە سەر دارەکان، ئێکی گۆتە ئێکی: خوشکم ئەگەر بێت و ئەو کابرایە نەمردبی و زەینی لە خۆ بی و خەوی لێکەتبی، هەنکاوێ[6] ئەمە ئەفڕین،

1- برغ: توێکڵ

2- بارای جزیرگەن کرد: لە جزیرگەی پەڕینەوە، باڵای جزیرگەمان کرد.

3- لێرەدا هەقایەتخوان مەبەستی ئەوەیە چیایەکە ئاوەدانی لێیە، یان شوێنی حەوانەوەی لێیە، یان ڕێگای بۆ دەچێت.

4-قوتاربوون: ڕزگاربوون، نەجات بوون

5- کەشەنگ: ماندوو، شەکەت

6- هەنکاوێ: هەنکانێ، هەنگاوێ، هینگانێ، ئەوکاتە، ئێستا، هەنکە، هەنووکە، ئەلحان، ئەلعان

دەگەر فڕینیٚ مە، پەلك[1] لەو دارەی هەرەوەڕێن[2]. بێت و ئەو پەلکەی بوکتی، لەبەری پێی خۆ بدا، وەسە بەحریٚ ئەڕوا و ناکەویتیٚ... ئۆ ئەمیش هەشیارم و گوێم لێیە.

بەینەك پێچوو بابە دەروێش! تەیرەکە هەرفڕین، هەرستام[3] پەلك و مەلکم خڕکردەوە و هەندەکی دیکەم لەولا و لەولا لێکردۆوە[4] و هینام لەسەر بەردی، جوانم کوتان. هینام دەبەری پێییٚ خۆم داو قەناعەت ناکەم! بەرە بەرە پێیەکەم هاویتە سەر بەحریٚ، هەندی ئوهەم کردیٚ پێم ڕوونەچوو. پێی دیکەم ڕانا، ڕووناچوو. ئاخیری ترسم لێشکاو وەسەر بەحریٚ دا هاتم، پەڕیمۆوە: ئاخ ئای خوایە هەر ئەتوو سێبووری، ئەوا نەجاتم بوو خۆ ئێرە وەلەو[5] دەشت و بەریایە، کەس، دەنگیٚ تەیراوری[6] لێناییٚ. ئەمما هەنەبی بڕکە گیایەك بڕکە کەنگرەك، ئەشتەك سەبر سەبر ئەخۆم و ملی لایەکیش ئەگرم، هەتا یان ئەمرم، یان بەرکی[7] ئەگەمە ئاوەدانییەکی.

که لە بەحریٚ پەڕیۆوە و کەتە دەشت و مەزراییٚ و واحیدولقەهار چۆل و هۆل. نە بەشەر نە تەیراورەك نە ئەشتەك. وەلاهی گۆتی خوایە مادەم ئەمن لەو نسیبەتانە نەجاتم بوو، لەو دەر و دەشتەی ملی لایەکی ئەگرم بە تەمای توو خوایە. ئەجا ئەگەر گەییمە چ ئاوەدانییەکی ئەگەر نەگەییمیٚ!

ئەریٚ چەند شەوو چەند ڕۆژان، ملی ناو ئەو پووش و پاوان[8] و ئاقارەی گرت، دەشتەکی کاکی بە کاکییە.

ڕۆژەکی تەماشێی کردیٚ، ڕێچکەك دیار بوو، ڕێچکیٚ ماراتی[9] بوو. گۆتی بەریٚ ئەو ڕێچکە لۆ ئاوەدانییەکی ئەچی. وەلا گۆتی بابە دەروێش، هوردە هوردە برسیمە، تێنیمە، بە لاقە لاق ملی ڕێچکەکەم گرت، وەختی چێشتەنگاوی بوو، گەروو بوو بە

1- پەلك: گەڵا

2- ئەم شێوازە کە باڵندە بێتە سەر دار و قسە بکات، لە زۆر ئەفسانەی جیهانیشدا هەیە و لە هەریەکەیاندا بە شێوازێکە.

3- هەرستام: هەڵستام

4- لێکردۆوە: لێکردەوە

5- وەلەو: ولو(عەرەبی)، ئەگەرچی

6- تەیراور: تەیروتار، باڵندەکان

7- بەرکی: بەڵکو، بەڵکی

8- پاوان: ڕووبەری زەوییەك کە هی ماڵێك یا کەسێك خاوەنی بێت، کەس بۆی نییە، بچێتە ناوی و سنوور ببەزێنی، واتە زەوییەك کە خاوەنی هەبێت. لەخۆشناوەتی بەزۆری بۆ زەوی دێمەکار دێت، بەتایبەتی لەنێو شاخدا.

9- مارات: ماڵات

گەرووڵێ[1] وەسەرکەتم، شارەکم لێ وەدەرکەت: ئەلحەمدولیلا خوایە، خۆ هەنەبی لەو شارەی ئەگەر هەنەبی لۆ خۆ دەرۆژێش بکەم نانەکم پێ پەیا هەرەبی، قەناعەت پێ بکەم. ڕۆیشتم، کۆرانەیە ئەوبەر و ئەوبەر بازاڕە و تەماشام کردێ پینەدۆزەك لە پێشەوە بوو، ئەمیش چووم سەلامم لێ کرد، سەری برند کرد سەلامەکی زۆر بەگەرمی لێ وەرگرتمەوە، سەرو ڕدێن هاتی، غەریب.

گۆتی: دانیشە بابم ئەتوو ئەرێی خەرکی ئەو مەملەکەتەی نی؟

گۆتم: ناوەڵا مامە ئەمن خەرکی ئەو مەملەکەتەی نیمە.

– ئەدی خەرکی کێندەری؟

وەڵا گۆتم: خەرکی بەغداییێمە.

گۆتی: کاکە بەغدا هەیە؟

گۆتم: ئەرێوەڵا عێراق شارە و مەملەکەتەکی گەورەیە و بەغدا شارەکی گەورەیە و...

– ئەدی کو ئەتوو کەتییە ئێرانە؟

گۆتم: مامە لە حیسابێ من گەڕێ، ناگەڕێتەوە.[2]

ئێم گۆتی: کوڕم گەلەك بەخێر بێی.

وەڵا نیوڕانێ بانگی دا و دەرکی توکانێی[3] پێوە نەدا، گۆتی: وەرە با بچین نوێژێ بکەین. وەڵا دەگەری چووم، چووینە مزگەفتێ و بانگی دا و نوێژن کردن و وەپێش کەت و لۆ ماریێ چووینەوە و لە دەرکەی دا، پیرەژن هات دەرکەی کردۆوە. بێ مندار، پیرەمێرد.

بانگی کرد گۆتی: پیرەژن!

گۆتی: ها

گۆتی: خوای کوڕەکی بە حازری دا.

– کوڕە پیرەمێرد کوڕێ کو؟

گۆتی: حورمێ لێگەڕێ، لە ئیشی خوای گەڕێ.

چووینە ژۆرێ دانیشتین و ئەوی خوای دا، هینای خواردن و ئەوجا گۆتی: کوڕم ئەتوو خەرکی ئەو مەملەکەتەی نی، ئەمەش بێ دوایی و بەرایی نە.[4] ئەتوو کوڕ ئەمیش باب، ئەوەش داك، ئەگەر ڕازی؟ ئەگەر ڕازیش نی، بزانە لۆ خۆ چ دەکەی بکە.

1– گەرووڵێ: گەرووێکی بچووك، دۆڵێکی تەسکی بچووك

2– ناگەڕێتەوە: ناگێڕدرێتەوە.

3– توکان: دوکان، تکان

4– بێ دوایی و بەرایی: وەجاغ کوێر، منداڵی نییە

گۆتم وەڵاهی مامۆ[1]! ئەمن مەمنوونی ئەو پێراوەیمە کە دەپێی توو دایە، کە ئەتوو ببیە بابی من ئەوەش ببتە داکیٚ من، لەوەی چاتر چابی[2]، کە من لێم قەومایە و غەریبەمە و...

لەوی بەولایوە سبەینان دەهاتینە تکانیٚ[3] و تکانۆکەی ئەکردۆوە و پێرا و مێراویان دینانە کنی و پێراوی لۆ کابرای چاکە کرد و ئەیگۆ حەقم چەندە؟ ئەیگۆ فاتیحەکە. فاتیحەکی ئەخویند و کابرای پێراویٚ خۆ دەبەرەکردۆو لێی دا ڕۆیی. بەین بەینە ئەو ئەچوو کە ئەشمەکی[4] لێئەبڕا، گۆتی ئەچوو ئۆندی ئیمکانی بایە، دەیهینا و دەیهاویتە تکانیٚ و هەر بە فاتیحە.

سارەك نەبوو دوو نەبوو بەو حارەی ڕابارد. هۆدیلۆکەکی جودایان هەبوو هەر هەندوکۆکەکە، جێیۆکەیان لۆ من لەویٚ ڕاهێخستبوو. پیرەمێردیش بە خۆ بە پیرەژنیٚ لە هۆدۆکیٚ خۆ ئەنووستن.

بابە دەرویٚش، ماوەکن لەویٚ ڕابارد، لە پاشان گۆتی: کوڕم ئەتوو تەبیعاتت لەسەر ژنیٚ نییە؟

ئەجا گۆتم بابۆ، ئەجا باشە ئەمە نانی ئیللەڵاییٚن[5] لە ماریٚ دا نییە، باشە ئەمن با تەبیعاتیشم لە ژنیٚ بی. بە چ بینم؟

گۆتی: کوڕم سەهلە سەهل، ئەگەر ئەتوو تەبیعاتت لە ژنیٚ بی ژن سەهلە.

– ئیٚ کو سەهلە؟

گۆتی: کوڕم سبەینیٚ ئەچینە بازاڕی، سێوەکت لۆ هەرەگرم، سێوەکەی دە دەستی خۆ بگرە بڕۆ لە شاری بڕۆ دەریٚ، سڕەی ژنان گیرایە، ئەجا هەیە کامرەکیژە[6] و هەیە تازە پیٚ ئەگا و کیهەت ئاقرەگری، سێویٚ خۆی هەردە کۆشیٚ و ئەتوو بگەڕێوە و حاقت لە چی دی نەبی.

وەڵا سبەینی سێوەکی هەندەی لۆ لەبەر تکانیٚ هەرگرتم.

1– مامۆ: مامە، بە هەمان شێوە ئەو پاشگری (ۆ)یە بۆ بابیش دەبیٚ وەك باب: بابۆ

2– چابی: چی ئەبیٚ، چ دەبیٚ

3– تکان: دوکان

4– ئەشمەك: شمەك، شتومەك

5– نانی ئیلەڵڵاٚ: ئیدیۆمێکە بۆ هەژاری بەکاردێت، واتە یەك لەتە نانیشیان نییە بیخۆن.

6– کامرەکیژ: کاملەکچ، کچێکی تەمەن وەناوکەتی، تەمەنی نزیکەی سی تا چل ساڵ بێت.

ئەجا گۆتی: کوڕم بەو ڕێیەی دا بڕۆ هەتا ئەگەییە وێندەرێ. وەڵا لە شاری چوومە دەرێ، برا تەماشاکەم دوو سەفتە ژن دانیشتینە!! تاقمەك[1] لەوبەری تاقمەك لەوبەری. ئەنواع و ئەشکال ژنیشی لێیە. ڕۆییم[2] هەتا لە سەفتەی چوومە دەرێ، لەوسەری گەڕامەوە و کیهەی ئاقرم گرت، سێوەکم هەردا کۆشێ و ئەوبەروئەوبەر هەمووی لێکڕا برند بوون: یاخوا خوا موبارەکی کا، خوا موباڕەکی کا.

هاتمۆوە گۆتم: ئاخر بابۆ ئەمە نابی بچینە داخوازییەکی بزانە کیژێ کێیە!

گۆتی: کوڕم ئەوە خەمی توو نییە.

وەڵا زۆر پێنەچوو کابرایەك هات: سەلاموعەلەیك!

گۆتی: عەلەیکەسەلام بەخێر بێی، یاخوا بەخێر بێی.

ناردی چایەکی لۆ هات، کاکە گۆتی: ئەوڕۆ کوڕی توو کیژێ منی داخوازکردییە.

بابیشم گۆ گۆتی: فران[3] کەس مارەیی چەندە؟

وەڵا گۆتی: دە فاتیحەنە. دە فاتیحەن خوینـدن و هێـوارێ چـووینەوە و گۆتییـە پیرەژنێ وەخۆکەوە ئەچین جلکان لۆ ژنێ ئەکەین.

– ئێ کوڕە بابۆ ئەمە عانەکن نییە، درهەمەکن نییە؟

کوڕە گۆتی: ئەوە ئیشی توو نییە. سبەینێ پیرەمێرد وەپێش کەت و ئەمن کەتمە دوو پیرەمێـردی و پیرەداکیشـن کەتـە دوێ[4] و چـووینە تکانـەکی دانیشـتین و فـران ئـەوەی بینـە و ئەوهـەی بینـە و ئـەوێهێ بینـە و هـەتا جلـك بـە کـامری[5] بـڕان و دەنـاو بوقچەکی نران، عازر و بزر.

بابی گۆ گۆتی: فران کەس حەقت چەندە؟

گۆتی: وەڵا دە فاتیحەنە.

وەڵا دە فاتیحەن خویندن و جلك و بوجگرەکەن دەناو قانە قوماشـەکی نان و داکێ لە خۆ هەردان و بردنیەوە و ئەمەش هاتینەوە تکانێ.

دوو ڕۆژ پێچوو، جلکەکەی بردبوو لە خـەیاتی دووری بوون و ئەجا گۆتی: کوڕم ئەوڕۆ بوکێ ئەگۆزینەوە...

1–تاقم: دەستە

2– ڕۆییم: ڕۆیشتم

3– فران: فلان

4–کەتە دوێ: کەوتە دوای

5– کامر: کامل، تەواو

یاڕەبی خودایە ئەمن بوکێ بە چ بگۆزمەوە؟ نە نانە و نە شیوە و هەمووی هەر فاتیحەیە؟!

گۆتی: کوڕم ئەوە خەمێ توو نییە.

بابی هەندەك قەومی خڕکردەوە و هەندەك پڕو پیرەژن دەستیان تێك گرت و دەستیان بە شایی و هەرپەڕینێ و ئەوەی کرد. وەڵا بووکیان هینا و تەسمیلی[1] مارێیان کرد و گۆتی: کوڕم ئەوجا ئەوە خێزانێ تووە. هۆدیلۆکەش و ئەوا هەیە و شەوێ لۆ خۆ، بە خۆ بە خێزانێ خۆ، هەڕونە هۆدیلۆکێ خۆو، ئەمیش بەخۆ بە پیرەژنێ خۆ لێرە پارەدەمەوە...

ئێه..

ئەجا بابە دەروێش! لەوێ لۆ خۆ کەتمە ئیسراحەت، خوایە هەر شوکرانێ توم لەسەرە. ئەجا ئەگەر مانگەك، ئەگەر سارەك ئەگەر دوو سار، ڕۆژەکی لەبەر تکانێ دانیشتبووین، مندارەك هات بەغار، گۆتی: مامە مامە!

گۆتی[2]: ها.

گۆتی: وەرەوە لە مارێنگۆ[3] شاییە.

یاڕەببی شاییێ چ ئاخر؟ وەڵا ئەمەش بە پەلە پەل ئەشمەکۆکەن خڕکردۆوە و دەرکێ تکانێن پێوەدا و چەقوێ پینەدۆزیم هەر دەبەر پشتێ دابوو. لۆ مارێ هاتینەوە، وەکی هاتینەوە برا، شایی و بەزم و ڕەزمەك بوو لە پێش دەرکێ، تیرێ چۆپێی تێ ناکرد.[4] کاکە ئەوە چییە؟

وەڵا گۆتیان: خێزانت ئەمرێ خوای کردییە.

ئێ کوڕە بابە لەباتی شین و گریان و لەباتی وانەکێ![5]

گۆتی: بابم عادەتی مە ئەوهەیە ئەوی بوو لۆی ئەگرییێن، ئەوی مرد شاییێ لۆ ئەکەین، کە خوا ئەو کەسەی پێویست بوو بردیەوە.

1- تەمسیل: تەسلیم، ڕادەست، ئەم وشەیە وەك چەند وشەیەکی تر جێگۆڕکێی دەنگی تێدا کراوە.

2- لە دەربڕینی پێشتر کوڕەکە خۆی گێڕەرەوە بوو، بەڵام بۆ جوانکردنی گێڕانەوەکە لێرەدا دەبێتەوە کەسی سێیەم و هەقایەتخوان دەبێتەوە گێڕەرەوە.

3- مارێنگۆ: ماری ئینگۆ، ماڵی ئێوە

4- تیرێ چۆپێی تێ ناکرد: ئەمە وەك ئیدیۆمێکەو بە واتای قەرەباڵغ دێت، واتە تیرێك کە بە دەستی چەپەی بهاوێی کە نیشانەشکێنیشە لە قەرەباڵغیان ناپێکێ.

5- وانەك: وانێك، هەرامە، واك، هین، ئەوە

وەڵا جەنازەکەیان خست و لە دارە بازێیان قەیم کرد، جەڕە[1] ئاوەکیان هینا و لە پشتێیان قەیم کرد و دەگەر دوو سێ نوردیە[2] نانان و خوایە ئەوە لۆ چییە؟ بە ئەڵڵاهوئەکبەر بە ئەڵڵاهوئەکبەر... چیا بوو، وێیان هەرکرد.

چووین لەوێ زێر زەمینەك بوو، مەیتیان لەناو دارە مەیتێ هینا دەرێ و تێیان هەردا.

یاڕەببی خودایە!

وەڵا ڕووبوونە پیلێمیش.[3] گۆتم کاکە ئەنگۆ چاکەن؟

گۆتیان: کاکە عادەتی مە ئەوەیە ئەوی خێزانی مرد، مێردی دەگەر هەرەدەین، ئەوی مێردی مرد خێزانی دەگەر هەرەدەین.

ئێ کوڕە لۆ خاتری خوای، کوڕە لۆ خاتری پێغەمبەری، ئاخر ئۆ کەنگین زەمیرە[4] و ئۆ کەنگی!

گۆتیان: کاکە ئەمە ئیشی خۆ تێك نادەین، عادەتی خۆیتن.

وەڵا بابە دەروێش پیلی میشیان گرت و هەریاندامە خوارێ، کەتمە بنی ماوەکی لەخۆچووم، نازانم نە شەوە و نە ڕۆژە. یاڕەببی خودایە ئەلحەمدولیلا... برالە لەو سەدەمانە[5] دەرچووم خوایە دیسان تووشی چ بومۆوە...

بابە دەروێش! ئەوا چەقولۆکێ وانەکێشم[6] ئەوا دەبەر پشتێ دایە، نان و ئاوەکەم لە پشتێ خۆ کردەوە و قورنیسکۆکە[7] بوو، بردم لە قورنیسکێم دانا و ما بگریێ و عاجز و غەریب و مار وێران...

تەماشاکەمێ مەیت هەموو بە گیسە[8] ئەوا کەتینە سەر یەکدی، نە سەری دیارە و نە بن. سەرێشی هەزاری بەر هەزارییە. هەر ئۆندە ئەزانی بڕەك ڕۆناکی هەیە و یان نا.

1– جەڕە (جەڕەئاو): گۆزەی ئاو، شەربە

2– نوردی: چەند نانێکی قەدکراو (دەق کراو) و هەڵگیراو

3– پیلێمیش: پیلی منیش

4– زەمیر: ویژدان

5– سەدەم: بەڵا، ڕووداوێکی لەناکاو

6– چەقولۆکێ وانەکێشم: چەقۆ و وانێکیشم (وانێك= هەرامە= هێن) بۆ شتێکی نەزانرا و یان فەرمۆشکراو لە وتن و زۆر بەکارهێنانی تردا بەکاردێت.

7– قورنیسك: قورنیچك، سووچ، گۆشە، قورنە، کۆڕنە، زاویە، قورنیسکۆکە: سوچێکی بچووك

8– گیسە: گیشە، کۆکردنەوەی دەغڵ بە سەوزی، یان کۆمەڵ کۆمەڵ کردن.

بابه دەروێش، ڕۆژێ بەینا ڕۆژێ، نیو پەرداغە ئاوم ئەخواردۆوە و دەگەر سێ پەلکە نانان، کە لە برسان نەمرم. بەین بەینە هاشەی مەیتەکی دەهات و ئێکی ساغیشیان دە دوو هەرەدا و ئەمیش لێی برندەبووم[1] نەمدەهێشت وەخۆکەویتەوە، سەرمەبڕی و نان و ئاوەکەم لێ ئەکردەوە و دەمهینا کنە خۆ. بەو حارەم ڕۆژ ڕائەبارد. ڕۆژەکی تەماشام کردێ کوڕە جاحێرەکی گەنجی کۆك هەر زێنەت و زێنەتکار بوو دەو کەسەی وەڕامینی،[2] هاشەی هات و هەریاندا خواریێ. زۆری پێنەچوو، ژنەکیشیان دە دوو هەردا. ژن چ؟ دەرێی خونچە گورە. لە تۆقێ سەری زێڕی پێوە، هەتا بەری پێیان.

چوومە سەری تەماشام کرد، توخوا حەیف نییە، ئەمن لۆ جەرە ئاوەکی لۆ چار پێنج نوردیە نانان ئەو ئافرەتەی بکوژم. وەڵاهی خوایە مردنی با لەگەرەمن دابی، ژینیشی با لەگەرەمن دابی. وەڵا دەرمهینا سەرم هینا سەر کۆشێ خۆو بەینەکێ، دوو چاوۆکەم سڕینەوە و ژنە وەخۆ هاتۆوە و گۆتی: کاکە ئەتوو چی؟

گۆتم: وەڵاهی ئەمیش وەکی توو لێقەومایە. ئەلعانیش چ دران[3] لە درێ مەدە. هەتا ئێك ئێکی ئەشێرینەوە ئەمن برا، ئەتوش خوشك. پیلم گرت و چووینەوە قورنیسکۆکەیی و قومە ئاوەکم دایێ و پارچە نانەکی خوارد و ڕۆژێ بە ڕۆژێ ماوەکی زۆر ئیدارەن بەو حارەی بوو، هەرچی هەریانەدا و بە نان و ئاوەکەی قەناعەتن پەیا کرد و چەند ماوەکیش لەوێ ماینەوە.

ئەجا ئەگەر مانگەك بوو، یان سارەك یان نیو سار، هەرچەندەکی هەبوو، تەماشام لێکرد دیسان بنەمە مەیت دائەکەت، ڕۆژێ بە ڕۆژێ، گۆتم بەرێ ئەوە ئەگەر هەبی دەعبەکی سەر دنیاییێ یە.

گۆتم: خوشکم وەرە.

گۆتی: چاکەی برا؟

گۆتم: وەرە. ئەو هێسکانە بە هەردووکان بەولاو بەولادا هەردەین، تا ئەگەینە بنی، ئایا بزانین ئەو هێسکە دەعبەکی دەبندا لێ ئەخوا؟ لۆیێ دائەکەوی.

ملن دەبەرنا،[4] بابە دەروێش، هێسکەکانن بەولاو بەولایداوە هەردان و هەتا گەیشتینە بنێ و تەماشان کردێ، هەموو هوردە هێسك بوون، گەڕاین سووڕاین، کونەکی ئەهەندەش دەبنێ زێرزەمینێ دابوو. وەڵا هەرستاین مەیتەکانن هەندەك وکی

1- برندەبووم: بڵند دەبووم (یەکێك لە "د"کان ون بووە)، بۆی هەڵدەستان، لێی ڕاست دەبوومەوە.

2- وەڕامینی: لێی ڕابمێنی، تەماشای بکەی

3- در: دڵ

4- ملن دەبەرنا: ملمان دەبەرنا، ملمان لەبەرنا، خۆمان بۆ ئامادە کرد.

عایلەی لێکردن و ئەجا گۆتم خوشکم دانیشە بێدەنگ، بزانین بەشکو خوا ڕەحمەکن پێبکا. شەو ڕاشکا! دیسان دەعبەك هات لە من تێپەڕی، ڕووبوومە لاقی، گۆتم خوشکم نەترسێی، ئەمن ڕاست بەدوو ئەو دەعبەی دا ئەچم بەرکی خودا و مەولوودێ پێغەمبەری ئەکا، نەجاتن ئەبی. هەر دەمێ ئەو دەعبە وەسەر دنیایێ کەت، ئەمن دەستی لێبەرەدەم و ئەگەڕێمەوە کونێ. نەکەی ترسێ لەخۆ غارب[1] کەی.

گۆتی: برام هەڕوو بە تەمای خوای، خوا بەرکی چەپارەن[2] ئەدا.

بابە دەروێش، دیسان لاقێ ئەو دەعبەم بەرنەدا، چەند ماوەکی لە هەندەك جێیان بە قایمە تێواچووم،[3] لە هەندەك جێیان فەراحی، لە هەندەك جێیان بجگوڕم[4] لەبەر ئەبۆوە، هەتاوەکونێ تێواچووم. لەکاتەکی ئەو دەعبە هاتە دەرێ، تەماشاکەم دنیایەکی خۆش و فەراح و شەو تاریك...

گۆتم ئەلحەمدولیلا خوایە، لەوێش بە غار گەڕامەوە لۆ کن خوشکێ. بەین بەینەم بانگەکرد خوشکم نەترسێی ئەوە هاتم. خوا بزانی داخوا ئێرەو کانی خمانێ[5] دوور بووە.

هاتم لە زێر زەمینێ وە نێزیك کەتم، بانگم کرد: خوشکم!

گۆتی: هاتی برام؟

گۆتم: هاتم نەترسێی ئەوە هاتمۆوە. وەرە خوا نەجاتن ئەدا ئیشاڵڵا. وەڵا بە خۆ وەپێش کەتم، گۆتم خوشکم لاقێ من بگرە، جێ هەیە تەسکە تێوەناچین، جێ هەیە، فەراحە تێواچین... وەرە دوو برایێ خۆ، هەتا لە لایەکی وەسەرەکەوین. بە هەر حارەکی هەبوو لۆ پێشی بەیانی، هات بەیانی بدا و نەدا، وەسەر دنیایێ کەتینۆ: ئاخ... ئای... خوشکم ئەوە خوا نەجاتی داین، با ئیسراحەتەکی بکەین. چەند شەو و چەند ڕۆژە لە غەمان لە برسان، لە عاجزیان خەون نەبووە.

وەڵا گۆتی: بابە دەروێش، پشتۆکێ[6] خۆن[7] وێکدا خەون لێکەت، سەردەمەکی وکی هەستاین، نوێژێ هێوارێ بوو، گۆتم خوشکم: وەرە توو...

1- غارب: غالب: زاڵ

2- چەپارە: چەپەر، پەنایەکی سەلامەت

3- تێواچووم: تێوەدەچووم

4- بجگوڕ: لێرە بە مانای جلوبەرگی کۆن دێت و لە خۆشناوەتیدا مەسەلەیەك هەیە دەڵێت: بجگوڕی لێ بەبا بوون. کە بۆ کەسێکی هەژار بەکاردێت.

5- کانی خمان: ناوی کانییەکە لە شەقڵاوەو ئێستا وشك بووە.

6- پشتۆکێ: پشت، بۆ بچووککردنەوە و سادەکردنەوە بەکارهاتووە.

7- خۆن: خۆمان

وەپێش کەتم و خوشکم کەتە دوێ و سەبر سەبرە لێرە بڕۆ ئێرێهێ،[1] هەتا هات بەرە بەری پێش مەغریبێ داهات، پێش مەغریب بوو، گەروو بوو لە گەروێ وەسەرکەتین، شارەکی قەرەبارغ، شارەکی بە هەڕمێن، گۆتم ئەوە شارە، ئەوە خوا ڕەحمی کرد گەیشتینێ، هەر نەبی ئەمن کەسابەتێ ئەکەم و ئەتوش پارە نانەکی عازرکە. هەتا ئێك ئێکی ئەشێرینۆوە.[2] گۆتم خوشکم ئەمن بەو نەوعەی ئەلعان ئەتوو بدەمە دوو خۆ، بە نەشارەزایی، کە ژنەکی هەندە کۆك و بایێ دوو سێ ملیۆنان هەر زێڕت دەبەردا و سبەینێ دوو خوێڕی تەماعیان لێگرتینەوە، ئەمنیان کوشت و ناموسێ توش ببەن!

جا گۆتی: برام ئەدی تەگبیر چییە؟

قەبرستانەك لە ڕۆخ گوندی بوو، غەرەکی لێ بوو، گۆتم خوشکم ئەتوو لەناو ئەو غەرەی دانیشە، ئەمیش ئەواچمە ناو شاری لە هەر کێندەرێ، دوو نانم وە مست کەتن،[3] نانەکان دینمۆوە لێرانە پێکەوە ئەخۆین هەتا شەو تاریکەبی، هەنگێکە[4] ئەچینە شاری و ئیشەك کاسبیەکی لۆ خۆ ئەبینینەوە. گۆتم خوشکم نەترسێی.

گۆتی: برام ناترسێم، کوە ترسێم!

وەڵا بابە دەروێش! هاتم لۆ ناو شاری، کۆرانە بوو، تەماشام کردێ سۆفییەکی ڕدێن گەورە، ڕدێنی ئەهەندە! مەندیلەکی لەسەری نابوو، کە تەماشات ئەکرد، نووری لێ ئەباری.

ئەمیش گۆ: سەلاموعەلێك مام دەروێش.

سەری برند کرد گۆتی: وەی عەلەیکەسەلام، وەرەحمەتوڵڵاهی وەبەرەکاتوهو، بە خێربێی، ها چت دەوێ؟

وەڵاهی گۆتم: ئەمن هاتیمە ئەگەر لە ڕاهی خوای نانەکم بدەنێ، نانەکی لۆ خۆ بە هیشکی بی، بە هەر حارەکی بی، ئەخۆم.

هەوو[5] و کوڕم هەرزانییە، خوا ڕوحمی کردییە بابی من. وەرە دووم.

1– لێرە بڕۆ ئێرێهێ: لێرە بۆ وێ، لێرە بۆ ئەوێ

2– ئێك ئێکی ئەشێرینۆوە: یەکێکمان ئەوی دیکەمان دەشارینەوە، واتە یەکێکمان دەمرێت و ئەوی دیکەمان دەنێژێت.

3– وە مست کەتن: وە دەست کەتن، بەدەست کەوتن

4– هەنگێکە: هەینێش، ئەو کاتە، هەنگینێکە

5– هەوو: هەئهوو، وەئهوو، بۆ سەرسوڕمان بەکاردێت.

وەڵا بابە دەروێش خەلیفەم وەپێش کەت و گەیشتینە دوو دەرییەکی، لە دەریٚ کلیل درا بوو. کلیلیٚ هاویتیٚ و کردیۆوە و چووینە ژوٚریٚ و لە ژوٚرێش کلیلی هاویتە دوو دەرییەکەی کلیلی داوە و بانگی کرد فران کەس!

گۆتی: ها؟

گۆتی: هینام.

– یاڕەببی خودایە چی هینا؟

وەڵا کابرا هات پیلی گرتم، گۆتی: برسیتت؟

گۆتم: ئەرێوەڵا کاکە برسیمە.

گۆتی: وەرە بابە وەرە، چ زۆرە نان زۆرە و شیو زۆرە... چووینە هۆدیٚ و لە هۆدیٚ دەرکی لە ژوٚرێدا قەیم کرد و شیرەکی ڕووت ئەوە بە دارێوە و مەنجەرەکی گەورە هەندی ئەو ناوەی، ئەوە لەسەر ئاگریە و برق و هۆڕیتی. ڕوو بووە تەختەکی، تەختەکە گەورە بوو هینایە خواریٚ داینا و ئەسکوەکی لیٚ گیر کرد و هینای دە تەشتێی کرد و چەلاو[1] و هەموو سەرکیٚ زەلامان و...

یاڕەببی خودایە... گۆتم: کاکە ئەوە چییە؟

گۆتی: بابم ئەوە قسمەتی تووە بخۆ. هەنکانیٚ ئەتوش ئەچیە ناو ئەوەی. جاریٚ ئەتوو نانی بخۆ.

کوڕە گۆتم خوا بوگری،[2] بکەن لە ڕاهی خوای لە ڕاهی پێغەمبەری، ئاخر ئەوە کەنگیٚ ئیسلامەتییە؟[3]

گۆتیان: کاکە زۆران لۆ کمان مەریٚ، ئەگەر ئەخۆی بخۆ، ئەگەر ناخۆی هەنکاویٚ سەریٚ توو بەو شیرەی ئەبڕم و شەق شەقتەکەم و دەتهاوێمە ناو ئەو مەنجەرەی.

یاڕەببی خوایە... خوایە ئەمن لە چەند دەستی نەجاتم بوو، ئەوە لێرە ئاخر نسیبەتم بوو...

سبەینیٚ پێچوو، غاریدا، شیری لە کالانیٚ هینا دەریٚ و لۆ سەرم هات. ئەمیش ئوهەم کردیٚ دەستم وە چەقوی کەت، نەخۆ فکرم لەسەرەخۆ نەمابوو... ئەمیش

1– چەلاو: گۆشتاو

2– بوگری: بتان گریٚ

3– لێرەدا دانەر ڕۆڵی ون دەبێت و هەر هەقایەتبێژەو بە گوێرەی تێگەیشتنی خۆی و چۆنیەتی کارتێکردنی دەقەکە و هونەرمەندانەی خۆی دەربڕین بۆ دەقەکە زیاد دەکات و ئەم دەربڕینەیش بەشێکە لەم شێوازە, بۆ زیاتر زانیاریی و هێنانەوەی نموونەی خودی ئەم دەربڕینە بڕوانە لێکۆڵینەوەیەکی بەندە بەناوی (ڕۆڵی هەقایەتبێژ لە پێشخستنی هەقایەتدا، هێمن عومەر خۆشناو، گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر، ژمارە 31ی ساڵی 2007، لا20–29.

ڕووبوومە چەقویٚ کە ئەو لۆ من دەهات، ئەمن چەقوم لۆ وی ڕەوانە کرد، ئەکشاوە. پشتی خۆی وە دیواریەدا. هەتا پێشی بەیانی ئەوە حاریٚ مە بوو، خوا وەیهینا ئەو مەلعوونە بۆرژا،[1] بۆرژاو کزوەکم[2] کردیٚ، چەقوەکم لە بنی زگی دا و هەرزڕا. وەسەری گەڕام بە شیری و سەرم بڕی...

ئاخ... ئاییهە... خوشك و موشكم لەبیر چووینە، نازانم حالاتی وی چییە... چ ڕۆژە؟ شەویٚ جومعەیە، سبەینیٚ هاتم دەرکە و مەرکەم کلیل دانەوە و وەکی خۆ قەیمم کردن و هاتمە ناو بازاڕی و مەلای دەست بە کەباریٚ[3] کرد و سەلاوات و.. وەڵا لێمدا لۆ مزگەفتیٚ ڕۆیشتم. شیریٚ کابراشم وا دە پیلی کردیە و وەکی شێتان... خوتبە دەستی پێکرد و عالەم کەس نەما هەموو چووە ژۆریٚ، ئەمیش لە پشت دەرکیٚ. کە عالەم نیهایی[4] هات، دەرکیٚ پێشان بە دۆریخە[5] بوون. دۆریخەم داهێخست و کلیلەم لیٚ هینا دەریٚ و بەخۆ بە شیری ڕووت لە پشت دەرکیٚ ڕاوەستام.

خوتبە خەلاس بوو مەلای سەلام داوە و عالەم غرووی کەتیٚ کە بێت بڕوا و ڕاست بچنۆوە لۆ ماریٚ خۆ.

شرق شرق شرق، کوڕە گۆتیان: دەرکە کلیل درایە.

کوڕە کیٚ کلیل دایە... کیٚ کلیل دایە؟

سەرم دە کونیٚ دەرکیٚ نا گۆتم:

هەی مەلعوونینە... هەی کافرینە، ئەنگۆش بەخۆرێن[6] ئیسلام، ئەنگۆ ئیسلامن، وەڵاهی وەبیلاهی هەرچی دەست لۆ دۆریخیٚ دەرکیٚ بینی، بەو شیرەی باسکی پەلەکەم.

یاڕەببی خوایە... بووە غەوغا لە ژۆریٚ، هەرایەك، مەپرسە. خەبەریان دا پاشای، گۆتیان: ئێکی شێت دەرکەی کلیل دایە، قوتە شیرەکیشی ئەوا وێیە، سوندی خواردییە ئەریٚ هەرچی دەست لۆ دۆریخیٚ بینی، بەو شیرەی باسکی شەقەکەم. وەرە کاکە داخوا هەڕوو قەت عیلاجەکی دەگەر ناکەی. ئەو عالەمە هەموو دە مزگەفتیٚ دا بە هیلاك چوو.

1– بۆرژا: چاوگەکەی (بۆرژان)ـە: خەوبردنەوە، چۆرت دان، خەوەکوتی، وەنەوزە کوتیٚ.

2– کزوکردن: دەست بۆ بردن

3– کەبار: وەك نەریتێك باوە لەناو کوردەواریدا پێش دەستپێکردن بە وتار و نوێژی هەینی، بە نیو کاتژمێرێك کەبار دەدریٚ. هەرچی کەبار و سەڵای بەیانیانیشە بە چارەکێك پێش بانگی بەیانی بۆ لەخەوهەڵسان کەبارەکە لێدەدریٚ.

4– نیهایی: نیهایەت، کۆتایی، تەواوبوون

5– دۆریخە: سیٚ مانای هەیە: یەکەم: جۆرە گیایەکە. دووەم: سەر بۆیەی شینایی (جۆگە) سێیەم: دەرگەی جاران شیشەیەکیان پێوە بوو، دەچووە ناو دولکەکەی، بەوە دەگوترا (دۆریخە) کە لێرەدا مەبەستی هەقایەتبێژ ئەمەیانە.

6– بەخۆرێن: بەخۆ ئەڵێن، بە خۆتان دەڵێن

پاشا هات گۆتی: کوڕم ئەتوو چی و چت دەویٚ؟

گۆتم: ئەتوو کێی؟

گۆتی: وەڵا ئەمن پاشای ئەو شارەیمە.

کو گۆتم ئەنگۆ ئیسلامن؟

گۆتی: ئەستەغفیرەڵلا، ئەرێوەڵا کوڕم ئەمە ئیسلامین و بسولمانەتییە و قورئان خویندن و بابەکەم. کوڕم وەرە دەرکیٚ بکەوە، چشت دەویٚ، هەتا بتدەمیٚ.

گۆتم: مەلعونینە ئەنگۆ بسولمان نینە، ئەنگۆ هەموو کافرن.

کوڕە گۆتی: ئەستەغفیرەڵلا ئاخر لۆ بسولمان نینە؟

گۆتم پاشا بسولمانەتی و وەدەرەکەوی. دەرکیٚ هەر هەندی ئەکەمەوە شەخسی خۆت بێیە دەریٚ، ئەوجا هەنگیٚ ویٚ ئەکەوین وە ئیسلامەتییٚ خۆو نائیسلامەتییٚ خۆ. وەڵا کلیلم هاویتیٚ و دەرکەم کردۆوە و پاشا هاتە دەریٚ. هەتا هاتە دەریٚ نیوەی گۆشت و پەراسوانی بە دەرکەی وەچوو، دەرکەم ڕاکێشا و کلیلم داوە و کلیلم هینا دەریٚ و دەبەر پشتێم نا.

پاشای گۆتی: چییە، چ قەومایە؟

گۆتم: پاشا ئەنگۆ لەکنەخۆ ئەرێن ئەمە ئیسلامین، ئەوی لە ناوەنگۆ کرایە، ئەوە لە کوڕڕەی عەرزی[1] نەبووە و نەکرایە...

– کوڕە چ کرایە؟

گۆتم: پاشا! خزمیٚ خۆت ئیٚ لە پێش،[2] کی لە ژۆرێیە بانگی دوو کەسان بکە، ئەوانیش بێنە دەریٚ، ئەوجا ئەچین مەوزوعەکەی ببینە.

وەڵا بانگی کرد فران کەس!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: فران کەس!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: وەرنە دەریٚ.

بەخۆ بە پاشای دەرکەن بە حەستەم زەلاند و هەردووک هاتنە دەریٚ و گۆتم پاشا ئەوە پێت ئەرێم، بەو خوایەی ئەمەی خەلق کردییە هەتا دێینەوە یەک بەشەر لەو مزگەفتەی بێتە دەریٚ، بەو شیرەی سەرتەبڕم.

1– کوڕڕەی عەرزی: گۆی زەوی

2– ئیٚ لەپێش: خزمی نزیک، خزمی لەپێش

پاشای گۆتی: ئەوە پێوەرێم[1] دەرکیٚ نەکەنەوە، هەتا ئەمە دێینەوە بزانین ئەوە چ بووە، ئەو کابرایەی چ لێقەومایە.

پاشا وەپێش کەت و ئەمیش وە پێش پاشای کەتم و هاتین دەرکەی دوو دەرییێی دەرێن[2] کردەوە و ئی ژۆرێن کردەوە و ئەسکو[3] بە دارێوە و گۆتم پاشا ئەو ئەسکوەی بینە. ئەمیش تەشتم هینا و دامنا. گۆتم پاشا ئەسکوەکی لەو مەنجەرەی بدە، داخوا چی تێدایە؟

پاشای ئەسکوەك دەبەر هەردا. هەمووی سەرکە زەلام و لاق و باسك و پیست[4] و...

گۆتی: کوڕم ئەوە چییە؟

وەڵا گۆتم پاشا، ئەنگۆ ئەزانن، ئەمن غەریبەمە، لێم قەومایە، ئۆتی[5] دونیٚ هێواریٚ هاتیمە. گەیشتمە سۆفییەکی زۆری بەخێر هینام. ئەمنی هینایە تەسلیمی ئێرەی کردم، ئەو مەلعوونەی ئەبینی کە سەرم بڕییە و کوشتیتم، ئەوشۆ بی، ئەمن خەوم لە ترسان لە چاوان نەکەتییە، بەین بەینە بەخۆ بەشیری هجوومی سەری ئەکردم، ئەمن چەقوم وێبوو لۆ بن زگیم ڕەوانە کرد، ئەچوو پشتیٚ خۆی وەدیواریەدا. ئاخیری خوا وەیهینا خەوی بەسەر دا هات، بۆرژا... کرزوەکم کردیٚ، ئەوە کەرخیٚ[6] چەقویٚ دیارە، چەقوەکم لەبنی زگی دا. هەرم زڕاندییە[7] هەتا سەر دریٚ و وەرگەڕا، بە شیریشم تەواو کرد. ئەنگۆش بەخۆرێن ئیسلامین ئەمە!؟

پاشای گۆتی: ئەجا ئەتوو ئەو سۆفییەی ئەناسییەوە کە ئوهەی کردییە؟

گۆتم: ئەدی قابیلە نەیناسمەوە!

گەڕاینەوە. دەجا گۆتمە هەردوو خزمیٚ پاشای، گۆتم ئەوە پێوەرێم:[8] ئێك ئێك هەرچی لۆ دەریٚ هات پیلی ئەگرن تەماشێی ئەکەم، ئەوجا با بڕوا. وەڵا دەی ئەوی ئیزن دەو، ئەوە هەو نییە و ئەوە هەوە و ئەوە هەونییە، هەتا ئاخیری، سۆفی ما. کیٚ مایە لە ژۆریٚ؟

1- پێوەرێم: پێتان دەڵێم, پێو دەڵێم

2- دەریٚ: دەرەوە

3- ئەسکو: ئەسکویٚ، کەوچکی گەورەی کلك درێژ

4- پیست: پێست

5- ئۆتی: ئەوەتەی، لەوەتەی، لەوکاتەوە

6- کەرخ: شوون، بۆ هۆکاریش بەکاردێت، کە دەگوترێت (کەرخیٚ هەندێیە) واتە لەبەر هەندێیە.

7- هەڵم زڕاندییە: چاوگەکەی هەڵزڕاندن، قڵیشاندن

8- پێوەرێم: پێتان دەڵێم

گۆتیان: کاکە هەر مام غەلیفە لە ژۆرێیە ئەویش ئەوە لە میحرابێیە سونەتان[1] ئەکا.

پاشای گۆ گۆتی: پێی برێن بێتە دەرێ!

هایهو هایهوو گۆتی: پاشا لێناگەڕێ عالەم لۆ خۆ عیبابەتی[2] خواش بکا! چیشی[3] بە منە پاشای، کاکە؟

گۆتیان: ئەوە ئەمرەکا بێتە دەرێ.

وەڵا سۆفی هات لۆ دەرکێ، گۆتم پاشام خۆشبی، بیگرن ئەوە هەوە.

– مەعلووم!

– گۆتم: بەرێ

وەڵا غەلیفەیان هینا دەرێ شیرەکیان لە ئەسکوردێ[4] دا و سەکەتیان کرد.[5]

ئەجا پاشای گۆ: کوڕم ئەتوو چت دەوێ؟ سەرت دەوێ مارت دەوێ؟ هەرچی دەتهەوێ ئەمە ساحێب مار نینە.

گۆتم پاشا ئەمن چم لەنگۆ ناوێ، ڕەفیقەکم دەگەر دایە، دوو نانانم لۆ بینن بیبەم بەخۆ بەوی لۆخۆ پێکەوە بخۆین. نەخۆ چی دیم لە توو ناوێ.

گۆتی: کوڕم ئەوە لە گۆڕێ نییە، وەرە ئەچینۆ.

وەڵا دەگەر پاشای چوومۆوە و خوانچەیان پڕ خواردەمەنی هینا و دایاننـاو: دە فەرموو بابم نانی بخۆ!

گۆتم: کاکم ئەمن ڕەفیقم هەیە، ئەمن نانی ناخۆم.

گۆتی: کوڕم ئەلعان ئەنێرم ڕەفیقەکەشت بێ.

گۆتم: ئاخر ڕەفیقێ من ئافرەتە.

گۆتی: ئەتوو حاقت نەبی، ئەلعان ئەمن مار و عائیلەی خۆ ئەنێرم لەوێ لە پشتێی بکەن هەتا ئێرە.

بانگی ئاغاژنێی کرد، گۆتی: ئاغەژن!

گۆتی: ئەمرکە پاشا.

1– سونەت: نوێژی سونەت، ئەو نوێژانەی واجب نین، واتە جگە لە پێنج نوێژە فەرزەکە.

2– عیبابەت: عیبادەت، عیبابەت

3– چیشی: چ ئیش، چ ئیشێکی

4– ئەسکورد: سکورد، مل، گەردن

5–سەکەت بوون: سەقەت، مردن، ئەم وشەیە زیاتر بۆ کەڵك بڕان و فەوتان و مردنی ماڵات و گیاندار دێت، بە تایبەتیش بۆ ڕەشەوڵاخ دێت کاتێ لە بن باردا ئەزیەتی دەبێت.

گۆتی: وەرە هەڕوو، ئافرەتەك لەناو غەریٚ قەبرستانییە، ئەوا پیٚوەریٚم قورعان بە حاقت بە ساحیٚبت[1] بیٚرن بە پیٚیان بڕواتن، بیٚتەوە، سەروەبڕم. لە پشتیٚی ئەکەن هەتا دەیهیننەوە ئیٚرە.

ئەجا بابە دەرویٚش! عائیلەیان زۆر پیٚ نەچوو، ئیٚك گەڕاوە خەروەکی[2] دەگە پاشای کرد، پاشای گۆ گۆتی: برام مردن حەقە. ئەو ڕەفیقیٚ توو ئەمری خوای کردیە. هەستە با بچین.

وەلاٚ چووینە ویٚ دارەبازن هەربەست و ئافرەتەکەن هیناوە و پوخت و خاویٚن و بە گیٚرەی شەرع و ئایینی ئیسلامەتی شوشتیان و تەرقینیان دا و بردنە سەر قەبران و ئەجا شاردنەوە.

پاشای گۆ، گۆتی: کوڕم ئەتوو خەرکی کیٚندەری؟

وەلاٚهی گۆتم: پاشا ئەمن خەرکی بەغداییٚمە.

– کوڕە بەغدا کانی؟ کاکە ئەمە ناوبانگی بەغدا و عیٚراقیٚن هەر نەزانییە.

گۆتم پاشام خۆش بی. ئەمن خەرکی بەغداییٚمە و شاری بەغداییٚ شارەکی ئەوهەیە و عیٚراق مەملەکەتەکی خۆشە و بە والیدات و ئەلعانیٚش پاشا ئەمن چم لەنگۆ ناویٚ. دەلیلەکم بدیٚ کە بمگەینیتۆ عیٚراقیٚ.

جا گۆتی: کوڕم بەخوای ئەمەی خەلق کردییە، ناوبانگیٚ عیٚراقیٚن هەر نەزانییە. ئەمما سەبریٚ بگرە، خوا کەریمە، هەتا ڕۆژیٚ پیٚنجشەم.

هەنگیٚ پیٚی گۆتم: بابم وەرە ئەوە ئەچینە مزگەفتیٚ کە جەماعەت دابەسترا و هات نویٚژ دابەستریٚ و دانەبەستریٚ قامەت ئەکریٚ، ئیٚکی بۆرەکۆکە دیٚ، وەپیٚش ئەکەوی لە میحرابیٚ خوتبەن لۆ ئەخوینیتۆوە. هەر کە لە خوتبەی بۆوە، وەکی پاشی خوتبەی دوو سونەتان ئەکا، هەتا عالەمەکە کەس نامینیٚ هەنگیٚ لە دەرکیٚ مزگەفتیٚ دیٚتە دەریٚ و بزرەبیتن[3]، ئەوجا ئەمە نزانین کیٚواچی[4]. ئەگەر بەویت[5] چارە بکریٚ دەنا بە منت چ چارە ناکریٚ.

1– قورعان بە حەقت بە ساحیٚبت: سویٚندیٚکی لیٚکدراوە بە قورئان و بە خاوەنەکەی کە خوایە.

2– خەروە: خەلوە، خەروەکی لەگەر کرد: پستەپست و قسەی نهیٚنی لەگەڵ کرد.

3– بزرەبیتن: بزر دەبیٚ، ون دەبیٚ، دیار نامیٚنیٚ

4– کیٚواچی: کیٚوە ئەچی، بۆ کویٚ دەچی، بەرەو کویٚ دەڕۆی؟

5– بەویت: بە ئەوت

وەڵا بابە دەروێش ئەوجا جومعە داهات و جومعەن کرد و کە سەلامن داوە لە دەرکیٚ خۆم دەبن حەسیرەکی نا... هەتا عالەم هەموو ڕۆویی، کەس نەما. بەس ئەو زەلامە بۆرەکۆکە لە دوڕ میحرابیٚ مابۆوە. سەلامی داوە و لۆ دەرکەی هات، ئامێزم تێوەرینا.

گۆتی: کوڕە بابم چت دەویٚ تو؟ چت لێقەومایە؟

گۆتم: بکە لە ڕاهی خوای لە ڕاهی پێغەمبەری، ئەمن خەرکی بەغداییێمە. بەو خودایەی یان ئەمکوژی یان ئەتکوژم یان دەبی وەبکەی ئەمن ڕەوانی بەغداییٚ کەیوە.

وەڵا بابە دەروێش، کابرای بۆرەکۆکە گرژیەوە و گۆتی: کوڕم وەرە، وەرە پێت لەسەر پاشپانییٚ پێم دانیٚ!

وەڵا پێم لەسەر پێیان دانا و گۆتی: چاوان بوقچینە!

چاوم قوچاندن. ئۆندەم گیٚ لێبوو گۆتی: قوم بیئیزنیللا. کە چاوم هەرینا، لەناو شاری بەغداییٚ بووم.

ئەوجا بابە دەروێش هاتمەوە ئێرانە، کوم ڕدێن سپی نەبی، کو غەریب نەبم؟! چەند ماوەکی لە ماریٚ، هاتمەوە ماریٚ و کن برایی و پێك شاد بووینەوە و سەرو ڕدێنیٚ خۆم تراشیی و برەك وەخۆ کەتمەوە و گۆتم ئەوجارە ئەمن داکیٚ جووی ئەگێم.

چوومەوە مەیدانیٚ عەینی جووی گۆرین بانگی ڕاهێشت: گۆتی: بابم ئەمن دە ڕۆژانم ئیشی عەمەلەم هەیە، هەرچی لۆ من بیٚ، شەوو ڕۆژ لیرەکی ئەدەمیٚ.

ئەمیش گۆ: جووە ئەمن دێم.

وکی وەمگۆ، فکرەکی لێکردم. وەڵا هەر کوی هەبوو نەناسی کردم. گۆتی: وەرە.

هاتمەوە عەینی کیژی گۆرینی لە دوڕ دەرکیٚ نانی ئەکرد. هەر کە چاوی وەمن کەت ئەمنی ناسییەوە... ئاخەکی هەرکێشا. وەڵا چووین دە شەوو دە ڕۆژان خزمەتی کردم و گۆتی: بسولمان ئەجا ئەوڕۆ سبەینیٚ، بەیانی بدا و نەدا وەخۆ کەوە و ئەڕۆین.

گۆتم: بەسەرچاو جووە.

وەڵا بابە دەروێش لێندا ڕۆیشتین. وراغن بردن چووینەوە سەر زێر زەمینیٚ گۆرینی.

لەوێندەریٚ جا گۆتی: وەرە بسولمان، خرارانت ئێك ئێك لۆ هەرەدەم، ئەوی تێیدابی ئەتوو حاقت نەبی تاریکە، تێکە و دەرکیان ببەستە و کندری ڕاوەشینە، ئەمن وەسەدێخمۆوە. چووم سەرم بەسەر زێر زەمینیٚ داگرت، پاش و پاش کشامەوە گۆتم جووە بەو خوایەی ئەمەی خەلق کردیە، هەموو دونیاییێشم بدەییٚ، ئەمن نەوێرم بچمە ناویٚ!

گۆتی: کوڕە بسولمان! بسولمان کەنگی هەندە بیٚخیرەت بووینە و کوڕە وەرە هەڕوو بابم. وەرە هەڕووە ناویٚ، ئەمن ئۆ دە ڕۆژە ئەتوو خزمەتەکەم.

گۆتم بە خودای جووە ئەمن ناچم، ئەگەر ئەتوو بە خۆ ئەچی هەتا گوریسانت تێبکەم و هەڕوو چی تێدایە داگرەو وەسەر دێخمۆوە و هەنگێش کندرت لۆ هەرەدەم و بەخۆش وەسەکەوە.

گۆتی: ئای ی ی بسولمان کەللە ڕەقن!!

وەڵا جووم داهێشتە خوارێ، هەتا هەر دە بارم تەواو کردن، وراغم هینان و دولکەکم هیناو دامە بەر لابارێ دیکە و چار تام برند کردن و بە گوریسانم قەیم کرد و زۆر پوخت و خاوێن هەنگێ گەڕامۆوە سەر جووی.

گۆتی: دەی دە زووبە بسولمان! دە کندری هەردۆوە تا وەسەکەومەوە.

گۆتم دایکەکەت (ئەگ..م) وەسەرئەکەویەوە؟! هەی نۆ قەدان دایك و بابت (بگ...م)، گۆتی: کوڕە بسولمان کوڕە لە ڕاهی خوای.

گۆتم وەڵا دەبی تێدا بتۆپی. وەڵا دەوێمدا بەجێ هێشت. گەنجو خەزنەکەشم هیناوە، کیژێ جووشم مارە کرد، ئەو خانییەش خانیێ جوویە، بەخۆ بە برای مارن گواستیتەوە و ئەوا لەسەری داکوتایە.

ئەرێ کە لە خۆ بوونەوەو بابە دەروێش گیزیان[1] خوارد و هاتنەوە. سبەینێ ئەرێ زەرفەکی لۆ ناردن گۆتی: برێنە ڕدێن ڕەش و ڕدێن سپی:

سوڵتان ئەمری کردیە بێنە ئێرە.

ئەو نزانن ئۆ سوڵتان بوون. وەڵا چوون سەلاموعەلەیکوم!

عەلەیکومەسەلام بەخێر بێن، یاخوا بەخێر بێن و گۆتی: ئەو دەروێشەی دونێ ڕدێن سپی، ئەمن بووم بەخۆ بە حەسەن مەمەندی، ئەلعانیش بابم! ئەو هەموو مار و خەزنە و گەنجینە، ئاخر ئەتوو نەدەیە مالییەی حوکمەتی، ئەدی حوکمەت بە چ حوکمەتایەتیێ بکا؟! ئەلعانیش بڕۆن بیکەنە نیوە، نیوەی لۆ خۆ بگێڕنەوە نیوەش تەسلیمی مالیەی حوکمەتی بکەنەوە. وەڵا ئەوجا مارەکەیان کردە دوو جێ و جێیەکیان هیناوە لۆ سولتانی و جێیەکیشیان لۆ خۆ گێڕاوە.

ئەمیش کالەشم دڕاو ڕێ و ڕێ گەڕامەوە.

1- گیز: گوێز

سوڵتان و شای پەرییان[1]–[2]

ئەریٚ ڕۆژەکی، سوڵتان مەحموود بەخۆ بە حەسەن مەمەندی، زستان بوو ڕۆیین لۆ ڕاویٚ، تاو و سامار بوو، لە ڕۆخ شاری گەیینە شوانەکی: مام شوان ماندینەبی!

گۆتی: خواعافتکە یاڕەببی ئەنگۆ ماندی نەبن.

گۆتی: خواعافتکە یاخوا.

ئەریٚ گۆتی: ئاووهەوای کووە؟

وەڵاهی گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، ئەگەر لە من سوئاڵ ئەکەی، بەخودای ناگاتە نیوڕانیٚ، وکی ئەکاتە باوو باران.

گۆتی: کوڕە خوا بتگری، ئۆ تاوو سامارە و پتکە هەورەکی دەبەر نییەو.[3]

گۆتی: وەڵاهی ئەجا لە گویٚرەی کلکیٚ بزنیٚ، ئەوهایە حیسابی مە.[4]

ئەریٚ لێیاندا ڕۆیشتن بە دەشتیٚ وەربوون، کەتە بەرە بەری نیوڕانیٚ، برا! پتکە هەورەکی هینا بەری حاسمانیٚ، ڕایدا بەفریٚ[5]، چاو چاوی نادیت، چەندی حەسەن مەمەندی بوو، شارەزا بوو، ئەو گەڕاوە لۆ شاری. چەندی سوڵتان مەحموود بوو ڕێی لیٚ غەرەت بوو، ئەریٚ گەڕا سووڕا، بەسە کاولە ئاشەکی هەربوو، کاولە ئاش چۆڵ و هۆلە... وراغی خۆی کێشا ژۆریٚ و چووە ژۆریٚ لەسەر بەرداشەکەی دانیشت. کەتە سە مەغریبیٚ تەماشای کردیٚ، فانۆسەك لە دور ڕا دەهات لۆ ئاشی، گۆتی: باشە ئیشاڵڵا ئاوەدانییەکم لۆ پەیابی هەتا سبەینیٚ، بزانین خوا چ ڕوحمەکا.

وەڵا هات وەژۆریٚ کەت: سەلاموعەلەیك!

گۆتی: عەلەیکەسەلام، بەخێرێی یاخوا بەخێرێی.

سوڵتانی گۆ: ئەتوو کێی یاخوا بەخێرێی؟

گۆتی: وەڵا سوڵتانم خۆشبی، ئەمن شای ئەجندانم.

– ئەدی خێرە لە چا گەڕێی؟

1– ئەم هەقایەتەم لە دەمی (مام ئەنوەر حەسەن عومەر گەرەوەیی) لە 2007/5/25 لە شەقڵاوە وەرگرتووە.

2– ئەم ئەفسانەیە لە ژمارە 38ی گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر، ساڵی 2008 بڵاوبووەتەوە.

3– ئۆ تاوو سامارە و پتکە هەورەکی دەبەر نییەو: ئەوە تاو (هەتاو) و ساو (سامالٚ– سایەقە)یە و پتك (تنۆك– پارچە) هەورێکی پێوە نییە.

4– جاران بەهۆی بزنەوە دەیانزانی کە بەیانی بەفر دەبارێت، نیشانەیەکی هەبوو کاتێك بزن بەلاپالٚ شاخێکدا ملی ڕیگای دەگرت بۆ ماڵەوە, ئەوسا نیشانە بوو بۆ بەفربارین و ڕۆژێکی تووش.

5– ڕایدا بەفریٚ: هەڵی کردە بەفر، بەفر تەواو هەڵی کرد، دەستی بە بەفربارینێکی زۆر کرد.

گۆتی: وەڵاهی شرعەكن هەیە لەكنە توو.

ئیٚ گۆتی: دانیشە بەخێرێی.

بەینەك پیٚچوو، فانۆسەكی دیكەش لەولای ڕا هات، ئەویش هات لۆ ئاشی: سەلاموعەلەیك!

گۆتی: عەلەیكومەسەلام بەخێر بێی یاخوا بەخێرێی، ئەتوو كێی؟

گۆتی: وەڵا ئەمن كیژیٚ شاماری پەرییانم...

– ئێە لە چا گەڕێن؟

گۆتی: وەڵاهی سوڵتانم خۆشبی ئەوە چەن سارە، ئەوە كوڕی شای ئەجندانە، ئەمیش كیژیٚ شای پەریانم، ئەوی تەماعی دە من دایە، ئەمیش چ تەماع دە وی دا نییە.[1] گۆتی: ئەوجا هاتیمە شرعەكن لۆ بكەی؟

ئێە گۆتی: باشە چ دابمەزرینین؟ چ بكەین؟

گۆتی: دامەی بینن، هەرچی سیٚ دەستانی دۆڕاند، مەعنای وەیە ئەو تاوانبار ئەبی.

ئەریٚ هینایان لەسەر ڕۆخی بەرداشی و دامەیان دامەزراند و وەدووری نیٚخین،[2] ئەریٚ هەر سیٚ دەستان كیژیٚ شای پەریان لە كوڕیٚ شای ئەجندان بردەوە، سوڵتانیش، كوڕەكە ئۆندە گەنج و لاوچاك و لایەق بوو، زۆری سوو لیٚبۆوە.[3] لەسەر ئەوەش پیٚك هاتبوون ئەگەر بدۆڕینیتن، سەری ببڕی. ئەویش ئەگەر دۆڕاندی لەسەر دەستی سوڵتانی مێردی پیٚ بكا.

كوڕەی دۆڕاند. كچەی گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، دۆڕاندی یان نەیدۆڕاندییە؟

گۆتی: وەڵاهی كیژیٚ شاماری پەریان فێرت لیٚ كرد.

گۆتی: كوڕە حەقنەبێژ، ئەتوو لۆ حەقیٚ نارێی؟ ئەوە لە پێش چاویٚ توو، ئەلعانێش ئەتوو ئەرێی وەڵا فێرت لیٚ كرد. ئەوە ڕۆیشتم، ئەمما لەوڕۆ بەولایوە خودا دەیزانی هەموو ڕۆژیٚ چارشەوەكی[4] ئەستووركان نەنێرییە فران قەبرستانی، كێلەكی برندی

1– ئەمیش چ تەماع دە وی دا نییە: لێرەدا تەنها جێناوی سەربەخۆ بەكارهاتووەو جێناوی لكاوی (م) دەرنەكەوتووە، كە ئەمە دیاردەیەكی زۆر تایبەتی شێوەئاخاوتنی خۆشناوەتییە و لەناو زمانەوانیدا بە ئێرگەتیڤ ناسراوەو لە شێوەزاری بادینی یشدا ئەم دیاردەیە هەیە. بۆ وێنە من نانم خوارد، لە خۆشناوەتیدا لە هەندێك شوێن دەبێتە ئەمن نان خوارد، لێرەشدا (م) جێناوی لكاو دەرنەكەوت.

2– وەدووری نێخین: بە دووری نەخەینەوە، دووری نەكەینەوە، درێژەی پیٚ نەدەین (ئەمە قسەی حەكایەتخوانە)

3– زۆری سوو لێبۆوە: زۆری سویٚ تیٚ چووبوو، زۆری حەز لیٚ كردبوو. سوو: سویٚ، حەزی

4– چارشەوەكی: چارشێو، چارشۆ: ئەو جاجمەی نوێنی تێوە دەپێچریٚ، بەڵام لێرەدا بەمانای ئەو پارچە پەڕۆیەی نان و ئەستوركی تێدا دەخریٚ.

لێیە بەویٚ وەنەکرێتن ئێکە وەت پیٚ بکەم،[1] بەخۆش نزانی چت بەسەهاتییە. ئەریٚ فانۆسی دەستکردیٚ و لێی دا ڕۆیی.

ماوە کوڕیٚ شای ئەجندان بەخۆ بەوی هەتا بەیانی گفتوگۆیان کرد، هەنگێش کوڕیٚ شای ئەجندان، گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، قۆدییەکی لە باغەریٚ هینا دەریٚ و دوو سیٚ داوە مووی پرچیٚ خۆی دەرینا و دەناو قۆدییەکی ناو ئەستێو بەردەکی[2] دەناو دابوون، گۆتی: لە هەر جێیەکی تەنگاویت لیٚ پەیدا بوو، مووەکان بدە بەر ئەستێو بەردان، دوو جاری لیٚ بدە بۆن زووری[3] لیٚ پەیدا بوو، ئەمن لە کنە توو حازرم.

ئەریٚ سبەینیٚ ئەویش ئیزنی خواست، لێی دا ڕۆیی چۆوە. سوڵتانیش سبەینیٚ تاو و سامار[4] و خۆش و، بەفر هەتا ئێرە کەتییە، سواری وراغی خۆ بوو، هاتۆ و گەڕاوە لۆ بەغدایێ.

بانگی کەچەرەکی کرد، گۆتی: بابم ئەتوو چیشەکەی؟

گۆتی: وەڵا سوڵتانم خۆشبی، چیشناکەم.

گۆتی: بابم ئەمن مانگانەت هەندەیەدەمیٚ،[5] هەموو هێواران وەرە چارشەوەکی ئەستورکان ببە لە فران قەبرستانی،[6] کێڵەکی برندی لێیە بە کێڵێی وەکە، سبەینانیش هەڕوو چارشەوەکەی بینەوە و وەزیفەت ئەوەندە بی.

ئیٚ گۆتی: وەڵا زۆر باشە.

ئەریٚ فرنیچی[7] تێگەیاند هەموو ڕۆژیٚ چارشەوەکی پڕوپڕی ئەستوورکی ئەکرد و کەچەر ئەچوو لەخۆی هەرەدا و ئەیبرد بە کێڵێی واکرد، دەهاتەوە و سبەینیٚ ئەچوو چارشەوەکی بەتار و حەتار لێرە بوو. ڕۆژەك نەبوو مانگەك نەبوو، کەچەری گۆ، گۆتی: برام خۆ مردی نانی ناخۆن، ئەو نانە چ لێدیٚ؟[8] چارشەوەکەی بە کێڵیٚ وەکرد و غەرەك لەویٚ بوو، چوو خۆی دەناو غەریٚ نا، گۆتی: دەبی وێبکەوم[9] ئەو سڕڕە چییە؟

1- ئێکە وەت پیٚ بکەم: شتێکی وات پیٚ بکەم، کارێکی وەهات بەسەر بێنم

2- ئەستێو بەردەکی: ئەو بەردو ئامرازەی کە لە کۆندا ئاگری لیٚ پەیدا دەکرا.

3- بۆن زوور: بۆن کرووز، بۆنسۆ، بۆنی سووتاوی

4- تاو و سامار: تاو و ساو، ساو و تاو، هەتاو و ساماڵ، هەتاو و سایەقە. تاو: هەتاو. سامار: ساماڵ، ساو، هەساو (ئاسمانی بیٚ هەور و هەڵا)

5- هەندەیەدەمیٚ: هێندەت دەدەمیٚ، ئەوەندەت دەدەمیٚ (مەبست لە زۆر پێدانە)

6- قەبستان: قەبرستان، گۆڕستان

7- فرنیچی: نانەوا

8- چ لێدیٚ: چی بەسەردێت، چی لیٚ دێت

9- وێبکەوم: پیٚ بکەوم،بزانم، سۆراغی بزانم

هـات دنیـا غـەور بـوو، تەماشـای لـیٚ کـردیٚ ژنـەك بـەناو قەبرسـتانێدا هــەربوو، چارشـەوەكی وێبـوو ڕایهێخسـت و چارشـەویٚ ئەسـتووركانی لەسـەر ڕووكـرد و گرێـی داو چارشەوەكەی بەسەر كێلیٚ دادا و ئەستووركەكەی لەخۆ هەردان و لێی دا ڕۆیی.

ئەریٚ كەچەر كەتە دووی، نە وەی كرد[1] بیگاتیٚ، نە وەی كرد كەس بزری بكا، چەند ماوەكی ڕۆیشـتن، ئـەریٚ گۆڕاییـەك بـوو، لـە گۆڕاییەكـەی ژنەكـە بـزر بـوو. كەچـەریش بگەڕیٚ بسووڕیٚ، تەماشای لێكردیٚ زێر زەمینـەك دەعاردی دابوو، دوو عاردی لۆ بن عـاردی ئـەڕۆیی. هـەتا چـاوی سـەرەدەری[2] كـرد، قادرمـە بـوون پێـدا چـووە خـواریٚ. لەپاشان بووە تاریكایی كەچەر هەردێرا، ڕمبەی هات كەتە بنی.

بەینـەك پێچـوو كەچـەر وەخـۆ هاتـەوە، تەماشـای كـردیٚ، ئاغەژنـەك لەسـەر تـەختی دانیشـتییە و چـل كێلكـەری لـە دەورەیـە و نانەكـەیان بـردە كـن ئاغـەژنیٚ بـە سـڕە[3] تەوزیعی كرد و ئەو چل بوون، ڕۆژان ئەیكردە چل بەش، ئەو ڕۆژی كردیـە چل و یـەك بـەش، هــەر كـەس حیسـی[4] خـۆی هــەرگرت. كەچـەریش خـۆی بـە قورنیسـكۆكەكی هەرپەساردبوو، ئاغەژنیٚ گۆتی: كەچەر!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: ئەتوش حیسە نانی خۆ هەگرە.

ئەویش هات بە بێدەنگی، حیسە نانیٚ خۆی هەرگرت و چۆوە جێی خۆ، ملی دەبە خواردنیٚ نا.

ئاغەژنیٚ گۆتی: كەچەر وەرە پێش.

گۆتی: بەریٚ

لە دریٚ خۆ گۆتی دیارە سەرم ئەبڕی، ئاخر لەو بن عاردەی و ئەو ژنی ئەوهە كۆك و چل كێلكەر لە دەورە، تازە ئیشم خەلاس.

هاتە پێش گۆتی كەچەر وەرە: چل كێلكەرەكەت دەویٚ یان ئاغاژنت دەویٚ؟

1– وەی كرد: وای كرد

2– سەرەدەر: مەودای بینینی چاو

3– سڕە: نۆرە

4– حیسە: (حیصە)، بەش، پشك

گۆتی: ئاغەژن ئەمن کابرایەکی فەقیرم لیّم قەومایە، ڕیّم کەتیتە ئیّرانە لۆچم گەما پیّکەی؟[1]

گۆتی: بەسەری توو گەمانت پیّناکەم، هەر چل کیّلکەرت دەویٚ یان ئاغە ژنت دەویٚ؟!

(پیاو ئیّکی ئوهەی لۆ ڕیّك کەتبا!)[2]

دیسان گۆتی: ئاغەژن بە خودای گەمانم پیٚ مەکە و خوا نسیبی هینایمە ئیّرانە و سبەینیٚ وە بکە لۆ خۆ وەسە بکەوم و ئەچمەوە.

گۆتی: ئاخر کەچەر ئۆ جاری سێیەمە بەو خودایەی ڕاستییەکەی جوابەدەیۆ، نەخۆ[3] ئەلیّرەت سەریە بڕم. هەر چل کیّلکەرت دەویٚ یان ئاغەژنت دەویٚ؟

کەچەری لیّك داوە گۆتی: برا ئەمن چل شەوی هەر لەزگ کیژ و کاران ئەبم، وەلاٚهی چل کیّلکەرەکە باشترە.

گۆتی: وەلاٚ ئاغەژن چل کیّلکەرەکەم دەویٚ.

– مەعلووم؟

گۆتی: بەریٚ

بانگی سەرۆکی کیّلکەرانی کرد گۆتی: فران کەس!

گۆتی: بەریٚ ئاغەژن.

گۆتی: ئەوشۆ نۆبەتی تووە کەچەری لەگەرەخۆ بیّژەدەی.[4]

ئەریٚ سەرۆکی کیّلکەران پڕی دەوی ئاو بوو لە خەنی و خۆشیان، بردی هەتا سبەینیٚ لەگەری دا بوو، پیّی ناویٚ بە سڕە پیّدا هات، هەتا شەویٚ چلیٚ خەلاس بوو، شەویٚ چلە کەچەر تیّر نەبوو، گۆتی: برا ئەمن سەهوەکی گەلەك گەورەم کرد، ئەگەر ئاغەژنم لیٚ هەرگربا، ئەو چل کیّلکەرەش ئەبووە ئیٚ مـن. وەلاٚهی گۆتی با لۆ لای ئاغەژنیٚ بچم، ئۆ شەوە درەنگ.

ئەریٚ لۆ لای ئاغەژنیٚ چوو دەستی گەیاندە پیّی، برند بوو ڕوو بووە باسکی.

گۆتی: کیّیە؟

گۆتی: وەلاٚ ئەمنم.

1– لۆچم گەما پیّکەی: لۆچی گەمەم پیٚ ئەکەی، بۆچی گاڵتەم پیٚ دەکەیت. لە هەندیٚ گوندی خۆشناوەتی بە کاریگەری نزیکایەتی لەگەڵ سورچییەکان، (ن)ی پاڵ (ان)ی کۆ دەسویّت، بۆ نمونە لۆ جونام پیّدەی، واتە بۆ جنیّوانم پیٚ دەدەی، یان وەك ئەم نمونەیەی سەرەوە کە (ن)ی وشەی گەمان سواوە.

2– قسەی هەقایەتخوانە واتە پیاو شتیّکی ئاوهای بۆ هەڵبکەویٚ.

3– جوابەدەیۆ، نەخۆ: جواب ئەدەیتەوە یان نا؟

4– بیّژەدەی: واتە لەگەڵ خۆتی دەخەویّنی

- کەچەر چییە لە چاگەڕێی؟

گۆتی: وەڵاهی ئاغەژن ئەوا چم دەست بە ئاو بگەینم، ئەوە ڕێم لێ غەرەت بووە.

بانگی کێلکەرەکەی کرد و گۆتی: (قاح..ـە)، بێناموس، نابی ئاگات لە مێردی خۆ بی و تاریکە و ڕێی لێ گۆڕایە، وەرە بیبەوە سەر ئاودەستێ.

کێلکەر کە بانگی کردێ و بردیەوە سەر جێی و گۆتی: ئاغەژن بە خودای ئاگام لێنەبووە بانگی نەکردیمێ، نەکو کو ئەمن لێ ئەگەڕێم بە تەنێ بێ!؟

ئەرێ چوو کەچەر خۆی دەبن جێی ناوە، تازە دالغەی هاتە مێشکی، هەرقر قرا[1]، هەر قر قرا کێلکەری خەو لێکەتەوە. لە پاری هاتە دەرێ دیسان، لۆ لای ئاغەژنێ چۆوە، دەستی گەیاندە پێی...

- کێی؟

گۆتی: وەڵا ئەمنم.

- کەچەر لە چا گەڕێی؟

وەڵاهی گۆتی: ئاغەژن ئۆتی[2] هێوارێ زگم دێشی، ئەویش ڕێم لێ غەرەت بوویتەوە لۆ سەر ئاودەستێ چم.

دیسان بانگی کێلکەرێی کرد، گەلەکی جون دانێ، گۆتی: بە خودای ئاگام لێ نەبووە ئاغە ژن.

بردی، کەچەری دەمەکێ قنە قن[3] گرتەوە و (کەچەر بڕەکیش سەگن) وەڵا بردیەوە سەر جێی و دانیشت، درێژ بوون بەخۆ بە کێلکەرێ ماوەکی زۆر، کێلکەرێ بەخۆ خەو لێکەتەوە، دیسان کەچەری خۆ دزیەوە لۆ کن ئاغەژنێ، دەستی گەیاندە پێی، دیسان ئاغەژن ڕوبووە باسکی، گۆتی: کەچەر وەرە، ئەتوو بە بەلاش نییە ئەوە سێ جار بێی، وەرە ڕاستییەکەم پێ برێ، بەوخودایەی نەخۆ سەرت بەو شیرەی شەقەکەم.

وەڵاهی گۆتی: ئاغەژن ڕاستییەکە ئەوەیە، ئەمن سەهوەکی گەلەك گەورەم کرد، ئەگەر ئەوەللم ئەتوو لێ هەرگربایە، چل کێلکەرەکەش هەر ئێ من بوون. ئەلعانیش پشێمانی بوویمەوە ئەوا هاتیمە لۆ کنە توو.

ئێ گۆتی: قەیدی نییە بەخێرێی.

دە گۆتی: دەرپێی خۆ لەپێکە.[4]

1- هەرقرقرا: دوودڵ بوو و بیری دەکردەوە.

2- ئۆتی: لەوەتی، لەوەتەی، لەوکاتەی

3- قنەقن: قنەی لەدوی یەك

4- لەپێکە: لە پێتی بکەوە، لە خۆتی بکەرەوە، دایکەنە

دەرپێی لەپێ کرد و ئاغەژنێ خۆ تەنها کرد و لۆ ناو لاقانی چوو پێلەقەکی لەبن زگی دا گۆتی: قوم بیئیزنیللا، لە بەینی سوڵتانی و ئاغەژنێ وەعاردی بکەوی.

ئاغاژنێ و سوڵتانیش ئەوا لە هۆدێ خۆنە، پرخ و هۆڕێ خەویێتیان، هەر هەندەیان هاگا لێبوو ڕمبژنەك[1] هات، دەگەر ڕمبژنێ سوڵتان وێوە تێپەڕی،[2] ئاغەژن وێوە دەرپەڕی. سوڵتان هەشیاری بۆوە، تەماشاکا کەچەر بە ڕووتی ئەوا لەناو مارێ ڕاوەستایە، کوڕە کەچەر قاحپەباب، ئەتوو ئەوە لێرە چاکەی؟

وەڵاهی گۆتی: سوڵتانم خۆشبی دوو قسەم هەنە، ئەوجا هەنگینێ سەرمەبڕی، چم لێ کەی کەیفی خۆتە.

گۆتی: وەرە دانیشە.

شەروارێ خۆی وێدا و هات دانیشت، گۆتی: باشە ئەتوو بەو نیوەشەوەی کو گەیشتیە ئێرە؟

وەڵاهی گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، حار و مەسەلە و حیسابم ئەوهە بوو، ئەوشۆش ئۆتی هێوارێ دوو جار چویمە کن ئاغەژنێ، دەگەر کێلکەرێی ناردیمۆ بن جێی. جاری سێیەم چوومە کنی باسکی گرتم، گۆتی وەرە، ڕاستییەکەم لۆ برێ ئەمیش پێم گۆ، وەڵاهی ئاغەژن! ئەمن سەهوم کرد، دەبوو ئەوەلم ئەتوو هەرگربا، ئەلعانیش پشێمان بوویمەوە و هاتیمە کنەتوو، دەگۆتی خۆ تەنهاکە، خۆم تەنها کرد و ئەویش خۆ تەنها کرد و لۆ کنی چووم، هەر هەندەم هاگا لەخۆ بوو، دەنگەکی لێوە هات و ئەلعانیش ئەبینم ئۆ لێرەمە لە کنە توو.

– پێ زانیەوە ئەوجێی کەوا ئەتوو چووی؟!

گۆتی: ئەرێوەڵا سوڵتانم خۆشبی.

گۆتی: ئێ قەیدی ناکا.

چوو جێیەکی لە هۆدەکی لۆ کردۆوە و کەچەر نووست. هەتا سبەینێ و سبەینێ بووە عەسر. بەرە بەری مەغریبێ و گۆتی: بڕۆ ئەستوورکان بینە. ئەستوورکی لەخۆ هەردان و کەچەر وە پێش کەت و سوڵتانیشی کەتە دوێ. چوو لەناو قەبرستانێ نانەکەیان بە کێلێ وەکرد و بەخۆ بە سوڵتانی چوون خۆیان دەنا و غەرێ ناو چوون خۆیان مات کرد.

1- ڕمبژن:گرمژن، ڕمبە، دەنگێکی زۆر و گەورە

2- وێوە: بەم لادا

کەتە سەر مەغریبەکی تاخیر، کەونە ژنێ کەچەری، ئێك هات نانەکەی ڕووکرد و پەڕۆکی لەسەر کێلێ داناوە، کەتنە دووی نە وەیان کرد بزری کەن، نە وەشیان کرد بیانبینن، هەتا گەینە گۆڕاییەکەی، کەچەر شارەزا بوو گۆتی: سولْتانم خۆشبی، بێرەدا ئەچینە خوارێ ئاغەژن ئەوا لە بنییە. چەندی کەچەر بوو بڕەك شارەزا بوو، بە قادرمان دا ڕۆییە خوارێ. چەندی سولْتان بوو گەییە نیوەی هەردێرا، ڕمبەی لێوە هات کەتە بنی.

هەرستا خۆی بە قوڕنیسکەکی هەرپەسارد و کەچەریش خۆ بە قوڕنیسکەکی هەرپەسارد و ڕۆژان نانی ئەکردە چل و یەك بەش، ئەو هێواری کردیە چل و دوو بەش. هەرکەس چوو نانی خۆی هینا و کەچەر چوو نانێ خۆی هینا و بانگی کرد: گۆتی: سولْتان هەق نەبێژ وەرە نانی خۆ ببە. ئەویش نانەکەی خۆی هینا و نانەکەی خوارد و ئاغەژنێ گۆ وەرە پێم برێ لە چا گەڕێی؟ وەڵاهی گۆتی: ئاغەژن بەخۆش نزانم[1] لە چا گەڕێم، ڕێم کەتە ئێرانە.

نا... نا گۆتی: فکرەکت هەیە، وەڵا وەبیلا وەتیلاهی هەنکە وەختی خەوێ دادێ، ئەمن ئەچم لەسەر قەرەوێلێ خۆ درێژەبم، نە بانگم بکەیێ نە دەستم بگەینیێ، نە قسانم دەگە بکەی، ئەگەر سێ جارت واگا[2] هینام هەرچی ئەتوو برێی بە گێت ئەکەم، ئەگەر واگاشت نەینام، شەرتبی لە شەرتێ پیاوان خۆ شیری ئەبینی، بەو شیرەی سەرتەبڕم...

(یاڕەببی خودایە زۆر شوکر.)

ئەرێ وەختی خەوێ داهات و هەرکەسە چووە سەر جێی خۆ و کەچەر چوو ملی بە تەڕە... خۆ ناوە و سولْتان کەتە بارەکی غەمان. گۆتی: باشە دەستی نەکەمێ و بانگی نەکەمێ و قسەی دەگە نەکەم و باشە مالۆس[3] دەبن جێیدا غەزریە کو بە من هەرەستیتەوە؟! هەر دالْغەی کرد... هەر دالْغەی کرد، کوڕە گۆتی: ئەمن ئەدی قۆدیێ شای ئەجندانم وێنیە، داخوا چاکا، ئەگەر ئەوڕۆم دە هانایێ وەنێ، ئەدی لۆ چمە. ئەستێو بەردی هینانە دەرێ و لێکی دان و بۆن زوور پەیا بوو، کوڕێ شای ئەجندان گەیشتێ: سەلاموعەلەیەك سولْتانم خۆشبی.

گۆتی: عەلەیکومەسەلام بەخێرێی.

– چت لێقەومایە؟

1– نزانم: نازانم

2– واگا: وە ئاگا، بە ئاگا، بە خەبەر

3– مالۆس: بەرازی مێینە

گۆتی: کوڕە وەڵاهی ئەوی ئەوجارەم لێقەومایە بە حەیاتی لێم نەقەومایە، ئاخیر دەرەجەیتم.[1]

گۆتی: چییە؟

گۆتی: نابینی مالۆسێ خۆ دەبن جێی نایە، سوندیشی لێ خواردیمە ئەرێ سێ جارت واگاهینام چی برێی بە گوێتەکەم. واگاشم نەینی بەو شیرەت سبەینێ سەرتەبڕم...

ئەجا گۆتی: لۆییێشم[2] ئەستێو بەرد لێك دان، کە بێی تەگبیرەکی بکەین.

گۆتی: سەهلە سەهل خەمت نەبی.

گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، ئەمن ئەواچم خۆ دەبن بالیفێ ئاغەژنێ نێم، ئەتوش لەولای وەرە برێ ئەسسەلاموعەلەیکوم ئەی پارسەرێ[3] خاتوونێ. ئەمیش وارێم عەلەیکومەسسەلام بەخێرێی سوڵتانم خۆشبی.

گۆتی: هێوارێ زانیتم هاتی ئۆ لۆ دیارنەبووی؟

برێ وەڵاهی بەڕێوە هاتبووم بڕەك ماندی ببووم و لەبەر هەندێ نەمتوانی هەتا ئەلعان، ئەلعانیش ئەوا هاتیمە. ئەمیش ئەرێم یاخوا بەخێرێی گەلەك بەخێرێی. هەنگێ ئەترێمێ:[4] سوڵتانم خۆشبی ئەتوو لەسەر دنیایێ گەلەك سەرو سەربردەت دیتیە، دەبی مەسەلەکە خۆشم[5] لۆ بگێڕیەوە. هەنگێ ئەتوش برێ وەڵاهی پارسەرێ خاتونێ ڕاستە ئەمن زۆرم سەربردە بەسەهاتینە، بەرا وەڵاهی هەند ماندیمە هەند لە قەلبێ خۆ وەڕەز بوویمە، مێوانێ توشم، دەبی ئەتوم مەسەلەکی لۆ بگێڕیەوە. ئەمما گۆتی: کە گەییە سەر حەقێ بە ناحەقێ جوابێ بدەوە، ئەو بە ناحەقێ هەرەستیتۆ.

ئێـه... چوو خۆی دەبن پارسەرێ نا و سوڵتان لەولای ڕا هات. گۆتی: ئەسەلاموعەلەیکوم ئەی پارسەرێ خاتونێ.

وەی گۆتی: عەلەیکومەسەلام بەخێربێی سوڵتانم خۆشبی، یاخوا بەخێرێی، ئۆتی[6] هێوارێ زانیتم هاتی چاوم هە لە ڕێیێ بوون، ئۆ لۆ هەندە درەنگ هاتی؟

1- **ئاخیر دەرەجەیتم: ئاخیر دەرەجەمە، مەبەستی خراپترین لێقەومان**

2- **لوییێشم: لۆیەشم، بۆیەشم، لەبەرئەوەش، لەبەرئەمەش**

3- **پارسەر: پاڵ سەر، سەرین، بالیف**

4- **ئەترێمێ: پێت دەڵێم**

5- **مەسەلەکە خۆش: مەسەلەکی خۆش، لە هەندێك ناوچەی خۆشناوەتیدا (ی)ی خستنەسەری دوو وشە، دەبێتە (ە)، ئەمەش بۆ مێیە وەك کچێکی چاك دەبێتە کچەکە چاك.**

6- **ئۆتێ: ئەوەتەی، لەوەتەی، لەو کاتەوەی**

گـۆتی: وەڵاهـی پارسـەریٚ خـاتوونیٚ مانـدی بـووم و بـەڕیٚوە هـاتبووم و قـەلبم زۆر دیٚشا، لەبەر هەندیٚ تاخیر بووم.

یاخوا بەخیٚریٚی دە دانیشە. وەڵا سوڵتان دانیشت و ئاغەژنیش ئەوا دەبن جیٚی دا. ئەوا درانان[1] ئەکرۆژی لـە حـەیفیٚ بالیفیٚ: چـەند سـار و زەمانـە وەرە بیشـۆ و خزمـەتی بکە شەوەکی قسەکی دەگەرە من نەکردییە. بڕۆنیٚ دەگە سوڵتانی هەقنەبیٚژ کو کەتتـە گفتوگۆ؟! بەرا گۆتی با وەبی.

گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، دەبی ئەتوم مەسەلەکی خۆش لۆ بگیٚڕیەوە.

ئـەویش گـۆ، گـۆتی: وەڵاهـی پارسـەریٚ خـاتوونیٚ، بـە خـودای هەنـد ماندیمـە چ مەسـەلەم پـیٚ ناگەڕیٚنـەوە. میٚوانی توشـم دەبـی ئـەتوم مەسـەلەکی لـۆ بگیٚڕیـەوە. شـەو دوور و دریٚژە و ئەوا دانیشتینەو...

ئیٚم گۆتی: دە دانیشە.

گۆتی: سـوڵتانم خۆشـبی مەلایـەك وەخـۆ کـەت، ڕەوەنـد لـۆ کویٚسـتانیٚ ڕۆیـی، مـەلا وەخـۆ کـەت، دەسـتە بوقچـەکی کتیٚبـانی دە سـەر دار عەسـای هینـا و کەتـە ڕیٚ. گـۆتی ئەچـم لـۆ خـۆ هـەتا پـایزیٚ لۆخـۆ لـە هۆبـەکی دائەمـەزریٚم و پـایزیٚش هەنـدەك ژاژی و پـەنیری و هەنـدەك پـارە و مـارەی وەرەگـرم و دیٚمـۆوە، گـۆتی ڕۆیـی، لـە ڕیٚیـیٚ گەییـە کابرایەکی مەکینۆکەکی لە پشتیٚ خۆ هەردابوو: کاکە ماندی نەبی!

گۆتی: خوا عافوت کە یاخوا. برا توو کیٚوا چی؟

وەڵاهی گۆتی: مامۆستا ئەچمە کویٚستانیٚ لۆ خۆ لەناو هۆبەکی کاسبییٚ کـەم، هەتا پایزیٚ، پایزیٚش هەنـدەك ژاژی و پـەنیری و هەنـدەك پـارە و مـارەی پەیاکـەم و هەنگیٚش دیٚمەوە.

– ئەدی ئەتوو کیٚواچی مامۆستا؟

– وەڵاهی دەنا ئەمیش ئۆ لۆ ناو ڕەوەندی ئەچم.

– دەبا بڕۆین.

لە ڕیٚییٚ گەیینە نەجارەکی تەپشولۆکەك[2] و مشارەکی دە بە پشتیٚ دابوو، گۆتیـان: ماندی نەبی؟

گۆتی: خواعافت کا یاخوا مامۆستا ئەنگۆ ماندی نەبن.

گۆتی: خواعافوت کە یاخوا. مامۆستا خیٚرە کیٚواچن؟

1–دران: ددان، دان

2– تەپشولۆکەك: تەپشوو: تەشوو، تەشوێ. تەپشولۆکەك: تەشوێیەکی بچووك

گۆتی: وەڵاهی برا، ئەمن ئەوا چم لۆ مەلایەتییێ، ئەو برایەش ئەوا دێ لۆخۆ خەیاتییێ کا، ئەشتاق[1] ڕێ لە ئیشی ئەشتاقێ ناگرن. برا ئەدی ئەتوو کێوا چی؟

وەڵاهی گۆتی: ئەمیش تەپشوو و مشارم هینابنە، لەوێندەرێ چەرەغە[2] ڕەشمارانیان لۆکەم و گۆپارانیان لۆ دادینمەوە تا پاییزێ، ئەمیش هەندەك ڕسق و مسقی خڕەکەمەوە، پاشی دێمەوە.

وەڵاهی گۆتی: مەعنای وێیە، ئەمە بووینە ڕەفیق.

گۆتی: زۆر باشە، ئەشتاقیش ڕێی ئەشتاقێ ناگرن، ئەتوانین هەموو لە هۆبەکی دابمەزرێین.

لێیاندا ڕۆیشتن هەتا کەتە بەرە بەری مەغریبێ، بەرە بەری مەغریبێ ئەرێ گەیینە سەر کانییەکی.

مامۆستای گۆ: براینە، لێرە بەولایوە نەخۆ نەگەینە چ کانی و ئاوان، با ئەوشۆ لەسەر ئەو ئاوەی بین، نوێژێ خۆ کەین و نانێ خۆ خۆین و سبەینێش ئەجا سەبر سەبرە ئەکەوینە ڕێ...

ئێمە گۆتیان: وەڵاهی ئیشەکی باشت کرد.

ئەرێ نانیان خوارد و ئەوی وێیان بوو و خوا بە نسیبی کردبوو خواردیان، هەتا وەختی خۆی داهات و مامۆستای گۆ: براینە، ئێرە ئاوە، ئاوەدانی لۆ پەیا هەرەبی، نەبادا ئەمە هەرسێك بنووین، خوێڕییەك توێڕییەك[3] بێ، ئەشتەکن لێ بدزی، گۆتی: حەیان ئەچی. باشتر وەیە ئەمە بکەینە نۆبەت، هەر بەینە ئێك هەشیاری بین و دوێ دی[4] بنووین.

ئێ دە گۆتی: کی دانیشی؟

نەجاڕی گۆ: مامەستا ئەمن دائەنیشم ئەنگۆ بنوون، وەکی خەویشم هات، بانگی خەیاتی ئەکەم ئەویش با هەستیتەوە، هەنگێش شەو ڕائەشکێ، ئەوی خەوی هات، با بانگی توو کا.

گۆتیان: زۆر باشە

1- ئەشتاق: شتاق، هیچ

2- چەرەغە: ئەو دارەی کە لە دەرەوەی ڕەشماڵ، ڕەشماڵی پێ توند دەکرێ، هەرچی دارە بەرزەکانی نێو ڕەشماڵەکەیە کە ڕەشماڵی پێ هەڵکراوە، پێی دەگوترێت: چەرەگ

3- توێڕی: تۆڕی

4- دوێ دی: دووەکانی تر، دووەکانی دی

ئەریٚ مامۆستا بەخۆ بە خەیاتی لیٚ کەتنە خەویٚ و کابرای نەجاڕیش داری خڕ کردنەوە و ئاگری لێنیٚ و هەڕوو وەرە و شەو درێژن نابڕیٚ، گۆتی: برا وەڵاهی شەو بەو نەوعەی نابڕیٚ، کۆلکە دارەك لەولای بوو، چوو بە مشاری بڕیەوە و هینایە بەر ئاگری و کەتە بەریٚ لە هەیکەلی بەشەری هەرێخستبوو، بردی لێدێهێی[1] چەقاند و دوو بەردی دانەپاریٚ و: خەیات خەیات!

گۆتی: ها

گۆتی: دە هەستە وەڵاهی ئۆ خەومادیٚ[2] و لەخۆ وەڕەز بوویمە، ئەتوش هەستۆوە ئێك دوو سعاتان، هەتا هەنگێش شەو شڕەبی، ئەجا بانگی مامەستای کە.

گۆتی: برا ئەتوو بنوو ئەمن ئەوا هەرەستم.

ئەریٚ، نەجاڕ خەوی لەخۆ هێخست و درێژ بووو خەوی لێکەت. خەیاتیش هەستاوە هەندەك چیلك و میلکی هینان و وەسە ئاگری نان و وەریگێڕان و گوڕی برند بوو، تەماشاکا برا زەلامەك ئەوا لەوێندەریٚ ڕووت و قووت ڕاوەستایە.

– ئای کوڕە ئەوە چییە؟

هە[3] لێچووە پێش، هە لێچووە پێش، تەماشاکا کۆلکە. هەی گۆتی: بابت بە سەی بگێم نەجاڕ، ئەتوو بتوانی کۆلکە داری هەرێخی، ئەمن نەتوانم دەستە جلکەکی لۆ بدرووم و دەبەری کەم!؟

مەکینەی هینا گۆڕیٚ، هەندەك پارچە و پرووچی خڕکردنەوە و تێکی بردنەوە و کراس و کەوێیەك و دەگەر چارۆگەکی لۆ دروست کرد و بردی دەبەری کردن و چەقاندیەوە و دوو بەردی بە پار وەنان: مامۆستا مامۆستا!

گۆتی: ها

گۆتی: وەڵاهی خەومەوا[4] دیٚ، با نۆبەتیٚ توو بی، ئەتوو هەرەستی؟

ئەریٚ مامەستاش هەرستاوە و پەلامیزەکی کرد و هەندە چیلك و میلکی خڕکردنەوە و ئاگر خۆش بوو، تەماشاکا برا! ئۆ ژنەك لەو گۆڕەیە. ئای گۆتی: مارم کاول بی، بەو بوارەی ئەو حورمە داخوە ئۆتی کەنگین ڕاوەستابی! لە شەرمانیش،

1– لێدێهیٚ: لێرێهیٚ، ئەم شێوە ئاخاوتنە کاریگەری هەرووتیەکانی بەسەرەوەیە، زێدی ئەم هەقایەتخوانە گوندی گەرەوانە و بە سنوور نزیکایەتی لەگەڵ گوندەکانی هەرووتییدا هەیە, ڕەنگە ئەم کاریگەرییەی بەسەر جێمابێت.

2– خەومادیٚ: خەوم وا دیٚ، وا خەوم دیٚ

3– هە: هەر

4– خەومەوا: خەوم ئەوا

شەرمی کردییە بێتە بەر ئاگری. گۆتی: کیژم، خوشکم، داکم لۆ خۆ وەرە بەر ئاگری، ئەمەش وەکی باب و برایێ توینە.

ئەرێ چ جوابی نەداوە...

بەرێ گۆتی: شەرمیێ کا، مامەستا ڕووی خۆی دەولای کرد، گۆتی: کیژم ئەمن ئەوا ڕویێ خۆم وەرگێڕایە، لۆ خۆ وەرە بەر ئاگری.

دەمەك چوو، دوو چوو، ئاوڕیەدانەوە،[1] ژنە هەر لە جیێ خۆیە. گۆتی: کچیێ داکم ئەتوو لۆ نایێ بەر ئاگری، ئەمەش وکی باب و برایێ توینە، لۆ خۆ وەرە بەر ئاگری بەو سەرمایەی هەنکە سڕ بووی لە سەرمان؟!

دیسان مەلای لمۆزیێ خۆ دەولای کرد بەینەکی، تەماشای کردیێ: دایکێت بە سەی بگێم، ئەتوو ئۆ دیارە گەمان بە ما کەی؟

ڕوبووە دار عەسای، خۆی لە کۆلکەداری ئەولاو ئەولا گرت، هەتا خوا گرتی چەند دار عەسای لیێ دان، کۆلکەدار وەپشتیێ گەڕا...

ئەلحەمدولیللا مەلای گۆ بە قوڕعان مومکینە ئۆتی هێواریێ لەوێیە، زمانی شکایە، پێی عاردی نەگرتینە، ئۆ قەتلیشم توش بوو، یاڕەببی خوایە ئەلحەمدولیللاهی.

مەلاش ئەجا ئەگەر بە سەگایەتی بوو، ئەگەر لۆ خوای بوو، ویستی دەستی لەسەر درو مریێ بدا، تەماشاکا کۆلکەدارە: هەی گۆتی: بابت بە سەی بگێم نەجاڕ، ئەتوو بتوانی کۆلکەداری لە هەیکەلی بەشەری دروست بکەی، خەیاتی قاحپەباب ئەتوو بتوانی دەستە جلکەکی دەبەر کۆلکەداری بکەی، یەعنی ئەمن نەتوانم دەست نوێژەکی هەربگرم، سەریێ لە سەجدیێ کێل نەکەمەوە، هەتتا خوا ڕوحی داوێتە بەر بەدەنیێ ئەو کۆلکەدارەی...

ئاغەژنیش ئەوا لێوان ئەکرۆژیتەوە لە حەیفیێ بالیفیێ و ئەو مەسەلەی.

ئەرێ مامەستای دەست نوێژەك هەرگرت و نوێژەکی کرد و سەری بردە سوجدەی و سوندی خوارد، گۆتی: خوایە هەتا توو ڕوحیێ ناوێیە بەر بەدەنیێ ئەو کۆلکەدارەی، ئەمن سەر لە سەجدەی کێل نەکەمەوە.

خوا ئەمری کرد ڕوح چووە بەر بەدەنێی، ژنە هات بانگی کردیێ، گۆتی: مامۆستا مامۆستا، سەریێ خۆ کێل کەوە، با نوێژیێ بکەین.

مامۆستای سەریێ خۆ کێل کردەوە چوو دەستنوێژی شوشت و نوێژی کرد و...

ئەجا گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، لۆم ساغ بکەوە ئەو ژنە ئەبیتە ئی کیێ؟

سوڵتانی گۆ وەڵاهی ما ئەوەللی ئەساسەکەیە، ئەبیتە ئیێ نەجاڕی.

1- ئاوڕیەدانەوە: ئاوڕی دەدایەوە، هەر ئاوڕی دەدانەوە

ئاغەژن برند بوو گۆتی: وەڵا دەدوڕ قوڕیٚ خۆو بابیٚ خۆت بنێن،[1] هەی هەقنەبێژی قاحپەباب، با ئەو کۆلکە داری بتراشی، با ئەو جلکانی دەبە[2] بکا، لۆ نابیتە ئیٚ مەلای کە خوا ڕوحی وەبەر هینایە.

وەڵاهی گۆتی: ئاغەژن لە لای مە شەرعەن هەر واکریٚ[3] و...

سولٚتان ڕۆیی و چووە جێی خۆو ئەویش برند بوو، لە بالیفیٚ و لێك و پێکی هەرپچکوڕی.[4] گۆتی: ئەوە چەند سارە ئەمن خزمەتیٚ توە کەم، ئەوەتی هێواریٚ، دەگە سولٚتانی حەقنەبێژی قاحپەباب کەتییە گفتوگۆ. پارچە پارچەی کرد و فڕەی دا.

ئەریٚ خۆی دەبن جێی ناوە، ئەوجارە دیسان کوڕیٚ شای ئەجندان بەولای دا سوڕاوە چۆوە کن سولٚتانی، گۆتی: سولٚتانم خۆشبی، ئەوە ئێك...

گۆتی: ئەوجارە، ئەچمە دوڕ گوم گومیٚ کە مەسینەیە، لە پشت سەریٚ خۆی دانایە، ئەچمە وێندەریٚ. هەر کە هاتی سەلامیٚ بکە و سەلامێت لیٚ وەرەگرمەوە و یاخوا بەخێرێی یاخوا بەخێرێی، گەلەکت بەخێر هاتنیٚ کەم و هەنگیٚ ئەرێم سولٚتانم خۆشبی، دەبی ئەتوو مەسەلەکی خۆشم لۆ بگێڕیەوە، وەبریٚ وەڵاهی گوم گومەی ئاغەژنیٚ، وەڵاهی زۆرم سەربردە بەسەرهاتینە، بەرا وەڵاهی هەموو قەلبم تێك چووە و بە پێیان زۆر گەڕایمە و بە پێیانیش هاتیمە ئێرانە، دەبی ئەتوم مەسەلەکی خۆش لۆ بگێڕیەوە. ئەجا هەنگیٚ دانیشە ئەمنت مەسەلەکی دیکە لۆ گێڕمەوە، بەرا کە گەییە سە هەقیٚ، بە ناهەق جوابیٚ بدەوە.

ئاغەژنیش ئەوا لێوان ئەکرۆژیتەوە، ئەریٚ تەماشاکە گوم گومە، چەند سارە نەمهێشتیە تۆزی لیٚ بنیشی.. نەمهێشتیە پیس بی، بنۆڕە کو دەگەر سولٚتانی حەقنەبێژی کەتتە قسە و گفتوگۆ، بەرا سەبرت هەبی، ئەگەر نەمرم ئیشتەزانم[5]. ئەوجا هات دانیشت و گۆتی: سولٚتانم خۆشبی، دەبی مەسەلەکم لۆ بگێڕیەوە؟

ئەویش گۆ، وەڵاهی گوم گومەی ئاغەژنیٚ گەلەك ماندیمە قالبم زۆر دێشی، هاتیمە دەبی ئەتوو مەسەلەکی خۆش لۆ من بگێڕیەوە.

1- **دە دوڕ قوڕیٚ خۆت و بابت بنێم: (ئیدیۆمە) لە وەڵامی درۆی کەسێکدا بەکاردێت. واتە درۆ دەکەی.**

2- **دەبە: دەبەر، لەبەر**

3- **لە لای مە شەرعەن هەر واکریٚ: لەلای ئێمە شەرعمان ئاوا بکریٚ، داب و دەستووری ئێمە ئاوەهایە.**

4- **هەرپچکوڕی: هەڵپچکوڕی، لێك داماڵین**

5- **ئیشتەزانم: ئیشت ئەزانم، خۆم ئەزانم چۆن چارت دەکەم، وەڵامێکی هەڕەشە ئامێزە.**

ئێجا گۆتی: دانیشە، عادەتیش هەروەیە، هەر مێوان بێ، دەبی خانوخۆ[1] مەسەلەکی لۆ مێوانی بگێڕیتەوە.

ئەرێ دانیشت کورتە مەسەلەکی دیشی لۆ گێڕاوە، هەتا گەییە سەری، کە گەییە سەری، دیسان گۆتی: سوڵتانم خۆشبی، باشە ئەو شتە ئەبیتە ئێ ئەو شەخسەی، یان ئەبیتە ئێ فرانی؟

وەڵاهی گۆتی: گوم گومەی ئاغەژنێ لە لای مە هەر ئوهە عادەت بووە، ئەبیتە ئی فران کەسی!

دیسان ئاغەژن لێی ڕاست بۆوە گۆتی: کوڕە دوڕ قوڕێت نێن،[2] لۆ نابێتە ئی ئەو شەخسەی لۆ ئەبیتە ئی فرانی ئەوشتە؟

وەڵا گۆتی: ئاغەژن لای مە هەر ئوهە بووە. ئەوجارەی جارێ سێیەمیش واگا هینا.

هەنگێ گۆتی: سوڵتان وەرە ئەتوو کو ئەرێی تازە واگات هینام شەرتیشم کردییە، ئەتوو چارێی تا بە قسێت بکەم؟

وەڵاهی گۆتی: ئەگەر بە قسێم ئەکەی لۆ خاتری من دەبی کوڕی شای ئەجندان بکەی. ئەوجا ئەرێ لە کوڕێ شای ئەجندانی مارە کرد و سبەینێ کوڕێ شای ئەجندان وەگەر سوڵتانی کەت هەتا بردیۆ بەغدایێ و لەوێندەرێش ئەجا گەڕاوە و ئاغەژنەشی مارەکرد و پێك شادبوونەوە و ئەمیش کارەشم دڕا و گەڕامەوە.

1- خانوخۆ: خانەخوێ، خاوەن ماڵ.

2- دوڕ قوڕێت نێن: لەناو قوڕت بنێن. بە واتای ئەوەی درۆ دەکەی

ئەحمەد پاشا[1]–[2]

ئەریٚ پاشایەك هەبوو لە شارەكی، سیٚ كوڕ و سیٚ كچی هەبوون، كوڕەكانی یەك ناوی ئەحمەد بوو، یەك ناوی مەحموود بوو، یەكیش ناوی حەسەن بوو. پاشا پیٚشی بمری گۆتی: وەسیەت بی لەنگۆ ئەمن قۆدیەكم هەیە، ئەگەر مردم ئەو قۆدیەی تەسمیلی ئەحمەدی كەن و لە شاریٚی وەدەریٚ نیٚن و میراتی دیكەش هەموو لۆنگۆ.[3]

وەكی پاشا مرد، حەمەد و مەحموودان، ئەحمەد و سیٚ كچەكەیان دەركردن لەشاری و قۆدیەكەیان دایی، ئەوانیش ڕۆیشتن گەیشتنە چیایەكی، ئەشكەفتەكی لیٚبوو، لەویٚندەریٚكانە شەویان لیٚ بەسەر داهات، چوونە ئەشكەفتەكەی، لەویٚ كیٚروشكەكی[4] لاق شكایان لیٚ پەیدا بوو، ئەحمەدی پەلارەكی ڕاوەشاندیٚ و كوشتی. خوشكەكان هەندی دەمیٚ كەوریان[5] كرد و لەناو مەنجەریٚیاندا سۆر كردۆوە. ئەریٚ لە هیكڕا[6] دەرویٚشەك وەژۆریٚ كەت. گۆتی: سەلاموعەلەیك!

گۆتی: سەلام بەخیٚراتی.

گۆتی: ئەحمەد هاتیمە دەبی خوشكیٚ گەورەم دەییٚ.

ئەحمەدی گۆت: ئاخر كوەبی؟

گۆتی: هەنكە ئەگەر ئەمدەییٚ، ئەگەر نا هورتتەكەمە[7] سەر یەكدی.

وەلاٚ خوشكەكی داییٚ و ڕۆوی. بەینەك پیٚچوو لەزگبوو نانی تیٚكەن بخۆن، یەشكە[8] وەژۆریٚ كەت.

1– ئەم هەقایەتەم لە دەمی (حەمەدەمین مەلا قادر حەمەدەمین بالیسانی) لە شەوی 2006/12/7 لە شەقلاٚوە وەرگرتووە. ناوبراو لە ساڵی 1956 لە گوندی بالیسان لەدایك بووە و نەچووەتە قوتابخانە، بەلاٚم خویٚندەوارییەكی كەمی هەیە و ئیٚستا لە شاری هەولیٚر نیشتەجیٚیە.

ئەم هەقایەتە بە شیٚوازیٚكی تر و بەهەمان ناوەرۆكەوە، بلاٚو بووەتەوە بڕوانە (دیٚو، چیرۆكی فۆلكلۆری– بەرگی یەكەم، كۆكردنەوەی: خالید جووتیار، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم، سلیٚمانی، 2007، چ "سەردەم"، ل3–16)

2– ئەم ئەفسانەیە لە گۆڤاری (ئاسۆی فۆلكلۆر) ژمارە 37ی ساڵی 2008 بلاٚوبووەتەوە.

3– لۆنگۆ: لۆ ئیٚوە، بۆ ئیٚوە

4– كیٚروشكەك: كەرویٚشكەك، كەرویٚشكیٚك

5– هەندی دەمیٚ كەوریان: هەر زوو كەوڵیان كرد، چاكیان كرد، ئامادەیان كرد بۆ لیٚنان

6– لە هیكڕا: لەناكاو، لەپڕ

7– هورتتەكەمە: وردت دەكەم، پارچە پارچەت دەكەم

8– یەشكە: ئیٚشكە، یەكیٚكی تر

گۆتی: ئەحمەد پاشا دەبی کوت خوشکەك دایتە دەروێشی دی، دەبی ئەوهەش بدەیە من.

– ئاخر کەسم نامینی لە ڕێی خوای دەروێش ئەنگۆ چارێن، ئاخر کو وابی؟

مەجبوور بوو هەستا خوشکێ ناوەندیێی دایێ. هەندەی پێنەچوو دەروێشەشکەش[1] وەژۆرێ کەت، بە ناچاری خوشکێ دیکەشی دایێ.

بە تاقی تەنێ ماوە. ئەو خواردنەی هەیبووو خواردی و دەستی لە چۆکان وەریناو کەتە بارەکی خەمان. سبەینە داهات هەر ڕۆیی هەر ڕۆیی، دیتی لە دامەن شاری، گاوانەك دیارە لەکن گاڕانێ، چووە کنی، گۆتی: ماندی نەبی مام گاوان!

– خوا عافت کا یاڕەببی.

مام گاوانی گۆتی: ئەتوو کێی؟

گۆتی: ئەمن کابرایەکم دەربەدەر بوویمە ئەوهەو ئەوهەم بەسەرهاتییە. حار و مەسەلەکەی لۆ گێڕاوە.

گۆتی: ئەمن دەگەرەتوو لەکن گاڕانێ بم.

مام گاوانی گۆتی: کو وەیە؟!

مادەم وەبی، هێواریێ دەگەرەمن وەرۆوە ماریێ مە، ئەمن ناوم حەسەن گاوانە دوو ژنم هەنە. لەماریێ مە وەبرێ:[2] ئەمن برای حەسەن گاوانیمە، بە گچکۆکەیی بزر بوویمە، ئەلعان وەدەرکەتیمەوە. بە قەستی[3] تا باوەڕ کەن.

گۆتی: زۆر باشە.

مام گاوانی گۆتی: با سینگت لەبەر تاوێ نەسۆتێ ئەتوو ناسکی، ئەمن هەموو سینگم لەبەر تاوێ سۆتایە، ئەتوو هەڕووە ماریێ مە پرسیار بکە، وە ماریێ مە ئەکەوی،[4] کوم پێ گۆتی ئەوهارێی؟[5]

گۆتی: باشە.

وەڵا ڕۆیشت، گۆتی: ماریێ حەسەن گاوانی لە کێیە؟

گۆتیان: لە فران جێیە.

هاتەوە گۆتی: سەلامومعەلەیك!

1– دەروێشەشکەش: دەروێشێکی دیکەش، دەروێشێکی تریش

2– وەبرێ: ئاوا بڵێ

3– قەستی: بەگاڵتە

4– وە ماریێ مە ئەکەوی: ماڵی ئێمە دەدۆزییەوە، پێدەزانی

5– ئەوهارێی: ئەوها دەڵێی، وەها دەڵێی

– سەلام بەخێراتی.

گۆتی: ئەمن برایێ حەسەن گاوانیمە، بە گچکۆکەیی بزر بوویمە، ئەلعانیش هاتیمەوە.

وەڵا دوو ژنەکان زۆریان بەخێر هینا، نانیان لۆ هینا، ئا ئەشمری لە برسان.[1] تێری نان خوارد.

هێوارێ حەسەن گاوان هاتەوە لەبەر چاوی ژنەکان ئێگدیان[2] ماچ کرد و ئەحمەد پاشای وەگۆتە حەسەن گاوانی: حەسەن گاوان!

گۆتی: چییە؟

گۆتی: دەبی وراغەکی زینم لۆ پەیا کەی، بە ڕۆژ ئەچمە ڕاوێ، هێوارانیش دێمەوە ئێرە.

گۆتی: باشە.

هەستا وراغەکی لۆ پەیا کرد و لۆی زین کرد، هێواران ئەچوو، ئەجا کێریشك با، مامز با، شوور[3] با ئەیگرت و بە وراغی وا کرد،[4] دەیهیناوە.

هێوارەکی حەسەنی وەگۆ ئەحمەدی: قسەکت لۆ بکەم، ڕاستیم پێ برێ، ئەگەر هێواران هاتیەوە بە پێش دەرکێ مارێ پاشای دا مێوە.[5]

گۆتی: لۆ؟

گۆتی: پاشای کچەکی هەیە هەن شەیتانە هەن شەیتانە، بەوێ دا بێیەوە شتەکت ئەخێورینتێ[6] یان چینەکت لێ دا.

گۆتی: باشە.

وەڵا ڕۆژەکی لەسەر وراغی کە دێتەوە خەوی لێکەوی، وراغیش بە پێش دەرکێ مارێ پاشایدا دێتەوە... کچێ پاشای لەسەر قەسرێ یە، شفتیێ ئەخوا، کەرتەکی[7] ئەخوا کەرتەکیش ڕاوەشێنتە ئەحمەدی لە ئەسکوردێی ئەدا. ئەحمەد لەسەر وراغی ئەکەویتە خوارێ... هەرەستیتەوە سەری برندەکا، ئەبینی کچێ پاشای هەن جوانە

1– ئا ئەشمری لە برسان: خەریکە لە برسان دەشمرێ...

2– ئێگدیان: ئێکدیان، یەکتریان

3– شوور: کەڵەکێوی

4– بە وراغی وا کرد: بە وڵاخی هەڵدەواسی

5– مێوە: مەیەوە، مەیەرەوە

6– ئەخێورینتێ: پێدا دەدا، لێی دەدا. لەچاوگی (خێواندن)ە وە هاتووە و بۆ ناکاو و نائاگایی بەکاردێت. بۆ نمونە دەڵێ: گۆپارەکم خێواندە فلان کەسی.

7– کەرت: لەت، کوزی، پارچەك

هەند جوانە، کەس در نایێ تەماشێی کا. ڕاست بەرەبیتەوە و ئەکەویتە ئەو گۆڕەیی و لەخۆچی.[1] وراغەکە ئەچتەوە ماریێ، کوێریشکەکەی لێکەنەوە و چاکەن و لێنێن و ئەرێن لۆ ئەحمەد نەهاتەوە؟! ئەدی کانی ئەحمەد؟

حەسەن گاوان ئەرێ هەبی و نەبی بە پێش ماریێ پاشای دا هاتتەوە. ئەچی تەماشا کات، دەناو تۆزێ دایە. وەخۆ دێتەوە و دێتەوە ماریێ...

پاشی دەمەکێ ئەرێ حەسەن قسەکت برێمێ[2]؟ دەبی ئیللا لۆم بچیە داخوازیێ کچێ پاشای...

حەسەن ئەرێ ئاخر کوەبی ئەمەو ماریێ پاشایان گۆتییە؟!

ئەرێ ئەگەر نا لێرەت ئەدەمە بەر گۆپاران... ئەمن ئۆ چمە کن گاڕانێ لە باتی تۆو، ئەتوش هەڕووە دیوەخانێ و لۆم داخوازی بکە.

حەسەن چووە دیوەخانێ لەسەر پێراوان دانیشت، چونکو شەرمی ئەکرد بچیتە لای سەرەوە لە ترسێ پاشای و قەتیشی ناو مەدریسان نەدیتبوو... لەسەر پێراوان دانیشت و چ قسەی نەکرد تا هێوارێ... هێوارێ هاتەوە ماریێ، ئەحمەد هاتەوە، گۆتی: ها چت کرد حەسەن گاوان؟

گۆتی: وەڵا هیچ.

وەیگۆ سبەینێش برۆ. ئەوجارەش چوو عەینی حیساب بوو، نەوێرا چ قسان بکا ئەو هێوارەش ئەحمەد هاتەوە لێی دەهری بوو، لە ڕکان حەسەنی دا بەر گۆپاران و گۆتی: کەیفێ خۆتە دەبی هەر لۆم بخوازی...

حەسەن زۆری خەفەت خوارد، لەکن ژنەکان وەیگۆ (براشم نەبوو کردمە برام) ژنەکان کە گوێیان لێ بوو تووڕە بوون، وەیانگۆ مادەم برات نییە، ئەدی چەند لەمێژە ئەو پیاوە بێگانەت لۆ هینایتەوە ماریێ، شەرمێ ناکەی!؟ هەستان ڕۆیشتن، ئەحمەد بە پەلە چوو وەیگۆ وەرنەوە، برا لێکیش ئەدەن و تووڕەش ئەبن.

سبەینێ دیسانەکە حەسەن چۆوە دیوەخانێ، هەر دانیشت هەر دانیشت، پاشا لێی پرسی: ئەرێ حەسەن سێ ڕۆژە دێیە ئێرە بێ دەنگی، ئەتوو لۆ چ هاتی؟

گۆتی: پاشام خۆش بی، ئەمن برایەکم هەبوو بە گچکۆکەیی بزرم کردبوو، هاتیتەوە و ئەلعانیش عاشقێ کچێ تۆو بووە...

پاشا تووڕە بوو، گۆتی: بیهینن لە سەری بدەن، کو ئەو کارەی ئەکا؟!

1- لەخۆچی: لەهۆش خۆی دەچێ، دەبوورێتەوە

2- برێمێ: پێ بڵێم

وەزیرەکانی لە دەورەی بوون، گۆتیان: جەنابی پاشا ئەوهە یەکسەر برێی لەسەری بدەن لۆ توو جوان نییە، سێ بەهانانی پێ برێ، ئەگەر کردی، ئەگەر نا لەسەری بدە...

پاشا گۆتی: بە مەرجەکی ڕازی ئەبم، کە ئەو سێ شتانە جێبەجێ بکا: دەبی قەسرەکی دروست بکەی، خشتەك لە زیوی خشتەك لە زێڕی... شترە[1] بیان لە دەورەی بچینی شینە شینیان تا سبەینێ بێت و هەر چار دەورەشی قیتاری حوشتران، لا بارەك زیو، لا بارەك زێڕ بسوڕێنەوە. شۆقێ لەو شارەی بڕی. ئەگەر ئەوەی پێ دروست ئەکرێ، ئەگەر نا دەبی بڕوا لە شاری...

مام حەسەن چۆوە مارێ بە غەمباری. گۆتی: ژنینە مارێ تێك نێن دەبی بڕۆین... ئەحمەد هاتەوە وەیگۆ چییە؟

گۆتی: حارو مەسەلە بەو نەوعەیە. ئەحمەدی قۆدی لە باغەرێ دەرهینا و بە عاردی دادا، عەبدەکی ڕەشی لێ هاتە دەرێ، گۆتی: ئەحمەد پاشا چت دەوێ، کێندەرت لۆ چا بکەم کێندەرت لۆ خەرابکەم؟

ئەحمەدی گۆتی: وەلا پاشای ئەوهە گۆتییە.

عەبدی گۆتی: ئەحمەد پاشا ئەتوو بنوو خەمت نەبی، شتەکی ڕاوەشاند، چەند جندووکە هەبوو هەموو خڕ بوونەوە، گۆتیە جندووکەکان دەبی قەسرەکم لۆ دروست کەن خشتەك لە زیوی خشتەك لە زێڕی، هەندەی پێنەچوو لۆ نیوەی شەوێ قەسر دروست بوو، شترە بیان چاند شینە شینی هات تا سبەینێ، هەر چار دەورەی قەسرێش حوشتر بە دەورەیدا ئەسوڕانەوە.

عەبدەکە گۆتی: ئەچمۆوە ناو قۆدی، قۆدی دە باغەرێ ناوە، سبەینێ ئەحمەد پاشا چووە کن حەسەن گاوانی، گۆتی: مارێ تێك مەنێن و ناشڕۆین ئەوە قەسریشم دروست کرد، حەسەن تەماشای کرد قەسرەکە شۆقی لە شۆقێ قەسرێ پاشای بڕییە.

ئەحمەد چووە کن گاڕانێ، حەسەن گاوانیش چووە کن پاشای، گۆتی: قوربان دروستم کردییە. مەلای سێ جار غەڵەت کردیە، ئەمیش هاتمەوە خزمەت جەنابت. پاشای تەماشاکرد قەسرەکە شۆقی لە قەسرێ وی بڕییە و لەوی چاکترە، گۆتی: گرەوەکەت بردەوە.

هەرستا کچەکەی بە مەلای لە ئەحمەدی مارە کرد و حەفت شەو و حەفت ڕۆژیش دۆڕ و زوڕنا[2] کوترا. پاشی چەند مانگان لە بووك و زاواییێ خوا مندارەکی دانێ...

1- شتر: شتڵ

2- دۆڕ و زورنا: دەهۆڵ و زوڕنا

هـەنگینیٚ پاشـای وەگۆتـە ئەحمـەدی: پیرەژنـەك لـە فـران جێـی هەیـە، بـە زنجـیرانم داکوتییە، قەسری لە من تێك دایە، هەموو جاریٚ بەس بەوێدا مێوە[1] ئەوە داکە دێوە، خۆ بە پیرەژن پێشانەدا. گۆتی: ڕەجاییٚ لۆ مەکە هەرچی ئەتوو برێی بەسەرچاوی، بەس ڕەجاییٚ ئەویم لیٚ مەکە.

ڕۆژەکـی ئەحمـەد بـە وێـدا هاتـە خـواریٚ، دیتـی پـیرەژن داکوترایـە، پیرەژنـیٚ وەگـۆ ئەحمەد پاشا! توخوا وەبریٚ پاشای بەرەڵلام کات، چوو ئامێزی تیٚ وەرینا، ئـەویش چـووە کـن پاشـی، پاشـای گـۆتی: ئەحمـەد! بـەس ڕەجـاییٚ پیرەژنـێم لیٚ مەکـە، ئـەمن ئەیناسم دەنا زەرەریٚ کەی.

گۆتی: پاشام ئەو ڕەجایەم هەیە، گۆتی: درم نایی بیٚ دریت کەم، دەنا چـەند جـاران قەسری تێك دایە. کوڕیٚ دێوی، کوڕیٚ پاشای لـە بـانی هـەردابوو، پاشـاش کوڕەکـەی کوشتبوو، پیرەژنیشی بەستبۆوە... دواییٚ بەریاندا.

ئەریٚ بەریانـدا، هاتـەوە مـاریٚ ئەحمـەد پاشـای، لانکـی ئەژانـد و گێسـکی لـیٚ ئـەدا و خزمەتیٚ ژنیٚ ئەحمەدی ئەکرد، ژنیٚ ئەحمـەدیش لەسـەر تـەختی دانیشـتبوو، ڕۆژەکـیٚ ئەحمەد ئەچووە ڕاویٚ، جلکی لەسەر وراغی لە خۆ بە کەلی هینا، لـە بیری چوو قۆدی دەربینی، ئەحمد ڕۆیشت. پیرەژنیٚ جلك هەرگرتنەوە، قۆدی کـردەوە، عەبدەکی ڕەشـی لێهاتە دەریٚ، عەبدی گۆتی: چت دەویٚ لۆت بکەم؟

پیرەژنـیٚ وەگـۆ: ئـەو قەسـرەی لـە بنەڕەتـەوە لـۆم دەربینـی و لـۆم لـە بـەینی حـەفت بەحران دانێی.

وەلاٚ قەسری هـەرگرت، بردی لە بـەینی حـەفت بـەحرانی دانـا. وەکـی هێـوارە داهـات، ئەبینی قەسر نەمابوو، خەرك هـەموو دەسـتیان بە گریـانیٚ کرد، پاشـای وەگۆ چـەندی وەمگـۆ ئەحمـەد پیرەژنـیٚ بـەرەڵلا مەکـە، ئـەوە قەسریشـی فەوتانـد، منـدار و ژنـیٚ ئەحمەدیشی لەگەرەخۆ بردییە.

ئەحمەد هاتەوە گۆتی: کا قەسر؟

گۆتیان: ئەو دێوە سیحربازە بزانی، چەندم ڕەجا لێکردی بەرینادەم، هەر گۆتت بەریدە.

گۆتی: کێوە چوو؟

گۆتیان: بێرەدا ڕۆیشت.

1- مێوە: مەیەوە، مەگەڕێوە

ئەحمەد پاشا ڕۆیشت، هەر ڕۆیشت هەر ڕۆیشت، تا گەیشتە شارەکی. دیتی ژنەك ڕیخیٚ خڕەکاتەوە لۆ داران کە لێی نەزیك بۆوە، ژنەکە برایێ خۆی ناسییەوە، گۆتی: ئەحمەد برام ئۆ چاکەی لێرە؟

گۆتی: خوشکم ئەوە ئەتووی؟

ژنەکەی وەگۆ: کووە هاتییە ئێرانە؟ ئێرە شاری دێوانە.

ئەحمەدی وەگۆ: ئەدی دەروێش نەبوون دێویٚ چ؟

گۆتی: ناوەڵا، وەرە وراغی ئەشارمەوە لەگەرەتوو هەتا نەتبینن.

دێو هاتەوە گۆتی: بۆن دیٚ بۆنیٚ بێگانان دیٚ لەو عارد و مسکان[1] دیٚ، ئەگەر ئەحمەد و مەحموود بن لەسەر چاوانی خۆی دانێم.

ژنەکە ئەحمەدی برای هینا، دێویٚ گۆتی: ئۆ چت لێهاتییە، کوە هاتییە ئێرە؟

گۆتی: قەسرم لیٚ بزر بووە. دێویٚ وەگۆ ژنیٚ: نانی حەفت شەو و حەفت ڕۆژانم لۆ بکە. نانەکەی لۆ کرد، ڕۆویی، هەموو محاری[2] خۆی نۆڕی، نەیدیتەوە. هاتەوە گۆتی: نەمدیتەوە، بەرام هەڕوە کن برای ناوەندیٚ ئەوی خوشکت دایتیٚ، چوو نێزیك بۆوە ژنەکەی وەگۆ: ئەی برام ئۆ لێرە چاکەی، خۆ ئەمنت دابووە دێوان، نەتدابوومە دەروێشان؟

گۆتی: با بتشارمەوە. خۆی شاردەوە.

دێو هاتەوە گۆتی: بۆن دیٚ بۆنیٚ بێگانان دیٚ لەو عارد و مسکان دیٚ، ئەگەر ئەحمەد و مەحموود بن لەسەر چاویٚ خۆیان دانێم. ژنەکەی گۆتی: وەڵا ئەحمەدە.

گۆتی: با بیٚ.

وەڵا هات دێویٚ وەگۆ: ئۆ چت لێقەومایە؟

گۆتی: قەسرم لیٚ بزر بووە و حار و مەسەلەم بەو نەوعەیە.

دێویٚ وەگۆ ژنیٚ: نانی چاردە شەو و چاردە ڕۆژانم لۆ بکە. ئەریٚ ڕۆیشت، هەموو محاری خۆی نۆڕی، نەیدیتەوە. هاتەوە گۆتی: نەمدیتەوە بەرام برۆ کن برای گەورەم ئەوی خوشکیٚ گەورەی توی لە کنە. هەر ڕۆیشت گەیشتە ویٚ، دیتی خوشکی لە پێش دەرکەیە، خوشکیٚ گۆتی: ئەی برام کووت ئێرە پێزانی؟ ئۆ چاکەی لێرە؟

ئەویشی شاردەوە.

دێو هاتەوە گۆتی: بۆن دیٚ بۆنیٚ بێگانان دیٚ لەو عارد و مسکان دیٚ، کیٚ هاتیتە ئێرە؟ ئەگەر ئەحمەد و مەحموود بن، لە سەر چاویٚ خۆی دانێم.

1– مسکان: مەسکەن، شوێن. ئەمە لە زۆر هەقایەتان دەگوتریٚ و بۆتە دەربڕینێکی سەروادار.

2– محار: ئاقار، شوێن. لە خۆشناوەتیدا سنووری هەر گوندێك پێی دەگوترێت محاری فلاَن گوند

خوشکێی، ئەحمەدی پشانی دێوێ دا، حار و مەسەلەیان لۆ دێوێ گێڕاوە. دێوێ وەگۆ ژنێ: نانی بیست و چار شەو و بیست و چار ڕۆژانم لۆ دروست بکە. چونکە محاری وی زۆر بوو، ڕۆیشت هەمووی گەڕا نەیدیتەوە. دواییێ برایەکان هەر سێ دێو خڕ بوونەوە، وەیانگۆ تەیرەك هەیە ناوی سیمرغە یەك بارە داری ئەبا، هەند گەورەیە... تەیرەکەیان هینا، گۆتی: ڕانە گۆشتەکم لۆ بینە، هەر جارەی وەیەگۆ[1] گۆشتم لۆ بینە، کابرا لەسەر پشتێی دائەنیشت، ڕۆیشت... لە مەعبەینی حەفت بەحرانی دانا، گۆتی: محاری من تا ئێرەیە، بەرام ئەها قەسرەك لێرێهێ دیارە، ئەمن لێرە نەتوانم یەك شەقاویش بڕۆم.

ئەحمەد ڕۆیشت تا گەیشتە بن قەسرەکەی لە پەنجەرێ دیتی، پیرەژن بە دەسکە شورکان هەندی لە ژنێ ئەحمەدی ئەداو وێیەرێتێ:[2] ئەگەر دێیە سەر دینی مە؟!

ئەویش وارێ:[3] پاشی دینی ئەحمەد پاشای نایەمە سەر چ دینان.

ژنە زەعیف زەعیف ببوو، ئەحمەد پاشا ئەچتە سەر پەنجەرێ تەماشاکات قۆدیە لەوێیە، ئیشارەتەکی ئەداتە ژنێ، ئەویش بە حارە حار خۆ گەینتە قۆدییەی لۆی هەرەدا. ئەویش قۆدی لێکەکاتەوە،[4] عەبدەکە دێتە دەرێ، وارێ: کێندەرت لۆ چا بکەم و کێندەرت لۆ خەرا کەم؟

ئەحمەدیش شەقەکی لەپشتی عەبدی ڕەش ئەدا وارێ: عەیب ناکەی بە قسێ پیرەژنێ قەسرم دینییە ئێرە؟

ئەویش وارێ: چ بکەم ئەگەر ئەحمەدی کوڕی پاشای نابووی، ئەمزانی چم لێکردی! بەرام دەستی پاشای ڕەحمەتی بابتم شکایە. ئەحمەد وارێ بینە ئەو قەسرەت لە کێ بردیە لۆم لەوجێی دانێوە.

تەیرە سیمرغەکەش گەڕابۆوە کن دێوان، گۆتبووی قەسرێ ئەحمەد پاشام دیتەوە. دێوەکانیش هەر یەکی فەردە زێڕەکی لۆ ئەحمدی دینن.

ئەحمد وارێتە عەبدی، پیرەژنم لۆ لە ناوەندێ قەسرێ داکوتی، گازەکیشم لۆ بینن دەبی هەموو ڕۆژێ بە گازی گۆشتی لە پیرەژنێ کەمەوە. لانکەکیشم لۆ بینە پڕی لۆکەی بکە و دختۆرەکیش بینی هەموو ڕۆژێ کچێم و ژنێم دەرمان کا.

1- وەیگۆ: وای دەگوت، دەیگوت، وای دەوت

2- وێیەرێتێ: پێی دەڵێ

3- وارێ: وا ئەڵێ، بەمشێوەیە وەڵامی ئەداتەوە

4- لێکەکاتەوە: لێك دەکاتەوە، چاوگەکەی لێك کردنەوەیە

عەبد قەسرەکەی ئەباتەوە جێی خۆی. سبەینێ پاشا هەرەستی، ئەبینی شاری ڕووناك بوویتەوە، ئەرێ هەبی و نەبی ئەحمەدی قەسر هینایتۆوە.[1] حەفت شەو و حەفت ڕۆژان دۆرو زوڕنای ئەکوتن، ژنەکە چاکەبیتەوە، دێوەکانیش بەخۆ بە ژنەوە کە خوشکێ ئەحمەدینە، دێن حەفتەکی لەوێ داکوتن[2]، لە خۆشییان و پاشی دواییێش عەبدیش چۆوە ناو قۆدی...

ئەمیش هەقایەتم بڕاو چم پێ نەبڕا.

1– **هینایتۆوە: هێنایتەوە، هێناویەتەوە**

2– **داکوتن: دائەکوتن، دەمێننەوە (وەك میوان)**

فەقیری دان کەسك و چل برا[1]

ئەریٚ کابرایەك هەبوو، زۆر فەقیر بوو، ئەیانگۆ فەقیری دان کەسك. دانەکی لە پیٚشەوە کەسك بوو، هیچی نەبوو فەقیری دان کەسك، برایەکی هەبوو یەکەم دەورەمەند بوو، باراشیان نەبوو، چووە کن برایەکەی، گۆتی: کاکۆ سبەینیٚم کەریٚ ویٚدەی ئەچمە ئاشی؟

وەلاٚ گۆتی: برا بەخۆ چم.

– مادەم ئەچی، کاکە ئەمیش تەنەکەکم هەیە لۆم لیٚ بار کە.

گۆتی: چقەیدییە، سبەینیٚ وەرە کن ماریٚ مە، تەنەکە گەنمەکەی بینە، ویٚکڕا ئەچین.

سبەینیٚ زوو زوو، برا دەورەمەندەکەی بارەکەی خۆی لیٚنا بوو، برای فەقیری بەجیٚ هیٚشتبوو، شەویٚ ڕۆیی بوو، فەقیری دان کەسکیش تەنەکە گەنمی لەخۆ هەردا چووە ماریٚ برای.

گۆتی: براژن ئەدی برام کیٚوە چوو؟

گۆتی: وەلاٚ چوویتە ئاشی.

گۆتی: دەنا قەول بوو ئەمیش دەگەرە خۆبا و تەنەکە گەنمەکم لۆ هەگری!

وەلاٚ گۆتی: هەر شەویٚ ڕۆیی.

فەقیری دان کەسکیش تەنەکە گەنمی لە پشتیٚ خۆ هەردا و ڕۆیشت بە دوویدا، لە ڕیٚییٚ گەیشتۆوە وی: ماندی نەبی!

– خواعافتکا، ئەتوو ماندی نەبی.

وەینەگۆ بینە گەنمەکەی لەسەر کەریٚ دانیٚ، ئەو باری لە کەریٚ بوو، ئەویش تەنەکە گەنمی لە پشتیٚ خۆ هەردابوو، ئەڕۆیشتن سەبر سەبرە. وەینەگۆتی برام ئەتوو ماندی بووی وەرە گەنمی لە کەریٚ نیٚ. هەتا چوونە ئاشی، هەر کەس باراشی خۆیان لیٚکرد و لە گەڕانەویٚش وەینەگۆ بینە لە کەریٚ من نیٚ.

ئەو باری لە کەریٚ نا، ئەویش ئی خۆ لە کەریٚ نا. پیٚکەوە هاتنەوە، هاتنەوە قسە بە قسە... شەو داهات، ئەویٚ شەویٚ لەیلەتولقەدر بوو بە ئەمریٚ خوای، کابرای دەورەمەند گۆتی: یاڕەببی خوایە هەتا ئەچمەوە، ژنیٚ من بەس بە خاکەناسان زیٚڕان هەرداتە ژۆریٚ، خوایە!

1– ئەم هەقایەتە لە دەمی (ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد)ەوە وەرگیراوە.

فەقیری دان کەسکیش گۆتی: خوایە! هەتا ئەچمەوە، ژنیٚ من چل کوڕی بوو بی، هەردووکان دوعا قبوور[1] بوون، ئەو چۆوە تەماشاکا ژنیٚ بە خاکەنازان زیٚڕان هەرەداتە ژۆریٚ، ئەویش چۆوە چل کوڕی بوو بوو ژنیٚی.

پەککو گۆتی: باشە ئەمن ئەو دوعایە لۆ کرد؟ تەنەکە گەنم هەتا پەیاکردییە گیانم چووە. باشە ئەو چل کوڕەی بە چ بەخیٚوکەم؟ وەڵا وە بیللاهی وەتیللاهی گۆتی: ئەڕۆم. ڕاست باراشی فڕیٚ دا و لیٚی دا ڕۆیی، تەرکی مەملەکەتی کرد.[2] منداری بەجیٚ هیٚشتن. ژنەکەش فەقیرەی ئەو چل مندارە و چل مەمە و ئەو هەموو شتەی، کو پیٚ پەیا بی؟! دەی دەی، ڕۆژیٚ هەتا هیٚواریٚ، ئەو ژنەی دەرۆزەی ئەکرد، داتۆوە دەیدا ئەو مندارانە. ئەو مندارانە گەورە بوون، پارچەرە[3] بوون، بە پیٚیانەڕۆیشتن. دواییٚ ژیکەلە بوون، بوونە چارساری و پیٚنج ساری و شەش ساری و شەیتان بوون، گۆتیان: دایە!

گۆتی: ها

گۆتیان: ئەمە بابن نییە؟

وەڵا گۆتی: کوڕم بەریٚوەڵا، بەرا بابو هەرات.

ئەدی گۆتی: مام؟ برا؟

گۆتی: وەڵا مامەکی دەورەمەندو هەیە.

گۆتیان: کی؟

حاجی مستەفا مامی نگۆیە، یەکەم دەورەمەندە.

گۆتیان: بە ڕاست واریٚی؟

گۆتی: ئا.

هەر چل وەگەر ئیٚك کەتن، گۆتیان: وەرن با بچینە ماریٚ مامی.

غاریاندا ماریٚ مامی، چوون، ڕاست لە دەرکەیان دا، سەلاموعەلەیك!

- سەلام بەخیٚریٚن.

گۆتیان: مامە لۆ هەرناستی لەبەرن؟

هەرنەستا. هەر چل دانیشتن بە ڕیٚز،[4] چل کەس، چل مندار، گۆتیان: ئامۆژن[5] دەبی چل خەنجەرن لۆ بکڕی.

1- قبوور: قبولٚ، گیرا

2- تەرکی مەملەکەتی کرد: وڵاتی بەجیٚ هیٚشت.

3- پارچەرە: پارچەڵە، قۆناغیٚکی تەمەنی منداڵییە.

4- بەڕیٚز: بە ڕیز، یەك لە دوای یەك

5- ئامۆژن: مامۆژن، ژنی مام. هەروەها بۆ خەسووش بەکاردیٚت.

مامەکەی خۆی عیز کردبۆوە، یەك هەستی ناکرد.

ئامۆژنیٚ گۆتی: کوڕم چقەیدیە، چل خەنجەر و لۆ کڕم.

پارەی برد ئامۆژنیٚ، عەبای بە خۆ دادا چل خەنجەری لۆ کڕین.

دەبەر پشتێیان نا، لەو بازاڕەی ئەسووڕان، عالەمیٚ واگۆ: حەمیدی[1] واگۆتە کوڕیٚ خۆ قسانیان دەگەر نەکەن ها، جونانیان نەدەنیٚ بە قورعان دەوکوژن.

کەس ناوێرا، هەموو عالەمیٚ مندار تەبلیغ کردبوون، چل خەنجەریان دەبەر دابوو، چل مندار بەو کۆرانانەدا، کەس ناوێرا یەك دەنگی بکا.

وەلاّ وەختەکیٚ، سیٚ ڕۆژان گەڕان، گۆتیان: خەنجەر چنیە، با بچینە کن ئامۆژنیٚ، شیر، شیر باشە شیرانن لۆ بکڕن. چوونە کن ئامۆژنیٚ: سەلاموعەلەیك!

بیژی[2] سەگانی،[3] مامەکە لە جیٚ خۆ برند نابوو.

– ئامۆژن دەبی چل شیرن لۆ بکڕی.

مامەکەش واگۆ: لێیانگەڕیٚ.

– پیاوەکە ئەوانە جێی چاوانیان هەیە[4] ئەوانە برازاییٚ تونە، سبەینیٚ بەو خوایەی لەبەرەوانە کەس نەوێریٚ غەدریٚ لە توش بکا، ئەتوو کابرایەکی دەورەمەندی، سەد کەس غەدرێت لێکا، لەبەر ئەوانە نەوێرن غەدرێت لیٚ بکەن.

ئامۆژن! گۆتیان: ئەمە شیرن دەوێن.

گۆتی: کوڕم شیرانو لۆ کڕم.

چوو ئێکی شیری لۆ کڕین، دە ملی خۆیان کرد، لەو بازاڕەی دات و ئەچوون.

هەمووش لە دووئێك، سیٚ ڕۆژان گەڕان، لاقیان شل بوون، ئێکی وەگۆ بابە ئەوە بە کەلك ناییٚ، شیر چییە؟ ئەدی نابی وراغن هەبی سوار بین؟!

گۆتیان: بەرێوەلاّ.

چوونەوە کن ئامۆژنیٚ: سەلاموعەلەیك!

ئەویش گۆتی: سەلام بەخێرێن.

گۆتیان: ئامۆژن! وەلاّ ئەمە لاقن شل بووینە هەندی هەموو ڕۆژیٚ ئەگەڕێین، شیرن دە ملی دانە، وەختە بمرین. ئێکو وراغن وێدە.

گۆتی: بەسەرچاو.

1– هەقایەتخوان بۆ تێگەیشتن ئەم ناوەی وەك نموونە هێناوە.

2– بیژی: بیژو، زۆڵ، باوك نادیار

3– سەگانی: سەیانی، وەك سەگە

4– جێی چاوانیان هەنە: ئازان، هومێدی ئازایەتییان لیٚ دەکرێت.

چووه مەیدانیٚ ئێك و ئەسپی لۆ کڕین و سوار بوون کاکە لە ئەسپان، ڕۆژیٚ هەتا هێواریٚ تێئەگەڕان، کوڕە عالەمیٚ واگۆ لێیانگەڕێن هەتیم ئۆ چنە؟!

ئەچوونە دەریٚ لە شاری کەروێشك و مەروێشکیان ئەگرت و هێواریٚ داتنەوە.

وەڵا گۆتیان: فشەیە، وەڵا ئەمە ژنن نەبی، هەر بە کەلك نایێ، ئەوە چییە، هەموو ڕۆژیٚ بچینە ڕاویٚ، وەرەو بڕۆ، بینەو چییە؟ ئەچینە کن ئامۆژنیٚ دەبی ژنێن لۆ بینی.

بە سواری وراغان هەموو وراغیان لە دەرکیٚ ماریٚ مامی بەستنەوە و وەسەکەتن لە قادرمان: سەلاموعەلەیکوم!

سەلام بەخێرێن.

گۆتی: ئامۆژن ئەمە ئەوهە ئیدارە ناکەین!

گۆتی: لۆ؟

گۆتی: وەڵا ئامۆژن، نە ژنن هەیە و نە کەس هەیە نانن لۆ عازرکا و پیرەداك وەختە بمری، ئەمە دەبی ژنیٚ بینین.

گۆتی: کوڕم ژنیٚ و لۆ دینم، بەس خۆ ژن وەکی وراغان نییە بچم لە مەیدانیٚ لۆو بکڕم.

گۆتی: ئەوڕۆ لۆ سێیان دینم، پاشی دە ڕۆژی دیکە لۆ پێنجان دینم.

گۆتیان: ئامۆژن! دەبی وەکی مە هەر چل لە داك و بابەکی بی هەر چل خوشك بن.

وەڵاهی گۆتی: ئەنگۆ پیاو نینە، لەکم[1] وەبوو پیاون، بەس پیاوەتی دە قالبینگۆ دانییە، باشە چی ئەمن زەلامی چار چەپم پیرەژنەکی وەکی من، بچم وە دوو ژنان بکەوم، ببینمەوە لە مەملەکەتان هەر چل لە داك و بابەکی! بەس ئەنگۆ پیاو نینە، ئەگەر پیاو بانە نەداتنە کنە من! ژنەکان و ئەدیتنەوە، ئەمیش لۆم ئەخواستن.

ئەشەدوبیللا گۆتیان: قسیٚ مامۆژنێیە، یەڵڵا با بڕۆین.

یاڵڵا... ڕۆیشتن. پەرتەیان کرد[2] دەو جادانەدا.

– کێواچن، کێوەناچن؟

گۆتیان: ئەرۆین.

جا گۆتی: کی هەیە پەنجیٚ خۆ لە پەنجیٚ مەدا، چل کەس پێکەوە؟

ڕاست ڕۆیشتن. بڕۆ. کردیانە غار، ئەوی گچکە ناوی ئەحمەد بوو، وراغەکەشی شڕ شڕ بوو[3]، ناگەیشتە وراغی وان، ئەوان ڕۆیشتن، ئەویش بەجیٚ ما، بەجیٚ ما، گەیشتە پیرەمێردەکی، گۆتی: کاك ئەحمەد چۆنی باشی؟

1– لەکم (لەکم وەبو)، لەلام وەبوو، پێم وابوو

2– پەرتەیان کرد: بڵاوەیان کرد.

3– شڕ: بێهێز، لاواز، نەخۆش

گۆتی: خواعافتکا مامە.

گۆتی: کوڕم دابەزە، دابەزە!

دابەزی پیلی ماچ کرد و گۆتی: کاکە ئەحمەد!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: شای چینێ، پاشای چینێ، چل کچی هەیە لە داك و بابەکی. بەس خۆ بگەینە برایێ خۆ، ئەوە دوو ڕێنە، بە ڕێیێ ڕاستێدا با نەڕوا، بە ڕێیێ چەپێدا بڕوا. بە ڕێیێ ڕاستێ حەفت ڕۆژە ڕێیە، ئەگەنە چینێ، ڕێیێ دیش حەفت مانگە ڕێ، ئەگەنە چینێ. بەس ڕێیێ حەفت ڕۆژە ڕێ، خەتەرە، هەموو تەلەسماتە، بەوێدا مەچوو.

دە گۆتی: مامە دەستەکم لە پشتێدە، هەر مەیدانەکی و هەر شەڕەکی ئەمن بچم ناجیح بم.

دەستەکی لە پشتێ دا، گۆتی: خوایە هەر شەڕەکی ئەتوو بچی، ناجیح بی.

پیرەمێرد بزر بوو لە پێش چاوانی ڕۆیی. بە لنگە شلە و وراغی غاریدا، کوڕە گۆتی: مەحموودی برا ڕاوەستن ڕا!

ڕاوەستان، گۆتی: چییە؟

کوڕە گۆتی: بەو ڕێیەیدا نەڕۆی؟

گۆتی: لۆ؟

گۆتی: ئەوە هەموو تەلەسماتە و ژنەکانیش لە چینێنە و هەموو لە داك و بابەکینە. (بەرا گۆتی: کوڕم، ئەو ڕێیەی حەفت مانگە ڕێیە هیچی لە پێش نییە. ئەو ڕێیەی حەفت ڕۆژە ڕێیە، هەموو تەلەسماتە.)

کوڕە گۆتیان: توخوا دەگە[1] وس نەبی، مارت خەرا نەبی! ئەمە چل کەس بین، تەلەسماتی قوندەر چییە؟ لێیەدەین و دەیشکینین.

کوڕە گۆتی: بە قسێ من بکەن مەڕۆن.

بە قورعان گۆتیان: ئیللا بەو ڕێیەی داچین، خوێڕی...

ڕاست بەو ڕێی داچوون، بە حەفت ڕۆژە ڕێیێ دا چوون، ڕۆیشتن، قەسرەکی سپی وەك هێلکەی وەدەرکەت، گەیشتنە قەسرێ و دەرکە پۆرایە[2]، یەك ڕمیان لێدا و دەرکەیان شکاند چوونە ژۆرێ، باقچەك بوو، ئەنواع تەعامی تێدا بوو، کانی و

1- دەگە: ئەگە، ئەگەر

2- پۆرا: پۆلا

کانیاوەکی سارد هەمووی گیا، ئەو وراغەیان هەموو بەرهەردانە[1] ناو ئەو گیایەی لەناو باغی، لەناو ئەو کانیانە لێ دانیشتن، ئەو تەعامانەیان لێ کردەوە و دەیانخوارد.

ئەحمەدیش گۆتی: باشە ئەو قەسر و قسوورە ئەو تەعاماتە، خۆ بێ ساحێب نییە؟ غێر ساحێبەکی هەیە، باشە ئەوانە هەموو خۆیان تەنها کردبوو بە بێجامان لەبن ئەو دارانە، یا لێلیان گاز ئەکرد.

بە کەلامێ خوای، گۆتی: ئێستا ئەشتەکن لێ پەیا بی، هەمانن ئەکوژن. ئەویش چەك و ئەسلەحەی لەخۆ نەکردەوە ئەسووڕا.

شەو داهات و میوەجاتیان خوارد، نانیان خوارد و هەر کەس لە ڕاستی خۆی لێی پارداوە.

ئەویش باشە گۆتی: ئەوانە نە حەڕەسیاتی دانێن، نەچێ؟ لەناو ئەو باغەی لێکەتینە خەوێ. هەر سووڕا، هەر سووڕا، تەماشای کرد عەزیایەك هات، زاری ئۆندە بوو، هەر ڕاست بە شیرەوە، چی پێ نەما هەر ڕاست خۆی هەردا ناو زاری عەزیای. عەزیا هەریلووشی، هەر هەریلووشی و شیر شەقیە کرد.[2] هەتا سەر کلکێی شەق کرد. دم و لووتی عەزیایەکەی بڕین و ئەجا داروکەکی[3] هەبوو دەناوی نا، کلکێ عەزیای گرت و لە قەسرەکەی بردە دەرێ و دوور فڕەی دا. بە سواری وراغی لەناو ئەو باغەی هەر سووڕا هەر سووڕا، هەتا سبەینێ نەوێرا بنوی. وەڵا ڕۆژ داهات، هەر کەس لە ڕاستی خۆی هەستاو خۆی لێك کێشاوە و قاتیان دەبەر کردنۆوە و نانیان خوارد و سوار بوون. ئەویش شەوێ نەنووستبوو، وەختبوو بمری لە خەوان.

باشە گۆتیان: ئۆ دەرێی شێتی، ترسنۆکی، ئۆ نەنووستی شەوێ؟! ئۆ لۆ نەنووستی ترسنۆك، عەمرت نەمینێ! داوەشێی.

ڕۆیشتن و ڕۆیشتن، قەسرەشکە[4] وەدیارکەت، لێیان دا لە دەرکێ، کاکە لێیان پارداوە، ئەویش نەوێرا بنوی، هەتا خەویان لێکەت، خەویان لێکەت، سواری وراغی بوو، وەختەکێ نەڕەی دێوەکی هات و لەناو قەسرێ نیشت، دەستی دا خۆرێ[5]، پێیان داکا. شیرەکی لێدا سەری لێکردەوە، دێوی ڕاکێشا لە قەسرێی بردە دەرێ و دم و

1– بەرهەردان: بەرهەڵدان، بەرەڵڵاکردن

2– شەقیە کرد: شەقی کرد، لەتی کرد، قاشی کرد.

3– داروکە: دارێکی بچووك، کەد یان لقەدارێکی بچووك

4– قەسرەشکە: قەسرێکی کە، قەسرێکی دیکەش.

5– خۆرێ: خۆڵی، خۆڵ

لووتی بڕین و دەناو جانتای نا. نەوێرا بنوی، هەتا سبەینێ لەناو ئەو قەسرەی سووڕا. ئەوە دوو شەوە نەنوی.

ئەجا سەرو نێشینم سەرونێشینم،[1] هەتا شەش شەوان هەموو شەوێی دێوەك كوشت. شەوێ حەفتێ، ئەوەندەی خەو دات، ئەوەندە عادز بوو، ئەوەندە ماندی بوو. باشە گۆتی: توخواكەی ئەمن لۆ كێ ئەكەم؟ هەموو سبەینانیش جوونانم[2] ئەدەنێ: ترسنۆك! نەنووستی؟ ئەوە ئەترسێی؟ باشە ئەمە چەند شەوە دێین لەو قەسرانە ئەنووین، باشە كەس وەگۆتییە لێرە مەبە، لۆ نانوی؟

وەڵا گۆتی: برام خەوم نایێ.

دە گۆتی: هەرگرەوە.

پووت پووت[3] بووبوو لە خەوان.

شەرت بی گۆتی: ئەوشەو دێم بابەكەیان بە سەی دەگێم، بەجێیان دێرم.

هەموو نووستن، سواری وراغی خۆ بوو لە قەسرێ چۆ دەرێ و قۆرتاییەك بوو لە دووری قەسرێ لەوێ ڕاست، هەوساری وراغی دە گێیێ دەستی[4] خۆ هێخست و ڕاستەن نووست. جا نەنووستییە، شەش شەوە نەنووستییە، ڕاست خەوی لێكەت، دێوەك هات چەنگە زیخەكی پێداكردن و گۆتی: لە نییەت بی هەموو ببنە بەرد. هەمووی بە وراغ و بە شێر و بە ڕمەوە لەناو قەسرێ هەموو بوونە بەرد.

دێویش ڕۆیشتەوە، ئەویش هەتا نیوڕانێ وەخەبەر نەهات، تاوێ لێدا سۆری كردەوە، ئەجا وەخەبەر هات. وەڵا خۆی هاویشت سواری وراغی بوو، چۆ ناو قەسرێ و تەماشاكا هەر هەموو بووینە بەرد: پەككوو! بە خوای گۆتی: ئیشەكی خەرابم كرد، باشە ئەمن شەش شەوە حەڕەسیاتم لێ گرتینە، ئەوشەوم لۆ حەڕەسیات لێ ناگرتن؟!

دەستی بە گریانێ كرد. گریان، گریان فایدەی نییە. بوونە بەرد، هەتا هێوارێ شەو داهات گریا لەسەر ئەو بەردانە.

شەو داهات، تەماشای كرد لەسەر گردەكی شاخەكی برند، ئاگرەك هەركرابوو، گۆتی: تازە چ لە بەردان بكەم، دۆم بە دانیشتنێ مار وێرانە،[5] بڕۆم باشترە.

1- سەرو نێشینم: سەرتان نەیەشینم، هەقایەتخوان بۆ جوانتركردنی دەربڕین و بە ئاگاهێنانەوەی گوێگر ئەم دەربڕینە بەكاردێنێت.

2- جوون: جنێو

3- پووت: شل، شەكەت

4- گێیێ دەستی: گەیە، زەندە، جومگەی دەست

5- پەندێكی كوردییە بۆ ئەو كەسانە بەكاردێت كە كار ناكەن

لێـی دا ڕۆیـی وەسـەر شـاخی کـەت. وەکـی چـوو، پیرەژنـە دێـوەك و دوو دێـو دانیشتبوون لەبەر ئاگری، ئەویش گۆتی: سەلاموعەلەیکوم!

ئـۆ هـۆ هـۆ گۆتیـان: عەلەیکومەسـەلام بـەخێراتی، بـە خـوای برسـیتن، وەرە وەرە ئادەمی، وەرە با لە شیشت دەین، بتخۆین.

کوڕە گۆتی: خوا ماریێ و کۆرکاتەوە، ئەمن میوانێنگۆمە،[1] وەرە لە شیشت دەین و وەرە بتخۆین! ئیێ دە بەخێرهاتنەکم بکەن، داخوا لە دوو چمە، بزانە چیشم هەیە لۆ چ هاتیمە؟!

دە گۆتیان: وەرە دانیشە.

وەڵا دانیشت، ئێك ناوی کەڕکەڕ بوو، ئێکیش ناوی سەڕسەڕ بوو، دەگەر پیرەداکی: فەرموو ئادەمی چت لێقەومایە؟

گۆتی: وەڵاهی لە فران باغی سی و نۆ برام بووینە بەرد، بە وراغ و بە هەموو شتەوە.

هۆ هۆ! گۆتیان: ئەوە ئیشی دێوی سۆرەیە، کردینییە بەرد.

وەڵا گۆتی: برام ئەوە زەحمەتە.

گۆتی: کو زەحمەتە؟

گۆتی: وەڵاهی زەحمەتە، کەڕکەڕی گۆتی: ئەزانی چییە؟

گۆتی: چییە؟

گۆتی: ئەمن لۆت چاکەکەمەوە، ئیشەکم لۆ بکە.

گۆتی: چیش؟

گۆتی: ئەوشارەی ئەبینی، ئەو شارە گەورە؟

گۆتی: ئا

گۆتی: کچیێ پاشای ئەو شارەم لۆ بینە، ناوی چل کەزییە،[2] برایانت لۆ چاکەمۆ.

دە گۆتی: وەڵاهی وەبیللاهی وەتیڵڵاهی لۆت دینم.

گۆتی: لۆم دینی؟

گۆتی: ئا

گۆتی: شەرت؟

1– میوانێنگۆمە: میوانی ئەنگۆمە، میوانی ئێوەمە، میوانی ئێوەم

2– چل: یەکێك لەو ژمارانەیە کە لە فۆلکلۆری کوردیدا زۆر بەکارهاتووە... هەر لەم کتێبەدا هەندیێ لە شتەکان (چل)ن و هەر لەم ئەفسانەیەشدا (چل)ی زۆر تێدایە... لەهەمان کاتدا وشەی (چل کەزی) کە بە مانای (چل بسك– هۆنینەوەی پرچی ئافرەت بە چل قەد) دێت و کتێبێکی فۆلکلۆریش بەم ناوەوە هەیە: بڕوانە: چل کەزی– کۆمەڵێك هەقایەتێکی کوردی، کۆکردنەوەی: تارق جامباز، لەبڵاوکراوەکانی ئەمینداریێتی گشتی ڕۆشنبیری و لاوانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی، چ (ڕۆشنبیری و لاوان)، 1990

گۆتی: شەرت

دە گۆتی: با پێت برێم دێوی سۆر ئۆتە لەو شاخە برندەیە، دەناو ئەو ئەشکەفتە سۆرێهیَ دایە، بە شەویَ ئەڕوا بە ڕۆژیَ ئەنوی. ئێستا نووستییە، سبەینیَ وەکی لە خەویَ هەستای، نووستییە، شیرەکی لێدە جەرگەکەی دەربینە، بڕۆ ئەو جەرگەی پشك پشك بە بەردەکان دادە، هەر پشکە وەبەردەکی ئەکەوی بەخۆ زیندییەبنەوە. بەس لەبیرت نەچی، دەبی لۆم بینی؟

گۆتی: شەرت بی لۆت دینم.

لێی دا ڕۆیی لۆ شاخی سۆر، وەکی چوو دێوی خەو لێکەتبوو، شیرەکی لێدا دێوی کوشت، زگی هەندە بوو، شیرەکی لێدا جەرگەکەی دەریناو ڕۆیی لۆ باغی، هەر بەردەکی پشکەکی بەسەردا بەرەداوە و قیتەبۆوە[1]، چ هەسپ با، شیر با چ با، ڕاستەن ڕاستەبۆوە، ئەوەلی برا گەورەی زیندی کردەوە، پشکەکی بەسەردا بەرداوە زیندی بۆوە، تەماشای کرد ئەحمەد هەر پشکەکی بەسەردا بەرەداتەوە، زیندی ئەبیتەوە.

پەککو گۆتی: ئەوە هەموو بووینە بەرد، بە قورعان لەبەرئەوەی نەبایە، لێرە ئەفەوتاین، هەمووی زیندی کردنەوە.

گۆتیان: برام ئەحمەد ئەمە کرد، ئەتوو نەکەی؟ بەو خوایەی لەبەرەتوو نەبا!

کوڕە گۆتی: کەسی کاکیَ، هەر شەش شەوانم هەموو شەویَ دێوەك کوشتییە، دم و لووتانی دێوەکەو پێشان دەم[2]؟ تەماشای عەزیام کوشتییە و پێنج دێویشم کوشتینە. بەس لە خەفەتانگۆ[3] ئەویَ شەویَ حەڕەسیاتم لیَ نەگرتن بە قەستی.

کاکە گۆتیان: ئەجا ئەتوو برا گەورە، ئەمە برا گچکە، شەرت بی لە قسێت لانادەین.

ئیَ گۆتی: با بڕۆین.

وەڵا ڕۆیشتن، ڕۆیشتن چوونە شاری چینیَ. ئیَ چل کچەکەی لێیە، وەکی چوون هەر چار دەوری شاری گیرا بوو:

پەککوو! خێمە خێمەی چنی بوو، شەڕەك بوو، کاکە شەڕی ئەوها (ئێستا ئەوە لە غەززەی هەیە ئەو شەڕە)[4] ئەگەرنا، نەبوو.

1– قیتەبۆوە: قیت دەبۆوە، ڕاست دەبووەوە، هەڵدەستایەوە ز زیندوو دەبووەوە.

2– پێشاندەم: نیشانتان بدەم.

3– خەفەتانگۆ: خەفەتی ئێوە، لە خۆشناوەتی خەفەتێنگۆ و خەفەتانگۆ و خەفەتینگۆ بەکاردێت.

4– مەبەست لە شەڕی ساڵی 2006ـە.

ئـەوانیش چـل کەسـن ئـەو شـەڕە گـەورە. ئـەویش چـوون لـە جێیـەکی دوو سـێ خێمۆکەیان هەردان و چوونە بن خێمان دانیشتن و گۆتیـان باشـە ئـەو شـەڕە چییە؟ لـە مندارەکیان پرسی گۆتیان: ئەو شەڕە چییە؟

وەڵا گۆتی: ئەوە پاشایەك بەسەر شاری چینێی دا دادایە و دەسەر پاشـای کردییـە، کە ئەو چل کچەی بداتێ.

هۆوو! گۆتی: دەنا ئەمەش لۆ ئەو چل کچەی هاتینەوە؟!

قاقەزەکیان لۆ پاشای نووسی، ئەحمەدی: نووسی جەنابی پاشای، ئەمە چل کوڕین لە داك و بابەکی، هاتینە لۆ چل کچێ توو لە داك و بابەکی.

پاشا گۆتی: پیاح! هەر چار دەورەی شاری گیرایە، ئەوان تازە چل کەسن، بە تەمای چل کەسی؟!

گۆتیان: پاشا چقەیدییە قاقەزەکی لۆ بنێرە ئەمە چیدی شـەڕی ناکـەین، بـا ئـەو لـۆ خۆ شەڕی بکەن. ئەو چل کەسە دەگەر ئەو هەموو قەوەتەی با شەڕی بکەن.

پاشـای قاقـەزەك نووسـی: کـاك ئەحمـەدی بـەڕێز! ئەگـەر لـۆ چـل کچـێ مـن هاتینـە، ئەنگۆ چل کەسن، ئەو لەشکرەی بشکێنن وەرن چل کچێ من لۆ خۆ بەن.

ئەحمەدی گۆتی: سەرچاو.

ئەحمـەد شـەوێ سـعات ئێکـی شـەوێ، چـوو وەنـاو ئـەو خێمانـە کـەت، ئێکـی لێـرە ئـاگرەدان. دوو کەسـی لێـرە کوشتن، دوو کـەس لـە کـن مـارێ (ئـەمیری)[1] دوو خێمـەی لەولای ئەسوتاندن، دوو خێمەی لـەولای ئەسـووتاندن، ئـەو لەشـکرە خـۆ بـە خـۆ وەنـاو ئێك کەت، یەك تاقەواریان[2] لێکدی نێشت.

ئەحمەدیش لەناو چۆ دەرێ و چۆوە کن خێمێ خۆ، ئەو کەلەشە هەموو لـەو گـۆڕەی کەتن.

سبەینێ قاقـەزەکی لـۆ پاشـای نووسـی، گـۆتی: پاشـا قـەت کەسـم نێشـت، لەشـکرم تەفر و تونا کردییە و کچەکان عازرکە.

گۆتی: کچەکان عازرن. ئێکی ئێکی لێ مارەکردن،[3] تـەسمیلی کـردن و بوونـە هەشـتا کەس. چل کچ، چل کوڕ هەشتا کەس، هەشتا کەس گەڕانەوە گەیشتنە ڕاستی کەڕکەڕ و سەڕسەڕان، وەبیری هاتەوە گۆتی: براینە!

گۆتی: بەرێ

1– لێرەدا هەقایەتبێژ ئاماژە بۆ ماڵی کەسێك دەکات، کە ناوی (ئەمیر)ە و لە نزیك ماڵی هەقایەتبێژە.

2– یەك تاقەوار: یەك کەس

3– ئێکی ئێکی: بۆ هەر یەکێك لە کوڕەکان یەك لە کچەکانی لێ مارە کردن، لە هەر کوڕێکیان کچێکی مارە کرد.

گۆتی: ئەمن قەولەکم دایە، ئەنگۆ بڕۆنەوە ماریٚ، ئەمیش پاشی دوو ڕۆژ سێی دیکە، ئیشاڵلا دێم.

گۆتیان: زۆر چاکە.

ئەوان ڕۆیشتن. ئەحمەد بەتەنیٚ گەڕاوە، چووە سەر چیای، وەکی چوو بەس کەڕکەڕ مابوو، ئەوی گفتەکەی پیٚ دا، ئەوی دی هەردووک تۆپی بوون.

کوڕە گۆتی: کاکە بریا ئەتوو لە جێی وان تۆپی بای.

گۆتی: وەعدەکەت وەبیرە؟

گۆتی: ئا

گۆتی: ئەحمەد لۆم دینی؟

گۆتی: ئا

دە گۆتی: مادەم وایە ها دوو مویٚ پرچیٚ خۆت وێدەم، هەردوو موان هەردەمای[1] بسۆتینی، ئەمن لەکنت عازرەبم.

دوو مویٚ سەری خۆی وێدا و دە باغەریٚ خۆی نا و ڕۆیی گەیشتە نێزیکی شاری، کانییەك بوو لەسەر کانییٚ دابەزی. چوو نوێژیٚ بکا، تەماشای کرد، کۆرە مێرووەك[2] لەسەر کانییٚ بوو، داتنە دەریٚ لۆوەی بپەڕنەوە هەموو ئەکەتنە ئاویٚ.

ئەویش وەکی لە نوێژیٚ بۆوە، کەدە چیلکەکی بەسەر ئاوەکەی دادا و بەسەر کەدە چیلکەکەی ئەپەڕینەوە.

وەڵا چووە شاری، وەکی چوو داخیلی شاری بوو، ئەو کچە، شەش شەرتی هەبوو پاشای،[3] ئەو شەش شەرتانە هەرچی بکا، کچەکەی ئەداتیٚ.

گۆتی: بەریٚ پاشا، شەرتەکان چنە ئەمن ئەکەم.

دەیکەی گۆتی؟

ئەیکەم گۆتی.

دە هۆدەکیان کرد و سیٚ تەنەکە گەنم و سیٚ تەنەکە جۆو سیٚ تەنەکە نیسك و سیٚ تەنەکە نۆکیان تێکەر کردن و لێکیان دان و تێکیان وەردان و دەرکەیان لەسەر گارەداو[4] گۆتیان: هەتا سبەینیٚ لێکیان جوایەزکەوە. نیسك بە تەنیٚ، گەنم بە تەنیٚ و جۆ بە تەنیٚ...

1- هەردەمای: هەر کاتێك

2- کۆرەمێروو: کونەمێروو، شارەمێرووله

3- پاشا: مەبەست لە کچە پاشاکەیە.

4- گارەدان: گاڵەدان، داخستن

(ئەو ماموەستایەی ئەمن گویێم لێ بووە)، مێروو دەبن دەرکێ دەهاتنە ژۆرێ، پیاوەتییەکی وەی دەگەر مێرووان کرد، مێروو هاتن، تاقمە مێرووەکی گەنم هاتن، تاقمەکی جۆ، تاقمەکی نیسک، تاقمەکی نۆك، هەتا سبەینێ ئەو مێرووانە هەموویان لێك جوایەز کردۆوە، ڕۆیشتن جەللاد هاتن، گۆتیان: وەرە دەرێ. ئەوجا وەکی هاتن هەمووی لێك جوایەز کردبۆوە.

کوڕە غاریاندا گۆتیان: پاشا! کوڕە هەمووی لێك جوایەز کردینەوە.

– کوڕە کوو وەیە؟!

گۆتی: ئەرێ بە قورعان

پاشا هات، هەموو لێك جوایەز کرایتەوە، گۆتی: قەیناکا ئەوە چنیە ئەوشۆ دەیکوژم. دە مەنجەرێ دانووانیشی[1] شیو لۆ لێنا. دە مەنجەرێ دانووان، مەنجەرەك کفتە و مەنجەرەك دۆرمە و مەنجەرەك برنج و مەنجەرەك نۆك و مەنجەرەك نیسك و مەنجەری لۆ لە هۆدێ دانان و دەرکەیان لەسەر پێوەدان.

گۆتیان: ئەو دە مەنجەرە شیوانە دەبی بخۆی.

ئەویش دوو موێ دێوی دەرینان و سوتاندی و دێو خۆی کردە تیرە مارەك و هاتە ژۆرێ: گۆتی: ئاغا چت دەوێ؟

گۆتی: ئەو شیوەم لۆ بخۆ.

هەر دە مەنجەری خواردن. دێوی بەو شینە زمانەی هەمووشی لێستنەوە و وەکی خۆی لێکردن. دێوێ خۆ کردەوە مارو چووە دەرێ.

سبەینێ بانگی کرد و گۆتی: دەرکەم لێوەکەن لە برسان مردم!

گۆتیان: لە برسان مردی؟ دە مەنجەرە شیوت لەکنە چ لە برسان مردی!

دەرکەیان لێکردەوە هەندی بە زمانان لێستبوونەوە، دەتگۆ شوورراینە.

کوڕە گۆتیان: پاشا بە قورعان هەر دە مەنجەرە شیوی خواردینە، خەبەریان لۆ کچەکەی نارد گۆتیان: وەڵا دوو بەهانەی کردینە ئێکی مایە.

– ئەو بەهانە چییە؟

گۆتیان: یەك جامی ئاوێ لەسەر دەستان دانێین، ئەو ئەسپیندارەی دەبی بچییە سەرێ و بێیە خوارێ، نابی قلەك ئاو بڕژێ.

ئەوەی زۆر لەکن زەحمەت بوو، گۆتی: پاشا سێ ڕۆژ ئیجازەم دێ، زۆر ماندیمە ئەو هەموو شیوەم خواردیە، ئەو هەموو شتەم لێك جوایەز کردیتەوە، سێ ڕۆژ ئیجازە.

1– دانوو: گەنم لە کاتی کوڵاندندا پێی دەگوترێت دانوو.

گۆتی: باشە

وەڵاهی گۆتی: ئەو شەو خۆدزمەوە، خۆ گەینمە ئەو کچەی، داخوا ئەو کچە چییە؟ چ کچەکە؟ شەویَ خۆی دزییەوە، چۆ کن کچەی لە قەسریَ.

گۆتی: ئەتوو هەوی دوو بەهانەت کردینە؟

گۆتی: ئا

گۆتی: ئەدی ئەوی دیت مایە؟

گۆتی: بەریَ

گۆتی: ئەوی دی ئاسانە.

گۆتی: چییە؟

گۆتی: ئەمن ئەو حەلقەی خۆت ویَدەم. وکی جاماویان[1] لەسەر دەستی دانای حەلقەکەی هەردە ناویَ، وەکی شەختەی دەیبەستی، عەزێکەی[2] هەریدە ناو باغەریَ خۆ، یەك قلە ئاویش نارژیَ.

گۆتی: دەمادەم ئەمن پسایمە، سبەینیَ وارێمە پاشای ئەوەش ئەکەم. حالقەکەی لیَ وەرگرت و سبەینیَ گۆتی: پاشا یاڵلا.

گۆتی: لۆ ئەدی ئەتوو وەتنەگۆ سیَ ڕۆژ؟

گۆتی: نا، با ئەوەش لەکۆر کەمەوە.

جامە ئاویان لەسەر دەستی دانا، لەبن ئەو ئەسپیندارەش قاقەزیان ڕاهێخستن. نەخۆ درۆپە ئاوەك بەربیتەوە.

جاماوی لەسەر دەستی خۆ داناو ئاڵقەکەی هەردا ناوی و بەستای. نارژیَ، بشلەقیَ نارژیَ. چۆ سەر ئەسپینداریَ ئەوانیش هەر چاویان لە عاردی بوو، داخوا پشکاوەك[3] ئەرژیَ، یان نا؟

پاشا گۆتی: بەسە وەرە خواریَ.

ئاو نەرژا و ئالقەکەی دەرینا و جامەکەی وێدانەوە.

وەڵا کچەکەیان دایێ و هینای، لە ڕێیێ وەیگۆتە کچەی، وەیگۆ ئەتوم وەڵاهی لۆ خۆ نییە.

گۆتی: ئەدی؟

گۆتی: وەڵاهی ئەتوم لۆ کەرکەری دێوە!

1- جاماو: جامە ئاو

2- عەزێکەی: حەزدەکەی

3- پشکاوەك: پشکە ئاوێك، دڵۆپە ئاوێك

دە گۆتی: سەرت بە ڕەشێ بابی،[1] ئەمن ئی دێوانم؟ ئەمنت هینا!

بەخوای گۆتی: خوا کەریمە.

وەڵا چوو لۆ کەڕکەڕی بـرد. کەڕکەڕیش چاو وەو کچەی کەت، لە شاییان هەن پێکەنی، هەن پێکەنی، ئەو (ماموەستایەی ئەمن گوێ لێ بووە)، دێو سەختەقالبی گرت، ڕاست مرد.

وەڵا ژنەکەی لۆ ماوە، وەڵا ئەو ژنەشی لەپاشەخۆ سوار کرد و هینایەوە و هاتەوە مارێ و هەقایەتم بڕاو چم پێ نەبڕا.

1- سەرت بە ڕەشێ بابی: جنێوێکە

خورشیدی خاوەر زەمین[1]–[2]

پاشایەك هەبوو لە خاوەر زەمینیٚ دانیشت، ناوی فەخفوور شا بوو، پاشایەکی چاك بوو، کوڕەکی هەبوو ناوی خورشید بوو (خورشیدی خاوەر زەمین). ئەو خورشیدە پارەوانەکی زۆر بەهێز بوو. ڕۆژیٚ ئەچووە ڕاوو شکاری، هێوارانیش داتەوە. ڕۆژەکیٚ تەقدیری خوای دەروێشەکی لیٚ پەیا بوو لە ڕاویٚ، بانگی کرد، گۆتی: بابە دەروێش!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: وەرە.

بابە دەروێش هات، دانیشتن، گۆتی: بابە دەروێش!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: ئەتوو ئەگەڕێی لەو دونیایەی، لەو دونیایەی ئەگەڕێی، کیت قابیلی من دیتییە پێم بریٚ.

ئەویش گۆتی: کاك خورشید ئەمن دنیا نەمایە نەگەڕێم. دنیاییٚ هەمووی گەڕایمە، بەس کەسم قابیلی تۆ نەدیتییە، ئیللا خەرامانی چینیٚ نەبی!

گۆتی: ئەمیش شەیدای خەرامانیٚ چینیٚ بوویمە، دیتیتم. ڕسمەکی خەرامانیٚ چینێم گرتییە دە باغەریٚ خۆم نایە.

گۆتی: بابە دەروێش یان ئەو ڕسمە بدە نیشانم، یان توخوا بەدەستی خۆت بکێشە گیانم.

بابە دەروێش ڕسمەکەی دەرینا و پێشانی خورشیدی دا و جا خورشید تەماشای ڕسمەکەی کرد بیٚ هۆش بوو دری لەخۆ بۆوە. سوارەکان ئەو دەست و پێوەندەی دەگەریان دابوو، زۆر مشەوەش بوون، ئاویان بەسەرو چاوان داکرد، هەر کوەکی هەبی وەخۆ هاتەوە گۆتی: ڕاویٚ بەتار کەن، بمبەنەوە ماریٚ.

بردیانەوە ماریٚ، مشەوەش بوو فەخفوور شا: کوڕە لۆ وەت لێهاتییە کوڕم؟

1– ئەم هەقایەتە لە دەمی (حەسەن حەمەدەمین خدر سکتانی)یەوە وەرگیراوە کە ناوبراو لە ساڵیٚ 1932 لە گوندی سکتان لەدایك بووە و نەخوێندەوارە و ئێستا دانیشتووی هەولێرە.

2– لە ناوچەی خۆشناوەتی لە نێوان گوندی بێتواتە و دواوەدا شوێنەوارێك هەیە پێی دەگوترێت (تەختی خاوەر زەمین)، دوور نییە ناوی ئەم هەقایەتەش مەبەست لەو شوێنە نەبێت. عەبدولسەلام حەیدەری لەبارەی سەربردە و مێژووی تەختی خاوەر زەمینەوە دوواوە، بڕوانە: چەند لایەنێکی ونبوو لە مێژووی کورد، نووسینی: عەبدولسەلام محەممەد حەیدەری (خۆشناو)، لە بڵاوکراوەکانی ناوەندی چاپەمەنی و ڕاگەیاندنی خاك، چاپی یەکەم، چ (خاك)، سلێمانی، 2002

گۆتی: بابە حار و مەسەلە و کەفیەت ئەوەیە. ئەمن ئاشقی خەرامانیٚ چینیٚ بوویم و هیچ چارەم نییە و دەبی بڕۆم.

ئەویش گۆتی: کوڕم خەرامانی چینیٚ هەر ناوبانگی نییە و کەس نەیبیستینە و کەس نازانیٚ لەکوێیە و ئەوا چ زۆرە ژن زۆرن لە مەنتیقەی مە و چەند کچە پاشا هەنە و چیشت لە خەرامانیٚ چینیٚ دایە؟

گۆتی: بابە مەحالە دەبی هەر بچم.

چەندی ئەهد و چاری کرد گۆتی: هەر دەچم. سواری وراغی خۆی بوو، لیٚی دا ڕۆیی، بەریٚ خۆی دەچۆلی کرد و پشتی دە ئاوەدانییٚ کرد و ڕۆیی. ڕۆیی چەند شەوو ڕۆژان ڕۆیی. ڕێی کەتە دەربەندەکی حاسیٚ، شاخەك بوو دەبوا بەناو شاخەکەیدا بڕوا، گەیشتە ناوەندیٚ چیای، نارە نارەك دات لە ئەشکەفتەکی! گۆتی خوایە دەبی ئەو نارە نارە چ بی؟

لۆ لای ئەشکەفتیٚ ڕۆیی، وراغەکەی بەستەوە، چووە ناو ئەشکەفتەکەی گۆتی: ئەتوو دێوی؟ درنجی؟ بنیادەمی؟ ئەتوو چی لەناو ئەشکەفتە تاریکەی نارە نارتە؟

کچەك لەسەر تەختەکییە زنجیر کرایە، تەماشای کرد ئەو کچە نازدارە لەسەر ئەو تەختەی بە زنجیران دەست و لاقی بەسترانە، لەویٚ سجن کرایە.

گۆتی: ئەتوو کێی؟

گۆتی: بنیادەم.

– ئادەمی ئەتوو لۆ هاتیە ئێرە؟

دێوی ئەمن هینایتە ئێرە. حەفت سارە ئەمن زیندانیمە لێرە. هەتا ئەو قسانەیان کرد دێو لە شەقەی بارانی داو لەپێش دەرکیٚ ئەشکەفتیٚ نیشتەوە.

خورشید چووە دەرەوەی ئەشکەفتیٚ و لەگەر دێوی بەشەڕ هات و دێوی کوشت. هاتەوە ژۆریٚ.

کچەی گۆتی: کوڕە دێو بێتەوە بەو خوایەی هەلا هەلات ئەکا.

گۆتی: خانم ئەمن دێوم کوشتییە.

– کوت کوشتییە؟

گۆتی: بەریٚ لە زارکی ئەشکەفتیٚ دێوم کوشتەوە و خەتەرەت نەبی.

دەست و لاقیٚ کچەکەی کردنەوە و کچە هاتە زارکی ئەشکەفتیٚ، تەماشای کرد دێو لەویٚ سەری بڕایە. ئامێزی دە خورشیدی وەرینا گۆتی: بەقوربانت بم. ئەتوو لە کێڕا لۆ من هاتی؟ ئەتوو کێندەری؟ بەس گۆتی: زۆر حەزدەکەم لەو چۆلەوانییەی بە خوشکیٚ خۆم قبوڵ کەی، لەبەرئەوەی ئەمن دەزگیرانم هەیە و دەزگیرانەکەشم ئامۆزای

خۆمـه، نـاوی (بـەهرۆز شـا)یە حـەفت سـارە ئـەمن دزرایمـە، دەسـتم لێنـەدەی و بـە خوشکێ خۆم قبوڵ کەی.

گۆتی: ئەتوو خوشکێ منی فەرمووو با بڕۆین.

هینایـە دەرێ و لـەو مەنتیقانـە وراغـەکی لـۆ پـەیا کـرد و سـواری کـرد و بـەخۆش سواری وراغی خۆیە و بەجۆتە سوارە سەبر سەبرە ڕۆیشتن.

گۆتی: ئەتوو ئی کێندەرێی؟

گۆتی: ئەمن کچێ پاشای خەرتەن زەمینێمە، بابم ناوی شارەخ[1] شایە، دەزگیرانم ناوی (بەهرۆز)ە، ئامۆزای خۆیتم.

گۆتی: مارێخۆ پێزانییەوە؟

گۆتی: نەوەڵاهی پێ نزانمەوە، لەبەرئەوەی ئەمن حەفت سارە دزرایمە.

گۆتی: کێشە نییە با بڕۆین.

ڕۆیشتن سەبر سەبر... بڕۆ، وەختەکێ قەسرەکی گەورە وەدەرکەت، کچەکە ناوی قەمەرناز بوو گۆتی: قەمەرناز!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئـەتوو لـەبن ئـەو دارەی دانیشـە، هـەتا ئـەمن ئەچـم کەشـفەکی ئـەو قەسـرەی ئەکەم، بزانم ئەوە دۆستە دوژمنە چییە؟

گۆتی: باشە.

خورشـید بـەرەو قەسـرێ ڕۆیـی لـە دەرکـەی قەسـرێی دا، دەرکـەیان نـەکردەوە، گـورزەکی لـە دەرکـەی دا، دەرکەکـەی شـکاند و چـۆ ژۆرێ، غاریانـدایێ پاسـەوانان غـاردایێ، دەورەیـان لـە خورشـیدی دا. خورشـیدیش ڕای کێشا شـیری سـێ چارەکی سەربڕین. پارەوانـەکی بانگ کرد، پارەوانی وەگۆ، گۆتی: کاکە ئەتوو لۆ بەبێ ئیـزن هاتیە ناو ئەو قەسرەیی و ئەو باغەی؟ نزانی ئەوە باغی بەهرۆز شایە. بەهرۆز شا ئێستا بێتەوە، وەڵاهی پەرەم بە پەرەمت[2] ئەکا.

گۆتی: بەهرۆز شا کییە؟

گۆتی: بەهرۆز شا پاشای مەیە و ئێستا لە ڕاوێیە و بێتەوە بەڕاستی لێت قبوور ناکا.

تەماشای کرد پێنج شەش سوار وەدەرکەتن، باغەوانەکەی گۆتی: وەڵا ئەوە بـەهرۆز شا هاتەوە. بەهرۆز شا هاتەوە، تەماشای کرد سێ چار کـەس لەوێنـدەرێ سـەر بڕاینـە

1- شارەخ: شارووخ، شاهرووخ

2- پەرەم: پارچە پارچە، کوت کوت

و کابرا لەناو باغی غەزرییە و بانگی کرد گۆتی: پارەوان! هەی گێلی نەفام، بێ ئیزن لۆ هاتییە ناو باغی من؟

گۆتی: ئەمن میوانم! لەباتی دەرکەم لێوەکەن و میوانداریێم کەن، ئێستاش دەورەیان لەمن دایە و ئەمیش ئەو سێ چار کەسانەم کوشتینە و ئەگەر زۆر زۆر مەمنون نی، فەرموو ئەمن و توو مەیدان.

گۆتی: فەرموو مەیدان!

سواری وراغان بوون بەهرۆز شا و خورشیدی خاوەر زەمین، لەو مەیدانەی ملیان دەبەر ملی ئێك نا هەتا نوێژێ نیوڕانێش ئەشتاقان[1] زەفەر بە ئەشتاقان نەبرد. نوێژێ نیوڕانێ خورشیدی کەمەندەکی هاویشتێ و هێخستییە ناو عەلقەی کەمەندێ و لەسەر زینی هینایە خوارێ و گرتی. چۆکی لەسەر سینگی دانا و هەریکێشا خەنجەرێ سەری بڕی. بەهرۆز شای دەستی بە گریانێ کرد.

گۆتی: هەی داوەشێی توخوا ئەتوو پیاوی؟ توخوا ئەتوو لۆ پشکە خوینەکی ئەپاڕێیوە؟

گۆتی: نا بەخوای ئەمن خوا دەزانی لە کوشتنێ خۆ نییە، بەس کەسەرەکم دەدری دایە، مەراقەکم دە دری دایە نەگەیشتیمە ئاواتی خۆم.

گۆتی: ئاواتی توو چییە؟

وەڵاهی گۆتی: ئەمن دەزگیرانم بزر بووە حەفت سارە، دێوی بردییە حەفت سارە، ئەو قەسرەم لێرە کردیە، دنیا نەما نەنۆڕم، پرسیار نەما نەکەم. بەڕاستی وەکی چاوم وە دەزگیرانێ خۆ نەکەتەوە لەبەرئەوەی ئەمن ئەگرییێم و ئەو مەراقەم دەدری دایە.

گۆتی: هەستە، هەستە ناتکوژم، عەفووم کردی، لەبەر خاتری ئەو کەسەم عافوو کردی کە ڕەفیقمە، ئەوا دەگەرەمن دایە.

گۆتی: ڕەفیقی توو کییە؟

گۆتی: ڕەفیقەکم دەگەردایە، دوو سواران بنێرن با بچن بیهینن.

– لەکێندەرە؟

گۆتی: ئەوە لێرەیە لەو ڕێیە، لەو دیوی ئەو گردەم بەجێ هێشتییە، بڕۆن بیهینن.

دوو سوار چوون تەماشایان کرد ژنە. نەیانناسییەوە سوارەکان، حەفت سارە بزر بووە، گۆتیان: خوشکە ئەتوو ناوت چییە؟

گۆتی: ناوم قەمەرنازە.

1– ئەشتەقان: هیچیان، هیچکام

گۆتیان: ئەوە ڕەفیقەکەت لە باغییە لەکن بەهرۆز شای، گۆتی: بابیٚ.

گۆتی: بەهرۆز شا!

قەمەرناز سواری وراغی بوو، دەگەر دوو سوارەکان هات داخیلی باغی بوو، تەبعەن بە پیری وەچوون، خورشید و بەهرۆز شا بەپیری وەچوون. بەهرۆز شا تەماشاکا ئەوا قەمەرنازە دەزگیرانیٚ خۆیتی. قەمەرناز تەماشاکا ئەوە بەهرۆز شا دەزگیرانیٚ خۆی بە پیرەوە دیٚ. لە وراغی دابەزی، دەستیان دەملی ئێك کرد، ئێکدیان ماچ کرد تێر.

گۆتی: کاك خورشید ئەتوو ئەوە لەکێت هینایتەوە؟

گۆتی: وەڵا ئەوە لەدەست دێوی گومڕا، دێوی گومڕام کوشت و نەجاتم دا و دەگەرەخۆم هینایتۆوە، بە خوشکیٚ خۆم قبوڵ کردیە.

کاکە جارچی جاڕی دا، خەبەردرا پاشای بابی قەمەرنازی، گۆتیان: لەهەموو کوچە و کۆرانان دۆرو زوڕنا بگەڕیٚ. میوانەك هاتییە ناوی خورشیدە، خورشیدی خاوەر زەمین لە خاوەر زەمینیٚ ڕاهاتییە، دێوی کوشتییە، قەمەرنازیشی نەجات دایە، دەگەرەخۆی هینایتەوە.

لە خەرتەن زەمینیٚ بووە دۆرو زوڕناکوتان. شارەخشا بەخۆ بەهەموو لەشکری خۆ هات لۆ ناو قەسریٚ بەهرۆزی. هاتن و دانیشتن و میواندارییەکی زۆر، ڕێزو حورمەتی خورشیدیان گرت: ئەتوو کو پێیا بووی؟[1]

لەکیٚ ڕاهاتی؟

ئەتوو خەرکی کێندەری؟

ئەو کچەت کو هینایتۆوە کوت دەرباز کردیە؟

گۆتی: کاکە ئەمن خورشیدم خەرکی خاوەرزەمینێمە و ئەمن ئەو کچەم هینایتۆوە.

زۆریان بەخێر هینا ڕێزەکی زۆریان لیٚ گرت، میواندارییەکی چاکیان کرد. حەفت شەوو ڕۆژان دۆرو زوڕنا کوترا قەمەرناز هاتیتەوە.

جا خورشیدی گۆتی: قەمەرناز!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: ئەنگۆ پێك شادبوونەوە. دۆرو زوڕنا ئەکوتریٚ کەس بە کەس نییە، کەس لەمن ناپرسی ئەمن کێندەریمە، ئاخر کێواچم؟ لەدوو چمە؟ بە بابت بریٚ ئیزنم دا ئەگەر ڕووخسەت بی ئەمن ئەڕۆم.

قەمەرنازیش غاریدا کن شارەخشای گۆتی: بابە گیان!

1- کو پێیا بووی: چۆن پەیدا بووی، لە کوێوە هاتی، چۆن بوو بۆ ئێرە هاتی.

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: میوانەکەمان کاك خورشید دەریٚ ئەمن دەڕۆم.

گۆتی: چیٚ! ئەچتە کێندەریٚ؟

گۆتی: وەڵا دەریٚ ئەمن دەڕۆم.

وەڵا هاتنەوە گۆتیان: کاك خورشید کێواچی؟ لە چاگەرێی؟ کێواچی بە تاقەسوارەکی؟!

گۆتی: وەڵاهی جەنابی پاشای، ئەمن ئەچمە شاری چینیٚ، ئاشقیٚ خەرامانی چینیٚ بوویمە، ئەچم بیهینم.

گۆتی: کوڕم دیتیتت؟

گۆتی: ناوەڵا

گۆتی: ئەدی؟

گۆتی: وەڵاهی بەس ڕسمەکم دیتییە، ئاشقی بوویمە، دەبی بچم بیهینم.

گۆتی: کوڕم با پێت بڕێم، خەرامانی چینیٚ کچەکی زۆر بەفیزە، زۆر بەدەعیەیە. لە ئەسڵا حیساب لۆ کەس ناکا. چەند پاشاو گەدا چووینە داخوازییٚ، ئەو کچە حیساب لۆ کەس ناکا.

وەڵاهی گۆتی: جەنابی شارەخشای، ئەمن حیسابم لۆ بکا، یان لۆ نەکا، ئەمن دەبی هەر بچم دنیا هەستی.

گۆتی: کوڕم لە شاری من لەو شارانەی لەبەر حوکمیٚ منن، چ کچەکی چ ژنەکی دەست لەسەر دانێی، مێردیشی هەبی، دەبی لۆت تەراق دەم. بەس مەچوو زۆر زەحمەتە...

گۆتی: وەڵاهی سەرەکم هینایە نایگێڕمەوە، دەبی بچم دنیا هەستی.

بەهرۆز شای لیٚ وەرگرتەوە، گۆتی: مامەگیان!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: ئەمیش لەخزمەتی ئەچم.

خورشیدی گۆتی: میٚ[1]

گۆتی: بەخوای دێم.

ئیٚ گۆتی: مادام بشهێی، دەزگیرانیٚ خۆت بگوێزەوە ئەوجا وەرە.

1- میٚ: مەییٚ، مەیە، نەیەیت.

گۆتی: قورعان بە حەقت بە ساحێبت، ئەمن ناگوێزمەوە، ئەمن ئەو دەزگیرانەم لێ حەرام بی هەتا خەرامانێ چینێش لۆ تۆوو نەینم. ئەمن نان[1] ئەفەوتێم، یان دەبی دەگەرت بێم چارە نەما.

شارەخشای گۆتی: کوڕم بەو نەوعەی نابی! دەمەوێ ئەوهە نەچن، دەمەوێ وەکی توجاڕان قافلەکی ڕێك بێخن، چەند ئەموال و کوتاڵی چاك و گران بەها هەیە، بۆتان دەکڕم. دە باران بارکەن، بە هێستران بارکەن، لە کوتاڵی جوان، چ کوتارەك نییە لە چینێ، ئەو نەوعەی بەن. خۆ کەشف مەکەن، مەشرێن ئەمە لۆ خەرامانێ هاتینە و فران کەسێن و هەڕوون بە شکلی توجاڕی لەوێ کوتاری خۆ بفرۆشن و هەتا وەختەکێ سەرو بە ئامانجەکی ئەگا، بزانن کوو بەچ شێوەکی لۆو ڕێکەکەوی، بیهینن.

گۆتیان: زۆر باشە.

شارەخشای دە بارە کوتاری گران، چ کوتار و ئەموالەك گران بوو، لۆی کڕین و لۆی لە هێستران بار کردن و لە دە هێستران و بارەکیشی زێڕ لە هێسترەکی نان، بەرگەکی زێڕیش دروست کرد لۆ خورشیدی، بەرگەکی زیویشی دروست کرد لۆ بەهرۆزی.

گۆتی: کوڕم بەهرۆز! بەرگی وی با زێڕ بی، ئەتوو خۆ بە پیاوی دانێ. مەرێ ئەمن فران کەسم و کوڕی فرانیمە، برێ ئەمن پیاوی ویمە و خورامی ویمە. ئەوەش پاشا.

خورشیدی بەرگی زێڕ دەبەر کرد و بەهرۆزی بەرگی زیوی دەبەرکرد و دە هێستریان لە کوتاری بار کرد و هێسترەکیشیان لە زێڕی بار کرد و خورشید وەپێش کەت بە سواری ئەسپی و بەهرۆزیش هێستری لێخوڕی. لێیان خوڕی ڕۆیشتن. دوورو درێژی نەدەینێ، داخیلی شاری چینێ بوون، تاقیبی (خانێ)[2] یان کرد، چوونە خانێ. بارەکانیان هێخستن و ئەو خەرکە هەموو سەری سوڕما. باشە ئەوانە بەرگی زێڕو بەرگی زیو! ئەوە دەستووری مەملەکەتی وان نینە، ئەوە دەبی چ بن؟

دەنگ کەتە شاری، گۆتیان: دوو توجاڕ هاتینە، ئێکی بەرگی زێڕە، ئێکی بەرگی زیوە. کوتاری وەیان وێیە[3] قەت ئەشتی وەهە[4] لەیەك حوکمەتی نییە. خەرك دات[5] تەماشای ئەکرد و هەبوو پێی ناکڕا هەند گران بوو، هەبوو دەیکڕی و خەبەر لۆ خەرامانێ چینێ چوو.

1- نان: یان، ئانکو

2- خان: شوێنی تاقەتکردن و حەوانە و ڕاگرتنی وڵاخی سواری.

3- وێیە: پێیە

4- وهە: وها، وەها، ئاواها، ئاوها

5- دات: دەهات

گۆتیان: خەرامان دوو توجارپاشی هاتینە هەتا ئێستا زەلامی ئەوهە سپۆرت لەیەك جێی نینە.

گۆتی: بەرگی زێڕە ئێك، ئێكیش بەرگی زیوە. كوتاریشیان وێیە، كوتاری ئەوهە، ئی ژن و پیاوانیان وێیەن نەوعی نییە.

ئێه... دەریٚ خەرامانیش پیرەژنەكی هەبوو لە منداربییەوە بەخێوی كردبوو، داكیٚ خۆی نەبوو. ئەو پیرەژنە دایەنی بوو، پیرەژنەكی زۆر عاقر بوو.

گۆتی: پیرەداك!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: وەرە.

گۆتی: چییە؟

گۆتی: هەستە وەرە.

گۆتی: وەرە ئەمن هەندەك ڕسمان ئەگرم ببە بازاڕی بفرۆشە.

خەرامان هەرستا ئەو سەردەمی ئەجا چ نەوعە مسەوەرەك هەبووە. چوو ڕسمی خۆی گرتن دووسەد سێسەد ڕسمەك وەپیرەژنێی دان و گۆتی: بڕۆ بفرۆشە. داخوا بزانم كیت لێكڕی، بەرا هەڕوە خانێش!

گۆتی: باشە.

(با جغارەكی پێكەم لۆوەی هەقایەتەكە چاتر ڕێك كەوی)

لێی دا ڕۆیی، پیرەژن گەڕا لە كوچە و كۆرانان، بگەڕیٚ، بسوڕیٚ. ئەویٚ ڕۆژیٚ خورشید چووبووە ڕاوو ڕاوشكاریٚ. بەس بەهرۆز لە خانیٚ بوو، پیرەژنیٚ ڕسم لەسەر سەری نا، لەسەر سینییەكی دانابنە: ڕسمی خەرامانیٚ، ڕسمی خەرامانیٚ.

بەهرۆز شا بانگی كرد، گۆتی: پیرەژن ئەوە چنە؟

گۆتی: ئەوە ڕسمن، ڕسمان ئەفرۆشم، ڕسمی خەرامانیٚ.

گۆتی: بەچەندییە؟

گۆتی: ڕسمی بە لیرەكی.

گۆتی: كا بینە.

بەهرۆز شا ڕسمەكی لیٚ وەرگرت، ئەو سینییەی ڕسمی لەسەر دانا بوون، لۆی پڕو پڕی زێڕ كرد.

گۆتی: ئەو ڕسمە هەدیەیە لۆ ئاغای خۆم، ئاغام لە ماریٚ نییە. بەیادی خورشیدی خاوەر زەمین.

پیرەژن شێت بوو. سینییەی پڕی زێڕ کرد، پیرەژن ڕاست گەڕاوە، چیدی زێڕ پێ هەرناگیرێ.

گەڕاوە لۆ مارێ، سینییەی لەپێش خەرامانێ دانا.

گۆتی: ئەوە چییەوە؟ چەند ڕسمت فرۆشتینە؟

گۆتی: یەك

گۆتی: داتە کێ؟

وەڵاهـی گـۆتی: خـانم! ئـەمن چـوومە خـانێ، کابرایـەکی لێبـوو بـەرگی زیـو بـوو، ڕسمەکی لێ وەرگرتم لەسەر سەری خۆی دانا ئەو سینییەی پڕی زێڕ کرد، گۆتی: بە یادی ئاغای خۆم هەدیەیە لۆ خورشیدی خاوەر زەمین. بزانم بەس ئەوە لە ئاغان گەلەك ئاغاتر بوو. گۆتی بە یادی ئاغای خۆم ئاغەکە لەوێ نەبوو، ئەگەر خورام ئەوهە بی، دەبی ئاغا کو بی؟

ئێهـ گۆتی: زۆر باشە.

خورشید هێوارێ هاتەوە لە ڕاوو ڕاووشکارێ، بەهرۆزشای گۆتی: خورشید!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ڕسمەکم لۆ کڕی.

گۆتی: لەکێندەرێ؟

گۆتی: پیرەژن ڕسمی ئەفرۆشتن، ڕسمی خەرامانێ چینێ. ڕسمەکم لۆ کڕی بە دیاری لۆ توو.

گۆتی: ئەجا کوت لێ کڕی؟

گۆتی: یەك سینییەشم لۆ پڕی زێڕ کرد لۆ پیرەژنێ.

ڕسمەکەی وێدا ماچی کرد، ڕاست بێ هۆش بوو. بێهۆش بوو کەتە گۆڕێ، دختۆر و مختۆر ئەگەر چ هەبوون لۆی هینان، دەرزیان لێدا حەبیان دانێ، هەتا بڕەك وەخۆ هاتەوە.

گۆتی: خورشید!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: وەکی ئەتوو ئەکەی وەنابی! ئەتوو چاوت وە ڕسمی بکەوی بێ هۆش بی، سبەینێ ئەگەر چاوت بەوی بکەوی، هەر حەیا و ناموسیشم ئەچی. ئەمن بتبەمە کنەوی، یان مەسەلەن ئەو بێتە ئێرە، ئەتوو هەر لەخۆ بچی، ئەوە نابی، عەیبە و خۆتو ئەوە نی؟

گۆتی: بەهرۆز شا، خوا دەزانی چاوم وێ بکەوی، لاقم عاردی ناگرن، ئەجا کەیفێ خۆتە.

گۆتی: خوا دەزانی ببینم دولبەرم... هۆشم دەرئەچێ لە کەللەی سەرم. ئەوجا وازیشم لێ بینە و پێم ناکرێ و تەواو.

ئێە سبەینێ خەرامانێ بانگی پیرەژنێ کرد، گۆتی: پیرەژن وەرە.

چییە گۆتی؟

گۆتی: وەرە بڕۆ بەو توجاڕانە بڕێ، سبەینێ هێوارێ دەعوەتی منن و ئەموال و کوتاری هەشیتیان، هەر هەمووی دەگەرە خۆ بینن.

پیرەژن چوو سەلامی لێ کردن و سەلامیان لێ وەرگرتەوە و گۆتیان: فەرموو پیرەداك.

گۆتی: ڕۆرە خەرامانێ وەگۆتیە بێنە باغی من (باغەکی هەبوو باغی ڕۆستەم زایان پێ ئەگۆ، ئەو باغە تەنیا باغی خەرامانێ بوو، هەموو هەفتان ئەچووە ناو باغی...)

گۆتی: بێنە ناو باغی هەردووکیان مێوانن، چەند ئەموال و کوتاریشیان هەیە، هەمووی دەگەرە خۆ بینن.

ئەجا ئەو سەردەمی سەیارە نەبوون تەبعەن، عارەبانە و ئەشتی وها هەبوون. هەموو ئەموالەکەیان هێوارێ بار کرد و لێیان دا ڕۆیشتن.

لە ڕێیێ گۆتی: خورشید!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: یەك قسەی نەکەی.

گۆتی: باشە

چوونە باغی و دانیشتن و بەخێرهاتنی لێ کردن و گۆتی: ئەتوو ناوت چییە؟

گۆتی: ئەمن ناوم خورشیدی خاوەر زەمینە.

گۆتی: ئەدی ئەتو؟

گۆتی: ئەمیش ناوم بەهرۆزە، خەرکی خەرتەن زەمینێمە.

ئا گۆتی: بەهرۆز شا بیستیتم، قەمەرناز دێوان دزییە، ئەرێ چی لێهات؟

وەڵا گۆتی: کاك خورشید لە دێوی ستاندیتەوە و دێوەکەی کوشتبوو، هینایتییەوە.

ئاهە باشە. دەگۆتی: کوتارەکەتان بزانم چییە؟

کوتارەکەیان دەرینا و ئەوە بەچەندی و ئەوە بەچەندی؟

خورشید نەیهینا و نەیبرد، گۆتی: خانم هەمووی بەقوربانی سایێ گەردنێ توو بی، هەمووت لۆ خۆ.

خانم تووڕەبوو... خەرامان، گۆتی: کوڕی بابم چما ئەمن چ نەدیتکەمە،[1] ئەمن کچیٚ پاشای چینیٚمە، سەد پاشازادە لۆمن شیٚت و هار بووە. هەستن ئەشتی خۆ بپیٚچنەوە لیٚرە نەمینن دەی!

ڕاستی دەرکردن، چوونەوە خانیٚ.

بەهرۆزی گۆتی: خورشید! ئەمن پیٚتەریٚم قسان مەکە، ئاخر ئەو ژنە ژنەکی کەللە ڕەقە مامیشم پیٚی گۆتی ژنەکی سەرکیٚش و کەللە ڕەقە. ئەتوو قسان لۆ چ ئەکەی؟ کاکە ئەگەر بە لیرەکی با بە دوو لیرانت ئەدایێ، ئەتوو ئەریٚی هەموو پیٚشکیٚشی توو بی. ئاخر ئەتوو قسان لۆچ ئەکەی؟

وەڵا دەریکردن. بەس وەکی دەریکردن، پشیٚمان بۆوە گۆتی: بەو خودایەی ئەمن ئیشەکی خەرابم کرد.

گۆتی: پیرەداک!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: قەرەم و قاغەزان بینە.

قەرەم و قاغەزیان هینان. قاقەزەکی نویسی لۆ خورشیدی خاوەر زەمین ڕازاندیەوە، دوعا و سەلام و لەپاشی دوعا و سەلامی:

غەدرم کرد دەرم کردی، غەدرم کرد و دەبی ئیٚستاش سەرفی نەزەر بکەن و عافوم کەن. مۆری کرد و ئیمزای لیٚداو پیرەژن بردی و وەخورشیدی دا.

خورشیدی گۆتی: بەهرۆز شا جوابی نامەی لۆ بنووسە.

جوابی قاقەزی نووسی، دوعاو سەلامی لۆ نووسین و نووسی: خەرامانیٚ چینیٚ، غەدرەکی گەورەت کرد دەرت کردین، قاوەکیشت نەدایێ، چایەکیشت نەدایێ، دەرت کردین. خۆ نابی ژن ئیٚگجار ئەوها سەرکیٚش و تووڕە و ترياك بی، عەقەلەن[2] هەر قاوەکت دابایێ... ئیمزای کرد و بە ئیمزای خورشیدی خاوەرو وە پیرەژنیٚیان دا و سەد لیرەشیان دا پیرەژنیٚ.

پیرەژنیٚ گۆ: ئەو سەد لیرە چییە؟

گۆتی: پیرەداک ئەوە لۆخۆت.

ئەویش گۆتی: بەقوربان و بم، خورشید بەقوربانت بم، وەڵاهی دەبی لۆت وەلیٚبکەم وەلیٚبکەم، نەزانی چییە!

1- نەدیتکە: هیچ نەدیو، فەقیر و نەشارەزا

2- عەقەلەن: عەلەقەن، هەر نەبیٚ. لیٚرەدا هەقایەتبیٚژ جیٚگۆرکیٚی بە دەنگەکان کردووە.

پـیرەژن چـۆوە. چـۆوە قاقەزەکـەی وێـداو لەسـەر چـاوانی دانـا و ماچـی کـرد و خویندیەوە بۆ بەرێزمان خەرامان!

دەرت کـردین لـە بـاغی خۆتـان، خـۆ دەبا بمانخواردبایـە، لەسـەر سـفرەت نـان، خـۆ نانەکیشت نەداینیٚ.

خویندییەوە قاقەزەکە و لەسەر چاوی دانا و گۆتی: پیرەداك!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: برۆ بگەڕێوە. برۆ بە خورشیدی بریٚ سبەی هێواریٚ دەعوەتی منە بەتەنیٚ.

پیرەژنیٚ غاردا: سەلاموعەلەیکوم!

– عەلەیکومە سەلام بەخێرێی.

گۆتی: ها پیرەداك چییە؟

گۆتی: ڕۆرە، خەرامانیٚ وەگۆتییە، خورشید سبەینیٚ هێواریٚ دەعوەتە.

گۆتی: سەرچاو، سەت لیرەی دیان دا پیرەژنیٚ.

گۆتی: بەقوربانت بم دەسەرت بگەڕێم، خەمت نەبی هیچ.

پیرەژن گەڕاوە. بەهرۆزی گۆتی: خورشید ئەوە ئەچی، پێت برێم یەك قسەی غەرەت نەکەی؟

وەڵاهی گۆتی: بەهرۆز شا، قورعان بەحاقت بە ساحێبت، وەکی چاوم ویٚ ئەکـەوی، وەختە ڕاست شێت و هار بم.

سبەی هێواریٚ بانگی مەغریبیٚ، ڕەختی خۆی دەرینا، زین و پـەرداخی کـرد و پێـی لـە ڕکێفـیٚ نـا و سـوار بـوو لـۆ مـاریٚ وەسـەرکەت و تـەخت و قەنەفە ڕازاینـەوە. لەسـەر تەخت و قەنەفان دانیشت و نانی هێوارێیان خوارد و دەستیان دەملی ئێك کرد هـەتا سبەینیٚ.

سبەینیٚ خەبـەر چـوو لـۆ پاشـای چینیٚ، گۆتیـان: بـەرگی نوێت لیٚ مومبـارەك نـەبی، باش توجارەك هاتییە ئەوا دەپار کچێت دایە.

– کوڕە کو وەیە؟

گۆتیان: ئەرێوەڵا.

یەڵڵا گازی بیست سواری کرد، گۆتی: هەستن.

بیست سواری ڕێك هێخست، گۆتی: هەستن برۆن بیگرن و دەست و لاقانی بەستن و ڕایکێشن بیهیننە ئێرە.

هەر بیست سوارەکە چوو، خەرامان لەسەر باروگەی[1] قەسرێی تەماشا کرد، بیست سوار بەغار ئەوا دێ. لەزیپڕژنی[2] داو بەغار چووە خوارێ.

گۆتی: خورشید!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: لێم قەوما، خوا دەزانی بابم زانیتی، بیست پارەوان ئەوا هات، ئێستا دەست و لاقانت ئەبەستن و ئەتبەن، ئەمیش ئەکوژن!

خورشیدیش پێکەنی، گۆتی: وەللاهی خەرامان لەبەرچاوی توو نەبی ئەو بیست پارەوانە لەکنم وەیە بیست پێشکەیە[3]. بیست پێشکە غارەدا. ئەگەر ئیزنیشم دەی، بە دە دەققان ئەگەر هەر بیستم نەکوشت، بزانە ئەمن خورشید نیمە.

دە گۆتی: بەقوربانت بم کار لەکاران ترازایە ئێستا. بتبینم چۆ خوارێ و ئەسپی زین کرد و پێی لە ڕکێفێ نا و سوار بوو، سوار بوو غاریدانێ، هەر بیستی لە حەوای سەربڕین، خەبەر چوو لۆ پاشای، گۆتیان: پاشا بەرگی نوێت لێ مومبارك نەبی، هەر بیست پارەوانی کوشتن.

– کوڕە کوی کوشتن؟

گۆتی: وەلا کوشتنی.

ئەوجا پاشای چینێ دەی لە لەشکرێ خۆ کرد، هەر چار دەوری قەسرێیان گرت، خێمەی سمی لە هەر لاو چاردەورەی.

خەرامانێ دەست بە گریانێ کرد، گۆتی: خورشید لێم گەڕێن قەوما لەکەس نەقەومێ.

– وەلاهی خەرامان لەبەرتو نەبی، لەبەر دری توو نەبی، بەس ترسێ توم هەیە، دەنا بەس خوا دەزانێ ئێکیان لێ نایەرم.

گۆتی: خورشید بتبینم.

خورشید پێی لە ڕکێفێ نا، ڕۆژێ هەتا هێوارێ ئەوە شەڕیەکرد،[4] چل پەنجا کەسی ئەکوشت و هێوارانیش داتەوە قەسرێ.

بەهرۆز شا پێی نەزانییە، ئەوا لە خانیێیە. ڕۆژەك نەبوو دوو نەبوو سێ نەبوو، وەختەکی خەبەر دە شاری گەڕا گۆتیان: بابە باش توجاڕەك هاتییە، چویتە قەسرێ

1– باروگە: ئەو شوێنە بەرزەی کە با دەگرێتەوە

2– زیپڕژن: زیرە و قیژاندن و هاوارکردنی ژنانە.

3– پێشکە: چێشکە، چۆلەکە، چوێلەکە

4– شەڕیەکرد: شەڕی دەکرد.

خەرامانیٚ، لەویٚ هەر چار دەوریٚ قەسریٚ گیرایە، ئەوە شەڕە لەگەر ئەو باش توجاڕەی. چوویتە کن خەرامانیٚ و هیچ چارەشی نییە و کوشتارەکی گەلەك زۆریشی کردییە.

بەهرۆز شای زانی، بەهرۆز شاش بەرگی ئاو زیوی دەبەر کرد، سواری ئەسپی خۆی بوو لێی دا ڕۆیی. وەکی چوو، شەڕە، ئەویش وەناو کەت، چووە لای خورشیدی و وەناویان کەتن، بووە شەڕەك نەبیتەوە. ڕۆژیٚ هەتا هێواریٚ ئەوە شەڕە.

قاقەزەکیان نووسی زەلامەکیان پەیا کرد، قاقەزەکی نووسی لۆ شارەخشای، قووەتی بینی. قاقەز ڕۆیی لۆ شارەخشای. شارەخشاش قەوەتی خۆی هینا، بەرامبەری شاری خێمە و چادریان هەردان. شەڕەکە نەبیتەوە! دەستیان بە کوشتاری کردن، نە ڕۆژەك، نە دوو، نە سیٚ! وەیان لێکرد کەس نەبوو بێتە مەیدانیٚ... سبەینان تەپلی حەڕبیان لیٚ ئەدا، کەس نەبوو بێتە مەیدانیٚ، دواییٚ بەهرۆز و خورشید وەناو شاری کەتن، دەرکەی دیوارخانێیان لە شای چینیٚ گرت و دەریان نەهینا و پەتکەکیان لە ملی کردن، ڕایان کێشا لۆ قەسریٚ خەرامانیٚ.

گۆتی: خەرامان!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: ئۆ نەمکوشتییە، لەبەر دریٚ توو هینایتم.

پاشا شارەخشاش بەخۆ بە جەماعەتە سوارەکی هاتن. هاتنە قەسریٚ خەرامانیٚ، دانیشتن و بە پاشای چینێی گۆ: گۆتی: پاشا!

گۆتی: بەریٚ

ئەو کوشتارەت بەلاش کرد، ئێستا زۆر حەزەکەم عافوشت ئەکەین، ئەگەر کچەکەی بدەیییٚ؟

گۆتی: کاکە عافوم کەن، ئەوا کچەکەم پێشکێش کرد.

وەلاّ مەلایەکیان هینا لێیان مارە کرد و بووە دۆر و زوڕنا و کوتان.

ئەوجا گەڕانەوە. گەڕانەوە هاتنەوە خەرتەن زەمینیٚ، بووە دۆر و زوڕنا و کوتانەك، نەبیتەوە.

بەهرۆز شا گۆتی: یەڵلا ژنیٚ بگوێزەوە!

گۆتی: بەقورعان بەهرۆز شا هەتا ئەتوو نەگوێزییەوە، ئەمن نایگوێزمەوە.

– ئەمن ئەگوێزمەوە، ئەتوو ناگوێزیەوە.

شارەخشای گۆتی: کاکە جلك و خشری هەردووکان ئەکەم و هەردووکانیش بەیەك ڕۆژی لۆ ئەگوێزمەوە، کێشەی پەیا مەکەن.

وەڵا هەردووکیان جلك و خشر کردن و گواستیانەوە، حەفت شەو و حەفت ڕۆژان شایی و لۆغانە.[1] شایی خەلاس بوو، هیچ لە گۆڕێ نەما، دانیشتن... خورشیدی بانگی قەمەرنازی کرد، گۆتی: قەمەرناز!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەمن بابم پاشایە و بابم ئیختیار بووە لە خاوەر زەمینێ. داخوا ئەلعان چ بەسەر مەملەکەتی مە هاتبی، ئەگەر ڕووخستەکی لە بابت بخوازی، ئەمن دەبی بگەڕێمەوە.

– ئەگەڕێیەوە کێندەر؟

گۆتی: وەڵاهی دەبی بگەڕێمەوە بچمەوە.

گۆتی: بابە! ئەوە خورشید ئەرێ ئەگەڕێمەوە.

کوڕە گۆتی: کوڕم، کێوا[2] ئەگەڕێیەوە، ئەوە لێرەیی و ئەتوش کوڕی مەی.

– بەخوای پاشا دەبی بگەڕێمەوە.

هەرستا ئێکو سواری وراغەکی بوون بەخۆ بە خێزانی خۆ (خەرامانێ) و هاتن، بە جۆتە سوارە هاتن، هەتا گەیشتنە ئەشکەفتێ دێوی. گۆتی: خەرامان دێوەکە ئۆتە ئەلێرەم کوشتییە.

دەگۆتی: با بچینە ئەو ئەشکەفتەی چی لێیە!

وەکی چوون ئەو دێوەی زێڕی دنیایێی هینا بوو، ئێك و هەگبە زێڕەکیان بار کرد و بەجۆتە سوارە هەوراز هاتن، هەتا هاتنەوە مارێ.

خەبەریان دا خاوەر زەمینێ، گۆتیان: خورشید هاتەوە و خەرامانیشی هینایە، بەپیریان وەهاتن. دووسەد سێسەد سواریان بەپیروە هات و دەست و دمی ئێکدیان ماچ کرد و فەخفوور شا هاتە پێشوازی و هاتنە خوارێ و دەست و دمی ئێکدیان ماچ کرد و هاتنەوە شاری بە ئێکدی شادبوونەوە و ئەجا ئەمیش هەقایەتم بڕا و چشم پێ نەبڕا.

1– لۆغان: بەزم و ئاهەنگ

2– کێوا: کێوە، بەرەو کوێ

فەقێ ئەحمەدی تارانێ[1]

شای تارانێ قاوەچییەکی هەبوو، ناوی فەقێ ئەحمەد بوو، ئەو قاوەچییە هیچ شتەکی نازانی لە قاوەچییاتیێ زیاتر. ئەو سەردەمی سینی و مینی نەبووینە، ئە لێرەی فنجان دانان، هەتا ئەگەیشتە ئێرە[2]، بە مەدریسێ[3] دا دات، ئێك و قاوەی وێ ئەدان. بەس ئەو فەقێ ئەحمەدە هیچی نازانی بەس قاوەچیاتی ئەزانی، هیچی نازانی.

شەوەکێ خەونەکی دیت، لەکنی وابوو ڕۆژێ[4] هاتە باغەرێ ڕاستێ، مانگی[5] هاتە باغەرێ چۆپێ[6]–[7]، هەردووکی لە باغەرێ چوونەوە دەرێ و چوونەوە ئاسمانێ. سبەینێ لە خەوێ هەستا، نە قاوەی وەبیرما و نە شای تارانێی وەبیرما و ڕۆیی لۆ مزگەفتێ تارانێ، مزگەفتێ گەورە.

گۆتی: مامۆستا بە قوربانت بم وەرە خەونم دیتیە!

گۆتی: چییە!

گۆتی: مامۆستا لە خەونێم وا بوو ڕۆژم هاتە باغەرێ ڕاستێ، مانگم هاتە باغەرێ چۆپێ، هەردووك چوونەوە ئاسمانێ.

گۆتی: بۆو خوایەی کاکە ئەمن ئەو خەونەی نزانم.

چەند مزگەفت هەبوون لەو تارانەی، هەمووی کردن، هەرچی مەلا بوو نەیزانی تەعبیری ئەو خەونەی لێك بداتەوە. شێت بوو، لە شاری چۆ دەرێ، گەیشتە پیرەمێردەکی.

گۆتی: ها فەقێ ئەحمەد! لە تەعبیرێ خەونێ ئەگەڕێی؟

توندی پیرەمێرد گرت، گۆتی: وەرە نەڕۆیی! مادەم بزانی فەقێ ئەحمەدم، مادەم بزانی لە تەعبیرێ خەونێ ئەگەڕێم، ئەشزانی خەونێ من چییە!

1– ئەم هەقایەتە لەدەمی (ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد سکتانی) یەوە وەرگیراوە.

2– لێرەدا هەقایەتبێژ بە دەست ئاماژە دەکات.

3– مەدریس: مەجلیس، کۆڕی دانیشتن، دیوەخان

4– ڕۆژ: خۆر

5– مانگ: مەبەست لە (مانگ)ی ئاسمانە.

6– چۆپێ: چەپێ، چەپی

7– ئەمە کاریگەری ئایینی ئیسلامی بەسەرەوەیە, بەتایبەتی لە خەونەکەی ئەبوبەکری سددیق کاتێك ڕۆژ هاتە باوەشی, یان فەرموودەکەی پێغەمبەر (د.خ) کاتێك فەرمووی ئەگەر ڕۆژ بێتە شانی ڕاستەم و مانگیش بێتە شانی چەپەم واز لەو ئایینە ناهێنم.

گۆتی: بۆو خوایەی ئەمن نازانم. بەس گۆتی: مەلای میسریٚ، مەلای مزگەفتیٚ گەورەی میسریٚ، تەعبیریٚ خەونیٚ توو ئەزانی.

پیرەمێردیش بزر بوو لەپێش چاوانی.

پەککو گۆتی: ئۆ چ بوو خوایە! ئەجا باشە تاران لە کیٚ و میسر لە کیٚ و ئەمن کوەگەمە[1] میسریٚ و کن مەلای میسریٚ و تەعبیریٚ خەونێم لۆ لێك داتەوە؟

شێت بوو، گۆتی: ئیللا ئەچم. ئەودەمیش سێیارە و مێیارە نەبووە، بە پێیان، وکی دەروێشان بەو شارو بەو گوندانەدا ڕۆیی بەرەو میسریٚ.

ئاقر و بەختی فەقیٚ ئەحمەدیش بەشەڕ هاتن، ئاقری گۆتی: بەخت! ئەمن نێم چ و پیٚ ناکریٚ؟

کوڕە گۆتی: بڕۆ، ئەمن ئەگەر ئەتوش نەبی، دنیاییێ لۆ ئەکەمە زێڕ.

کوڕە گۆتی: دونیایەکی لۆ بکەیە زێڕ، ئەمن دەگەرت دانەبم، سەرت ئەچتە قوڕیٚ.

گۆتی: وەڵا هیچ منەتت نەبی.

دە گۆتی: ئەمن ئۆوە نەهاتم.

ئاقری فەقیٚ ئەحمەدی ئاقری لە کەللەی چۆ دەریٚ، بە بیٚ ئاقری ڕۆیی، بەس بەختەکی هەبوو، بەختی ئەوهە کەس کەس نەبوو، بڕۆ... وەکی شێتان ئەڕۆیی، هیچ ئاقری نەبوو. بڕڕڕۆ بڕڕڕۆ هەتا گەیشتە میسریٚ، بانگی مەغریبیٚ، چۆ مزگەفتیٚ میسریٚ و نوێژی بە جەماعەت کرد لە دوو مەلایەکەی و چۆوە ماریٚ: سەلاموعەلەیك!

سەلام بەخێرێی، فەرموو کاکە!

گۆتی: میوانم.

گۆتی: فەرموو دانیشە.

نانیان خوارد و گۆتی ماموەستا ئەمن خەونم دیتییە!

گۆتی: ئەتوو خەرکی کێندەری؟

گۆتی: ئەمن ئی تارانێمە.

گۆتی: چیٚ؟

گۆتی: بەو قورعان لۆ تەعبیریٚ خەونیٚ لە نەفسی[2] تارانیٚ هاتیمە کنە توو تەعبیرێم لۆ لێکدەوە.

گۆتی: کوڕم چییە؟

1- کوگەمە: کو بگەمە، چۆن بگەم بە...

2- لە نەفسی تارانیٚ: لە خودی تارانیٚ، لەناو تارانیٚ

گـۆتی: مامۆسـتا ڕۆژم هاتـە باغـەریٚ ڕاسـتیٚ، مانگیشـم هاتـە باغـەریٚ چـۆپیٚ. هەردووکیشم لە باغەریٚ چوونە دەریٚ، چوونەوە بەری حاسمانیٚ.

وەکـی مامۆسـتای تەماشـای تـەعبیرنامیٚ[1] کـرد، کچـیٚ پاشـای تـارانێی بـە نسـیب ئـەبی، کچـیٚ مـەلیکیٚ حیجازێشـی بەنسـیب ئـەبی، کچـیٚ مـەلای میسرێشـی بەنسـیب ئەبی، حەفت کوپە زێڕانیش ئەبینیتەوە.

وەڵا بەینەکی ڕاوەستا و گۆتی: مامۆستا لۆ ڕاوەستای؟ تەعبیرێم لۆ لێبدەوە.

مامۆستای فکری کرد، گـۆتی ئێستا برێم کچـیٚ شای تارانێت بە نسیب ئـەبی و کچیٚ مەلیکیٚ حیجازێت بە نسیب ئەبی و کچیٚ منیشت بە نسیب ئەبی و حـەفت کوپـە زێڕانیش ئەبینیەوە، ئەو کابرایە لە کنە من نابی ئەڕوا، حەفت کوپە زێڕەکە بە نسیبی من نابن، وەچاکە پێی برێم کوڕم ئەتوو کچیٚ منت بە نسیب ئـەبی و دەبی ئـەلعان لێت مارە بکەم. گۆتی ئەوهە نەبی ئەو پیاوە لە کنەمن نامینێتەوە، ئەڕوا، کوپە زێڕەکە لۆ من نابن...

هۆو گۆتی: کوڕم فەقیٚ ئەحمەد، ئۆ کیٚ ناردییە ئێرە؟

– وەڵا پیرەمێردەك بوو گۆتی هەڕوە کنەوی.

ئۆ گۆتی: کوڕم پیرەمێردی زانییە زانییە، تەعبیری خەونیٚ توو ئەزانی چییە؟

گۆتی: چییە؟

گۆتی: کچیٚ منت بەنسیب ئەبی، دەبی ئێستا لێت مارە بکەم.

کوڕە گۆتی: مامۆستا هەر ئەوەندە ئەمن لە تارانیٚ ڕا هاتیمە؟

ئیٚ گۆتی: کوڕم چ بکەم، خەونەکەت ئەوەندەیە.

ئیٚ گۆتی: وەڵا مامۆستا ئەوە چ نییە.

گۆتی: کوڕم دەبی لێت مارە کەم.

هەرستان، بەخۆ مەلایە، لێی مارە کرد و قەسرەکی زۆر جوانی لـۆ کـڕی و ژنـی لـۆ گواسـتەوە نـاو قەسـریٚ، بووکیـان دە پـەردیٚ کـرد و فـەقیٚ ئەحمـەد چـۆ ژۆریٚ و لـەکن پێراوان قاپووتی خۆی ڕایەخست و لەسەر، لێی پارداوە.

بووکێش گۆتی: فەقیٚ ئەحمەد! ئـەدی ئـەمن خێزانـی تـوو نیمـە، بوویمـە بـووك و لـۆ توو هاتیمە، لۆ نایە ئێرە؟ لۆ ناکشێیە سەرەوە؟

نا گۆتی: جێم خۆشە، ئەتوو لۆ خۆت بنوو.

عاقری نەبوو بچتە کن بووکیٚ، عاقری دەگەر نەهاتبوو، لێی پارداوە.

1- تەعبیرنامە: کتێبی لێکدانەوەی خەونان

بووکیٚ گۆتی: تەح[1] بابی وەڵا مێردی لۆ من دیتەوە، توخوا ئەوە پیاوە؟ ئەوە لە زارکی دەرکیٚ؟!

کوڕە گۆتی: لۆ نایە کنە من بنوی؟

گۆتی: نا نا ئەتوو بنوو، جێم خۆشە. لەویٚ لیٚ نووست.

سبەینیٚ چووە بازاڕی هیچ ئیشەکی ناکا، فەقیٚ ئەحمەد نزانی، هێواریٚ هاتەوە دیسان شەویٚ چووە کن بووکیٚ، لەسەر پێراوان لیٚ نووست، بووکیٚ واگۆ کوڕە ئەتوو لۆ نایە سەرەوە؟

نا وەیەگۆ: لۆخۆ بنوو جێم خۆشە عەیبم نییە، لۆ خۆ ئەتوو بنوو... لەسەر پێراوان لیٚ ئەنووست.

ڕۆژەك نەبوو، دوو نەبوو، سیٚ نەبوو، مانگەك نەبوو دوو نەبوو، دە باشە مەلای گۆتی: حەفت کوپە زێران لە کیٚ ئەبینتەوە، لە بازاڕی! هەر بگەڕیٚ و بسووڕیٚ و بخوا و خزمەتی کەم، نامویٚ وەباشە ئیشەکی لۆ وەبینم، بەشکەم زێڕەکان ببینتەوە، گۆتی: کوڕم فەقیٚ ئەحمەد، ئەتوو ئیشەکی ناکەی؟

ناوەڵا گۆتی: ئەمن هیچ نزانم! ئەمن قاوەچی بوویمە و تەواو هیچ نزانم.

نا گۆتی: کوڕم ئەمن جۆتە هێسترەکی چاکم هەیە و ئەوسار هەندەك گەنمی ئەکەین.

گۆتی: ماموەستا دەبی دەگەرم بێی؟!

گۆتی: دەگەرت دێم.

هەرستا دوو تەنەکە گەنمی لە هێستریٚ نان و فەقیٚ ئەحمەد سواری هێسترەکی بوو، ئەویش سواری هێسترەکی بوو، چوو لە کن عاردی خۆ جۆتی لۆ فەقیٚ ئەحمەدی دابەست و گۆتی: کوڕم ئەوها دەستەندووی[2] بگرە و بڕۆ.

فەقیٚ ئەحمەدیش نەیەزانی، لات لات[3] لیٚ بڕیتەوە، ئەوسەر و ئەوسەری عاردەکەی لیٚ ئەخوڕی، عاردەکەش یەك کیلۆمەتر بوو، لێیەخوڕی بەس خەتەکی ئەکرد هەتا هێواریٚ، ماموەستاش گۆتی: قەیدی نییە، ماموەستای لۆ گەنمی نەبوو، هەر لۆ

1-تەح: تیاح، پیاح، ئامرازێکە بۆ سەرسوڕمان و گاڵتەپێکردن بەکاردێت.

2- دەستەندوو: دەستەمستە، دارێکە بە قونکی هەوجار دەخریٚ، بۆ ڕاستکردنەوەی هەوجار لەکاتی جووت کردن لەناو خەتی جووتدا بەکاردێت

3- لات لات: پارچەیەکی بچووکی جووتکردن.

هەنـدێی بـوو بەشـکەم ببینیتـەوە. وەیـەگۆ کـوڕم فـەقێ ئەحمـەد ئـەتوو لـۆ هەنـدەی، سەدەی[1] هەندە درێژە؟

وێیەگۆ[2]: ماموەستا ئەمن ئەوها ئەزانم ئەوهە باشە. ئەوسەرو ئەوسەری لێ ئەخوڕی.

ماموەسـتای گـۆتی: دەی کـوڕم قەیـدی نییـە، ئـەمن ئەچمەوە. ماموەسـتا چۆوە و وەختەکێ لە ناوەندێ خەتێ گاسن زرینگەی هات، دە کوپە زێڕەکی ئـارا،[3] ئـەو زێڕانـە هاتنـە دەرێ. فـەقێ ئەحمـەدی ئاقری نـەبوو، ئـای گـۆتی: ئـۆ بـەردی دۆرمـانن،[4] چـەند جوانن، ئەو بەردە دۆرمانە هەمان[5] لۆ مەلاژنێ ئەبەمەوە، بەو خوایـەی مـەلاژن هێـوارێ نییە ئەوەندەم خزمەت ئەکا. جۆڕکێ هێسترانی پڕ کردۆوە، ئـەو جۆڕکـەی کا و جـۆی تێکا لۆ هێستران ئەوی پڕکردن لە زێڕی.

لە هێسترێی قەیم کردن، هێوارێ چۆوە، مەلاژن چوو تێڕ[6] و توران لە هێسترێ وەکا، وەکی تەماشای کرد جۆڕکەکان گەلەك گرانن، لـە هێسـترێی کردنـەوە، تەماشـاکا پـڕی زێڕە. غاریدا کن مەلای، گۆتی: ماموەستا! کوڕە گۆتی: وەرە!

گۆتی: چییە؟

کوڕە گۆتی: وەرە مارویران، ئەوە دوو جۆڕکی پڕ زێڕ هینایینەوە.

کچێ گۆتی: لێی گەڕێ حەفت کوپن، حەفت! لێی گـەڕێ، ئا ئا. بـرێ ئەگـەر لێینـی، بینەوە.[7]

گۆتی: کوڕم فەقێ ئەحمەد، ئۆ چنە هینایتتەوە؟

وەڵا گۆتی: ئامۆژن ئەوە بەردی دۆرمانن، گۆتم لۆی ببەمەوە لۆ دۆرمان.

گـۆتی: کـوڕم ئەگـەر لێینـی بینـەوە، ئـەمن دەسـتە خوشـکم هەنـە، دەبـی هەنـدەکیان دەمێ و وەڵاهی ژنەکی قون لێکەتیشم[8] لەوانەیە لێم بزر بن، ئەگەر بینی.

وەڵا گۆتی: ئامۆژن هەندی لێنە.

1- سەدە: خەتە جۆت

2- وێیەگۆ: وەیەگۆ، وای دەگوتێ، وای پێ دەگوت، دەیگوت، وای دەوت

3- ئارا: ئالا، گیر بوو

4- دۆرمە: دۆڵمە، یاپراخ، بەردی سەر یاپراخ

5- هەمان: هەمووان، هەموویان

6-تێڕ: بۆ هەڵگرتنی کەلوپەل لەسەر پشتی وڵاخ دادەنرێ، دوولا، یان دووتای هەیە، جاران بۆ هـەڵگرتنی گلۆو کەلوپەل بەکاردەهات، بۆ تێکردنی ئاویش پێیان دەگوت ڕاوییە.

7- برێ ئەگەر لێینی، بینەوە: پێی بڵێ ئەگەر لێیەتی، هی دیکەش بهێنێتەوە.

8- قون لێکەتی: (ئیدیۆمە) بۆ کەسێکی بێسەروبەر و شەپرێو کە لە ماڵەوە تەنبەڵ بێت بەکاردێت.

گۆتی: هەمووان بینەوە.

گۆتی: هەموو ڕۆژێت دوو جۆڕکان لۆ دینمەوە.

بیٚ عاقر بوو، هەموو ڕۆژیٚ دوو جۆڕکی پڕ زێڕی دەینانەوە. حەفت کوپە زێڕ، پێنج کوپی خەلاس کردن، کوپیٚ شەشەی شکاند، قۆرتەکی لێدا، بنی هەریکۆری هەریکۆری، تەماشای کرد زین و لغاوەکی زێڕی تێدا لەناو کوپەی. ئەوەندە ئاقرۆکەی پێدا شکا: وەڵا گۆتی: ئی شای تارانیٚ لە ئەسپی ئەکرد، ئەوە هەوە، هەموو جاریٚ وەکی ئەچووە ڕاویٚ، وای ئەلعان ئێك هەبا لۆ شای تارانیٚ بە دیاری لۆ ناردبام!

دەو دەمی دا، کاروانەکی قاچاغی ئەچوون ئەشتی[1] ئێرانیٚ بینن، دەوێدا هات، بانگی کردن فەقیٚ ئەحمەدی: هۆ کاکە ئەنگۆ کێواچن؟

وەڵا گۆتیان: خارە ئەچینە ئێرانیٚ.

دە گۆتی: ئەو دیاریەم لۆ شای تارانیٚ لۆ نابەن بە دیاری؟

گۆتیان: سەرچاو، بینە.

هەر ساقۆی[2] خۆی هیناو لەناو ساقۆی خۆی ناو، بە سوژنێی درو و خڕ خڕ[3] و وێیدا، قاقەزۆکەکیشی نووسی گۆتی: ئەوە لە لایەن فەقیٚ ئەحمەدەوە هاتییە لە شاری میسریٚ.

کاروانەکەش نەیانزانی ئەوە چییە، بردیان داخیلی ئێرانیٚ بوون و چوونە تارانیٚ، چوونە کن پاشای و گۆتیان: شا! کابرایەکە ناوی فەقیٚ ئەحمەدە لە میسریٚ، ئەو هەدیەی لۆ توو ناردییە.

ئەویش شکاندی، تەماشاکا[4]، زین و لغاوی زێڕن؟! گۆتی نەیبینە[5] وەزیرینە! باشە ئەمن چ بکەم ئێستا، ئەمن چ لەو کابرایەی بکەم؟ ئەو کابرایە ئەمن نەیناسم، ئەمن میسرم بە حەیاتی نەشدیتیە، ئەو کابرایە ناوی فەقیٚ ئەحمەدە لە شاری میسر، ئەو شتەی لۆ من ناردییە، ئەمن چی لۆ بنێرم ئێستا؟ باشە خۆ تابیلی[6] ماری دنیاییٚ نییە، ئەمن لۆی بنێرم، زێڕ و گەوهەری ناویٚ، زین و لغاوی لێرە لۆ من ناردینە.

1- ئەشتی: شتی، شتومەکەکی..

2- ساقۆ: باڵتۆ، پاڵتۆ، قاپووت

3- خرخڕ: پێچایەوە

4- تەماشاکا: تەماشا دەکات، سەیر دەکات.

5- نەیب: نائیب، نوێنەر

6- تابیل: تالیب، داوا، لە خۆشناوەتیدا هەندیٚ وشە جێگۆڕکێی بە دەنگەکان دەکریٚ، وەك: جومعە=جوعمە و ڕوبع=روعب... تد

گۆتیان: جەنابی پاشای، گورەکت هەیە لە باغی، لۆی لەناو کەژاوەکی دانیٚ، ئەتوش لۆی بە دیاری بنێرە.

ئەشەدوبیللا گۆتی: قسەی توو.

بانگی کاروانەکەی کرد گۆتی: وەرن! ئەگەڕێنەوە؟

گۆتیان: بەریٚ سبەینیٚ.

گۆتی: سبەینیٚ ئەو کەژاوەم لۆ تەسمیلی ئەو کابرایەی ئەکەن، ئی هەدیەکە و لەکن هینایە!

گۆتیان: بەسەرچاو.

کچەی لەناو کەژاوەی دانا، پاشای و چەند خشلٚ و زێڕی دونیاییٚ هەیە پێیوەکرد، لەناو کەژاوەی دانا و لە ئەسپەکیان قەیم کرد و وەگەر کاروانی هێخست.

کاروان ڕۆیی، فەقیٚ ئەحمەد ئا ئەوسەر و ئەوسەر جۆتی ئەکا، لە ڕاستی فەقیٚ ئەحمەدی گۆتیان: هۆ کاك فەقیٚ ئەحمەد!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: ئەوە شای تارانێش ئەو هەدیەی لۆ توو ناردییە.

گۆتی: لەوێی دانێن، ئەنگۆ بڕۆن.

چوون کەژاوەیان لەویٚ دانا و ڕۆیشتن، هەتا خەتەکەی کرد، هەتا هێواریٚ خەتەکەی ئەکا، ئۆ هەر لەناو کەژاوەیە. هێواریٚ چوو دەریهینا لەناو کەژاوەی، سواری هێسترەکی کرد، ژن بە حەیاتی، کچیٚ شای تارانیٚ دیویٚ دەرێی نەدیتییە. سواری هێسترێی کرد و لۆ ماریٚ. گەیشتەوە حەوشیٚ ماریٚ مەلای، مەلاژنیٚ چاو وەژنیٚ کەت، ئەو ژنە ئشتی ئەوهە نییە، ئشتی وەهە جوان نییە، غارە لۆ کن مەلای، گۆتی: مەلا وەرە دەریٚ، عەمری شاقەلانت نەمینیٚ. وەڵا وەبیللاهی وەتیللاهی ژنەکی هینایە، ئشتی ئەوهەم نەدیتییە.

کچیٚ گۆتی: بینە دایبەزینە کچیٚ شای تارانێیە، بڕۆ بیبە کن کچیٚ خۆ، بە حورمەتی ڕاگرە بڕۆ.

کچەیان هینا خواریٚ و بردیانە کن کچیٚ مەلای، کچیٚ مەلای گۆتی: خوشکە ئۆ لە کیٚ ڕاهاتی ئەتو؟

گۆتی: ئەمن کچیٚ شای تارانێمە.

بەخوا گۆتی: حاری من خۆشە، نۆبەتیٚ کچیٚ شای تارانێیە بیٚ! بە خوا فەقیٚ ئەحمەدەکی جوانە! با هەر ژنی لۆ بینن.

فەقێ ئەحمەدیش هێواریێ هاتە سەر پێراوان و ئۆ دوو بووك داندراینە، هێواریێ هاتەوە قاپووتی ڕاهێخستن و لە زارکی دەرکەی و لەسەر نووست و هەردوو بووك ئەو دوو کچە شازانە، فەقێ ئەحمەد لۆ نایە کنەمە؟

نا نا گۆتی: ئەنگۆ لۆ خۆ بنوون جێم خۆشە.

پیاح وەڵا گۆتیان: بابە!

ئێـە سبەینێ چـۆوە جـۆتی، هـەریکۆری[1] ئـەو عـاردە، کوپـەکی دیکـەی دەرینـا، تەماشای کرد ئەویش زین و لغاوەکی زێڕی تێدانە، گۆتی: ئەوانە جوانن، وارێن مەلیك هەیە لە حیجازێ، بریا ئەوەشم لۆ وی ناردبا. کابرایەکی زۆر بە عەدالەتە.

عاجی ئەچوونە عەجێ، بانگیەکردن: مام عاجی!

گۆتیان: ئۆ چینە عەجێ.

گۆتی: مام عاجی لۆ ئەو هەدیەم لۆ مەلیکی حیجازێ لۆ نابەن؟

گۆتیان: بەسەرچاو ئەمە عاجینە و بینە و وێندە و ئەبەین.

زەمانی خۆش بە سواری حوشتر و ئەسپ و ئەشتی وەهە بووە،[2] سەیارە و تەیارە نەبووە. وەڵا لەسەر وراغەکیان قەیم کرد و بردیان. گەیشتنە حیجازو لۆ مەلیکیان برد، مەلیکیش لەناو مەدریسێ نەیب و وەزیر و گزیر دانیشتینە. لێکی کردەوە، تەماشای کرد زین و لغاوی زێڕە، فەقێ ئەحمەد ناردیتی لە شاری میسرێ.

پەککوو گۆتی: وەڵاهی وەبیللاهی وەزیرینە، ئەمن ئەو فەقێ ئەحمەدەی نەناسم، میسرم هەر نەشدیتیە، دەبی ئەوە برادەر بی، دەبی ئەوە باشە لۆچی لۆ من ناردبی؟!

وەڵا گۆتیان: پاشا دیارە ئۆ دەتناسی.

جا گۆتی: باشە چ شایستەی ئەو کابرایە ئەمن لۆی بنێرم؟

وەڵا گۆتیان: پاشا خۆ ئەو ماری دنیاییێ ناوێ، زین و لغاوی زێڕی لۆ تۆو ناردیە، گورەکت هەیە لە باغی لۆی بنێرە و تەواو، ئەتوو پیاوەتیێ خۆ ڕاستەکەیوە.

ئەویش کچێ خۆی ڕازاندەوە و زێڕ و خشلی دنیاییێ[3] پێوەکرد، لەناو کەژاوەکی دانا و تەسلیمی عاجیانی کرد. گۆتی: لە کێ و هینا بوو هەدیەکە، لۆم ئەبەنەوە وێ.

گۆتیان: بەسەرچاو مەلیکی گەورە.

کـەژاوەیان هینـا هـەتا ڕاسـتی فـەقێ ئەحمـەدی: هـۆ کـاك فـەقێ ئەحمـەد! ئـەوە هەدیەکەی لۆ ناردی مەلیکی حیجازێ.

1- هەریکۆری: هەڵیکۆڵی

2- ئەشتی وەهوە بووە: شتی ئاوا بووە، شتی ئاوەها بووە.

3- دنیاییێ: واتە زێڕ و خشلێکی زۆر

گۆتی: لەوێی دانێن ئەنگۆ بڕۆن.

ڕۆیشتن و ئەویش هێواریٚ خەتەکەی تەواو کرد، بووکی هینا دەریٚ و سواری هێستریٚی کرد و لۆ ماریٚ، مەلاژنیٚ چاو وێکەت و غاریدا دەریٚ: کوڕە گۆتی: مەلا بەرگی نوێت لیٚ مومبارك نەبی، سەرت بە ڕەشیٚ بابی،[1] وەرە ئێکی دیکەی هینایە نەوعی نییە.

کچیٚ گۆتی: بڕۆ دایبەزینە، کچیٚ مەلیکی حیجازە. بڕۆ یەڵلا.

وەڵا دایبەزاند و ئەویشیان بردە کن بووکیٚ دی، دایاننا، کچیٚ مەلای گۆتی: پیاح حارن خۆشە، با هەر خڕ بنەوە، باشە بە چاچی[2] با هەر خڕببنەوە،[3] چییە؟

فەقیٚ ئەحمەد شەویٚ هاتە کن بووکان و لەسەر زارکی دەرکەی قاپووتی ڕاهێخست و لەسەر لێی پاڵداوە، گۆتیان: فەقیٚ ئەحمەد لۆ هەرناکشێیە کنەمە؟

نا گۆتی: جێم خۆشە، ئەنگۆ لۆ خۆ بنوون. جێم خۆشە بنوون.

ئەو نووست لەسەر قاپووتی، ئەوانیش نووستن، فەقیرانە!

ئێە، ماوەك پێچوو، شای تارانیٚ گازی نەیب و وەزیرانی کرد: گۆتی: نەیب و وەزیرینە!

گۆتیان: بەریٚ.

گۆتی: لۆ سەفەرەکی میسریٚ نەکەین؟ کن فەقیٚ ئەحمەدی زاوامان. خۆ ئەمن کچیٚ خۆم لۆ ناردیە، زاوای خۆم نەدیتیە. کچم ئەوەندە سارە نەمدیتییە!

گۆتیان: گەورەم ئەمرە.[4]

گۆتی: ئەچین سبەینیٚ، سبەینیٚ ئەڕۆین.

تاقم و تەدارەکیان[5] وەخۆ هێخستن و سبەینیٚ لە تارانیٚ وەڕێکەتن.

مەلیکی حیجازیش بەو دەستوورەی گازی نەیب و وەزیرانی کرد، سبەینیٚ وەخۆ کەون ئەچینە میسریٚ، سەرەکی لە زاوای خۆ ئەدەم!

– ئەمرەکەی.

ئەویش بەڕێکەت، عاقری فەقیٚ ئەحمەدی گۆتی: بەختی گەواد پێم گۆتی: دێم، گۆتت میٚ، منەتت نەبی، ئێستا بیٚ ئەوهانە بێنە کنی و کابرا جۆتیارە، کەللەی نییە

1– سەرت بە ڕەشیٚ بابی: جنێوێکە

2– بەچاچی: بە چی دەچی، نرخ و بەهای نییە.

3– خڕببنەوە:کۆببنەوە.

4– ئەمرە: فەرمان دەکەی

5– تەدارەك: کەلوپەل

هیچ نزانی، باشە ئەو دوو پاشایەی بچنە کنێ ئەو فەقیرە، ئێ شێتەکە لەو گۆڕەی، چەندی گۆتم دێم، گۆتیان بێ منەت بە، بەو خوایەی فەقێ ئەحمەدی بەستەزمان حەیای ئەچی. وەچاکە بچم خۆی بگەینمێ، خوا دەزانی ئەو کابرایە نامووسی ئەچی.

عاقر هات وەك مەردان، هات هاتە میسرێ، لە کونێ دەرکەی چۆ ژۆرێ، چووە ناو مێشکی فەقێ ئەحمەدی هەر ڕاست وەخەبەر هات، ئەوهەی کردێ، تەماشاکا سێ ژن درێژ بووینە، ئەشتی ئەوهەی نەدیتینە...

تەهـ گۆتی: ئۆ چییەوە! باشە ئەمن دەبی لە کێندەر بم؟ چییەوە؟ ئەمن ئەو هەموو بەردە دۆرمانەم هینانەوە ئەو هەموو زێڕانە، ئەوە مەلای ئەمن پێ کەر بوو، بابی بە سەی ئەگێم. ڕاست چووە دەرێ، تەق لە دەرکەی مەلای دا بەو نیوەشەوەی: ماموەستا!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: وەرە دەرێ.

بەونیوەشەوەی، بەو خوایەی گۆتی: دەمکوژی، هەتا ئەلعان بڕەك گێلۆکە بوو، ئەلعان شێت بووە.

گۆتی: مەلا وەرە دەرێ، قورعان بە حاقت بە ساحێبت، نێیە دەرێ دەتکوژم.

مەلا بە لەرزین هاتە دەرێ، کوڕە گۆتی: فەقێ ئەحمەد چییە؟ لێت شێوایە؟

گۆتی: ماموەستا!

گۆتی: ها

گۆتی: بە بارانم زێڕ هینانەوە، ئەتوو ئەمنت پێ خەشیمە. بڕۆ بانگ دە، جەماعەتیش لۆ خەرکی بکە، وەرەوە ئێرە، تا مەحکەمەت بکەم زوو.

وەڵا چوو بانگی دا و جەماعەتی کرد و چێشتێ[1] زوو هاتەوە مارێ: فەرموو!

گۆتی: ماموەستا!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەو شارە چەندە؟

گۆتی: دوو هەزارە.

گۆتی: چار هەزار قاپی زێڕم لۆ دروستەکەی! ئەجا لە چار هەزاری دەبی پتر بی، چار هەزار و پێنجسەت قاپی زێڕ لۆم دروستەکەی، دەنا خوا لە ژۆری سەرییە دەتکوژم.

گۆتی: کوڕم، سەرچاو.

1- چێشتێ: چێشتەنگاو، پێش نیوەڕۆ

گۆتی: ئەو قەسرەشم ناوێ، قەسرەکم دەبی لۆ بکڕی، سەت لەوەی چاتر بی.

گۆتی: کوڕم بەسەرچاو.

قەسرەکی لۆ کڕی، پارەیە! دوو هەزار و پێنجسەت قاپی زێڕی بە زێڕینگران دروست کرد، ئەوانە درەنگ دێن، ئەوانە بەڕێوەن، تاران لە کێ و میسر لە کێ، ئەوانە زۆریان پێ چی.

پاشای شاری لۆ نەمرد! بازی هەرداوێن، بازیان هەراویشت، لەسەر سەری فەقێ ئەحمەدی هەرنیشت:

کاکە ئەوە زاوای مەلایە و ئەو بەستەزمانەیان چییە هینایتە ئێرە و...

کاکە لاکۆ مەلا بیبەوە ئەو گێلۆکە چییە، خۆ نایکەینە پاشا؟!

سێ جاریان باز هەراویشت، هەر سێ جار لەسەر سەری فەقێ ئەحمەدی نیشت، کوڕە گۆتیان: پاشایە و خەلاس و بڕێتەوە.

فەقێ ئەحمەد بووە پاشا، ژنێ پاشاشیان لێ مارە کرد. بوونە چار، ئەو نەچوویتە کنیان هیچ. ئەگەر دە ڕۆژ پێچوو، مانگەك پێچوو، ئۆردی و بارەگای شای تارانێ ئۆردی و بارەگای مەلیکی حیجازێ، لە دەورەی شاری میسرێ گەیشتنە یەك: چۆنی، چاکی!

گۆتی: ئەتوو چۆنی!

گۆتی: ئی کێندەری؟

گۆتی: مەلیکی حیجازم.

گۆتی: ئەتوو کی؟

گۆتی: شای تارانم.

گۆتی: کێواچی؟

وەڵاهی ئەمن کچم بە دیاری ناردبوو بە هەدیە لۆ فەقێ ئەحمەدی لە شاری میسرێ...

مەلیکی حیجازێ گۆتی: بە قورعان دەنا ئەمیش کچێ خۆم ناردییە لۆ فەقێ ئەحمەدی لە شاری میسرێ، ئەو زین و لغاوەی لۆ ناردیمە.

گۆتی: ئەو زین و لغاوە زێڕەشی لۆ من ناردییە.

دە گۆتی: بەو خوایەی ئەمە زاوای هەردووکان ئێك زاوایە. دەبی زاوامان شوان بی گاوان بی، پاشا بی؟

کوڕە گۆتیان: پاشایە، پاشا. دەنا زین و لغاوی زێڕی کا هەنە!

دە گۆتیان: دوو کەسان بنێرنە شاری، خەبەرێ بینن.

دوو کەس چوونە شاری، گۆتیان: کاکە فەقێ ئەحمەد لەو شارەی هەیە؟

گۆتی: بەریٚ، تازە بوویتە پاشا.

ئۆھ گۆتیان: ھەوە.

چوونە دیوارخانیٚ، سەلامیان کرد و سەلامیان لیٚ وەرگرتەوە و گۆتیان: فەقیٚ ئەحمەد!

گۆتی: بەریٚ

گۆتیان: شای تارانیٚ و مەلیکی حیجاز، سبەی نیوڕانیٚ لێرە میوانن.

– سەرچاوم بەخێربێن، بەخێرێن.

گاسی[1] مەلای کرد گۆتی: مامۆستا!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: لە ھەموو شتەکی سەتی سەر بڕە، نەك سەت، بزن سەت، گۆلك سەت... نەکەی، بە قورعان ھەلا ھەلات[2] ئەکەم، مەولوودەکم لۆ کەی، ھەموو شارم لۆ بانگەکەی، مەولوودەکەش، نان خواردنەکەش،[3] لە دەرەوەی شارییە.

گۆتی: سەرچاو.

کوشتنیانەوە و مەولوودەکی کرد، سبەی نیوڕانیٚ چەند خەرکی ئەو شارەی ھەیە، ھەموو دەعوەتی فەقیٚ ئەحمەدی بوون. ھەموو شیویش لە قاپی زێڕ ئەبی.

گۆتیان: کاکە شای تارانیٚ و مەلیکی حیجازی ھاتن، فەقیٚ ئەحمەد سواری وراغی بوو بە پیریان وەچوو لەگەر تاقمەی خۆ، دایانبەزاندن و ھاتن دانیشتن و شیو تێکراو ھەمووی قاپ زێڕە، نان خوراو، فەقیٚ ئەحمەد ھەستا سەر پێیان، گۆتی: خەرکینە ھەر کەس قاپی لۆ خۆی دە باغەریٚ نیٚ و باتەوە.

ھەر بابا بوو قاپیٚ خۆی دە باغەریٚ نا. بەرام مەلیکی حیجازیٚ و شای تارانیٚ شەرمیان کرد، بانگی دوو پیاویٚ خۆیان کرد، گۆتیان: قاپیٚ مەش بەنەوە ھاگاو[4] لیٚ بی ھا!

گۆتیان: باشە جەنابی پاشای.

خورامەکان ئێك و قاپیان لۆ مەلیکی حیجاز و لۆ شای تارانیٚ دە باغەریٚ نا.

گۆتی ئیمە و لەبیر نەچی ئەمە عەیبە دەباغەریٚ نێین.

نان خوراو گۆتیان: کاکە فەقیٚ ئەحمەد!

گۆتی: بەریٚ

1– گاس: گاز، بانگ

2– ھەلا ھەلا: پارچە پارچە

3– مەولوودێکی بەنان و شیو، واتە خواردنی لەگەڵدایە

4– ھاگاو: ئاگاو، ئاگاتان

گۆتیان: دەمانەوێ کچەکانمان ببینین و بگەڕێینەوە.
گۆتی: سەرچاو ئۆ لە قەسرێنە.
شای تارانێ چووە دوو کچێ خۆ، مەلیکی حیجازێش چووە کن کچێ خۆ:
– کچم کوونە، باشن!
وەڵا بابە زۆر باشین و...
گۆتی: مێردەکە و کوە؟
گۆتیان: وەڵا بابە مێردەکەن هیچ نییە.
کو هیچ نییە؟ ئۆ پاشایە و ئەو دەوڵەتە گەورە هەموو ئی وییە و...
وەڵا گۆتیان: بابە هیچ نییە، بەس بە ڕاستی تەواو نییە.
– کو وەیە؟
گۆتی: نا بەخوای.
گۆتی: کچم تەواو نییە قەیناکا، ئەمە دەوبەینەوە، ناونێرینەوە، وەشمەرێن[1] ئەوە پیاو نییە و یان ئەشتەکی وای بەسەر هاتییە، با عالەم فکرێ نەکا و ناوی با بە سووک نەڕوا. بەحس مەکە.
هاتنە خوارێ لە قەسرێ و گۆتیان: کاك فەقێ ئەحمەد ئەجا ئەما ئەگەڕێینەوە، کچەکانیش ئەبەینەوە بەس نایاننێرینەوە، وەڵاهی حەسەب ئەوەی کە عالەم باسەکا، ئەتوو بەڕاستی پیاو نی.
گۆتی: لۆ؟
گۆتی: وەڵا ئەمە کچەکانمان چەند سارە ناردینە، هەر وەکی خۆ کچن.
جا گۆتی: گەوادینە ئەنگۆ لە منو مارە کردییە؟ ئەمنو دیتییە؟
گۆتی: ناوەڵا.
شایەد هەبووینە ئەو ژنانەم ئەوا لەو کابرایەی مارە کرد و بگوێزنەوە؟
گۆتی: ناوەڵا.
– ئەنگۆ بە هەدیە و لۆ منو ناردینە، ئەمن کو دە کچێ نگۆ ژووم،[2] ئەدی نابی لێم مارە کەن.
وەڵاهی گۆتیان: شەرت بی ڕاستەکەی.
– ماموەستا!

1– وەشمەرێن: واش مەڵێن، واش مەڵێن
2– ژووم: بووەژەنم، تێوەژەنم، بکوتم

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: وەرە لێی مارەکە.

لێیان مارە کرد. مامۆستا هات ئەجا هەر چاری لیٚ مارەکردن.

وەلاّ فەقیٚ ئەحمەد شەویٚ چووە کن هەر چاران و شەویٚ گۆتیان: کچم کوە مێردەکە و...؟

وەلاّ گۆتیان: بابە زۆر چاکە.

ئیٚ گۆتیان: باشە موبارەکە.

وەلاّ ئەجا دەست و دمی کاك ئەحمەدیان ماچ کرد و فەقیٚ ئەحمەدیان بەجیٚ هێشت. بووە پاشاو بووە ساحێبی چار ژنان و قەسر و قسوورو...

ئەمیش لەوسەری هاتمەوە هەقایەتم بڕا و تەواو بڕێتەوە.

کاروباری ماریَ ژن بەڕێوابا[1]

جەماعات گویَ لیَ ڕابگرن، درۆپان[2] مەکەن.

دوو برادەر هەبوون، ئەو دوو برادەرە دار فرۆش بوون، دارفرۆشتنیان ئەکرد بە دایمی، ئێکیان ناوی حەمەد بوو، ئێکیان ناوی مەحموود بوو. کاك حەمەد پیرەداکەکی هەبوو مەحموودیش هیچی نەبوو، ئیشی وانە دارفرۆشتن بوو. ئەجا برێین ئەو دارانەیان ئەبردنە جێیەکی وەکی ڕانییَ، هەولێریَ. ئەلمهیم لە گوندی وان ئەو شارە نێزیك بوو، شارەکەش پاشایەکی گەورەی لێبوو، تەقدیریَ خوای ڕۆژەکیَ پاشای شاری، گازی ژنیَ خۆی کرد گۆتی: ژنیَ!

گۆتی: بەریَ!

نەیب و وەزیریش دانیشتینە، قازی دانیشتینە. گۆتی: ژنیَ!

گۆتی: ها

گۆتی: ئەمن ئیشەکم بە تووە!

گۆتی: فەرموو.

گۆتی: کاروباری ماریَ ژن بەڕێوە ئەبا یان پیاو؟

ژنەکە لەبەر خاتری ئەو جەماعەتەی نەیب و وەزیر و گزیران شەرمی کرد لە ڕووی مێردی خۆدا بریَ کاروباری ماریَ ژن بەڕێوابا.

دووەم جاری لیَ پرسی دیسان شەرمی کرد، سێیەم جار کچەکی عەزەبی هەبوو سەری لە پەنجەریَ هینا دەریَ، گۆتی: بابە کاروباری ماریَ ژن بەڕێوابا نەك پیاو!

پاشا بانگی دوو جەللادانی کرد گۆتی: جەللاد!

گۆتی: بەریَ

گۆتی: وەرن بڕۆن ئەو کچەی بەنە دەرەوەی شاری و بیکوژن و جلکیَ بە خوینیشم لۆ بیننەوە.

جەللادەکان دەستی کچەکەیان بەستا و بردیانە دەرەوەی شاری، بەو شەوەی تەقدیریَ خوای، حەمەد و مەحموودیش لە دوو داران بوون گەیبوونە ناو شاری و نەگەیبوونیَ.

ئەو دوو جەللادانەش گۆتیان: شەرتبی ئەمە ئەو کچە جوانەی ناکوژین، ئەووەل کەس بگەینە کیَ ئەو کچەی ئەدەینە وی.

1- ئەم هەقایەتە لەدەمی (ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد سکتانی)یەوە وەرگیراوە.

2- درۆپە: لێرەدا بۆ چرپەچرپ و پستەپست بەکاردێت، واتە هەموو گویَ بگرن و دەنگەدەنگ مەکەن.

تەقدیرێ خوای گەیشتنە حەمەد و مەحموودان، بانگیان کردێ جەللادان، گۆتیان: دارفرۆشینە وەرن!

هەرچی مەحموود بوو، زۆر ترسنۆك بوو، مەحموود هەرات کەری بەجێ هێشتن و هەرات، حەمەدیش گۆتی: باشە ئەوانە خۆ نامکوژن، خۆ دار قاچاغ نینە؟ دارێ مە ئیشکەنە[1]، دەبا بچم داخوا چارێن[2].

گۆتیان: کاکە ئەتوو دارفرۆشی؟

گۆتی: بەرێ

گۆتی: کاکە ئەمری ئیعدامێ لۆ ئەو کچەی دەرچووە، کچێ پاشای شاریشە. ئێستاش ئەمە پێن عەیبە ئەو کچەی بکوژین، کچەکی گەلەك جوان و ڕێك و پێکە، سوندیشم خواردیە ئەووەل کەس بگەینە کێ، ئەمە دەیدەینێ. ئێستاش ئەو کچەی ئەدەینە توو، بەس ئەتوو مەیهینەوە ئەو شارەی.

گۆتی: سەرچاو، دە بینن.

جلکەکەیان لەبەر کچەکەی کردن[3] و بن کراسەکیان دەبەر دا هێشت و ئەجا ئەگەر مریشك بوو چ بوو، ئەو دوو جەللادانە کڕیان و کوشتیانەوە و جلکەکەیان دە خوینەکەی وەردان و لۆ پاشایان بردنەوە و گۆتیان: پاشا کچەکەن کوشت.

حەمەدیش دارەکانی فرۆشتن و، خۆش[4]، کچەکەی سواری کەرەکەی کرد و بە خۆش سواری کەرەکی بوو ڕاست لۆ مارێ.

مەحموود ترسنۆکیش بزر بوو، چۆو مارێ پیرەداکەکیش هەبوو، گۆتی: کوڕم ئۆ بە خۆ بەڕێوە ناچی، ئەو ژنە چییە؟

وەڵا گۆتی: دایە ئەو کچە کچێ پاشای شاریە و دایتیانە من لۆ خۆم هینایتەوە.

کچەکە دابەزی لە کەرێ و گەسکۆکەکی لە مارێ دا و یاتاغەکانی بڕەك داوەشاندن و ئەگەر چیان هەبوو لێی نا و خواردیان.

گۆتی: حەمەد!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ڕاستی ئێرە بە کەلکەمە[5] نایێ، مارێ خۆ ئەبەینە شاری.

1- ئیشکەنە: ئیشکە، وشکە

2- چارێن: چ دەڵێن، چی ئەڵێن؟

3- جلکەکەیان لەبەر کچەکەی کردن: جلکیان لەبەر کچەکەی کردەوە، جلکەکانیان لێ داکەند

4- خۆش: خێرا. خۆشکە: خێراکە.

5- بە کەلکەمە: بە کەڵکی ئێمە، بە مەسڵەحەتی ئێمە

(کچەکە ناوی فاتم بوو) گۆتی: فاتم ئەمن ئیشی شاریم پێ ناکرێ، بەڕاستی بە حەیاتی ئیشی شاریم نەکردییە، ئیشی من بەس دارفرۆشتن بووە، ئێستا ئەمن بچمە شاری چیش[1] بکەم؟

کوڕە گۆتی: خوا کەریمە ئەچینە شاری، شار باشترە.

دە گۆتی: مادەم وەیە سبەینێ داکێ خۆ بنێرە شاری، ئەو پیرە داکەی بنێرە شاری، با بچی دووسەد مەترەکی عاردی لە شارەوانی بکڕیت و لە سەرەخۆی تاپۆ کاو بێتەوە، ئەوجا ئەچین.

ئەجا گۆتی: ئەمە پارەن لە کێ بوو؟

گۆتی: ئەمە پارەن هەیە، پێنج لیرەی وە پیرەژنێ دان.

فاتمێ کچە پاشایە، هەندەك پارەی دەگەرە خۆ هینا بوو، پیرەژن بە سواری کەرێ چووە شاری، دووسەد مەترەکی کڕی و لەسەرە خۆی تاپۆ کرد و هاتەوە، گۆتی: چ بوو؟

گۆتی: کڕیم.

دە گۆتی: با بارکەین.

چیان نەبوو هەندەك جل و جۆریان هەبوو لە کەرێیان نان.

وە دوو کەران کەتن، چوونە شاری و لە نێزیکی عاردەکەی، کەچە غورفە خانییەکیان بە کرێ گرت و چوونە ناوێ.

فاتم گۆتی: حەمەد!

گۆتی: ها

گۆتی: بڕۆ مەلایەکی بینە.

مەلایەکی هینا و فاتمی لە خۆ مارەکرد، لە خۆی مارە کرد و فاتمێ گۆتی: بڕۆ هەندەك خوری و شت و دەرمانێ ڕەنگ و شتی وهام لۆ بکڕە.

گۆتی: لۆ چتە؟

گۆتی: ئیشم پێیە.

فاتم ئەو کورکەی[2] کردە بەن و ڕێستی و مافوورەکی جوانی لێ دروست کرد، لەو سەردەمی مافووری ئەوهە نەبوون، گۆتی: حەمەد!

گۆتی: ها

گۆتی: ئەو مافوورەی بە، بفرۆشە[3]، بەس لە هەزاری کەمتری مەدە.

1- چیش: چ ئیش، چ ئیشێك

2- کورك: کوڵك، خوری چاك نەکراو، خوری نەڕێسراو، موو

3- ئەو مافوورەی بە: ئەو مافوورەی ببە

ئیَ گوّتی: فاتم، ئاخر ئەوە هەزاری ناکا، هەزار لیرە زوّرە و گوّتی: لە هەزاری کەمتری مەدە، زیاتریشی مەدە.

خوایە... مافووری بەسەر ملی خوّ داداو، چووە لای دەلالخانیَ، گەڕا سووڕا: ئەو مافوورە چاکە! ئەو مافوورە باشە!

ئێە... وەلّا هەرستا کابرایەکی دەورەمەند، گوّتی: بەچەندی؟

گوّتی: هەزار

گوّتی: زوّر نییە؟

گوّتی: نەئ، لە هەزاری نە کەمتر نە زیاتر.

گوّتی: ئەوە هەزار.

وەلّا هەزار لیرەی دایێ و حەمەد گەڕاوە خەنی بوو. گوّتی: بەو خوایەی ژنیَ من ئەو مافوورانە دروست کا، ئەما ئەبینیَ.[1]

لە ڕێیی کابرایەکی بانگی ڕاهێشت: نیسحەتەکم هەیە ئەفروّشم، هەرچی بکڕی، ئەمن ئیحتاجم دەیفروّشم ها بە هەزار لیرەی. ئیحتاجم نەبی بە سیَ هەزاریشە. بەس بە هەزار لیرەی دەیدەم.

حەمەدیش چوو گوّتی: نیسحەتەکە چییە؟

– بینە پارەی هەتا پێت بریّم.

حەمەدیش پارەکەی دوڕ دەستی نا هەزار لیرەی مافوریَ.

گوّتی: چییە؟

گوّتی: کاکە ئەگەر دوو شتیان هینایە کنیَ، دوو ژن، دوو سێیارە، دوو شتەکی بی، ئەگەر ئێکی لە ئێکی چاتر بوو. کابرا گوّتی: ئەریَ کیهە چاترە؟ مەریَ ئەو چاکە باشترە، بریَ شەرتی دری خوّتە.

ئەجا گوّتی: ئەوە چییە؟ ئەوە نیسحەتە بە هەزار لیرەی؟

گوّتی: ئەوە نیسحەتە، فروّشتم تازە تەواو.

وەلّا وەبیللا گوّتی: ئەوە نیسحەت نەبوو، پارەکەشم بەلاش ڕوّیی، ئەلعان بچمەوە فاتم چاریَ؟

چوّوە زوّر عێجز بوو.

فاتم گوّتی: ها حەمەد مافوورەکەت نەفروّشت؟

گوّتی: بەرێوەلّا

1– ئەما ئەبینیَ: ئێمە دەبینیَ، ئێمە پێدەگەین، ئێمە دەولّەمەند دەبین.

ئەدی گۆتی: لۆ وەها عێجزی،[1] پارەکەت لێیان دزی، لێت کەتییە؟
ناوەڵا گۆتی؟
- ئەدی؟
وەڵاهی گۆتی: کابرایەکی بانگ ڕادێشت، نیسحەتەکی ئەفرۆشم، ئەمیش چووم لێم کڕی، نیسحەتەکەش چ نەبوو.
گۆتی: نیسحەتەکە چییە؟
گۆتی: وەڵا ئەگەر دوو شتیشیان پێشان دای، ئێکی لە ئێکی چاتر بوو، مەرێ ئەوە لەوەی چاترە، برێ کابرای، شەرتی دری خۆتە.
ئێهـ... وەڵاهی گۆتی: نیسحەتەکی چاکە، ئیشەکی چاکت کردییە، چابوو کڕیت.
حەمەدی گۆتی: بەخوای ئەو نیسحەتە باش بوو، چا نەبوو کڕیم ئۆ فاتمیش وارێ باشە.
سێ چار ڕۆژی پێ چوون، ئەگەر دە ڕۆژ، ئەگەر مانگەك، مافوورەشکەی[2] دروست کرد، گۆتی: حەمەد ئەو مافوورەش ببە، بەس لە دوو هەزاری کەمتری مەدە؟
گۆتی: باشە
ئەوجار زانی ئەفرۆشێ، زانی ئەو مافوورانەش بە قیمەتن، ئەوجا شارەزاش بوو... چۆوە جێی خۆش ڕاوەستا. گۆتی: مافووری چاك، ئەو مافوورە دوو هەزار، کاکە دوو هەزار دەورەیان لێدا، کەمتر زیاتر؟!
گۆتی: دوو هەزارە
ڕاست دوو هەزاریان وێداو گەڕاوە، لە گەڕانەوێ دیسان گەیشتەوە جێی خۆ، کابرای بانگ ڕاهێشت: کی بی نیسحەتەکم لێ بکڕی؟ ئەو نیسحەتە چاکە؟
وەڵا گۆتی: ئەکڕم. فاتمێ جارێ دی زۆر پێ خۆش بوو نیسحەتم کڕی، شەرت بی ئەو نیسحەتەش ئەکڕم. گۆتی: کاکە نیسحەتەکە چییە؟
گۆتی: بینە پارەی؟
دوو هەزارەکەی وێداو...
گۆتی: نیسحەتەکە ئەزانی چییە؟
گۆتی: چییە؟

1- عێجز: عاجز، نیگەران
2- مافوورەشکەی: مافوورێکی کەشی، مافوورێکی دیکەشی، مافوورێکی تریش

گۆتی: ئەگەر خوشکت جوانە، ژنت جوانە، داکت جوانە و مێردی نەمایە، عالەم وەشیگۆ عیزە، دزە، ئەوهایە ئەوهایە! بە کەس بڕوا مەکە، هەتا بە چاوێ خۆ نەبینی! ئەوەش نیسحەت.

جا گۆتی: ئەوە ئەمیش ئەزانم.

کوڕە گۆتی: ئەتوو سوانی[1] نیسحەتەو تەواو.

بە قورعان گۆتی: پارەکەم بەلاش زەرەر کرد، ئەو نیسحەتە هەر نیسحەت نەبوو، دوو هەزار لیرە گەلەك زۆرە.

چۆوە دیسان عاجز بوو، فاتمێ گۆتی: چییەوە دیسان؟

گۆتی: وەلاهی دیسان نیسحەتەکەم کڕییە.

گۆتی: چییە؟

گۆتی: وەلاهی پێیان گۆتم، خوشکت، ژنت جوانە، لە ماریێ سەت کەس وەبرێ عیزە، دزە، بڕوا مەکە هەتا بە چاوێ خۆ نەبینی.

بەخوا گۆتی: نیسحەتی چاکە، چاکت کردییە کڕیتت!

ئێـه. ماوەشکە[2] پێ چوو، مافوورەشکەی دروست کرد. گۆتی: حەمەد ئەو مافوورەی بە سێ هەزاری بدە، نیسحەتان مەکڕە چیدی، ئەگەر پیاو، پیاو بی نیسحەتەکی بەسە. نیسحەتت لۆ چنە، تازە تەواو.

گۆتی: باشە. لێی دا ڕۆیی و عەینی وەکی جاران شارەزا بوو، چوو مافووری فرۆشت و بە سێ هەزاری، لە گەڕانەوێ کابرایەشکە[3] بانگ ڕادێشت جووەکی: کی بی چل ڕۆژی وەگەرە من[4] کەوی، شەو و ڕۆژ وەگەرە من کەوی؟ هەر ڕۆژێ چل لیرەی ئەدەمی.

پارەی چاکە، گۆتی: کاکە ئەمن ئەبی بێم؟

گۆتی: ئا.

دە گۆتی: هەتا ماریێ ئەچمەوە دێم.

گۆتی: چەندت پێ چی؟

گۆتی: بیست دەقە.

گۆتی: زۆرە.

گۆتی: دە دەققە.

1- سوانی: صوانی، چووزانی، چزوانی، چسوانی، چۆن دەزانی؟

2- ماوەشکە: ماوەیەکی کەش، ماوەیەکی تریش، کاتێکی تریش

3- کابرایەشکە: کابرایەکی کەش، کابرایەکی دیکەش

4- وەگەرە من: بەگەڵ من، لەگەڵ من بێ

گۆتی: بڕۆ زوو وەرە.

بەغار لۆ ماریٚ چوو، شەویش بوو گۆتی: فاتم ها سیٚ هەزارەکەی، ئەمنەواڕۆم.[1]

– کیٚ واچی، وەرە کیٚ واچی؟

گۆتی: وەڵاهی ئەمن ئۆ ڕۆم[2] سەفەرەکم لە پێشە، چل ڕۆژم پیٚ چی. شەوو ڕۆژیش چل لیرەم ئەدەنیٚ، ئەچمە کاروانی دەگەر کابرایەکی.

کوڕە گۆتی: مەچوو ناکریٚ، نابی!

گۆتی: وەڵاهی هەر ئەچم.

دە گۆتی: بڕۆ هاگات لە خۆ بی.

لێی دا ڕۆیی، چوو، کابرا ناوی خواجە حەسەن بوو، گۆتی: کاکە ئەتوو ناوت چییە؟

گۆتی: ناوم حەمەدە.

گۆتی: کاک حەمەد فەرموو، با بچینە خانیٚ.

چوونە خانیٚ، گۆتی: حەمەد!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: ئەمن نۆ کەسم دەگەر دانە، ئێکی دوو هێسترن وێنە،[3] ئەتووش ئی دەیەی دوو هێسترت وێنە، دە کەسن بیست هێستر، ئەمیش سواری وراغیمە، دە پێشەنگۆ داڕۆم و سەرقافلە باشیمە، ئەنگۆش لە دوومن ئەڕۆن و دوو هێستری خۆت عایدن و باران بارەکەن و دێخن و ئالیکی ئەدەیە وراغی خۆو ئەڕۆی.

حەمەدیش بە ژیانی خۆی دارفرۆش بووە لە بارلێنانیٚ ئازایە، هەر خۆش دوو باری خۆی بارکردن. باریان کردن و ڕۆیشتن. کەتنە ڕیٚ.

گەیشتنە قۆناغیٚ هێخستیان و هەتا ئەوان بارەکەیان دێخست، حەمەدی سیٚ چار باری دێخستن، چای لێنا لۆ هەمان، نانی لۆ ڕشاندن و نانیەدانیٚ[4] و زۆریان خۆشەویست، گۆتیان: کوڕەکی چاکە و ئۆتی[5] ئەمە بووینە، ئێکەکی ئەوهەن[6] وەدەست نەکەتییە.

1– ئەمنەواڕۆم: ئەمن ئەوە ئەڕۆم، وا ئەمن دەڕۆم.

2– ئۆ ڕۆم: ئەوە ئەڕۆم، ئەوە ڕۆیشتم

3– وێنە: پێنە، پێمانە، پێیە

4– نانیەدانیٚ: نانی دانیٚ، نانی پێدان

5– ئۆتی: ئەوەتەی، لەوەتەی، لەو کاتەوەی

6– ئەوهەن: ئەوهان، ئەوهامان، ئاوامان

وەلحاسلی کەلام سەرو نێشینم، ڕۆیشتن هەتا ئاخیر قۆناغ، ئاخیر قۆناغیش خواجە حەسەن هەموو جارێ زەلامەکی بەو فێرەی دینی،[1] بیرەکیان لە کنە، ئاو نییە، شۆڕیەکاتەوە لۆ ناو ئەو بیرەی، ئاوێی پێ هەرەکێشی و وکی هەریان کێشاوە، تەلەسماتی لێیە، شتەك دێ وە کندەرەکی[2] ئەکەوی و ئەکەویتەوە ناو بیرێ، ئەو زەلامە نایەتەوە دەرێ.

خواجە حەسەنیش پێی زۆر شتەکی ئەوە بوو، ئەو کابرایەی باوێتە ناو بیرێ و نێتەوە دەرێ؟!

گۆتی: حەمەد!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: بەو خوایەی هەموو جارێ ئەمن زەلامەکی بەو فێرەی بە کرێ گرم، هەرەیدەمە ناو ئەو بیرەی و نایەتەوە دەرێ، ئەتوشم لۆ هەندێ هینایە، پیاوەکی هەن چاکیشی، درم نایێ بەو خوایەی هەرتدەمە ناو ئەو بیرەی. ئێستا ئەمن بانگ ڕادێرم ئەتوو جوابێ مەدەوە.

گۆتی: لۆ؟

گۆتی: وەڵاهی هەرچی بینێرمە ناوی، نایەتەوە دەرێ.

ئەجا گۆتی: مادەم بینێرمە ناوێ و نێتەوە دەرێ، با هەر ئەمن نێمەوە دەرێ، فەرقەی چییە، چ ئەمن نێمەوە دەرێ، چ ئەتوو نێیەوە دەرێ، چ ئەوی دی نێتەوە دەرێ، فەرقەی نییە، ئەمنەچم.[3]

کوڕە گۆتی: بیکە ڕاهی خوا!

گۆتی: بەو خوایەی ئەمنەچم.

وەڵا دۆلکەیان هینا و حەمەدیان هەردا ناو دۆلکەی و شۆڕیان کردەوە ناو بیرێ، خواجە حەسەنیش گۆتی: خوا دەزانی ئاوێ حەفت شەو و ڕۆژان هەرەکێشم، هەتتا بزانم ئەو کابرایە لەناو ئەو بیرەی چ لێهاتییە، ئەمن لەسەر ئەو بیرەی ناڕۆم.

ئاویان پێ هەرکێشا هەموو شتیان پڕ کرد، گۆتیان: حەمەد ئاو بەسسە، هەڕوە ناو دۆلکەی هەرتەکێشین.[4]

1- دینی: دەینی، دەهێنێ

2- کندەرەکی: کەندر، ئەو کەند و گردە بچکۆلانەی کە ئاوی ڕووبار و باران بەشێکی بردوون

3- ئەمنەچم: ئەمن دەچم.

4- هەرتەکێشین: هەڵت ئەکێشن، بەزرت ئەکەنەوە.

حەمەد چووە ناو دۆڵکەی هەریانکێشا، شێرەك هات وە کندری کەت و حەمەد کەتۆوە خوارێ، حەمەد نەکەتە جێی ئاوێ، کەتە خوارتر، وەعاردی کەت، دری لەخۆ بۆوە،[1] تەقریبەن سعاتەکێ بێ هۆش بوو. پاش سعاتەکەی وەخۆ هاتەوە، تەماشای کرد دێوەکی لەسەر سەری ڕاوەستایە، بە شێری ڕووتی. کچەکیشی بەرامبەر دانیشتیە لەسەر تەختەکی جوانی وەهە نییە، عەوزەکیشی[2] لێیە ئاوەکی پیسی تێدایە، بۆقەکی پیس لەسەر ئەو ئاوەی مەلەی ئەکا.

دێوێ گۆتی: حەمەد ئەو کچە جوانترە یان ئەو بۆقە؟

حەمەدی نیسحەتی وەبیر نەما بوو، دەمەکی ڕاوەستا؟!

گۆتی: پێم بڕێ کیهە جوانترە؟

حەمەدی خۆو بەخت گۆتی: شەرتی دری خۆتە.

ئەوی وەگۆ، دێو لە خەفەتان ڕاقەناو[3] کچەکە لەسەر تەختی هەستا پێیان.[4]

کوڕە گۆتی: حەمەد شێرەکەی لێوەگرە لێی دە.

حەمەدی شێر لە دەستی دێوی دەرینا و دوو سێ شێری لەسەری دان، سەری لێکردەوە، کچەکە لە تەختی هاتە خوارێ، حەمەدی ماچ کرد، گۆتی: بە قوربان ئەنگۆ لە کێ پێیا بوون، هەرچی هاتبیتە ناو ئەو بیرەی، ئەو دێوەی لێی پرسیبی گۆتیتی ئەو کچە جوانترە یان ئەو بۆقە؟ گۆتبیتی ئەو کچە. دێوە شێرەکی لەسەریەداو سەری لێئەکردەوە، ئەتوو کوت زانی بڕێی شەرتی دری خۆتە؟

گۆتی: وەڵا نیسحەتەکم بە دووهەزار لیرەی کڕی بوو، بە هەزار لیرەی بوو، ئەوم وەبیر نەما بوو، خۆو بەختم وەگۆ.

گۆتی: حەمەد بەو خوایەی ئەمن قابیلی تومە، بەس ئەو بۆقەی ئەبینی ئەوە ئامۆزاشمە و دەزگیرانیشمە، دەنا ئەمن مێردم ئیللا بە تووە کرد بە کەسم ناکرد، بەس چارە نییە، ئەوە ئامۆزامە دەزگیرانیشیتم، حەفت سارە ئەمەی هینایتە ئێرە، برایەکیشی هەیە دێوی سۆر، لە چیای ڕەشە، سیحربازە ئەو بەوی کردیتە بۆق،[5] ئەو

1– دری لەخۆ بۆوە: دڵی لەخۆ بۆوە، بوورایەوە، لە هۆش خۆی چوو

2– عەوز: حەوز، حەوزی ئاو

3– ڕاقەنا: ڕاچڵەکا، شڵەژا

4– هەستا پێیان: هەستایە سەر پێیان، هەستاسەر پێیەکانی

5– ئەو بەوی کردیتە بۆق: ئەو (دێوە کوژراوەکە) بە وی (بە دێوی سوور) کردیتە بۆق (دەزگیرانەکەمی کردووە بە بۆق)... واتە: دێوی کوژراو بە دێوی سوور ئامۆزاکەی منی کردووە بە بۆق.

سیحربازە. ئێستاش هەتا دێوی سۆر نەکوژرێ، ئامۆزای من نابیتەوە زەلامی جاران، دەمەوێ بە خوشکی خۆم قبول کەی.

گۆتی: خوشکێ منی، چ لە گۆڕێ نییە.

گۆتی: ئەتوو چی ئەدی، کو هاتییە ئێرە؟

نەیگۆ ئەمن کاروانچییمە و بە کرێ هاتیمە، گۆتی: ئەمن سەرقافلە باشیمە، قافلەم وێیە.

ئەدی گۆتی: مادەم قافلەت وێیە، کو بە خۆ هاتی ئاوێ بەی؟

ئیدی گۆتی: کەس نەوێرا بێتە خوارێ، ئەمن بە خۆ هاتم.

دە گۆتی: ئەگەر ڕاستە بڕۆ بانگیان کە، بێرەدا هەڕوو جێی ئاوێ، بانگیان کە داخوا لەوێ ماینە؟!

حەمەد چۆوە سەرێ بە قاردماندا بانگی کرد خواجە حەسەن! هۆ خواجە حەسەن!

گۆتی: حەمەد مای؟

گۆتی: ئا. کندران دابێرن[1] مایمە.

کچەکە گۆتی: حەمەد!

گۆتی: ها

گۆتی: دێوی هەندی هەنار هینایە، دوو فەردانیان لۆ دە کندران بێخە، با لۆ خۆ لە سەرێ بخۆن. دوو فەردە هەناریان تێهێخستن، دە کندران هەریانکێشا.

خواجە حەسەنی گۆتی: حەمەد ئەمە هەنار ناوێن، خۆ دە کندران بێخە، ئەمە ئەتوو هەرەکێشینەوە، هەنارت لۆ چنە، مارویران وەرۆوە[2] سەرێ.

کچەکەی گۆتی: حەمەد!

گۆتی: ها

گۆتی: سێ هەنارانیشت ئەدەمێ، بەس لە کن خەرکی مەخۆ بە تەنیایان بخۆ.

سێ هەناری هینان لەناو پەڕۆیەکی نان و وە حەمەدی دانەوە و حەمەدیش دە پشتێندێ خۆی قەیم کردن.

گۆتی: حەمەد ئەو شارەی ئەلعان ئەنگۆ ئەچنێ، بابی من پاشای ئەو شارەیە، قاقەزەکت لۆ نووسم، وێیەدەم،[3] وێیدە و ئەتوو حاقی هیچت نەبی.

گۆتی: زۆر باشە.

1- دابێرن: هەڵدەنەخوارەوە، شۆڕبکەنەوە

2- وەرۆوە: وەرەوە

3- وێیەدەم: وێت ئەدەم، پێت دەدەم، دەتدەمێ

قاقەزەکەی نووسی (بابە گیان ئەمن لە فران بیری، کاکەحمەد ئەگەر نەهاتبا بەڕاستی کەس ئەمن نادیتەوە، ئەو کاکەحمەدە دێوی کوشتییە و ئەمنی لە دەست دێوی ڕزگار کردییە و بچن لە چیای ڕەش دێوی سۆر بکوژن و ئامۆزایەکەم بوویتە بۆق، هەڕوون هەریکێشنەوە.)

حەمەدی قاقەزەکەی دە بەریێ نا[1] و سێ هەنارەکەشی لەناو پەڕۆی لە پشتێ خۆ بەستن و دوعابوونی لە کچەکەی خواست و خۆی دە کندرەکان هێخست و هەریانکێشاوە لە سەرێ خواجە حەسەن و ئەو هەموو کاروانچییانە دەستیان بە هەرپەڕینێ کرد لە شاییێ[2] حەمەدی، حەمەد هاتەوە.

خواجە حەسەنی هات گۆتی: حەمەد چت دیت؟ چت نەدیت؟ ماروێران کوڕە هەر جارەی ئەمن هاتبم زەلامەك چوویتە ناو ئێرە، نایەتەوە دەرێ، ئەتوو کو هاتیەوە دەرێ؟

گۆتی: هیچی لێ نەبوو کندر پسا، ئەنگۆ ئەمن و هەرنەکێشاوە.

گۆتی: موشکیلە نییە حەمەد مادەم هاتیەوە دەرێ. دەبی ئەتوو سواری ئەسپی بی، ئەمن بە پێیان ئەڕۆم.

حەمەدیش گۆ: خواجە حەسەن کو دەبی ئەتوو بە پێیان بڕۆی؟ سواری ئەسپی من بە و بڕۆ شاری و بڕۆ خانێ و برێ خانچی،[3] خواجە حەسەن هات خانێ چۆل کە و خاوێن کەوە...

حەمەد فێرە سواری وراغییە، خۆی هەردا سەر خانێ زینی و لێیخوڕی، ئەوان هەتا باریان بارکردن و وەخۆ کەتن، حەمەد ئاوزەنگەکی لێ دا و گەیشتە شاری، تاقیبێ خانێی کرد، چووە خانێ و خانچی گۆتی: کاکە!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەدی خواجە حەسەن؟

وەڵا گۆتی: خواجە حەسەن لە دوایێ منە و دە پێشدا هاتیمە، خواجە حەسەنی گۆتی: خانێ خاوێن کەوە و ئەوا گەیشتینێ.

گۆتی: زۆر باشە. ئەوەش وراغی خواجە حەسەنییە و کاو ئالیکێ بدێ.

گۆتی: باشە.

وەڵا ئیدی حەمەدی گۆتی: خانچی!

گۆتی: بەرێ

1- دە بەریێ نا: دە بەرکی نا، لە گیرفان (باخەڵ)ی خست.

2- لە شاییێ: لە خۆشیێ

3- خانچی: ئەو کەسەی کاروباری خان بەڕێوە دەبات

گۆتی: غورفەکیش بدە من بە تەنێ.

فەرموو گۆتی: ئەوە کلیل و بڕۆ ئەو غورفەی.

حەمەد چوو دەرکەی کردەوە و چۆ ژۆرێ گۆتی: دەبا هەنارەکی بخۆم لە ژۆرێ کەسی لێ نییە، ئەو کچە گۆتی ئەو هەنارانە لەکن کەس مەخۆ. چەقوو و مەقوو نەبوو، هەنارەکەی دا بەر دانی، نەشکا، هەنارەکەی لە عاردی دا شکا، پێنج شەش دنك لە هەنارەکەی بەربوونەوە، دنکەکی هاویشتە زاری ڕەق بوو، گۆتی: وەڵا ئۆ هەنار نینە، دەبی چ بن؟! بەس هەنارەکە وەك گلۆپی شۆقیان ئەدا.

وەڵا پێنج شەش دینکەکەی هەر دانە بەرێ و هەنارەکە دووکەرتکەکەشی پێك وەنا دەگەر دوو هەنارەکانیێ دی، لە دەلاقەکی دانان و گۆتی: ئەوە هەنار نینە، لێی دا ڕۆیی.

ڕۆیی، گۆتی: خانچی!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: هەتا کاروان دێ پیاسەکی بازاڕیەکەم.

گۆتی: بڕۆ.

چووە بازاڕی، دەستووری ئەو شارەش نەبوو، حوکمەتەشکە[1] بوو، لە جێیەشکە ڕاهاتبوو، قات و لیباسەکەشی وەکی ئەو حوکمەتەی نەبوو، خەرك بەس تەماشایان ئەکرد لەناو شاری، کارەك و گۆری[2] هەتا ئێرە، پێدا ڕۆییە خوارێ وشت![3]

وەڵا ڕۆیی تەماشای کرد دووکانەك هەبوو ئارایەکی[4] لەسەر بوو مافوورەکیش لەسەر جادەی ڕاهێخسترابوو، سەری مافوورەکەش چوو بووە ناو دوکانەکەی. خەرك بەسەر ئەو مافوورەی دا ئەڕۆیی، بە پێی بە قوڕ و بە پێی بە ڕیخ و حەمەدیش ڕاست چووە دوکانەکەی. وەکی چوو، عاجیەك لە دوکانێ دانیشتبوو، مێزەکی لەپێش بوو، قاپەك لەسەر مێزەکەی بوو، خاولییەکیان پێدا دابوو، دوکانەکە هیچی تێدا نەبوو، گۆتی: مام حاجی!

گۆتی: بەرێ

1- حوکمەتەشکە: حوکمەتێکی کەش بوو، حکوومەتێکی تر بوو.

2- کارەك و گۆری: کارەك لە پیستی گا دروست دەکرا، جۆرێکی تریش هەبوو لە ئاوریشم دروست دەکرا پێی دەگوترا کارەکی ڕشتی، شێوەی پێڵاوی هەبوو، گۆرییەی چۆکانیشی لەسەر دەبەر دەکرا، ئەگەر گۆرییەکە ژێرەوەی نەبووبا پێی دەگوترا (ساق)

3- هەقایەتبێژ ئەم دەربڕینە وەك فیکەیەك بەکاردێنێ، ئاماژەیە بۆ خێرایی ڕۆیشتنی کەسەکە.

4- ئارا: ئاڵا، لە خۆشناوەتیدا، لە وشەی ئاڵا و هەندێ وشەی هاوشێوەیدا، دەنگی (ڵ) گۆ ناکرێت و دەنگێك لەنێوان دەنگی (ڕ) و دەنگی (ل) دا گۆ دەکرێت، کە زیاتر لە دەنگی (ڕ)ەوە نزیکە.

گۆتی: ئەتوو حاجی، یان تاجی؟

گۆتی: لۆ بابم؟

گۆتی: ئەو مافوورەت لۆ لە دەریێ ڕاهێخستییە، هەی خوا بتگری؟! سەت کەس ئەوا بە پێییێ بە قوڕ ئەوا بەسەر دا ڕوا. کەس کەس چ دەورەمەندان لە دنیایێ ئەو مافوورە نییە، ئەتوو لۆ لە دەرێت ڕاهێخستییە؟

گۆتی: کوڕم ئەتوو ئارایێ نابینی لەسەر دوکانێم هەردایە، ئۆ ئارای لۆرتایەتییێیە،[1] ئەمن لۆرتی ئەو شارەیمە.

گۆتی: ئەتوو بە چ لۆرتی؟

خاولەکەی لابرد، سێ چار دنك دەنا و قاپەکی دا بوون، لەوی لەناو هەنارێی دەرینااینە، گۆتی: کوڕم ئەوانە بینی؟

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەوە دنکەك لەوانە، ئەو شارەی پێ ئەکڕێ و پێ ئەفرۆشرێ.

حەمەدیش ئۆ وێینی[2] لەناو هەنارێ، دەستی دەبەریێ ڕاکرد و سێ چار دنکەکەی دەرینان و لۆ مام عاجی هەردانە ناو قاپی.

گۆتی: مام عاجی ئەوە چنە؟ ئەمن بیست بارم لەوانە هەیە، کەس هەر ناشکڕی.

مام عاجی دەستی بە لەرزینێ کرد، گۆتی: کاکۆ ئەو دینکانە هەگرەوە.

گۆتی: ناموێن.

مام عاجی دەستی بە لەرزینێ کرد، گۆتی: کاکۆ ئەو دینکانە هەگرەوە.

گۆتی: ناموێن، لۆ خۆت بن. ڕاستیش[3] ڕۆیی حەمەد، حاجی بەجێ هێشت.

عاجی گۆتی: خوا دەزانی ئەمن لۆرتم، بوومە لۆرت، خۆ پێنج شەش دنکی هەر بەلاش دامێ، ڕۆیشتیش.

عاجی چوو مافوورەکی خڕ کردۆوە و هینایەوە دوکانێ، چوو بایێ پێنج شەش هەزار لیرەی کوتار کڕی، دەستی بە کڕین و فرۆشتنێ جاران کردەوە، گۆتی: خوا دەزانی ئەمن لۆرتم.

جا حەمەد گۆتی: با بچمە مارێ پاشای، قاقەزەکەش لۆ پاشای بەم.

حەمەد ڕۆیی، تەماشای کرد حەڕەس و مەڕەس دیار بوون، دیار بوو قەسرەکی گەورە بوو، مارێ پاشای بوو. گەیشتە حەڕەس و مەڕەسان، حەڕەسان دەنگیان دا: کێی زەلام؟

1- لۆرتایەتییێیە: لۆرتایەتییە، هی دەوڵەمەندییە، نیشانەی دەوڵەمەندیمە.

2- ئۆ وێینی: ئەوە پێینی، ئەوە پێیەتی.

3- ڕاست: ڕێك، یەکسەر

گۆتی: ئەمنم.

– فەرموو کێواچی؟[1]

گۆتی: ئەچمە کن پاشای.

گۆتی: لۆ؟

گۆتی: ئیشم هەیە.

– ئاخر ڕاوەستە بزانین پاشا نووستییە، دانیشتییە!

گۆتی: کاکە ئیشم هەیە.

ڕایان گرت و ناڕۆم، ئەڕۆم، ناڕۆم!

گۆتی: بەخوای هەرەچم.

لەو غڕبە غڕبەی پاشا هاتە دەرێ، گۆتی: ئۆ چییەوە؟

گۆتیان: پاشا! ئەو پیاوە ڕاناوەستی، ئەرێ ئیللا ئەچمە کن پاشای.

گۆتی: لێیگەڕێن با بێ.

وەڵا حەمەد چوو لە پاشای وەپشت کەت، لەسەری ژۆرێ دانیشت و لاقی لەسەر لاقی دانان.

پاشا گۆتی: وەڵا وەبیللاهی ئۆ ئەرێی شێتە! چییەوە؟ گۆتی: کاکە ئەتوو چی؟

گۆتی: وەڵا ئەمن سەرقافلە باشیمە، هەندەك کوتاڵ و موتالم هەیە، هینایتمە ئەو شارەی، قاقەزەکیشم لۆ توو هینایە.

قاقەزەکەی وێدا و پاشای خویندیەوە، گۆتی: ئەتوو کچێ منت دیتییە؟

گۆتی: ئەرێوەڵاهی لەناو بیرێیە، ئەمن دێوەکەشم کوشت.

حەمەدی ماچ کرد گۆتی: بەقوربان، حەفت دەگە سارە[2]، ئەمن لە کچێ نۆڕم، کوت دیتەوە؟

– دیتیتمۆوە[3].

گۆتی: ئەدی ئەکا[4] کاروان و قافلە و مافلەت؟

گۆتی: وەڵا لە ڕێیێنە، هێشتا نەگەیشتتە شاری.

پاشای گازی سریە عەسکەرەکی کرد گۆتی: وەرن!

– چییە!

1– کێواچی: کێوە دەچی، بۆ کوێ دەچی؟

2– حەفت دەگە سارە: حەوت دانە ساڵە، حەوت ساڵە

3– دیتیتمۆوە: دیتوومەتەوە، دۆزیومەتەوە.

4– ئەکا: ئەکوانێ، کوا، دەی کوا؟

گۆتی: وەرن کاروانەك دێتە ناو شاری، هەڕوون لە ڕێیێ لەپێش کاروانی ڕاوەستن، مارەکەی هەمووی بکەنە خێرێ مەولوودێ پێغەمبەری کچ و برازایێ من.

خواجە حەسەنیش برای ئەو کاك حەمەدەیە بیهێننە ئێرە و هێسترەکانیش ببەنە خانێ، کاو و ئالیکانی بدەنێ، نەفەرەکانیش بەنە خانێ.

سریە عەسکەرەك چوو لەسەر ڕێیێ کاروانی ڕاوەستا، کاروان گەیشتێ و لێیان ڕاکێشا: نەبزوون، نەڕۆن کێنە؟

بەقورعان خواجە حەسەنی گۆتی: هەبی و نەبی ئەوە موخبیریێ[1] حەسەنییە، بە حەیاتی خۆی ئەمن نەگیرایمە.

یەڵلا گۆتی: کاکە، کیهە خواجە حەسەنە؟

گۆتی: ئەمنم.

گۆتی: فەرموو پێشم کەنەوە.

گۆتی: کاکە ئەمن چ نەکردییە و مارە و کوتارە و هینایتم.

گۆتی: یەڵلا وەپێش کەوە، پاشا ئیشی پێتە برام.

ئێـﮪ... مارەکـەش دوو باریـان لـەو کۆرانـەی دێخسـتن، بـانگی عالـەمێیان ئـەکرد وێیانەگۆ، لۆ خۆ بەن. دوو باریان لەو کۆرانێ دی دێخستن. عالەم لۆ خۆیان ئەبرد، خواجە حەسەنیش واگۆ کاکە ئەو مارەی لۆ وەلێکەن، کاکە پارەم پێدایە؟!

- پارێ چ بابە؟ ئەمرێ پاشایە هەمووی کرایتە خێر.

ئەو وراغانەیان هەموو بردە خانێ و خواجە حەسەنیان وەپێشەخۆ داو بردیانە کن پاشای و خواجە حەسەنی تەماشای کرد، حەمەد لەسەرەوە ئۆ دانیشتیە و لاقی لەسەر لاقییە.

گۆتی: نەمگۆ موخبیری لێ کردیمە، خوا بکام ئیعدامیش نەکرێم، بەو خوایەی ئەو سەگبابە ئیشەکی خەرابی کرد.

حەمەد هەرستا پێیان لەبەر خواجە حەسەنی، حەمەدی گۆتی: جەنابی پاشای!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: براگەورەم خواجە حەسەن.

گۆتی: فەرموو خواجە حەسەن.

خواجە حەسـەنی لـە مەعبـەینی خـۆو حەمـەدی دانـا پاشـای، جغارەکیـان وێـدا و خواجەحەسنی سەر دە بنی گوێی حەمەدی نا و گۆتی: حەمەد!

1- موخبیر: هەواڵگر، جاسووس

گۆتی: ها

گۆتی: مارەکەی منیان هەموو کردە خێر، هەموویان تەوزیع کرد، هەر عالەم تێ ڕوودات[1] و دەیانبرد.

گۆتی: دوایێ پارەکەت ئەدەمێ، فرۆشتیتم.

– نایانەفرۆشت[2] نا، هەر بابایە فەردەکی پڕە دایێ و هەردات.

گۆتی: نا دوایێ پارەکەی وەرەگری، خەمت نەبی.

کاکە سەرو نێشینم، پاشا تاجی لەسەر سەری خۆ لابرد و لەسەر سەری حەمەدی دانا: حەمەد!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: هەتا دێمەوە لەو سەفەری ئەتوو لێرە پاشا بە.

گۆتی: بەرێ

پاشا دە پازدە بیست سوارەکی وەگەرەخۆ دا و لێی دا ڕۆیی لۆ دوو دێوی سۆر، دێوی سۆر بکوژی.

خواجە حەسەنی گۆتی: حەمەد ئەوە پاشا ڕۆیی، ماری من چ لێهات؟

گۆتی: خواجە حەسەن دوایێ شتەکەت لۆ وەرەگرم.

ئێە... حەمەد گۆتی: باشە ئەمن لێرەمە، ژنم بەجێ هێشتییە، لە شاری خۆ دە کەچە خانیدا، ئەمن وەمگۆتە فاتمێ خێزانێ خۆ، ئەمن چل ڕۆژم پێ چی، ئێستاش لەوانەیە ئەمن چار پێنج مانگم پێ بچن، وەچاکە ئەمن کاغەزەکی لۆ ژنێ خۆ بنێرم، ئەو دوو سێ هەنارانەشی لۆ بنێرمەوە.

چوو لە بازاڕی سندووقەکیان لۆ دروست کرد، هەر سێ هەنارەکەی هەردانە ناوێ، کاغەزەکیشی نووسی هەریدا ناو سندووقەکی و گارەیداو[3] لەسەر سندوقەکەی نووسی و ڕەقەم و شتی خانی خۆی لێداو هاویشتیانە بەرید و سندوق ڕۆیی...

فاتمێش هەندی مافوور دروست کردبوون، دووسەد مەترە عاردەکەی کردبووە قەسرەکی خۆش، لە کاولە خانی باری کرد، ئەو سندوقەش ڕۆیی لۆ شاری وان، ڕەقەمێ خانی لێیە، ڕەقەمی ئەو کەچە خانییەی لێیە، کە چوون دە دەوروپشتی خانی گەڕا؟! ئەو خانییە کەسی لێ نییە. فاتم لەسەر قەسرێ تەماشا کرد، گۆتی: کاکی شورتە ئەوە چییە ئەوە؟

1– تێ ڕوودات: تێی ڕۆ دێ، پەلاماری دەدات، لێی هەڵدەگری، دەیبات.

2– نایانەفرۆشت: نەیان دەفرۆشت.

3– گارەیدا: گاڵەیدا، دایخست.

وەڵا گۆتی: خوشکە ئەو قاقەزە و ئەو سندوقە هاتییە، بەرا ئەو خانییەی کەس تێدا نییە.

گۆتی: بینە ئی مەیە.[1]

سندووقەکەی وە فاتمێ داوە و فاتم سندوقەکەی شکاند، تەماشای کرد سێ هەناری تێدانە، هەر دنکەکی لەو هەنارانە ئەو شارەی پێ ئەکڕێ و پێ ئەفرۆشرێ.

پەککو! گۆتی: مێردی من بە کاغەز ئۆندەی بنێریتەوە، ئەدی بەخۆ بێتەوە دەبی چەندی بینیتەوە؟! ئەوە دەبی گەیشتبیتە کێندەرێ[2] ئەو مارویێرانە؟

وەڵا سەد لیرەی دا شورتەی، شورتەکەی گۆتی: خوشکم ئۆ چییە وە؟

گۆتی: ئەوە لۆ خۆت هەدیە.

گۆتی: خوشکە ئەمن سارەکیشم معاش ئۆندە نییە، دوو سارانیش!

گۆتی: ئۆ لۆ خۆت، ئەگەر قاقەزەکیش هات بینێرە کاکە.

گۆتی: یاڕەببی هەموو ڕۆژێت قاقەزەك لۆ بێ، ڕاست دینمە ئێرە.

فاتم تازە بۆیێ.

***

بێینە سەر حیسابی مەحموودی.

وەختی خۆی مەحموود دەگەری دارفرۆش بوو. مەحموود ترسنۆك چۆوە گوندی خۆ، پرسی لە خەرکی، ئەرێ حەمەد، برادەری من بوو، دەگەرە من دارفرۆش بوو، چی لێهات؟

کوڕە بابە گۆتیان: ژنی هینا چووە شاری.

– کێندەرێ؟

گۆتیان: چووە شاری.

بەدووی داهات، پرسیار، بگەڕێ، سۆراغ، وەڵا کابرایەکی گۆتی: کاکە هاتە ئێرە. بەرا حەمەد بزر بوو، ژنەکەشی ئەوەتە قەسرەکی دروست کردییە، لەناو قەسرێیە، ژنەکی جوانە و ژنی ئەوهە نینە. بەس حەمەد لەمێژە بزر بووە.

مەحموود ترسنۆکیش تەماشای کرد، پیرەژنەك لە قەسرێ داتە دەرێ، مەحموود چووە بەرایێ پیرەژنێ، گۆتی: پیرەداك ئۆ لە کێ بووی؟

1– ئی مەیە: هی ئێمەیە، هی مەیە

2– کێندەرێ: کوێندەرێ، چ شوێنێك؟

گۆتی: وەڵا ئۆ لەکن فاتمیٚ بووم، ژنەکی گەلەك چاکە، ڕۆژیٚ لۆ خۆ نانیەخۆم و ئەشتەکیشم ئەداتیٚ.

وەڵاهی گۆتی: پیرەژن ئۆ براژنیٚ منە، براشم بزر بووە، کاغەزەکت وێدەم، وێیدە داخوا مێردم پیٚ ناکاتەوە؟!

پیرەژنیش گۆتی: چقەیدییە،[1] بنووسە لۆت وێدەم.

وەڵا مەحموودی کاغەزەك نووسی: فاتمە خان ئەتوو براژنیٚ منی، برام بزر بووە، ئەگەر مێردم پیٚ بکەیوە، دێمەوە سەر ماریٚ.

پیرەژنیٚ کاغەز برد، فاتمیٚ گۆتی: ها پیرەژن لۆ گەڕایوە؟

وەڵا گۆتی: ڕۆرە ئەو کاغەزۆکەم هینایە.

فاتمیٚ گۆتی: لەوانەیە ئەو کاغەزەش هەر حەمەدی ناردبی.

دە گۆتی: وێم دە.

فاتم کاغەزی ئەخوینتۆ، پیاح!

گۆتی: پیرەژنیٚ هەردەنە خواریٚ لە قادرمیٚ.

پیرەژنیان لە هەموو قادرمان هەردا خواریٚ... زەمانی خۆش،[2] قاپ قاپیٚ[3] دار هەبوون، پیرەژنێش قاپ قاپەك لیٚ بەجیٚ ما، وەکی هەریاندا خواریٚ، ئێکی وێما،[4] دە پاشە خۆی گرت قاپ قاپەك، مەحموود ترسنۆکیش ئەوا ئینتزاریەکا، داخوا چ خەبەرکی لۆ دیٚ؟

مەحموودی غاردا بەرایێ گۆتی: پیرەداك! شێری، یان ڕیوی؟

گۆتی: ڕۆرە ڕاوەستە شێرم، لێی وەنێزیك کەت، هەتا قاپ قاپە ئەگری لە نیو چاوانیٚ مەحموود ترسنۆکی دا. گۆتی: سەگباب، قاحپەبابی سەگباب، ئۆ کو مێردی بە تووە کا، هەی گەواد، نانی منیشت بڕی. هەی سەگی سەگباب.

مەحموود ترسنۆکیش گۆتی: شەرت بی مادەم وەی کرد، دەبی شەیتانییەکی لە مەعبەینیٚ بکەم، مێردی بێتەوە دەبی ئیللا بە کوشتنی بدەم.

چووە دەرێی شاری، ئینتیزاری ئەوەی ئەکا حەمەد بێتەوە، شەیتانییەکی لە مەعبەینی حەمەدی و ئەو ژنەی بکا. مەحموود ترسنۆکیش بووە حەرەس لەسەر ڕێیێ حەمەدی.

1- چقەیدییە: قەیچییەکا، قەیناکا

2- زەمانی خۆش: زەمانی خۆیش، جاران

3- قاپ قاپ: پێڵاوی لە داردروستکراو

4- وێما: بەجێما

ئەوجا بچینەوە کن حەمەدی.

پاشـا چـوو دێـوی سـۆریان کوشـت، چـوون لـەناو بـیرێ کچـەکە و برازایەکـەی هەرکێشانەوە و هینانیانەوە و بووە دۆر و زوڕنا و کوتانەك لە شاری، لە شاییا ئەو کچەی کە دیتیتیانەوە.

خواجە حەسـەنیش هـەر واگۆ: حەمـەد کاکی خۆم ئەمن چیشم بەو حارەی دایە، ئەمن مارم هەموو چوو.[1]

کـوڕە گـۆتی: دە ڕاوەسـتە مـارت خـەرا نـەبی، ئـەمن پارەکـەت هـەمووەدەمێ[2] بـە زیادەوە.

کچە پاشایان گواستەوە لۆ کابرای و لۆ ئامۆزای خۆ، شایی خەلاس بوو، داوەت خەلاس بوو، پاشا هاتەوە، جا تانجی[3] لە حەمەدی ستاندەوە و لە سەری خۆی داناوە و گۆتی: کاك حەمەد، ئێستا ئەمن ئەو شتەی لەتوەزانم، ئەمە سێ براینە وەکی یەك.

پاشا هەرستا مارێ خۆی هەرچی هـەیبوو، کردیە پارە. خواجە حەسـەنی بیست بارە زێڕ وەبەرکەت.

گۆتی: خواجە حەسەن بیست بار بەسە؟

کوڕە گۆتی: ماری من بابێ نیو باریش نا بوو، بیست بار!؟

گۆتی: بیست بارە زێڕە.

بیست بارە زێڕی بار کرد خواجە حەسەنی، گۆتیان: ئەتوو خواحافیزت بی.

خواجە حەسـەن ڕۆیـی، حەمـەدیش بیسـت بـاری وەبەرکـەت. بیسـت هێسـتریان لۆ هینا، بیست باریان لۆ بارکرد، ئەسپەکی چاکی وە حەمەدی دا گۆتی: ئەتوو سوار بە، دە کەسیشـی وێـدان گـۆتی: مـارێ خـۆ بگەینـە وێ و ئـەو دە کەسـانەش بنێـرەوە بـە وراغەوە و خواحافیزت بی.

دەست و دمی پاشای ماچ کرد و حەمـەد سواری ئەسپی بوو، کەتە پێش قافلـەی، هـاتن، هـاتن هـەتا نێزیکی شـاری، نێزیـك بـوو حەمـەد، گـۆتی: وەڵاهـی ئێسـتا ئـەمن (نەیزانی ژنێی قەسر دروست کردییە، لەکنی وەبوو هەر دە کۆریتەکەی دانە) گۆتی: ئێستا ئـەمن ئـەو مـارەی، ئـەو بیسـت بـارە زێڕەی بەمـەوە ئـەو کەچە خانییـەی، جێـی پێنج بارانیش نابی، دیسان ئەوانە بەمە مارێ خۆ، ئەچن لۆیەگێڕنەوە، ئەرێن پاشا

1- چوو: ڕۆیشت، لەدەستچوو

2- هەمووەدەمێ: هەمووت ئەدەمێ، هەموویت دەدەمێ.

3- تانج: تاج

حەمەدی خۆ هیچی نەبوو خانیشی نەبوو... وە چاکە دە پێشدا ئەمن بڕۆم، بچم دوو هۆدە خانیان بە کرێ ئەگرم، ئەو بیست بارە زێڕەی ئەبەمە ناوێ، ئەوانەش لە بازاڕی نانیان لۆکڕم، ئێکی سەت لیرەکیان ئەدەمێ و ڕەوانیان ئەکەمەوە، دوایێ وەکی خانیەکەم دروست کرد ماری خۆ ئەبەمەوە ناو خانی.

گۆتی: ئەرێ جەماعەت!

گۆتیان: بەرێ

گۆتی: ئەمن دە پێشدا ڕۆم، ئەنگۆ سەبر سەبرە وەرن، دوایێ دەوهێمەوە بەرایێ.[1]

گۆتیان: زۆر چاکە.

حەمەد ئاوزەنگەکی لێدا، ڕۆیی لۆ ناو شاری، دوو غورفە خانی بە کرێ گرتن و گەڕاوە بەرایێ.

گەڕاوە، ئەجا دە پێشیاندا سەبر سەبرە ئەڕۆیی، گەیشتنە ناو شاری و نەگەنە ناو شاری، مەحموود ڕاوەستا. چاوی وە مەحموودی کەت حەمەدی، برادەری قەدیمە برادەرێ خۆشەویست بوون، پێکەوە دار فرۆش بوون. حەمەد لە وراغی هاتە خوارێ و ئامێزی لە مەحموودی دا، کوڕە گۆتی: مەحموود ئۆ لە کێ بووی؟

کوڕە گۆتی: مارت کۆر نەبیتەوە نزانم، ئەدی ئەتوو ئۆ چت کردییە؟ ئەو بیست بارە هەموو زێڕە؟

ئێ گۆتی: بارەکی ببە، خانییەکی پێ بکە، ژنەکی پێ بینە.

گۆتی: برام ئەمن زێڕ لۆ چییە، لە تاوا توو ئەمن مردیمە؟! ئۆتی ئەتوو ڕۆیشتی، ژنەکەت قەسرەك دروست کردییە، ڕۆژێ هەتا هێوارێ بیست ئەچی، بیست دێتە خوارێ، بیست ئەچی، بیست دێتە خوارێ.

حەمەدی پێی بڕوا کرد، چونکە برادەرەکی هەند دڵسۆز بوو، پێی بڕوا کرد، گۆتی: مەحموود بارەکی لۆ خۆ ببە، ئەتوو حاقی هەندێت نەبی.

گۆتی: وەڵا برا بەخوای ئەمن ناموێ.

مەحموود بزر بوو، حەمەدی هەر بیست باری برد، لە غورفەکان تەوزیعی کرد و دەرکەکانی گارەدان و ئەو دە پیاوەی بردن لە بازاڕی نانی لۆ کڕین و نانی دانێ و ئێکی سەت لیرەی دانێ و بەڕێی کردن، چۆ بازاڕی و خەنجەرەکی ئۆندەی کڕی. (ئەوە نیسحەتیشی کڕییە بە دوو هەزاری، هەتا بە چاوێ خۆ نەبینی).

1- دەوهێمەوە بەرایێ: دووبارە دێمەوە بەراییتان، دێمەوە پێشتان، دێمەوە بەرەو پیرتان

چاوی تاری بوون، فاتمێ زانی حەمەد هاتیتەوە، بانگی کارەکەرەکەی کرد، گۆتی: دەرکەکەی بکەوە، هەندەڕێیە با ڕاست بێتە ژۆرێ. حەمەد وە ژۆرێ کەت، لە قاتی بنی چۆ سەرێ، تەماشای کرد فاتم لەسەر قەنەفەی دانیشتییە، بازنێ دەستی گرت و حەفت خەنجەری لێدان، ڕاستی لە هەموو قەسرێ هەردا خوارێ.

گۆتی: ئەوە ئەوەم کوشت، با بچمە دوو مەحمووديش، مەحمووديش بکوژم، ئەوی ئەوە بە من کرد، گۆتی: خوا دەزانی هەتا مەحموود ترسنۆکی گەواديش نەکوژم، نێمەوە ئەو خاکەی.

مەحمووديش هەستی کرد، گۆتيان: مەحموود، حەمەدی ژنێ خۆ کوشتییە، مەحموود ترسنۆك هەرات، هەرات نەگەڕاوە، حەمەديش لەو گوندی لۆ ئەو گوندی، لەو شاريش لۆ ئەو شاری، کەتە دوی، ئەو ژنە لە قەسرێ کەتە خوارێ، جووەك جيرانێ مارێ حەمەدی بوو، ئامێزەکی لە فاتمێ دا و برديەوە مارێ خۆ.

تەماشای کرد مايە، چوو دختۆری هينان، چ دختۆرەك چا بوو پەيای کرد.

گۆتی: دختۆرينە!

گۆتيان: بەرێ.

گۆتی: ئەو ژنەم لۆ چاکەنەوە، چەندی بوهەوێ، دەودەمێ[1]. وەکی عەمەلياتی ئێستا بە سەت وەرەقەی دوو سەت وەرەقەيە.

گۆتيان: سەرچاو.

هينايان عەمەليات و دروونەوە و بينە و بەردە و دەرزی لێ دە و دەرمانی کە، بە موددەی مانگەك دوو مانگان، فاتم وەکی جاران لێ هاتەوە، خوا هەجەلی نەدابوو، بەس هەموو مارێ خۆی لێ سەرف کرد جووەی.

دختۆرەکانی پارە دانێ و بەڕێی کردن و گۆتی: فاتم!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەمن هەموو ماری خۆم لەسەرەتۆ دانا، ئێستاش دەبی مێردم پێ بکەی.

گۆتی: سبەينێ پياسەکی ئەکەين لۆ دم شەتی،[2] خۆ شۆين لەوێ، هێواريش دێينەوە، ئەمن بووك ئەتوو زاوا.

گۆتی: زۆر باشە.

1- چەندی بوهەوێ، دەودەمێ: چەندی بتانەوێ، دەتاندەمێ، چيتان بوێ پێتان دەدەم.

2- دم شەتی: دەم دەريای، کەنار دەريای

سبەینیٚ دوو مەنجەریان دەست دانیٚ و چوونە سەر شەتی و فاتمیٚ لێرە مەنجەر وەسەرنا و داری دانا و جووش لێرێهیٚ[1] مەنجەری وەسەرنا و داری دانا و جوو لە زگ خۆ شوتنیٚ بوو، فاتم خۆی نەشوت، پێدا ڕۆییە خواریٚ، ناو ئەو زێیە هەر بیشە و قەمیشەران بوو... بەناو قەمیشان داچوو، وەختەکیٚ گەییە کەرەکەکی[2] (جاران چەپەرەکیان ئەکرد و دوو چوپیان لەبن دائەنان).

فاتم سوار بوو دوو سمبەی[3] لێدان و ڕۆیی، بە زێییٚ دا چووە خواریٚ، جوو ئۆ لەزگ خۆشوتنیٚ یە، خەنی ببوو هێواریٚ بووکی لۆ دیٚ. دوو سعات سیٚ سعاتان لەزگەخۆ بوو، هەندی بە لیفکە و سابوونان خۆ بشوا.

فاتم ڕۆیی، ڕۆیی، جوو لە خۆ بۆوە، جلکی دەبەرە خۆ کردەوە، چوو، وەکی چوو چ فاتم لەویٚ نەماینە، بە بیشەی دا چووە خواریٚ، لۆ سەریٚ ڕۆیی لۆ خواریٚ ڕۆیی، بانگی کرد، ئەویش لە تاوا فاتمیٚ و لە تاوا پارەی لە فاتمێی دایە، ئەویش وەکی حەمەد و مەحموودان وە دنیاییٚ کەت، شێت بوو.

فاتم ڕۆیی هەتا شەو داهات، جەزیرگەك بوو دابەزی، ئەگەر تەڕاش[4] بوو، بنە زی[5] بوو، شەو بوو چووە ناویٚ. خۆی مات کرد. گۆتی: لێرە لەبەر دەعبا و مەعبای، خۆی تەقەت[6] کرد.

سبەینیٚ فاتم تەماشای کرد، پێنج شەش سوار و وراغ لە خواریٚ ڕا داتن، لە ڕاویٚ بوون، تاژییان غاردا بۆنیان کرد، غاریاندا سەر سەری فاتمیٚ، دەستیان بە چەقە چەقیٚ کرد تاژییان. سوارەکان هاتن تەماشایان کردیٚ: ژنەکە، جوانی وەه نییە.

ئەو کوڕە پاشایە تەبعەن لە ڕاوێیە، گۆتی: بابە ئەتوو چی لێرە؟

گۆتی: ئەمیش بنیادەمم و غەریبەمە لێم قەومایە کەتیمە ئێرە.

گۆتی: بتبەمەوە ماریٚ، مێردم پیٚ ناکەی؟

– بەرێوەلاّ لۆ مێردت پیٚ ناکەم.

وەلاّ کوڕە پاشای هەریدا پاشە خۆو گۆتی: یەڵلا با بڕۆین لۆ ماریٚ.

1– لێرێهیٚ: لەویٚ، لەولا

2– کەرەك: کەڵەك، کەڵەکی سەر ئاو کە بۆ هاتوچۆی سەر ئاو بەکاردێت و سەرەوەی تەختەیە و ژێریشی چەند (چووپ)ێکی ناو تایەی سەیارەیە...

3– سمبە: ئامێری کونکردن

4–تەڕاش: تەلاّش، دارێك کە بڕدرابێت و ڕوابێتەوە، یان لە سەرەتای ڕوانی کە بچووك و پارچەڵەیە.

5–زی: دڕك، قەرەم

6– تەقەت:مات، شاردەوە

ئەو سوارانە گۆتیان: تەماشا ئەو سەگبابەی تەماشا چەند بە بەختە؟! وەرە لەو مەیدانەی ئەو ژنە جوانەی لۆ خۆ دیتەوە، برام ئەگەر بەخت هەبی ئەوەیە!

بردیەوە ماریٚ و دە گۆتی: ئەجا مەلای بینن مارەت کەم، گۆتی: وەڵاهی ئەمن پیٚم خۆشە، هەتا بیست ڕۆژان دەنگان نەکەی، عادەتەکەن وەیە، ئەمە خۆ مارە ناکەین، بەس پیٚم خۆشە نۆزدە کچانم وەگەر بیٚخی، ئی جوان، ئەمیش بە خۆم ئی بیستیٚ بم، هەتا بیست ڕۆژان پیاسەی ئەکەین لەناو شاری و وەکی بیست ڕۆژ تەواو بوو مارەم کە و...

گۆتی: زۆر باشە.

کچیٚ وەزیری هینا و کچیٚ نەیبی هینا و کچیٚ وی و کچیٚ وی و کچیٚ من و کچیٚ وی... نۆزدە کچی خڕکردەوە، وەگەری هیٚخستن. بەس گۆتی: دەبی دەستووری موکەررەمیش بم لەو شارەی. بچمە هەر مەتعەمەکی، بچمە کن هەر قوماش فرۆشەکی، هەر مەکسیەکی، هەر ئەشتەکی؟

گۆتی: بڕۆ بچیە هەر جیٚیەکی ئەمن شاری تیٚ ئەگەینم... بیٚ منەت بخۆو بلەوەڕیٚ.

فاتم وەکی سەرکردەی ئەو کچانە وە پیٚشیان ئەکەت لەو بازاڕەی، خواردن! چ ئەشتەکی زەوقیان لیٚ با دەیانخوارد، کەس نەبوو، عایدی پاشایە.

ڕۆژەکی وەیگۆتە کچەکان: لۆ نەچینە دم زیٚییٚ؟

گۆتیان: با بچین.

چوونە دم زیٚییٚ، پاپۆڕەك لەویٚ بوو گۆتی: داخوا بڕەکی سوار بین.

گۆتیان: ئەزانی لیٚ خوڕی؟

گۆتی: ئا ئا ئەزانم، سوار بن.

وەڵا سوار بوون، فاتم چووە جیٚی سایەقی سلفی لیٚ داو لیٚی خوڕی، بە زیٚییٚدا ڕۆییە خواریٚ.

کچیٚ گۆتیان: ئەوە کیٚواچی؟

گۆتی: با بڕۆین لەناو شەتی دەمەکیٚ پیاسەی ئەکەین.

ڕۆیی، وەختەکیٚ تەماشایان کرد سەیتەڕەك داندرایە، وەکی سەیتەڕەی ئیٚستا، کندرەك لەوبەری شەتی لۆ ئەو بەری.

کاکە گۆتیان: ئەنگۆ چنە؟

گۆتیان: وەڵاهی ئیٚرە سەیتەڕەیە و دەبی باجیٚ بدەن.

گۆتی: باج چەندە؟

گۆتی: ئەنگۆ وەرنە ئەوبەری.

هاتنە ئەو بەرەی، گۆتی: فەرموو دابەزن: ئەنگۆ چنە؟

گۆتی: وەڵا ئەمە کچین و پیاسەی ئەکەین.

وەڵا گۆتی: ئەمە لەنگۆن باج ناویٚ، ئەمەش بیست کەسین لیٚرە، ئەنگۆش بیستن، ئەمە ئیٚکی ئیٚکن و تەواو.

فاتمیٚ گۆتی: بابە ئیٚکی ئیٚکی چیٚ؟ باج و چەندە، سەیتەڕە چەندی دەویٚ، گومرگ چەندە ئەمە دەیدەین؟

وەڵا گۆتی: گومرگ و مومرگ ناخوا، هەر بیست لۆمە و تەواو.

چاریان نەبوو، کچەکان دەست بە گریانیٚ کرد، گۆتیان: ئەتوو ئەمەت تووشی بەراییٚ کرد، ئاخر ئەمەت لۆ لە شاری خۆ ڕاهینا، ئاخر ئەمەت تووشی چ کرد!

گۆتی: مەترسیٚن، دانیشن، لە قسیٚ من دەرنەچوون دانیشن.

فاتمیٚ گۆتی: ئەنگۆ کی و مەسولە؟

ئیٚکی گۆتی: ئەمن.

ئیٚ دە گۆتی: نانەك، چ هەیە؟ قاوەك؟

وەڵا گۆتی: ئەمە بەس گۆشت ماسی ئەخۆین، گۆشت ماسی و لۆ بینین؟

گۆتی: ناوەڵا گۆشت ماسی لە کنەمە حەڕامە، ناخۆین، هەڕوون برنجەك گۆشتەك، ئەشتەکی بینن.

گۆتیان: ئەمە چن لەکن نییە.

ئەدی گۆتی: لیٚرە شارەك، ئەشتەك؟

بەریٚوەڵا گۆتی: شار لیٚرەیە.

دە گۆتی: ئەتوو مەنسوولی[1] ئەو پیاوەنەی و ئەمن مەنسولی ئەو ژنانەم، وەرە بەخۆ بە توو با بچین شتی ئەکڕین و دیٚینەوە لیٚنیٚین.

گۆتی: زۆر چاکە.

وەیگۆتە کچەکان لیٚرە بن، ئیٚستا دیٚینەوە. فاتم وەگەر کابرای کەت و چوونە شاری.

چوونە شاری و شتیان کڕی و زەمانی سەیارەی نەبوو، عارەبانەکیان بە کریٚ گرت و شتەکەیان هەموو هاویشتە سەر عارەبانەکەی و فاتم بە دوی چووە سەر توکانەکی و بیست چەقووی کڕین، دەگەر هەندەك دەرمانی بیٚ هۆشییٚی کڕی، ئەوی بە دزی هینا، هاتنەوە... هاتنەوە گازی کچیٚ نەیبی کرد فاتمیٚ، گۆتی: کچیٚ نەیبی!

گۆتی: بەریٚ

1- مەنسوول: مەسئول، بەرپرس

گۆتی: مەنجەرە شیوەکی لێ نێ، ئەو دەرمانەی هەمووی تێ کە، وەکی وەمگۆ شیوێ تێکە، لۆ پیاوەکان تێکە، یەک قاپی نەینیە بەرێ من.

بانگی کچێ وەزیری کرد، گۆتی: کچێ وەزیری!

گۆتی: ها

گۆتی: ئەتوش یەک مەنجەری لێنێ، وەکی تێت کرد بەس لۆ کچەکان تێکە، پیاوەکان لەوبەری دائەنیشین، ژنەکانیش لەوبەری. وەکی تێ تکرد یەک و قاپیان لۆ تێکە، ئەتوش یەک و قاپ لۆمە تێکە و...

کچێ نەیبی دەرمانەکەی تێکرد و برنجەکەی لێنا و کچێ وەزیریش برنجی خۆ لێنا و: وێراگەییە گۆتی!

گۆتی: ئا

دێمی دایە؟

گۆتی: بەرێ

یەلا گۆتی: تێکەن.

کچێ نەیبی بیست قاپ تێکرد و هەر ئێکی لەبەرێ پیاوەکی دانان و، کچێ وەزیری بیست تێکرد، هەر ئێکی لە بەرێ ژنەکی دانا. یەڵڵا گۆتی: بیسمیللاهی..

پیاوەکان ئێکی پارەکیان خوارد. هەر ئێکی بە لایەکیدا کەتن، هەر یەک و چەقوی وێدان، گۆتی: یەڵلا هەر ئێك و سەری ئێکی لێوەکەن.

هەر ئێکی سەری پیاوەکیان لێکردەوە.

گۆتی: یەڵلا جلکێ لەبەرکەن و فڕەدەن، جلکێ پیاوەکان دەبەر کەن.

هەر نۆزدە ژنەکان جلك لەبەرکردن و جلکێ پیاوەکانیان دەبەرخۆ کرد.

یەڵلا گۆتی: ئەو کندرە سەیتەڕەی هەربڕن. کندری سەیتەڕەیان هەربڕی، سواری پاپۆڕێ بوون لێخوڕە، هەتا ئاو خەلاس بوو لێیان خوڕی، ئاو خەلاس بوو، پاپۆڕ ئیشی ناکا, دابەزین و بە پێیان، بەو پێیە ناسکۆکانە، هەموو بە پێیان، بڕڕۆ بڕڕۆ بەو بەڕیەیدا[1]، بڕڕۆ هەر بڕڕۆ ئەو کەچە پێراوانەی زەمانی ئێستا ئەو قاپ قاپۆکانە هەموو لەپار ئێك هەروەشان. بە پێخواسی مانەوە بە پێخواسی ڕۆیشتن، هەر جونیان ئەدانێ، چت لەمە کرد؟ باشە گۆتیان: ئەتوو کێوا چی، ئەمە کێوا بەی؟

1- بەو بەڕیەیدا: بەو دەشتاییەدا، بەڕی: وشەیەکی عەرەبییە.

گۆتی: وەرن. جلکێ پیاوانیان دەبەر کردبوون، ڕۆیشتن شارەك دوور دیار بوو، چوونە شارەکەی، تەماشایان کرد لەو شارەی پاشا مردییە، بازێ هەرداوێ، نۆزدە کەسی لە دوونە، حیمایەینی.

چۆ ناو خەرکەکەی بازیان هەراویشت، لەسەر سەری فاتمێ هەرنیشت.

غاریاندا گۆتیان: کاکە ئەتوو چی لێرە؟

گۆتی: ئەمن ڕێ‌ۆ بارم.[1]

گۆتیان: ئەمە بازێ هەرداوێین پاشان لۆ دێ.

گۆتی: کاکە بازێ هەراوێن، ئەمن حاقم چییە، ئەمن ئەوا ڕۆم.

دیسان بازیان هەراویشت، چوو لەسەر سەرێ وی نیشتەوە. سێ جاریان باز هەراویشت، هەر سێ جار لەسەر سەری فاتمێ نیشت.

گۆتیان: یەڵا ئەتوو پاشای.

فاتم بووە پاشا.

کوڕی پاشاش ئی[2] نۆزدە کچی وێدا ینە، عالەمی چۆ سەرسەری گۆتیان: بابە پیرەژنەکت لەولای ڕاهینایە، کچێ مەشت هەموو ئەوە کرد، کاکە کچەکانن لۆ بینەوە، ئەتوو کچەکان چ لێکەی؟!

کوڕی پاشای شێت بوو، وەکی حەمەد و مەحموود و جووان ئەویش وە دنیایێ کەت، ئەویش لە دوو فاتمێ، فاتم بووە پاشا، تانجی لەسەر سەری دانا، بەس پاشایەك! وەکی ئەو مەلیکۆکانی مە نەبوو ئەلعان، وکی ئەو حوکمەتۆکێ مە، حوکمەتایەتییەکی وەی کرد، فەقیری لەو شارەی نەهێشت: ئەی گۆتیان: یاخوا بەخێرێی ئەشەدومبیللا پاشایە.

دوو ڕەسمی خۆشی گرتن، جلکێ ژنانی دەبەرەخۆ کردن، دوو ڕیسمی خۆی گرتن، گەورەی کردن، ڕسمی جوان، شارەکە دوو دەرکەی هەبوون، ڕسمەکی لەو دەرکەی دا. عالەم پێدا دێتە ژۆرێ، ڕسمەکیشی لەو دەرکەی دا عالەم پێدا دێتە دەرێ. کچەکانیشی ئێك کردە وەزیر و ئێك کردە نەیب و دووی لەو دەرکێ عالەم پێدا ئەچتە دەرێ، دەگەر زەلامان دانا، وەیگۆتە کچەکان: هەر کەسەکی هات چاوی لەو ڕسمەی کرد و چاوەکی هەرینا و یان ئاخەکی هەرکێشا، یان قسەکی کرد، بیگرن، بیهێنن.

پاشا، ئەمما پاشا، پاشای ئەوهە نەبوو...

1- ڕێۆبارم: ڕێبوارم.

2- ئی: ئەوەی

ئەو کچانەی لەگەردانە خەنی بووینە، ئێك وەزیرە و ئێك نەیبە و ئێك ئامیر حەرەسە لەو دەرکەی و ئێك ئامیر حەرەسە لە دەرکێ دووەم و کەس ناوێرا قسەیان لەبەر بکا.

ڕۆژەکێ تەقدیرێ خوای مەحموود ترسنۆك لۆ ڕێی دەو شاری ناکەوی. مەحموود ترسنۆکی سەر برند کرد، چاوی وە ڕسمی فاتمێ کەت، گۆتی: ئاییش غەدرەکی کوم لێ کرد!

ئەوی وەیگۆ، پێچایانەوە. پێچایانەوە و دایانە بەر مەترەقان. لێدە بە قامچییان، هەتا بردیانە پێش پاشای. گۆتیان: جەنابی پاشای!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەو کابرایە چاوی وەو ڕسمەی کەتییە و دەستی بە قسان کردییە، دەستی بە ئاخ و ئۆفێ کردییە.

گۆتی: سجنی کەن.

بووە هەرا، وەکی ئێستاو کنەمە گۆتیان: ئۆ ئەوهە نییە و پاشا ئەوڕۆ ئێکی گرتییە و کوڕە بابە فەقیرەی چاوی لە ڕسمی کردییە، چقەیدییە؟

وەڵا بابە، پاشا دەیوێ بڕەك خۆ خەراب کا.

بووە دیعایە، دیعایە لەناو شاری پەیا بوو.

ئەگەر مانگەك، ئەگەر دوو مانگ، حەمەدیش لۆ ڕێی دەو شارەی کەت، ئۆ لە دوو مەحموودی ئەگەڕێ، بیبینتەوە و بیکوژی، چاوی وە ڕسمی ژنێ خۆ کەت، گۆتی: ئاااخ، ئەیییش، ئەی دەستم شکێ، ئەرێوەڵا بە قسێ مەحموودی، توخوا ئەمن کوم ئەتوو کوشت؟!

ڕاست پێچایانەوە. پێچایانەوە و لێدە بە قامچیان، گۆتیان: جەنابی پاشای، ئەوەش ئەوهەی گۆتییە!

چاوی وێکەت، مێردی خۆیتی، بەس حەمەد ئەوی نەناسیتەوە، ئۆ پاشایە و حەمەد سوانی ژنێ وییە و لەو هەموو دنیایەی هاتییە بویتە پاشا؟!

ئێه... گۆتی: مەیبەنە سجنەکەی دیکە، بیبەنە سجنەشکە خزمەتی کەن، هاگاو لێبی.

بووە دیعایە لە شاری، گۆتیان: بابە ئۆ چییە وە؟ هەرچی چاو لە ڕسمی بکاو بیگرن و لێدە و بوکتە و ئەوە کووە بی ئەوە!

سارەك پێچوو، مانگەك پێچوو، پاشایەکی چاکە، جووش هەراوا سوڕێ لە دوو ئەو ژنەی. جوو گەیشتە شاری و تەماشای ڕسمی کرد و گۆتی: ئەییش سەریشم چوو، ماریشم چوو، فاتمیشم چوو، پارەکەشم چوو.

هەر گرتیان و دایانە بەر قامچییان: سەگباب!

لێده بوکته، هینایانه پێش پاشای گۆتیان: جەنابی پاشای. ئەوەش...

وەکی چاوی وێکەت، جوو بوو، جووشی زۆر دەگەر چا بوو، چاکی کردبۆوە، گۆتی: مەیبەنە کنەوانە سجنی کەن، خزمەتەکی چاکی کەن. بەس چاکی خزمەت کەن.

ئەویش سجن بوو. عالەم دیسان کەتە زەنبیٚ[1] پاشای: کوڕە بابە وەڵا پاشا ئی چاکە، بەس ئەو خەرکەی بە ناحەق ئەگری بە قورعان.

بە قورعان ئەو خەرکەی بە ناحەق ئەگری، ئۆ چییە وە؟

پاشاش قسەی لۆ داتنەوە،[2] دەیزانی عالەم ئەوە هەرایتی، وەکی کچەکان داتن، دەیانگۆ پاشا عالەمیٚ هەرایە لە شاری، وێیەگۆ: لێیان گەڕێن.

سارەك پێچوو، مانگەك پێچوو، دوو پێچوو، کوڕی پاشاش ئەواگەڕیٚ،[3] کچەکانی بردراینە، ژنەکەشی چوو، کچەکانیشی ڕۆیشتینە.

گەیشتە شاری، چاوی وە ڕسمەکەی کەت، گۆتی: ئۆهـ... ئاااخ... دەبی خوایە... ئەوە هەوە، دەبی چی لێهاتبی؟!

گرتیان دایانە بەریٚ. گۆتیان: وەرە هەی سەگی سەگباب. ئەویشیان بردە کن پاشای.

گۆتیان: پاشا ئەوەش دەستی بە قسان کرد کە گەیشتە ئەو ڕسمەی.

گۆتی: بڕۆن ئەوەی سجن کەن، مەیبەنە کنەوانی دی، هەر ئێکی لە سجنەکی.

ئەوجا خەرك هات، ڕیش سپی و ئەنجوومەن و موختار و ئاغا گۆتیان: جەنابی پاشای خوا قبوور ناکا و ئاخر وەڵاهی مەعنای نییە و ئەتوو ئەو عالەمەی ئەگری بەلاش و ئیٚ کو دەبی ئاخر ئەتو؟

گۆتی: کاکە ڕۆژیٚ جومعە کەس لە ماریٚ نەچتە دەریٚ، مەحکەمەیە لە دەرەوەی شاری. مەحکەمەی ئەو چار کەسانە ئەکەین. ئەگەر ئەمن حەق بووم، ئەوانە تاوانبارن.

خەرك هەبوو وەڵا نۆبەتە ئیشەکی زۆر عوزری هەبوو، نۆبەتە گاڕانی هەبوو، ناچوو، وێیەگۆ دەبی ئیللا ئەمن ئەو مەحکەمەی ببینم، بزانم ئەوە لەسەر چ گیراینە؟!

پاشا، وەکی ئێستا حەفلە ئەکریٚ و مەسرەح و کامێرا و شت دیٚ. هەموو شتی گۆتی: بانگ کە. مەحموود ترسنۆك بێتە سەر مەسرەحی!

مەحموود ترسنۆك هاتە سەر مەسرەحی، ڕاوەستا و پاشا لێی پرسی، گۆتی: ناوت چییە؟

گۆتی: ناوم مەحموودە.

1- زەنب: زەم، قسەپێگوتن و لۆمەکردن و تاوانبارکردن

2- داتنەوە: دەهاتنەوە، دەهاتەوە

3- ئەواگەڕیٚ: ئەوا ئەگەڕیٚ، ئەوە دەگەڕیٚ، خەریکی گەڕانە

گۆتی: کاك مەحموود ئەتوو چاوت وە ڕسمیٚ ئەو ژنەی کەت، لۆ ئاخت هەرکێشان و دەستت بە قسان کرد؟

گۆتی: جەنابی پاشای (عالەم هەموو ڕاوەستایە، گوێی لیٚ ڕاگرتییە) مستەحەقم بە کوشتنیٚ.

گۆتی: لۆ؟ لەبەرچیٚ؟

گۆتی: جەنابی پاشای، شەیتانییەکم لە مەعبەینیٚ ئەو ژنەی ئەبینی (ڕسمەکە) فاتمیٚ و مێردەکەی کردییە، چوومە بەراییٚ مێردەکەی. چووم گۆتم ژنت خوێڕییە و ئەویش بە قسیٚ من حەفت خەنجەر لێدان و کوشتی. ئەلعانەکانێش ئەمن تاوانبارم بە کوشتنیٚ فاتمیٚ.

پاشا هەستا پێیان گۆتی: چارێن؟

هەرستانە سەر پێیان لە چەپرەیان داو گۆتیان: بیکوژن، ئیعدامی کەن، ئیعدام. ئیعدامی کەن ئەو شەیتانییەی کو کردییە ئەو سەگبابەی!

گۆتی: ئەنگۆ وەوگۆتە من، ئەتوو پاشایەکی خەرابی، خەرکی بەلاش ئەگری، ئێستا وارێن ئیعدامی کەن. ڕاوەست، ڕاوەستن جاریٚ.

مەحموودیان لێرێهیٚ ڕاگرت. ئۆ کەلەبچە کرایە.

ئەوی دیکە دیٚ. دەیناسی پاشا، مێردی خۆیتی، گۆتی: ناوت چییە؟

گۆتی: ناوم حەمەدە.

گۆتی: فەرموو کاك حەمەدی بەڕێز. ئەتوو لۆ چاو لەو ڕسمەی کردییە و دەستت بە ئاخ و ئۆفیٚ کردییە؟

گۆتی: پاشا مستەحەقم بە کوشتنیٚ، بمکوژن مستەحەقم، ئۆ خێزانی منە، ژنیٚ منە، ئەو ڕسمە. نیسحەتەکیشم کری بوو بە دوو هەزاری لە گوێم نەگرت، ئەو خوێڕییەی ئەبینی، ئۆ لە دوو وی ئەگەڕام، بە قسیٚ ئەوەم حەفت خەنجەر لێدان، کوشتم. ئەلعانیش وە دنیاییٚ کەتیمە ئەوەی بوکژم.[1]

خەرك گۆتی: پاشا بیکوژن، کو بە قسیٚ خەرکی لە ژنیٚ خۆی دایە، کوشتیتی، بیکوژن، بیکوژن.

نا گۆتی: مەیکوژن، ڕایگرن. ئەدی گۆتی: خەرکینە لۆ وارێنە من ئەو خەرکە و بە ناحەق گرتییە، بە ناحەق کەس ناگرم.

وەڵاهی گۆتیان: پاشا ئەوانە زۆر تاوانبارن.

1- بوکژم: بکوژم، جێگۆڕکێی دەنگە

یەڵا گۆتی: جووی بینن. جووە فەرموو... بڕێ.

وەڵاهی گۆتی: پاشا چ بڕێم، هیچم نەما، وە دەرۆژێ کەتم، دە فلوسم نەمان، وەکی حەفت خەنجەریان لێدان، ئەمن بردمۆوە ماڕێ، دختۆری دنیاییێم لەسەر خڕ کردنەوە، چاکم کردەوە. دوایێ خۆی لێ دزیمەوە، هەرات، ئەمن فلوسم نەما، هەمووم لەوی دا،[1] ئەمن هەراتم گۆتم خۆی لێ بزر کردیمە.

گۆتی: باشە، چەندت لێدابی لەو ژنەی، ئەمە وێتەدەینەوە.[2]

کوڕی پاشایان هینا، فەرموو ئەتوو چت هەیە؟

کوڕە گۆتی: پاشا مارم کۆربوویتەوە. نەوێرم بچمەوە شاری، ئەو ژنە نۆزدە کچم وێدداینە، کچێ نەیب و وەزیری و سوڵتانی و... هەمووی بردن و ڕۆیشتن و لەبەر ئەو خەرکەی ئەمن نەوێرم بچمەوە شاری، ئەلعان ئەگەر ئەمن کچەکان نەبینمەوە، ناچمەوە شاری.

باشە گۆتی: ئەگەر بێت و کچەکانت وێبدەینەوە هەر نۆزدان، ئەتوو حاقت نییە لەسەر ئەو ژنەی؟

گۆتی: نەوەڵا نەوەڵا، هەر کچەکانم وێدەنەوە، لۆ ساحێبی ببەمەوە، بە خوای ئەمن حاشا لەو فاتمەی ئەمن ناموێ.

گۆتی: بابە، وێتەدەینەوە.

بانگی کچەکانی کرد و گۆتی: جلکێ ژنان دەبەرکەن، وەڵا چوون ئەو جلکەیان لەبەرکردن و جلکێ ژنانیان دەبەرکرد. خەرکی گۆتی: کوڕە ئۆ هەموو کچ بوون ئەوانە، ئەوە نەیب و وەزیرو گزیر ئەوە هەموو کچ بوون.

وەڵا کوڕی پاشای لێی دا ڕۆیی.

جوو چەندت خەرج کردییە؟

ئەجا هەندەکی هاویشتە سەرێ، گۆتی: دوو ملیۆن لیرەم سەرف کردیە.

یەڵڵا گۆتی: بڕۆنە خەزێنەی. دوو ملیۆن لیرەیان داییێ. گۆتیان: خۆ چت نەما.

گۆتی: ئەمن هیچ حەقم نەما، خواحافیز، ئەویش ڕۆیی.

حەمەد و مەحموودیان لەکن ئێك ڕاگرتن. پاشای گۆتی: یەك سەبری بگرن، فاتم چوو جلکێ ژنانی دەبەر کرد و هاتەوە لە جێی خۆ ڕاوەستا.

کوڕە گۆتیان: خۆ ئەو پاشایە، ژن بوو!

حەمەدی چاو وێکەت، بە قورعان گۆتی: ئەوە فاتمە.

1- لەویدا: لێم خەرج کرد، لەوم سەرف کرد

2- وێتەدەینەوە: پێت دەدەینەوە، دەتدەینەوە

گۆتی: فاتم!
گۆتی: وسس، یەك قسەی نەكەی، ئەدی ئەتوو نیسحەتت نەكڕین بە دوو هەزاری، كو بە قسێی وی ئەچی حەفت خەنجەران لە من ئەدەی؟
گۆتی: ئاخر چ برێم ئەلعان؟
گۆتی: مەحموودی عافوەكەی؟
گۆتی: نا، ئیللا دەیكوژم.
گۆتی: ئەگەر عافویەكەی...
مەحموودی گۆتی: بەقوربانت بم فاتم خێرتەگاتیٚ، با عافوم كا.
گۆتی: عەفووی كە دەی!
وەڵا ڕاست دەستی لەناو دەستی نا و گۆتی: مەحموود خواحافیزت بی، جارەشكە[1] ئەو شەیتانیانە نەكەی، بڕۆ.
ئەویش ڕۆیی. ئەوجا گۆتی: خەركینە! چارێن ئەنگۆ؟ ئەمن ئەو كارەساتەم بەسەرهاتییە، گەیشتیمە ئێرە، ئەمن دەبی بگەڕێمەوە لەگەر مێردی خۆ، كێش ئەرێن بە پاشا، هەتا داینێمەوە.
كوڕی پاشای بڕەك گەورە و ژیكەلە بوو، كوڕی پاشای قەدیمیان داناوە بە پاشا و ئەوجا فاتم لەگەر حەمەدی هاتن، هاتن شار بە شارو دیٚ بە دیٚ، هەتا گەیشتنەوە شاری خۆ.
ئەوجا گۆتی: حەمەد بارە زێڕەكەشیان بردەوە و قەدەرێكی[2] دانیشتن، گۆتی: حەمەد ئەوجا بابیشم بڕەك ئیختیار بووە، بەرا ئەمن دەبی بابی خۆ بەسەر كەمەوە.
وەختی خۆی گۆتی: بڕۆن بیكوژن، لەسەر ئەوەی گۆتم كاروباری ماریٚ، ژن بەڕێوابا.
گۆتی: كاروباری دەرێش ژن بەڕێوابا، ئەمن ئەو هەموو دنیایەم كرد هاتمەوە ئێرەش...
گۆتی: بابم دەبی دەعوەت كەی! هەموو خەركی شاری دەعوەتكەی.
دەورەمەندە، مەولوودەكی كرد، نە سەری دیار بوو نە بن، پاشاش لەگەر نەیب و وەزیران جێی وان لەلای سەریٚ بوو. نان خوراو فاتم بەخۆ بە مەسینە و دەستشۆران، ڕاست لە پێش بابی دانا، لەناو ئەو هەموو خەركەی، پاشای گۆتی: كچیٚ لەناو ئەو

1- جارەشكە: جارێكی كەش، نۆرەیەكی دیكە
2- قەدەرەكی: ماوەیەكی

هەموو خەرکەی دێی ئاویٚ لە دەستی من ئەکەی، ئەتوو چییە وە؟ ئەمن نەفەری خۆم هەیە ڕاست دیٚ دەستانم ئەشواو ئەڕوا.

گۆتی: بابە گیان ئەگەر کچ دەستی بابی خۆ بشوا، چ لە گۆڕیٚ نییە، ئەتوو بابی منی.

گۆتی: لۆ بابی تومە.

گۆتی: ئەدی ئەتوو وەتنەگۆ بڕۆن بیکوژن. ئەوەی کاروباری ماریٚ ژن بەڕێوابا، ئەمن فاتم.

گۆتی: چیٚ؟! گۆتی: ئەمن فاتم، ئەوەش مێردمە.

وەکی وەینەگۆ، پاشا یەك پیٚ[1] برند بوو، ماچی کرد، گۆتی: حەمەد! حەمەدیش هات.

گۆتی: بابە ئەتوو ئەمنت بە کوشتن دا، ئێستا ئەوە قەسریٚ مەیە و ئەوەش مێردیٚ منە. ئەوجا دەست و دمی ئێکدیان ماچ کرد و پێك شاد بوونەوە. پاشاش تانجی لەسەر سەری خۆ لابرد و لەسەر سەری حەمەدی دانا.

گۆتی: کوڕم ئەمن پیر بوویمە، ئەتوو پاشای لە جێی من. حەمەد بووە پاشا لە جێی بابی.

هەقایەتم بڕاو چم پیٚ نەبڕا.[2]

1- یەك پیٚ: یەکسەر، بیٚ سیٚ و دوو

2- چیرۆکێکی تری نزیك بەم چیرۆکە هەیە، بۆ زانیاری زۆرتر بڕوانە: خورجێن- لێکۆڵینەوە و بابەتی فۆلکلۆری، ئەحمەد محەممەد میرزا ڕۆستەمی، لەبڵاوکراوەکانی ئنستیتیوتی کەلەپووری کورد، سلێمانی، چ (کەمال)، 2012، ل99

کەچەری قازەوان[1]

دەریَ کەچەرەك هەبوو، ئەو کەچەرە هیچی نەبوو. پیرە داکەکی پیری هەبوو، پیرەداکی مرد. کەچەر سیَ مریشکی هەبوون. گۆتی: ئەمن تازە پیرەداکم مرد، هیچ چارەم نییە، چیش[2] و کاریشم لەو گوندەی نییە. خوا دەزانی ڕاست ئەڕۆم.

هەر سیَ مریشکەکەی کوشتنەوە و سوّری کردنەوە و یەکی لەناو نانەکی دانان، لەناو توورەگەکی نان و دە ملی کردن و ڕاست ڕۆیی. ڕۆیی وەختەکیَ برسی بوو، گۆتی: با مریشکەکی بخۆم، گەیشتە سەر ئاوەکی و مریشکەکی لەناو تورەگەی دەرینا و داینا هەتا دەستی شووشتن، تەیرەك هات دە مریشکەکەی ڕووهات و بردی: هۆئ، هۆئ، هەککوو وەڵاهی بە نسیبم نەبوو. با بڕۆم فایدەی نییە.

تورەگەی دە ملی کردەوە و ڕۆیی. مەودایەشکە[3] ڕۆیی... بڕۆ بڕۆ، برسی بوو گۆتی: وەڵاهی قلەکی بخۆم. چاوی گێڕان لەولا و لەولای، هیچ دیار نەبوو، دەنگیَ هیچ نەدات، مریشکەکی دەرینا، هەتا دەستی شووتن، تەیرەك هات، تیَ ڕووهات مریشکەکەیدیشی[4] برد: پەککو گۆتی: وەڵاهی بیللاهی وەتیللاهی زۆر سەیرە، ئەوجا ناخۆم هەتا نەگەمە جێیەکی چۆل، یەك قل مایە.

گەیشتە سەر کانییەکی دانیشت، خافرا، مریشکەکی دەرینا، خافرا، تەیرەك هات دەو مریشکیش ڕووهات و بردی. هیچی نەما. ماری کۆربوّوە. لێی دا ڕۆیی چووە شارەکی، تەماشای کرد دنیا هەستایە لەو شارەی. عالەم هەموو خڕ بوویتەوە، ئەویش چوو گۆتی: ئەوە چییە ئەوە؟!

کوڕە گۆتیان: عاشق خڕ بووینەوە، پاشا سیَ بەهانان بە کابرایەکا،[5] ئەگەر پێی کران، ڕاست کچیَ خۆی ئەداتیَ.

وەڵاهی گۆتی: شەرت بی لە شەرتیَ خوای، ئەمن لۆ هەندیَ چاکم. ئەگەر پێم کرا ئەوە کچیَ خۆم ئەداتیَ و ئەگەر پێشم نەکرا، ئەوە دەمکوژی، خەلاس ئەمن خۆ ئەستێرەم لە ئاسمانیَ نەمان.

چووە پێش، هەر چووە پێش، هەر چووە پێش، گۆتی: پاشا!

1- ئەم هەقایەتە لەدەمی(ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد سکتانی)یەوە وەرگیراوە.

2- چیش: چ ئیش، هیچ ئیش

3- مەودایەشکە: مەودایەکی کەش، مەودایەکی تریش، ماوەیەکی کەش،

4- مریشکەکەیدیش: مریشکەکەی کەش، مریشکێکی دیکەش، مریشکێکی تریش

5- بە کابرایەکا: بە کابرای دەکا

– بەرێ، کوڕە کەچەر ئەتوو ئی هەندێی؟

گۆتی: پاشا لۆ چ قەیدیە[1] ئەمن، پێم برێ هەتا بیکەم.

کوڕە گۆتی: کەچەر ئاخر دەتکوژم، هالا[2] ئەگەر پێت نەکرێ؟!

گۆتی: پاشا ئەگەر پێم نەکرا، بمکوژە.

یەك گۆتی: بیورێ[3] لۆ بینن، بیوریان لۆ هینا و دارەکی گەورە لەناو حەوشێ مارێ پاشای بوو، گۆتی: کەچەر!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: تا وێ[4] وەرە ئەو دارەی بڕە.

گۆتی: ئەوە چییە؟!

لێدە و بوکتە و لێدە لەو دارەی دەی دەی دەی، وەختەکێ هەتا نیوڕانێ دار ئەلەقا.

پاشای گۆتی: بە خوای ئەو کەچەرە بەریشی نەداتەوە؟!

گۆتی: کەچەر!

گۆتی: ها

گۆتی: ئیسراحەتەکی بکە، وەرە ئاوەکی بخۆ.

کەچەر هات ئاوەکی بخواتەوە، دەستی داوە بیوری وەکی چوو دارێ وەکی خۆ لێهاتتەوە، دەرێی یەك بیوریشی لێ نەدرایە.

کەچەری دەستی بیورەکەی دانا، گۆتی: پاشا ئەوڕۆ لێگەڕێ، سبەینێ دەیبڕمەوە.

گۆتی: کەچەر کو سبەینێ دەیبڕییەوە؟

گۆتی: وەڵاهی ئەمن پاشا سبەینێ دەیبڕمەوە، ئەوڕۆ ئیسراحەتم.

کەچەری لە درێ خۆ گۆتی: پاشای فێرێ خۆ لە من کرد، خوا دەزانی ئەمیش فێرێ خۆ لەوی نەکەمەوە، فشەیە. گۆتی: پاشا سبەینێ دەیبڕمەوە.

کوڕە گۆتی: کو کەچەر چە[5] لەمێژە لەزگی لە سبەینێوە، ئەتوو لە دارێ ئەدەی!

گۆتی: بە خوای پاشا سبەینێ ئەمن ئەو دارەی ئەبڕمەوە. لێگەڕا.

1– چ قەیدیە: قەیناکا، قەیچییەکا

2– هالا: هاوەڵڵا

3– بیور: تەور، باڵتە

4– تا وێ: تا ئەوێ

5– چە: چەند

سبەینێ دەستی دا بیوری و گۆتی: پاشا سەت جاریشم بانگ کا ناچم، دەستی دا بیوری، لێدە، بەس ئەوێ شەوێ تا سبەینێ بەس بیوری سوی. لێدە لێدە هەتا نیوڕانێ دار ئەهەژا.

پاشای گۆتی: کەچەر! دە وەرە نانەکی، چایەکی بخۆ.

گۆتی: پاشا نان و چای چیێ، خوا دەزانی هەتا بەری نەدەمەوە، هەموو شت لەمن حەرام بی.

لێدە هەتا بەرە بەری عەسرێ داری بەرداوە. ئەو شارە هەموو ڕاوەستایە، بووە چەپرە لێدان گۆتیان: ئەشەدوبیللا پیاوی، داری بەرداوە. خەبەر لۆ کچێ پاشای چوو، گۆتیان: کەچەرەك پەیا بووە، بۆگەنی لێدێ، وەکی سەی، داریشی بەرداوە.

حەککو گۆتی: جا من ببمە ئی ئەو کەچەرەی؟! وەڵاهی ئەشتەکی خەرابە.

سبەینێ گۆتی: پاشا فەرموو برێ.

گۆتی: چ برێم؟

گۆتی: برێ، چت هەیە؟

گۆتی: کەچەر! سی قازت وێدەم هەتا سی ڕۆژی نابی ئەو قازە نە بریندار بی نە بمری نە کورکیشی لێ بیتەوە.

سی قازیان هینا، هەمووی سەر پشتێ قازەکانیان سۆر کرد بە دەرمانی و بە بۆیاغی و هەر سی قازیان تەسلیم کرد.

چۆ کن قازان ڕۆژێ، هەتا لەناو شاری ئەیبردنە دەرێ، وەك ئەوەی ئەسوڕا هەتا ئەیبردنە دەرێ، ئەیبردنە ناو مێرگەکی لەکنیان دائەنیشت هەتا هێوارێ. هێوارێ دەیهینانەوە. حەرەس ڕاوەستایە تەسلیمی ئەکردن، قل قل: خۆ هیچیان لێ نەهاتییە؟

وێیانەگۆ: نەئ هیچیان لێ نەهاتییە.

دە ژۆرێیانە کرد هەتا سبەینێ، عایدی وی نینە. سبەینان قل قل تەسلیمیان ئەکردن و هەمووی ئەبردنە دەرەوەی شاری و دەیلەوەڕاندن هەتا هێوارێ. بیست ڕۆژ ڕۆیی، کچێ پاشای تەنگاو بوو، گۆتی: خوا دەزانی ئەو سەگبابە، ئەمن ئەبمە ئی وی! ئەلعان ئەمن چ بکەم؟!

بانگی کچێ نەیب و وەزیری کرد و گۆتی: کچێ نەیبی!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەتوو زەوقت بە کوڕی وەزیری دێ، کچێ وەزیریش زەوقی بە کوڕی نەیبی دێ. لێبگەڕێن ئەمن ببمە ئی ئەو کەچەرەی نایەرم ئەنگۆش ببنە ئی وان، نە ئی کوڕی نەیبی، نە ئی کوڕی وەزیری. ئەجا وەرن عیلاجەکم لێ بکەن.

ئێجا گۆتیان: ئاغەژن ئەمە چت لێ بکەین؟!

گۆتی: وەرن عیلاجەکم لێ بکەن... هەتا ئەو کێشە و بەرەیان کرد سێ ڕۆژی ما بوون. بیست و حەفتان چوو بووە کن قازان.

گۆتی: کچێ نەیبی!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: بڕۆ هەڕوە کنی، مریشکەکی سۆرکراوەی لۆ ببە، پرتەقار و سێو و مۆز و ئەسبابی لۆ برد، گۆتی لەکنی دانێ. پێی برێ کەچەر کچێ پاشای نەخۆشە، نجوم دارانیش، نجوم گرتیتەوە، بە قازێ توو نەبی چا نابیتەوە. ئیستا دەبی قازەکی لۆ بنێری دەنا کچێ پاشای ئەمری.

– زۆر چاکە.

کچێ نەیبی قاپە شیوەکی داگرت و مریشکەکی سۆرکراوەی لەسەر دانا و پرتەقال و سێو و لالەنگیی و ئەسپابی لەسەر دانا و لەسەر سەری خۆی دانا و پەشتەمارەکی پێدادا و ڕۆیی.

قازەوان ئەوا لە دەرەوەی شارییە: سەلاموعەلەیکوم!

– عەلەیکومە سەلام بەخێربێی.

کچێ نەیبی خۆی ڕازاندیتەوە جوانی ئەوهە نینە. شیوەکەی لە بەرێ دانا... کەچەر تێری خوارد. بە یەك مریشکی سۆرکراوە، تێر بوو.

گۆتی: کەچەر!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: کچێ پاشای گەلەك نەخۆشە نجوم دارانیش نجوم گرتیتەوە، بە قازێ توو نەبی چا نابیتەوە. هاتیمە قازەکم بدەیێ.

وەڵاهی گۆتی: کچێ نەیبی ئەمن قازەکت بدەمێ هێوارێ ئەمن لەسەرم ئەدرێ خۆ توو ئەزانی لەسەرم ئەدرێ!

گۆتی: بەرێوەڵا

– ئەجا ئەمن قازێت بدەمێ هێوارێ لەسەرم بدرێ، ئەمرم!

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: وەڵا ئەمن قازێت نادەمێ.

کوڕە گۆتی: کچێ پاشای ئەمری؟!

گـۆتی: وەڵاهــی بشــمری، نایــدەمیٚ، بــەس ئەگــەر ماچــەکم بــدەیێ، وەڵا قازەکـت ئەدەمیٚ، قیرسی[1] ئەمن ماچەکی لە توو بکەم، با ئەمن هێواریٚ لەسەرم بدریٚ، قیرسی.

گۆتی: وەرە.

وەڵا بردی و ماچەکی لیٚ کرد و قازەکی دایێ، قازی برد ڕۆیی.

وەختەکیٚ قازی دەبن کەوشیٚ دایە، ماندی بوو دانیشت، ئەو تەیرە ئەها مریشکیٚ کەچەری بردینە، تەیرەکە هات دە قازی ڕووهات و بردی، فڕی. چەندی کچیٚ نەیبی: نەکەی! بردی.

گۆتی: کەچەر!

گۆتی: ها

گۆتی: ئەمن غەدرەکی گەورەم لە توو کرد. ها ئەوە ئێك.

وەڵا لاقیٚ قازەکەی کردەوە و وەگەر قازانی هێخست و ڕۆیی.

کچیٚ نەیبی گەڕاوە، گۆتی: کەچەر! قازەکەت بردیتەوە؟

گۆتی: قازیٚ چیٚ بابە؟ وەڵا وەبیلاهی لاقم بەست، ئەلێرە تەسمیلی توم کرد، ئەمن نەهاتیمە دوو توو.

وەڵاهی گۆتی: تەیرەك هات تیٚ ڕووهات و بردی لۆ توی هینایتەوە.

گۆتی: تەیری هینا، ئەمن چ بکەم بابە.

چارەی نەبوو هاتەوە.

کچیٚ پاشای گۆتی: چ بوو؟

گۆتی: نادا، واریٚ[2] ئەمن قازیٚ نادەم.

گۆتی: کچیٚ وەزیری! ئەتوو سبەینیٚ هەڕوو بزانە عیلاجەکی ناکەی!

کچیٚ وەزیری سبەینیٚ مریشکەکی سۆرکراوە و خواردنەکی چاکی لۆ هینا و پەشتەمارەکی بەسەردا دا و لەسەر سەری خۆی دانا و لەسەر سینییٚ و هات: سەلاموعەلەیك!

– عەلەیکەسەلام بەخێرێی.

شیوی لەبەریٚ کەچەری دانا و کەچەری نانی خۆ خوارد و مریشکەکەی هەموو خوارد و تێری خوارد.

گۆتی: کەچەر!

1– قیرسی: قیروسیا، قەیناکا، قەیدێناکا، قەیچییەکا

2– واریٚ: وا دەڵیٚ، دەڵیٚ

گۆتی: ها

گۆتی: ئەمن هاتیمە دەبی قازەکم بدەیێ، لۆ کچێ پاشای نەخۆشە. نجوم داران نجوم گرتیتەوە، بە قازێ توو نەبی، چا نابی.

ئێجا گۆتی: کچێ وەزیری، ئەمن قازەکت دەمێ، هێوارێ پاشا لەسەرمەدا.

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: ئاخر قازێت کو بدەمێ!؟

ناتدەمێ، ئەتدەمێ! گۆتی: وەڵاهی کچێ وەزیری ئەگەر ماچەکم دەیێ، شەرتبی قازەکت ئەدەمێ قیرسی.

دە گۆتی: ها ماچەکی دایێ، قازی لاق بەست و دەبن کەوشێی ناو ڕۆیی. ڕۆیی بەینەکێ ڕۆیی، کچە ماندی بوو، قازی دانا، تەیر هات تێ ڕووهات، تێ ڕووهات و بردی.

بردی گۆتی: کەچەر!

گۆتی: ها

ئەوە ماوە ئێك، قازەکەی لاق کردنەوە و وەگەر قازانی هێخستنەوە.

کچێ وەزیری گەڕاوە، گۆتی: کەچەر! قازەکە هاتەوە، گۆتی: قاز و ماز نییە، خوا حافیزت بی.

کچێ وەزیری وەختەکێ هاتەوە، گۆتی: چ بوو؟

گۆتی: وەڵا نەیدا.

کچێ پاشای ناعیلاج بەخۆ هات. گۆتی: کەچەر!

گۆتی: ها

گۆتی: کچێ وەزیرم نارد کچێ نەیبم نارد، ئەمن ئۆ نەخۆشم، بە قازێ توو چاکەبم، لۆ قازەکت لۆ نەناردم؟

وەڵا گۆتی: کچێ پاشای ئەمن قازەکت دەمێ ئەلعان، وێمدابانە، هێوارێ بابی توو لەسەرمەدا. ئەمن بەڕاستی قازێ نادەم. بەرام ئەگەر ماچەکیشم دەیێ ئەتوو، قیرسی قازەکت ئەدەمێ.

کچێ پاشای گۆتی: ماچ چییە، ئەگەر بە ماچێ پێك بێ، ئەرێوەڵا هێوارێی لەسەری دەن، ئەمن قازەکی با ببەم.

وەڵا ماچەکی دایێ و قازی دەبن کەوشێ نا، وەختەکێ داینا. تەیر هات دەوی ڕووهات و گۆتی: کەچەر ئەوە خەلاس. ماری خۆم وێدایەوە.

گۆتی: مەمنوون.

کچێ پاشای گەڕاوە: کەچەر ئەتوو قازەکەت دزیتەوە و بردت؟

گۆتی: بەخوا قاز نییە.

کچێ پاشاش ناعیلاج چۆوە، کەچەر هێوارێی قاز هینانەوە و گۆتی: حەرەسینە وەرن، خۆ یەك نەقوستانی نییە؟

گۆتیان: نەئ.

گۆتیان: پاشا دوو بەهانەی کردینە، ئێك مایە.

ئێه گۆتیان: کەچەر بە سعاتەکێ دەبی فەردەکی قسان بکەی.

– فەردەکی قسان ئەجا کو؟

گۆتیان: ئەمە فەردەکی گیزان[1] ڕووەکەین، هەر قسەکت کرد و گویزەکی هەرەدەینە ناو گوشی. بە سعاتەکی دەبی فەردەکە پڕ بیتەوە. فەردەکی پڕ پڕی گوشەکیان هینا دەرك[2] درواى. ڕوویان کردن گویز. گوشی بەتاریان دانا. کەچەر قسەکی بکا و قلە گویزەکی هەردەنە ناو گوشی. بە سعاتەکێ فەردە قسەکی بکا.

گۆتی: زۆر چاکە. نایەرم سعاتەکی پێ بچی، یەك فەردە قسەی ئەکەم قسە چنە.

گۆتی: یەللاّ دانێن.

ئەو نەیب و وەزیر و هەموو دانیشتینە، کەچەر فەردە قسەکی بکا. گۆتی: جەنابی پاشای بیست و حەفت دەگە[3] ڕۆژان چوومە بەر قازان. ڕۆژەکی وابینم کچێ نەیبی هاتییە خۆی لۆ من ڕازاندیتەوە ئەچی و دێ، مریشکەکی سۆرکراوەی هینایە، لەبەرێی دانام و گۆتی: کەچەر قازەکم دێ! ئەمیش وەگۆ وەڵا ماچەکم دێ، قازەکت ئەدەمێ. (گویزەکیان هەرەدا ناوێ هەموو جارێ) نەیبی گۆتی: ئۆ چارێی؟ کەچەر ئۆ چارێی؟

قسان ئەکەم. گۆتی: ماچەکم لێکرد. تەیرەکیش هات قازەکەی لۆ دینام. سبەینێ لۆ کچێ وەزیری... (وەزیری گۆ وس! بێ ئەدەبیان نەکەی ها)

گۆتی: جەنابی قازی ئەمن قسان ئەکەم، چیشم بە ئەوەی دا. کچێ وەزیری خۆ ڕازاندیتەوە زێڕی دنیایێی دەبەر کردییە. مریشکەکی سۆرکراوەی لۆ هینایمە، تا تێرو پڕم خوارد و وەڵا قازەکم بدێ! ئەمیش گۆ ماچەکم بدێ، ئەجا قازەکت ئەدەمێ. وەزیری واگۆ وسبە کوڕە بێ ئەدەب!

گۆتی: ماچەکیشم لە کچێ وەزیری کرد، عەینی تەیریش قازی لۆ دینامەوە.

گۆتی: سبەینێ لۆ کچێ پاشای... پاشای توند دەست گرت گۆتی: خەلاس فەردەکە تەواو یەك قسەی نەکەی.

1– گیزان: گیز، گویز، گوێز

2– دەرك: زارك، دەم

3– دەگ: ڕەبەق، تەواو

گۆتی: ئەوە هەر سێکی ماچ کردینە، وەرە نەیب و وەزیرینە: وس با حەیام نەچی.

هەرسێکی لێ مارە کردن، گۆتی: ئەوە قابیلی تونە، وەلاهـ پیاوی، هەمووی دە گویزیان هەرنەدابوونێ، گۆتی: یەك فەردە قسەت کردییە.

وەلا هەرسێکیان لێ مارە کردن و خواحافیز و خۆش هاتن. کەچەر بووە ساحێبی سێ ژنان.

سەگەبۆر[1]

جارەکی کابرایەکی ژنەکی ئەبی، ئامۆزای خۆیتی، زۆریان ئێکدی خۆشدەویست، دەناو تۆقیٚ[2] دائەنیشتن. کلیلی تۆقەکەشی دەناو باغەریٚ خۆ ئەنا. زۆریان ئێکدی خۆشدەویست، ژنەکەش برادەرەکی هەبوو، شەوان لەناو تۆقیٚ داتە دەریٚ و ئەچووە کن برادەرەکەی.

شەوەکیٚ زستانەبی، ژنەکەی دەست دە بەریێ[3] مێردی ڕائەکا، دەناو تۆقەکەی کلیلەکی دینیتە دەریٚ، تۆقەکەی ئەکاتەوە (و وەکی کیسە خەویٚ ئێستا). ئەچتە کن برادەرەکەی و دێتەوە ناو تۆقیٚ.

خشروخاراتی ئەو ژنەی سارد بووە لەدەریٚ، وەقالبی مێردەکەی ئەکەوی. مێردەکەی ئەریٚ خوایە ئەو قالبی ئەو ژنەی من لۆ هەندە ساردە! دەستی ئەداتیٚ زۆر ساردە. سەرمابووە جلکەکانی ساردبووینە. شەرت بی ئەریٚ ئەشتەك هەیە. شەرت بی شەوەشکە نانووم.

شەوەکی دی دەناو تۆقێدا ئەنوون. کابرا نانوی، ژنەکە دەست دەبەریێ مێردی ڕائەکا و کلیلەکەی دەردینی و تۆقەکەی ئەکاتەوە و ئەڕوا. کابراش لەناو تۆقیٚ دێتە دەریٚ و بەدووی دا دیٚ. تەماشاکا ژنەکە ئەچتە کن برادەرەکەیی و ئەچی و دەستی دەگەر تێکەر کردییە و دەستی کرد بە گەمە و سوعبەتیٚ.

تێر گەمە و سوعبەت ئەبن. ژنەکە ئەگەڕێتەوە و کابرا ئەچی سەری دۆستیٚ ژنیٚ خۆ ڕاست ئەبڕی، بەغار دەپێش ژنەکەیدا دێتەوە و بە ڕێیەشکەدا دێتەوە ناو تۆقیٚ.

کابرا خەوی لەخۆ دێخیتەوە و ژنەکە دێتەوە ناو تۆقیٚ. تۆقەکەی گاراداتەوە و کلیلەکەی هەرەداتەوە بەریێ مێردی. کابرا هەستیٚ ناکا.

شەوەشکە ژنەکە دێتە دەریٚ، ئەچتە کن کابرای، وەکی ئەچی کابرا کوژرایە.

دێتەوە ماریٚ، ژنەکە سیحربازە. شوڕکەکی لە مێردیٚ خۆدا، گۆتی: لە نییەتی ببیە یەك سەگە بۆرە. ڕاست مێردەکەی ئەبیتە سەگە بۆرە.

سەگە بۆرە، ژنە سەیانی وەدوودێخی.[1] ئەو پیاوە بەستەزمانە هەردیٚ لەگوندی ئەچتە دەریٚ. لەگوندی ئەچتە دەریٚ و هەردیٚ و ڕوو دە شارەکی ئەکا. ئەو سەیە

1- ئەم هەقایەتە لەدەمی(ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد سکتانی)یەوە وەرگیراوە.

2- تۆق: شوێنێك بووە لە شێوەی کەپرێکی بازنەیی

3- بەری:گیرفان، باخەڵ

بەستەزمانە لەو شارەی ئەسووڕیٚ، ئەگەڕیٚ، ئەچتە قەسابخانان، لە قەسابخانان هەرئەکەوی، ئاقری هەیە، گیٚی لەهەموو شتەکییە، بەس سەیە، بویتە سە. قەسابەك هەندەك گۆشتی هەرەداتە پیٚش، ناخوا.

پەککو ئەریٚ ئۆ لۆ ناخوا ئەو گۆشتەی؟

ئەو ئەریٚ ئەو سەیە لۆ من، ئەو ئەریٚ ئەو سەیە لۆ من!

قەساب ئەریٚ کاکە ئەو ئی منە و هیٚواریٚ سەی دەگەرەخۆ ئەباتەوە ماریٚ. دەگەرەخۆی ئەباتەوە و سە لەدووی ئەچی، ئەو سارەش شتەکی پیٚ فیٚر ببوو، بە سڕە بە گەڕەکیٚ دادیٚ، هەموو شەویٚ زەلامەکی ئەخوا. ئەویٚ شەویٚ سڕە، سڕەی ماریٚ قەسابییە. قەساب ئەریٚ سەگە بۆرە ئەو شەو سڕەی ماریٚ مەیە. بتبینم بەشقەم[2] ئەو دەعبایە بیٚ، بیخۆی!

سەگە بۆرەش ئاقری هەیە، ئەریٚ بەو خوایەی تووش بووم، ئەو دەعبایە بی دەمخوا. سەگە بۆرەی ئەبەستیتەوە. سەگە بۆرەش لەترسان بەستەزمانەی، قونیٚ خۆ لەترسان، بە دەرکیٚ خانی وانیٚ[3] و هەرئەکەوی. وەختەکیٚ سعات ئیٚکی شەویٚ، دەعبایەك دیٚ، ڕاست سەگە بۆرەی بەستەزمان لەتاوا ڕوحیٚ خۆ، خۆ دە دەعبای ئەکا. ئەوکیٚی[4] ئەگری لیٚی نابیتەوە... ئەو دەعبایە دەیسووڕینی و بەدیواری دادا و بە دەرکەی دادا لەتاوا ڕووحیٚ خۆ. ئەویش قورگی بەرهەرنادا توندی ئەگری، هەرچەندی بە دەرکە و دیوارانی دادا لیٚی نابیتەوە. دانانی پیٚداباتە خواریٚ هەتا دەعبای ئەکوژی. دەعبای کوشت و لەکن دەعبای هەستا.

سبەینیٚ بەیانی کابرای قەساب نەویٚری دەرکەی وەکا. عالەم هەموو بە بازاڕی وەرەبی. بە کۆرانان وەرەبی. وەختەکی لە پەنجەریٚ سەری دینیتە دەریٚ. سەگە بۆرە هەراوا لەویٚ ئەگەڕیٚ و ئەسووڕیٚ.

قەساب دیٚ دەرکەی ئەکاتەوە. تەماشاکا چ تەماشاکا؟ سەگەبۆرەی دەعبا خنکاندییە. بانگی دەرو جیران و خەرك هات خڕ بۆوە ئەو دەعبایە!

کەس نزانی ئەو دەعبایە چییە؟

پاشا و وەزیر و گزیر هاتن، گۆتیان: قەساب ئەتوو ئەو سەیەت لە کیٚ پەیاکردییە؟!

1– وەدوو دیٚخی: بەدوادەخا، دەخاتە دوایان

2– بەشقەم: بەشکوم، بەڵکو

3– وانیٚ: ئەنیٚ، پیٚوەی دەنیٚ، خۆی لیٚ نزیك دەکاتەوە.

4– ئەوك: هەوك، قورگ

گۆتی: وەڵاهی ئەو سەیەم دونیٚ هێواریٚ هاتە کن دوکانیٚ من، ئەمن هەندەك گۆشت هەردا پێش نەیخوارد، دەگەرەخۆم هینایتەوە. ئەوشەو دەعبای خنکاندییە.

پاشای گۆتی: ئەو سەگە بۆرە مخەوەلە هەر دووکانەکی بچتیٚ. هەر مەتعەمەکی بچتیٚ، هەر جێیەکی بچتیٚ. هەر ئەشتەکی بخوا. کەس نابی دەخلی ئەو سەگەی بکا.

سەگە بۆرە خەنی بوو، هەر کەبابخانەکی ئەچوو، دوو سیٚ کەبابیان وێدان و لەپێش سەگە بۆرەیان دانا. هێوارانیش داتەوە.

وەختەکی پاشا شوان و موانی هەبوون. شوانەکان هاتنە کن پاشای گۆتیان: جەنابی پاشای!

گۆتی: بەریٚ

گۆتیان: گورگ بە مەڕی فێر بووە، هەموو شەویٚ یەك دووەکان ئەخوا. ئەگەر بێتو سەگەبۆرەن لۆ وەربگری لە قەسابی، دەگەرن بنێری.

وەڵاهی ئەویش گۆتی: شوانینە بەڕاستی ئەمن سەگە بۆرە ئیشەکی زۆر چاکی دەگەرە من کردییە، ئەمن وەڵاهی پێم شتەکی جەریمەیە سەگە بۆرەی بنێرم دەگەرەنگۆ، بەس داواش لە قەسابی ئەکەم.

پاشا لەدوو قەسابی نارد، گۆتی: قەساب، ئەریٚ گۆتی: حارەکی ئەوهەیە، گورگن بە مەڕی فێربووە، زۆر حەزدەکەم ئەگەر دوو سیٚ شەوان سەگە بۆرەن وێدەی!

سەگە بۆرەش ئەوا لەویٚ هەرکەتییە.[1]

وەڵاهی گۆتی: جەنابی پاشای بەڕاستی ئەمن لەڕووم نایی سەگەبۆرەی بنێرم، بەس سەگە بۆرەش دەبی بەخۆ بیٚ، با شوان بانگی بکەن. ئەگەر بچی ئەوە با بچی! ئەگەر نەشچی، بەڕاستی ئەمن ناینێرم.

سەگەبۆرەی فەقیریش تێئەگا، وەڵا شوانان بانگ کرد، سەگە بۆرەش گۆتی: وەڵاهی بەتەمای خوای ئەچم، یان ئەوەتا گورگ ئەمخۆن یان بەشقەم ناجیح بم ئەوجاریش!

بانگیان کرد، سەگەبۆرە وەدوویان کەت.

وەدوویان کەت بردیان، سەگە بۆرە چووە ناو مەڕیٚ. دوو سەی دیکەشیان هەبوون بانگی مەغریبێی دا، سەیەکی سۆر بوو بانگی گورگییەکرد،[2] وێیەگۆ[3] سەگە بۆرەیان هینایە، بەس بە فران جێیدا وەرە و خەمت نەبی![1]

1– هەرکەت: خۆ مات کردنی سەگ بە بیٚ دەنگی لە شوێنێك، یان کاتێك سەگ لەسەر گوجیلەکانی دەکەوێت پێی دەگوترێت هەرکەتییە.

2– گورگییەکرد: گورگی دەکرد.

3– وێیەگۆ: پێی دەگۆ، پێی دەگوت.

سەگەبۆرەش دە قسەی سەیان ئەگەیشت، کێندەرێی لۆ دانا بەوێدا وەرە. چوو لەوێ هەرکەت، خۆی مات کرد. وەختەکێ گورگ هات. ڕاست پڕیدا گورگی، پڕیدا گورگی و گەوزەك لەوی و ئێك لەوی و گورگی دەبنەخۆ نا و وەڵا ڕاست گورگی خنکاند.

وەڵا گورگی خنکاند و لەبن گورگی لێی پارداوە.

ئەرێ شەوێ چ مەڕ نەخوران و مەڕ نەڕەوییەوە و چ لە گۆڕێ نەبوو. شوان هەرستا.

بانگیان کرد و سەگە بۆرە، سەگە بۆرە! تەماشایان کرد لەخوارێ کلکی ڕاوەشینی، چەند بانگیان کرد نەهات. وەڵا شوانەك چوو، کوڕە وەکی تەماشای کرد گورگی لەوێ خنکاندییە. کوڕە بانگی شوانانی کرد وەیگۆ وەرن! بەو خوایەی سەگەبۆرە گورگی خنکاندییە.

وەڵا سەگە بۆرەی گورگی خنکاند، ناوی دەرچوو لەناو ناوان.

شەش حەفت ڕۆژانیان لەکن بوو، دوایێ سەگە بۆرەیان ناردەوە. سەگەبۆرەیان ناردەوە، پاشای دوو کچی هەبوون چوونە کورێ[2]. ئەگەر ڕووبار بوو، ئەگەر زێ بوو، چوونە سەر زێیێ. سەگەبۆرەش لەکن کچەکان هەرکەت. تەماشای کچە گەورەکەی ئەکرد، خۆی ڕووت کردبۆوە. کچەکەی وەکی تەماشای کرد، گۆتی: سەگە بۆرە بەو خوایەی چاوت وەچاوێ بەشەران ئەچی. هەند بە عیزیم تەماشاکەی! ئەگەر بەشەری، هەڕۆوە ناو گوندی تا ئەمن لە کورێ ئەبمەوە. لەکورێ ببمەوە شەرت بی چاکت ئەکەمەوە. سەگەبۆرەی کلکی لەسەر پشتێ دانا و چووە پەنا گردی.

کچەکە لەکورێ بۆوە و کچەکە سیحرباز بوو، حەفت شوڕکی بڕین، گۆتی: سەگە بۆرە حەفت شوڕکانت لێئەدەم، نوقەی نەکەی، نوقەی بکەی چا نابیەوە! سەگەبۆرەش گۆتی خوا بکەم لێمەدا. وەڵاهـ نابی نوقەی بکەم.

حەفت شوڕکی لێدان کچەی، هەر ڕاست سەگەبۆرە چابۆوە و بۆوە زەلامی جاران. وەڵا دەگەر کچێ پاشای چۆوە و پاشا گۆتی: کچم ئەدی سەگە بۆرە، دەگەرەنگۆ نەهاتبوو؟

گۆتی: سەگەبۆرەی چێ بابە؟ ئەوە سەگەبۆرەیە!

گۆتی: چێ؟

گۆتی: ئەوە سەگەبۆرەیە؟

کچێ گۆتی: کچم سەگەبۆرەی چێ؟

گۆتی: بابۆ ئەوە سە نەبوو، بەشەر بوو، ژنێ خۆ کردبووە سە.

1– واتە سەگە سوورەکە ڕێوشوێنی بۆ گورگەکان داناوە.

2– کور:کۆر، کوڵ، جل شتن

– بەڕاست واڕێی؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: ئێستاش سەگەبۆرە!

گۆتی: چییە!

ناوی حەسەن بوو، گۆتی: کاك حەسەن!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: شوڕکەکت وێدەم. برۆ ژنت لەمارێیە، لەپاشڕا با نەتبینی، شوڕکەکی لێدە بەکەیفێ خۆ، دەیکەیە چ، بیکە ئەوە.

کچەکەی شوڕکەکی وێدا و لێی دا ڕۆیی. چۆوە مارێ. وەکی چوو ژنەی نانەکرد. هاگای لێ نەبوو یەك شوڕکی لێداو گۆتی: لەنیەتم ببیە هێستر.

ژنەکە بووە هێستر، بانگی خەرکی کرد، گۆتی: خەرکینە!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەمن ئەو هێسترەم هەیە، هەر کی ئیشی پێیە، بابێ لۆ خۆ ببیا، بەس چی نەداتێ هێوارانی بینتەوە مارێ من.

ڕۆژێ عالەم دەیانبردە ئیشێ و هیچیان نادایێ و هێوارانیشیان دەیناوە پێش دەرکێ مارێ حەسەنی.

بە حەفت ڕۆژان هێستر، چی نەخوارد، ئیشیشیان پێ ئەکرد، هێستر تۆپی، ئەوجا گەڕاوە مارێ پاشای.

پاشا گۆتی: کاك حەسەن کچێ گەورەت لێ ماراکەم.[1]

کچێ گەورەیان بە ئەمری شرعی لێ مارە کرد و کاك حەسەن ئیسراحەتی کرد و لەمارێ پاشای ماوە و خانیەکیان لۆ کرد و دایانێ و کاك حەسەن ئیسراحەتی کرد و ژنەکەشی لەکۆر بۆوە و ئەمنیش لەوسەری هاتمەوە، یاخوا هەزار ڕەحمەتتان لێ بی.

1– ماراکەم: مارە دەکەم

هەرچی خوا نەکا ناکرێ[1]

جارەکی هەیاسی گۆتی: ماشەڵڵا هەرچی خوا نەکا ناکرێ.

سبەینێ لە دیوەخانێ گۆتی: هەرچی خوانەکا ناکرێ.

سوڵتانی گۆتی: هەیاس ئۆ چتە ئەتو؟

گۆتی: وەڵاهی سوڵتانم خۆشبی، هەرچی خوانەکا ناکرێ.

گۆتی: هەیاس ئەمن هەوەسم لێ بی، شتەکی ئەکەم بەکەیفی خۆ.

گۆتی: کو؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: فەرموو بابڕۆین.

هەردوك سواری وراغی خۆ بوون و یەکی چوونە شارەکی.

گۆتی: هەیاس: ئەتوو ئەرێی هەرچی خوانەکا ناکرێ. ئەمن ئێستا ئەچمە مارەکی دەورەمەند دەورەمەند، خوا داخوا دەمباتە مارەکی فەقیر!؟

گۆتی: فەرموو. دەرکەکەی زێڕبوو. قەسرەکەی زۆر خۆشبوو. ڕووی دە قەسرەکەی کرد و لەدەرکەی دا.

گۆتی: ئەمن ئۆ ئەچمە ئەو قەسرە گەورەی. قەسری ئەوهە لەو شارەی نییە، دەرکەشی زێڕە.

دەگۆتی: فەرموو بڕۆ ژۆرێ.

لە دەرکەیان دا، دەرکەیان لێکردنەوە و چوونە ژۆرێ و گۆتی: فەرموون.

وەکی چون ڕایەخەکی خراپی لێڕاێخرابوو، لەسەر ڕایەخەکەی دانیشتن. کابرا نانەکی ڕەقی هێنا لەپێشی دانان لەسەر سنی، گۆتی: فەرموون بخۆن.

هەیاسی گۆتی: فەرموو پاشا بخۆ! هاتییە مارەکی دەورەمەند.

نانەکەیان خوارد. وەختەکێ ژنێ پاشای حەملی هەبوو منداریەبوو. ئەرێ شەوێ ئەوان لەوێ بوون منداری بوو. سبەینێ هەستان بڕۆن هەیاسی گۆتی: سوڵتان کۆچکەکی لۆ زاوای خۆ بکرە.

گۆتی: زاوای چێ؟

گۆتی: ئەو کوڕەی ئەوشەو بووە، ئەبیتە زاوای توو.

گۆتی: هەیاس!

1– ئەم هەقایەتە لەدەمی(ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد سکتانی)یەوە وەرگیراوە.

گۆتی: بەرێ

گۆتی: کچێ من عەزەبە ئەو مندارەش ئەوشەو بووە، کووەبیتە[1] زاوای من؟

گۆتی: وەللا ئەبیتە زاوای توو.

گۆتی: هەیاس لە ئێستاوە ئەتوو دەگەرە من دانی و دەگەرەمیش نابی.

گۆتی: فەرموو سوڵتانم. هەیاس ڕۆیشت و سوڵتانیش خۆ بەجێ هێشت.

بانگی کابرای کرد، گۆتی: کاکە!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەو مندارەی ئەوشەو بووە، دەبی بدەنە من.

گۆتی: کاکە وەڵاهی ماری خۆم هەموو کردە خێر و خێرات، بەس ئەو دەرکەم مایە، دەرکەی قەسرێ بکەمە خێر، بەس خوا ئەولادەکم بداتێ، خوا ئەو ئەولادەی دایمێ. بیکە ڕاهی خوای، لێم مەستینە.

گۆتی: خوا دەزانی، نەمدەیێ لەسەرت ئەدەم.

سوڵتانیش مەلۆتکەکەی پێچاوە و ڕاستی برد. بردی لە چیایەکی، چیایەکی دوور لە ئاوەدانی فڕەی دا. گۆتی لێرەی فڕادەم ئەوشەو ئەمری. فڕەیدا، بەجێی هێشت، بە ئەمری خوای حەیوانەك. حەیوانەکی کیوی سبەینان و هێواران و نیوڕانان، دات مەمکی خۆی دە زاری ئەو مەلۆتکەی ئەنا. تەقدیرێ خوای، ڕاوکەرەکیش لە ڕاوێ بوو، تەماشای کرد حەیوانەك دیارە تفەنگەکی هاویشتە حەیوانەکەی، حەیوانەکە هەرات لەبن دەست و پێی حەیوانەکەی مندارەکە غلۆربۆوە[2] و دەستی بە زیڕە زیڕێ کرد.

ڕاوچییەکە غاریدا تەماشای کرد: مەلۆتکەك لەوێ کەتییە. گۆتی ماشەڵڵا خودایە دەبی ئەو مەلۆتکە ئی ئەو حەیوانەی بێ! ئەوە حەیوانە کیوییە و ئەوە مندارە و بەشەرە و وەڵاهی وەبیللاهی گۆتی نزانم چ بڕێم. مندارەکەی هەرگت و هینایەوە مارێ، ژنەکەی ڕاوکەرەکەی گۆتی: ئەو مندارە چییە؟

گۆتی: ژنەکە چت لێوەشێرم، ئێستا قسەکی بکەم، پێم باوەڕ ناکەی.

گۆتی: لۆ؟

گۆتی: وەڵاهی سوانم!

گۆتی: چییە؟

1- کووەبیتە: کو دەبێتە، چۆن دەبێتە

2- غلۆربۆوە: تل بۆوە، تەپاوتلی کرد

گۆتی: ئەورۆ لە ڕاویٚ بووم، حەیوانەك ڕاوەستا بوو، تفەنگەکم هاویتیٚ. حەیوان هەرات، ئەو مندارەی لەبن دەست و پێیان غلۆر بۆوە، دەستی بە گریانیٚ کرد، وەکی ئەواچم،[1] ئەو مندارە لەویٚ کەتییە. گۆتی: ئەجا ئەمن نازانم ئەو مندارە ئی ئەو حەیوانەیە، ئەو مندارە لۆ لەو شاخەی کەتبوو؟!

گۆتی: پیاوەکە هەموو شتەك ئەبی. مندارەکەیان بەخێو کرد، سارەك نەبوو، دوو نەبوو، سیٚ نەبوو، مندار ژیکەلە بوو، مندار گەورە بوو، کردیانە جۆتیار، ژیکەلۆکە بوو...

هەیاس و سوڵتان ئەگەڕان. سوڵتان تەبعەن دەپێش دابوو، پاشا بوو، گەیشتنە ڕاستی جۆتیاری.

هەیاسی گۆتی: جەنابی سوڵتانی لۆ ماندی بوونیٚ لە زاوای خۆ ناکەی؟

سوڵتانیش گۆتی: ئەمن چەند سارە ئەو مندارەم فڕە دایە، ئەو مندارە هەو نییە! گۆتی: هەیاس دیسان دەستت پێکردەوە.

گۆتی: وەڵاهی ئەو مندارە ئەبیتە زاوای توو.

گۆتی: هەیاس وازم لیٚ بینە، بڕۆ خواحافیزت بی. ئەمن چیدی دەگەرەتو ناڕۆم.

هەیاس ڕۆیی، سوڵتانیش چووە کن جۆتیارەکەی، گۆتی: کاکە ئەتوو کوڕی کێی؟

گۆتی: وەڵا ئەمن کوڕی فران ڕاوکەریمە.

گۆتی: کاکە ئەتوو قاقەزەکت لۆ ئەنووسم لۆ شاری (غەزنە)ی، پێنج لیرانت بدەنیٚ.

جۆتیاری گۆتی: باشە بەس با گایەکان بەمەوە ماریٚ، پرسیش بە بابم ئەکەم، ئەوجا. وەڵا گایەکەی بردن.

گۆتی: بابە!

گۆتی: ها

گۆتی: پیاوەك هاتییە ئەریٚ کاغەزەکم لۆ ببە شاری خۆ (شاری غەزنە)ی، پێنج لیرانت ئەدەمیٚ. ئەمن ئەچم کاغەزەکی لۆ ئەبەم.

گۆتی: کوڕم هەڕوو بەس زوو وەرەوە.

وەڵا هاتە کن سوڵتانی و سوڵتانی کاغەزەکە نووسی و حەسەن مەمەند تەبعەن لەمارێیە وەکیلیتی. وەکیلی سوڵتانییە. قاقەزەکەی لۆ حەسەن مەمەندی نووسی، گۆتی: جەنابی حەسەن مەمەندی! هەڵگری نامە ئەو کوڕە جاحێرە کە هاتە شاری، کاغەزەکی وێدای، ڕاست سەری بڕە و بیشێرنەوە.

کوڕەکەش خویندەواری نەبوو، ڕاست کاغەزەکەی دە بەریٚ ناو ڕۆیشت.

1- ئەواچم: ئەوە دەچم، وا دەچم

ڕۆیی، دوور و نێزیك گەیشتە شاری غەزنەی. کچیێ پاشای. کچیێ سوڵتانی لەسەر باروگەی قەسریێ، بە دووربینی تەماشای کرد: ئەو کوڕە جاحێرەی با بێتە ماریێ. کارەکەرەکە چووە بەرایێ کوڕەکەی و گۆتی: کاکە ئۆ کێوا چی؟

گۆتی: ئەچمە دیوەخانیێ حەسەن مەمەندی! سوڵتانی ئەو کاغەزە وێدایمە لۆ حەسەن مەمەندی.

دەگۆتی: لادە ئەو قەسرەی ئۆ کچیێ حەسەن مەمەندییە، ئیشی پێتە.

گۆتی: ئاخر با بچم کاغەزەکەی بەم، ئەجا ئەچم.

نا نا گۆتی: هەتا ئێرە وەرە ئەجا بڕۆ.

وەڵا لای دا و لە قەسریێ وەسەرکەت و کچیێ حەسەن مەمەندی، یەك پیێ لەبەری برند بوو گەورە بوو کچە، گۆتی: کاکە کێوا چی؟

گۆتی: وەڵا ئەچمە کن حەسەن مەمەندی، ئەو کاغەزە سوڵتانی وێدایمە لۆی بەم.

کا گۆتی: کاغەزەکەم وێدە.

ئاخر گۆتی: کاغەزەکەی مەشکینە.

گۆتی: وەمن دە. کاکە حاقت نەبی.

وەڵا کچەکە کاغەزەکەی لیێ وەگرت، تەماشای کردیێ نووسرایە: ئەو کوڕە گەیشتە شاری بیکوژن و بیشێرنەوە. کچەکەش عاشقی ئەو کوڕەی بووە، کە چاوی وێکەت. کاغەزەکەی دڕاند. نووسی حەسەن مەمەند، ئەو کوڕە گەیشتە شاری و کچیێ منی لیێ مارەکەن و دەپاری کەن.

کاغەزەکەی وێداوە و کوڕەش کاغەزەکەی برد لۆ حەسەن مەمەندی و وێی دا و حەسەن مەمەندی بانگی مەلای کرد و کچیێ سوڵتانی لیێمارە کرد و خانییەکیان لۆ گرتن و ڕاست دەپاری کردن.

پێنج شەش ڕۆژ پێچوون، هەیاس ئەزانی مەسەلە چییە. هاتنەوە گەیشتنەوە شاری و گەیشتنەوە دیوەخانیێ و گۆتی: حەسەن مەمەند!

گۆتی: بەریێ

گۆتی: ئەو کاغەزەی لۆم ناردی، ئیشەکەت جێبەجیێ کرد؟!

گۆتی: بەریێ

گۆتی: کوشتت؟!

گۆتی: کوشتنیێ چیێپاشا؟

ئەدی گۆتی: ئەمن کاغەزەکم وە کوڕەکەی دا، کە گەیشتە شاری مە بیکوژن.

گۆتی: وەڵاهی جەنابی پاشای، کاغەزەکە نووسرابوو وەکی گەیشتە شاری کچێ منی لێ مارە کەن و دەپاری کەن. ئەمەش خانییەکن ئۆ لۆ گرتییە...

هەیاس پێکەنی، گۆتی: جەنابی پاشای! پێت ئەرێم هەرچی خوا نەکا ناکرێ.

گۆتی: صەددەق صەددەق هەیاس، ئەشەدوبیللا قسێ تووە، هەرچی خوا نەکا ناکرێ.

ئەحمەدی خویندەوار[1]

پیاوەك هەبوو، خویندەوار بوو. سەفی شەشی متەوەستەی خویندبوو. ژنەکەشی سەفی شەشی متەوەستەی خویندبوو. ئەو سەردەمی سەفی شەشی متەوەستە بە موهەندیسەکی هەبوو. ئەو ژن و پیاوە هیچیان نەبوو. نانیان نەبوو بخۆن. ڕۆژێ ئەچوو پشتییە چیلکەکی[2] دەینا، ئەو پشتییە چیلکەی ئەفرۆشت لە بازاڕی. بە دوو نانانی ئەدا و دەیانخوارد. ئەو پیاوەش بە ژیانی خۆی بەس خویندبووی، هیچ ئیشوکار و کاسبی نەکردبوو لە خویندنێ زیاتر. ڕۆژەکێ چووە چیای پشتە چیلکەکی هینا، گەیشتە ناو شاری و نەگەییە ناو شاری، بەربۆوە دری لە خۆ بۆوە.

بەینەکی بەهۆش خۆ هاتەوە. جووەکی گەیشتێ، گۆتی: کاکە!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەتوو چیش ئەکەی؟

گۆتی: وەڵاهی ئەمن ڕۆژێ پشتە چیلکەی دینم. دار و باری دەینمە شاری ئەیفرۆشم, لۆ ئەو فڕنیانە، ئەودارانە دەیاندەمێ، چار ئەستوکانم ئەدەنێ. کوڕەك و کچەکم هەیە دەگەر ژنێ، ئێکی ئێکی ئەخۆین. ڕۆژانە ئیشی من ئەوەیە.

گۆتی: لۆنایەی لەکنە من ئیشی بکەی.

گۆتی: ئیشی چیٚ؟

گۆتی: لەکنە من ئیشی بکە بەنان و زگ هیچت نادەمێ. هیچیشت پارە نادەمێ. بەس بەنان و زگی مارومنداری من چاخوا ئی توش ئەوی.

ئەو پیاوە ناوی ئەحمەد بوو، بەرا هیچی بێ ژنێ ناکرد، بەبێ ژنێ خۆی هیچ ناکرد, وەڵاهی گۆتی: جووە ئەمن لەخۆم گەورەتر هەیە. هەتا پرسیی پێ نەکەم، ئیشی ناکەم.

گۆتی: چ قەیدییەکە.

– لە کێندەرێ، لە چ محەلەکی؟

گۆتی: لە فران محەلەیمە.

– ئەگەر ئی لە خۆت گەورەتر ئیزنی دای، وەرە.

گۆتی: زۆر چاکە.

1– ئەم هەقایەتە لەدەمی(ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد سکتانی)یەوە وەرگیراوە.

2– پشتە چیلکە: کۆڵە چیلکە، کۆڵێك چیلکە و دار

پشته چیلکەکەی فرۆشت و بە چار ئەستوکانی دان، لۆ مار و منداری خۆی بردەوە، بانگی ژنێ خۆی کرد. گۆتی: ژنەکەم!

گۆتی: بەرێ!

گۆتی: ئەمن جووەکی ئێقە گرتیمە. ئیشی لۆ بکەم. بەنان و زگ، مار و منداری چ بخوا، ئی میش ئەوی بخوا.

ژنەکەی ناوی فاتم بوو گۆتی: پیاوەکە نە ئەرێم هەڕوو، نەئەرێم مەچوو. خۆ و زەوقی خۆتە.

گۆتی: ئەچم. لەبەر ئەوەی چیدی ئەو دارانە بە من نایەن. ئەچم.

خەڵاس دەگۆتی: هەڕوو.

چوو محەللەی دیتەوە، سەلامی لەجووی کرد و سەلامی لێوەرگرتەوە.

گۆتی: جووە هاتم!

گۆتی: یاخوا بەخێربێی.

گۆتی: کاکە ئەمن ئەو دوکانەم ئەوێ. ئەوا ئەو کوتارەی لێیە کە ئەتوو ئەیفرۆشی، ئەمیش ئەگەر خەلاس بوو لۆت دەینمەوە. هەستا دەستە جلکەکی سپۆڕتی لۆ کڕی لۆ ئەحمەدی، سەرو ڕدێنی تراشی و خۆی حەمام لەمیش کرد و لەسەر دوکانێ دانیشت. دوکانەکە کوتاری هەبوو، بیست سار بوو. تۆپە کوتار هەبوو تێیدا بوو مۆدیلی نەمابوو. ئەحمەد خوێندەواربوو. ملی دەبەرنا، فرۆشتی. بینە و بەردە، دەی دەی ئەوی لەدوکانێ بوو هەمووی فرۆشت. سبەینێ جوو هات گۆتی: ئەحمەد کا کوتار و شتەکە.

گۆتی: فرۆشتم.

بەقورعان جووی گۆتی: ئەوە کابرایەکی سەر بە ڕزقە. بەحەقی پێغەمبەری گۆتی ئەمن بوومێ. چوو کوتار و ئەموالی کڕی مۆدیلی تازە، لۆی دانا. سبەینێ جوو هات، سەرەکی لە ئەحمەدی دا. تەماشای کرد عالەم سرەی گرتبوو، ئەحمەدیش لە وەرەقەی دەینووسی کا چەندەکا؟[1] ئەوەندەی وێیەدا. نابی ئەمن ئەنویسم سێ مەترەکا ئۆندە، لۆیە نوویسم ئەزانم چەندەکا!

گۆتی: کو ئەتوو خویندەواریشت هەیە؟!

گۆتی: ئەدی کو.

دە گۆتی: باشە.

1- چەندەکا: چەند دەکا. تێبینی دەکەین هەموو ئەو هەقایەتانەی (ئەحمەد سکتانی) دەیانگێڕێتەوە، کاریگەری شێوە ئاخاوتنی خۆشناوەکانی کۆیەیان لەسەرە. چونکە بەشێك لەو خۆشناوانەی کە لە ڕانیە و کۆیە و هەولێرەوە نزیکن، (دە)ی نیشانەی ڕانەبردوو لە جیاتی (ئە) بەکاردەهێنن.

به موددەی سارەکێ جووی وەلێهات، ناوی خۆی لە دەورەمەندییێ بزر کرد. ئەوە ئیشی لۆکا بە نان و زگ. ئەحمەدیش دەکێندەر دایە؟ دەخانییەکی دایە، کۆریتە سەیەکە، سەی تەنگاوکەی ناچیتە ناوی. بەتانییەکیشی زیاتر نییە، بەتانیەکەش بیست کونی زیاتر تێدایە، بەس ئۆندەش هەیە هیچی نییە. هێواران جوو هەندەکی لۆ دەناو عەللاگان ئەکا، ئەباتەوە لۆ مندارەکان و ئەخۆن.

خەبەر دەرچوو لەو شارەی، گۆتیان: ئەحمەدەك پەیا بووە، دوکانەکی هەیە بوغازە و کوتاری وەی هەیە شتی وەها نییە. کچیێ پاشای شاری، پێی زانی بانگی کارەکەرەکی کرد گۆتی: داخوا هەڕوو چییە وە؟

کارەکەرەکە چوو. ئەحمەد گەنجەکی سپۆرتە، چاوی وێکەت. وەخت بوو شێت بی. ڕۆیی، کارەکەر چووە پێش دوکانێ، چاوی وە ئەحمەدی کەت، دری لەخۆ بۆوە، سعاتەك نەهاتەوە. دوو سعات کارەکەرشکەی[1] نارد. ئەویش واقی وڕما، کچیێ پاشای بەخۆ چوو، وکی چوو، کارەکەر لەوێ مۆلەق ڕاوەستاینە، کچیێ گۆتی: هەستن بڕۆن. ئەمن ئەنگۆم لۆ چ ناردیە؟

گۆتیان: ماخەرا[2]، جوانە ئەو پیاوە!

گۆتی: وەرنە دوایێ، ئاغەژنێ[3] چاو وێکەت، کچیێ پاشای ئاشقی بوو ئاشقی ئەحمەدی.

کچیێ پاشای چۆوە گۆتی: کارەکەر وەرە!

گۆتی: چییە؟

گۆتی: هێواریێ ئەو ئەحمەدە دەرکێ دوکانێی قەپات کرد، لەدوی ئەچی هەتا ماریێ دەرکەیان مۆر ئەکەی و دێیەوە.

ئەحمەد بانگی مەغریبیێ دوکانی قەپات کرد و کارەکەرەکە عەبای بەخۆ دادا، گەڕا داخوا ماری لەکێیە. کچیێ پاشای دەیوێ[4] مارێی پێ بزانی. ماری دیتەوە. ئەحمەد چۆوە کەچە خانییەکی کەلاوە.

کچیێ پاشای گۆتی حەککو ئەو زەلامە سپۆڕتە ئەو گەنجە جوانە، ئەو کەچە خانییە! بەو خوایەی گۆتی ئەو خانییە ئی وی نییە. بەرا دەرکەی مۆر کرد. بەردوکەکی[1] پانی لە دیوارەکەی دیتەوە مۆرۆکەکی لێ دا.

1- کارەکەرشکەی: کارەکەرێکی کەش، خزمەتکارێکی دیکەش

2- ماخەرا: ماڵ خەراپ، ماڵوێران (بۆ سەرسووڕمان)

3- ئاغەژن: هەر مەبەست لە کچی پاشایە.

4- دەیوێ: دەیەوێ

هاتەوە. کچیٚ پاشای گۆتی: دەرکەت مۆرکرد؟

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: لیٚی گەڕیٚ ئەجا.

بێینە سەر حیسابی جووی.

جوو گۆتی: ئەحمەد!

گۆتی: ها

گـۆتی: وەڵاهـی ئـەتوو ئـەو خویندەوارییـەت زۆر باشـە. باشـە نـاکریٚ ئـەمیش فێرکەی؟!

کوڕە گۆتی: جوو چما دەبی ئەمن غورفەك هەبی مەکتەب بی دانێین ئەمن ڕۆژیٚ دوو سعاتان دەرسێت پیٚ برێم. ئەتوو ئەوهە فێر نابی.

جا گۆتی: کاکە مار و منداریٚ توو دەینینـە خـانی مـن، خـانی مـن زۆرە، دوو هـۆدان ئەدەمە توو، دوو هۆدە لۆ خۆم، هۆدەکیش ئەکەینە مەکتەب.

گۆتی: زۆرباشە. زۆر چاکە.

هەرستا جـوو چـووە مـاریٚ ئەحمـەدی و مـار و منـدارەکان هیچیان نـەبوو، یـەك کەچـە بەتانی بیست کونی تێدا بوو، ئەحمەدی بەتانییەکـەی بـەجیٚ هێشـت، خـڕی کـردەوە سـەر یەك و دەبن کاریتەکی[2] نا. گۆتی: ئەو بەتانییە زۆرم نەمەك پێوەنایە، با لێم بزر نەبی.

ئەحمەدی گواستەوە ماریٚ خۆ و ماری بردەوە کن ماریٚ خۆ و ڕۆژیٚ سـەعاتەك دوو سەعاتان دەرسی بەجووی ئەریٚ. هۆدەکیان کردە مەکتەب.

بێینەوە سەرحیسابی کچیٚ پاشای.

گۆتی: کارەکەر!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: دەرکەت مۆرکردییە؟ گۆتی: وەپێشکەوە, بانگی مەغریبێیە وە پێشکەوە, بانگی مەغریبێیە ئەحمەد لە خانی خۆ نەمایە لەکەچە خانی. ماری بردتە ماری جووی.

ڕۆیی. دە قڤولبابی[3] دەرکەیان کرد، کەچە دەرکەی دار.

کارەکەر گۆتی: ئێرە هەوە؟

گۆتی: ئا.

گۆتی: درۆی ئەکەی، ئێرە هەونیە.

1- بەردوکە: بەردێکی بچووك، پەلە بەرد

2- کاریتە: شاتیر، دیرەك، داری خانوو

3- دەقڤولباب: لەدەرگادان

گۆتی: وەڵاهی ئێرە هەوە.

گۆتی: ئێرە هەو نییە. ئاخر ئەو کابرایە دەورەمەندە. ئەو کەچە خانییە، ئەو بوخازەی[1] هەیە، ئاخر ئۆ کو ئەو خانییەی هەیە؟

وەڵاهی گۆتی: ئاغەژن بەو قورعانەی. هەتا نەهاتە ژۆرێ ئەمن دەرکەم مۆر نەکردییە.

نا گۆتی: ئەتوو لەبەر خوێڕییایەتی ئاگات لێ نەبووە. چوویتە قەسرەکی گەورە ئێرە ئی وی نییە.

وەڵاهی گۆتی: ئی وییە بەو خوایەی.

گۆتی: موشکیلە نییە.

گەڕانەوە چوونەوە مارێ.

سبەینێ گۆتی: کارەکەر!

گۆتی: بەرێ

کچێ پاشای گوستیلەکی هەبوو. لەسەری نووسرابوو ئەو شارەی پێ ئەکڕی.

گۆتی: ئەو ئەنگوستیلەیەی لۆ ئەحمەدی بە، بەدیاری.

گۆتی: بەسەرچاو.

کارەکەر ئەنگوستیلەی دەستدایێ و چووە دوکانێ.

گۆتی: سەلاموعەلەیکوم!

گۆتی: سەلام بەخێربێی.

گۆتی: ئاغەژن ئەو ئەو ئەنگوستیلەیەی لۆ ناردی.

ئەحمەدیش تەماشای کرد خویندەوارە. لەسەری نووسرایە ئەو شارەی پێ ئەکڕی.

زگی بەخۆ سووتا. باشە ئەمن ئەنگوستیلەی لۆ ناردیمە ئەو شارەی پێ ئەکڕێ. ئەمیش هیچم نییە چی لۆی بنێرمەوە؟

گۆتی: کارەکەر!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: لۆ کچێ پاشای بەوە. برێ ئەموالم بایێ هەندێ لەکن نییە. دوایێ کە ئەموالی چاکم لۆهات، شتەکی لۆ ئەنێرم. کارەکەر گوستیلەکەی بردەوە.

کچێ پاشای گۆتی: ئۆ لۆ هیناتەوە؟

وەڵاهی گۆتی: ئەمن هیچم لەکن نییە و دوایێ لۆی ئەگۆڕمەوە.

1- بوخازە: بوغازە، جل و کوتاڵ

گۆتی: برۆ بیدێ بیدێ. دوو چوکلاتانم لۆ بینە، برۆ بیدێ تەواو. ئەمن هەدیەم کردییە.

کارەکەریش چوو گۆتی: ئەحمەد ئاغە ژنی گۆتی ئەمن هەدیەم کردییە بیگێڕەوە.

گۆتی: موشکیلە نییە. گێڕایەوە و لەدەستی خۆی نەکرد. هەریدا ناو دەخیلەی جووی، ئەنگوستیلەکە.

زۆر عاجز بوو ئەحمەد وەخت بوو شێت بی. جوو هات ئاگای لەخۆ نەبوو.

– مەتری ئەوێهێ بەچەندییە ئەو قوماشێهێ بەچەندە. ئەو تۆپێهێ بەچەندییە؟!

هیچ ئاگای لێ نەبوو. جوو هات تەماشاکا. ئەو خەرکە ڕاوەستایە و معامەلەی کوتاری ئەکا، ئەحمەد هەر هۆشی لەخۆ نییە. جوو گۆتی: ئەحمەد ئۆ چییە وە؟

وەڵاهی گۆتی: جووە بەو قورعانەی ئەزانی چییە؟ وەختە شێتبم لەتاوانی، لەخەفەتان.

– چییە ئاخر؟

ئەنگوستیلەکەی لە دەخیلەی دەرینا...

ها گۆتی: ئەو ئەنگوستیلەی لۆ ناردیمە کچێ پاشای. لەسەری نووسرایە ئەو شارەی پێ ئەکڕێ. ئەمیش هیچم نییە ئەلقەکیشم لە دەستی دا نییە، ئی زیویش لۆی بنێرم. لەبەر هەندێ لە مەراقان وەختە بمرم.

هەی گۆتی: داوەشێی.

جوو چوو غاریدا لە مارێی، ئۆندەی یاقووت و دوڕ هیناو گازی زێڕینگرەکی کرد و گۆتی: وەرە، ئەو ئەنگوستیلەی ئەبینی کو دروست کرایە؟

گۆتی: بەرێ

گۆتی: لەو زێڕەم ئەنگوستیلەکی ئەوهە لۆ دروستەکەی. لەسەرەنووسی ئەو شارەی پێ ئەکڕێ. لە بنیشی ئەنووسی ئەو شارەی پێ ئەفرۆشرێ. بەس لە چەشنی ئەو ئەنگوستیلەی بی!

گۆتی: بەسەرچاو.

وەیگۆتە زێڕینگری، گۆتی: هەر ئەوڕۆشم لۆ دروستکە، ئەلعان هیچ ئیشەکی ناکەی، هەتا ئەنگوستیلەی من دروستەکەی. چەندیش برێی زێڕی، دەتدەمێ.

گۆتی: بەسەرچاو.

زێڕەکەی برد و بایێ ئەنگوستیلەکی لێکردەوە و یەك ئەنگوستیلەی لۆ دروست کرد، سەت لەوی جوانتر، لەسەری نووسی پێی ئەکڕێ. لە بنیشی نووسی پێی ئەفرۆشێ.

گۆتی: فەرموو ئەحمەد ئەوەی لۆ بنێرە، مارت خەرانەبی.

ئـەوجا ئەنگوسـتیلەی کچـیٚ پاشـای دە دەسـتی خـۆ کـرد و هـەموو دەمـێش، کارەکەریان لە بەینی دات و ئەچوو، وێی دا، وە کارەکەرەکەی دا وەیگۆ ها ئەوەی وە ئاغەژنیٚ دە. وەکی لۆی برد، ئاغەژن تەماشای کرد لـە چەشنی ئـی خۆیتی. بەس لـە سـەرێی نووسـرایە ئـەو شـارەی پـیٚ ئـەکرِیٚ، لـە بنـی نووسـرایە ئـەو شـارەی پـیٚ ئەفرۆشـیٚ؟! بـەو خوایـەی کچـیٚ پاشـای گـۆتی: ئـەوی ئـەمن لـە دووی ئەگـەرِێم ئـەوە هەوە،[1] هەوە کارەکەر!

گۆتی: ها!

گۆتی: برِۆ. بریٚ ئەورِۆ هێواریٚ میوانی منە.

کارەکەر غاریدا: سەلاموعەلەیك.

– عەلەیکومەسەلام بەخێرێی.

گۆتی: ئاغەژن وەیگۆتییە هێواریٚ دەعوەتی منی.

گۆتی: وەلاهـی بە ئاغـەژنیٚ بریٚ، ئـەمن ئـی لـەخۆم گـەورەتر هەیـە، هێواریٚ دەچمەوە پرسێی پیٚ ئەکەم، ئەگەر ئیزنی دام دێم. ئەگەر ئیزنی نەدام نایەم. ئەگەر ئیزنی دام ئەورِۆ هێواریٚ نا، ئەورِۆ هێواریٚ پرسێی پێکەم، سبەی هێواریٚ ئەگەر ئیزنی دام لەکنەویمە.

گۆتی: باشە.

کارەکەر چۆوە.

ئاغەژنیٚ گۆتی: چ بوو؟

گۆتی: وەیگۆ ئـی لە خۆم گەورەتر هەیە پرسێی پێکەم، ئەگەر ئیزنی دام، دێم، دەنا نایەم.

گۆتی: موشکیلە نییە.

ئەحمەد هێواریٚ چۆوە ماریٚ، لەکن ماریٚ جوویە، چۆوە ماریٚ گۆتی: فاتم!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: وەلاهی کچیٚ پاشای ئەو شارەی دەعوەتی کردیمە. ئەتوو رِەئیت چییە؟ بچم یان نەچم.

گۆتی: هەرِوو. هەرِوو کچیٚ پاشای یەك پرسیارت لیٚ ئەکا زیاتر نا.

گۆتی: چییە؟

گۆتی: ئەریٚ دەگەر ماری دنیاییٚ کوی؟

1- هەوە: خۆیەتی

بـڕێ نیـوەی ئـەو شـارەی ئـی منـە. چـیدیش مـەڕێ، یـەك قسـەی دیکـە نەکـەی. ئەوەندەشت لێ ئەپرسی: ئەرێ ئەحمەد دەگەر ماری دنیایێ کوی؟ بڕێ نیوەی ئەو شارەی ئی منە، زیاتر مەڕێ و کەمتر مەڕێ.

گۆتی: باشە.

کارەکەر سبەینێ هات گۆتی: کاکەحمەد دێی؟

گۆتی: بەرێ ئی لەخۆم گەورەتر ڕێی پێدایمە بێم، دێم. هێوارێ دێم.

کچێ پاشاش قەسری ڕازاندتۆوە و بۆنخۆشی کرد، تاقم و قەنەفەی دامەزراندن. هێوارێ ئەحمەد دەقولبابی کرد و دەرکەیان لێ کردۆوە و وەسەرکەت. دوو کورسییان لۆ دانان، ئێك لۆ وی و ئێك لۆ ئاغەژنێ.

گۆتی: ئەحمەد لەگەر ماری دونیایێ کوی؟

گۆتی: نیوەی ئەو شارەی ئی منە.

گۆتی: تەواوە.

دەستیان دە ملی ئێك کرد. تا سبەینێ، سبەینێ نانی سبەینێی دایێ و ڕاست گەڕاوە سەر دوکانێ.

گەڕاوە سەر دوکانێ و ئیشی خۆیەکرد، شەوێ دوو سعاتان دەرسی بە جووی گۆت و نانیان خوارد و نووستن. ژنێ جووی نیوەی شەوێ بوو چووە هۆدێ ئەحمەدی گۆتی: ئەحمەد!

گۆتی: ها

گۆتی: هەستە.

گۆتی: ژنێ جووی لۆ هاتییە ئێرە؟

گۆتی: ئەحمەد وەختە لۆت شێت بم.

گۆتی: بابە ئەمن نمەکێ ئەو مارەم کردییە، ئەمن کابرایەکم مسوڵمانم، ئەتوو ئێستا لێرە ئاخر ئەمن بە نانی ئەو کابرایەی ئەژیم. ئاخر ئەمن... نابە!

گۆتی: ئیشەکی ئەوهەم لەگەر نەکەی، ئەمن بەڕاستی لێت لە هەرادەم.[1]

بانگی فاتمێی کرد. گۆتی: فاتم!

گۆتی: چییە؟

گۆتی: ئەو ژنە بەرۆکی گرتیمە، نزانم چ بکەم؟

گۆتی: شتی وا نەکەی هەستە با بڕۆین.

1- لە هەرادەم: لە هەلا دەدەم، دەیکەمە هەڵلا

فاتمیٚ گۆتی: هەستە با بڕۆین... هەستە با بڕۆین. ئێکی مندارەکیان لە ئامێزیٚ کرد و ڕاست ماریان بەجیٚ هێشت. چوونەوە کاولە خانییٚ خۆ.

بەتانیۆکەیان لەبەر کاریتیٚ هینا دەریٚ و ڕایانهێخست و چوون لەسەری پاریانداوە. جووش هاگای لەو وەزعەی نییە.

جوو سبەینیٚ هەستا چووە دوکانیٚ، دوکان قەپات بوو. ئۆهـ. چووە ماریٚ وەیگۆتە ژنیٚ خۆ: کا ئەحمەد؟ چووە ژۆریٚ ئەحمەدی کەسی لیٚ نییە. کچیٚ گۆتی: ئەکانی[1] ئەحمەد؟

ژنیشی گۆ گۆتی: نزانم.

چوو غاریدا لۆ کاولە خانی، وەکی چوو لەویٚ لەسەر کەچە بەتانییٚ دانیشتینە.

گۆتی: ئەحمەد ئۆ چاکەی لێرە؟ ئەدی ئەتوو لەسەر دوکانیٚ...؟

وەڵاهی گۆتی: جووە، نەیگۆ ژنیٚ توو ئەوها کردییە یان نا. گۆتی: وەڵاهی ئەو ئیشە بەمن ناکریٚ و...

گۆتی: ئەحمەد ئەمن فکرم وەیە معاشت لۆ ببڕمەوە هەتا ئێستا بە نان و زگ بوو. ئێستا مانگانەت ئەدەمیٚ، چەندی دەتویٚ، مانگیٚ دەتدەمیٚ، بەس ئیش کە.

وەڵاهی گۆتی: جوو پێم ناکریٚ.

وەرە دوکانەکەی بە نیوی بکە. نیوەك لۆ من نیوەك لۆ توو.

وەڵا گۆتی: جوو پێم ناکریٚ. چەندی ئەهد و چاری کرد، گۆتی: پێم ناکریٚ و ئیشی من نییە و تەواو.

وەڵا جوو گەڕاوە، چوو دوکانی بە خۆ کردەوە و کەس نایەتە کنەوی، کچیٚ پاشاش هەرچەندی هات و چوو کارەکەری ئەنارد لۆ دوکانیٚ. ئەحمەد لەویٚ نییە. بیست و چار سعاتی خوای، کارەکەر دە ڕێییٚ دایە ئەحمەد لەویٚ نییە. خوایە ئەو پیاوە نیوەی ئەو شارەی ئی وییە، باشە چی لێهات؟ دەبی چووبیتە محەلەکی دیکە، ئەو دوکانەی فرۆشتبی؟

ئەحمەد نەما. کچیٚ پاشای وەخت بوو شێت بی، ئەحمەد نەما.

ئەحمەدیش ڕۆژەك نەبوو دوو نەبوو، لە کاولە خانی، وەکی هیچ نەبی بخۆن، لە برسان ئەمرن.

فاتمیٚ گۆتی: ئەحمەد ئەمە ئەوهە ئیدارە ناکەین، ئیشەکی نەکەین؟

1- ئەکانی: ئە کوانیٚ، لە کوێیە

کچیێ گۆتی: چ بکەم جاران باش بوو چیلکۆکەن ئەفرۆشتن، ئێستا ئەویش بەڕاستی نافرۆشیێ، بەخوای قیمەتیێ ناکا. بەخوا نەفت و بەنزین و ئەشت پێیا بوو... کی داران ئەکڕی...

ئەدی گۆتی: بابە ئەمە لە برسان ئەمرین، بڕۆ ئیشی مەیدانیێ.

گۆتی: ئەوڕۆ ئەچمە مەیدانیێ.

وەڵا چووە مەیدانیێ فەقیرەی هەر ڕاوەستا، هەر ڕاوەستا کەس نەبوو بیباتە ئیشی. جووەك لەولای ڕا هات، گۆتی: کی بی خویندەواری هەبی لۆ من بێتە ئیشی؟

ئەحمەدی گۆتی: ئەوە چاکە ئەمن خویندەوارم هەیە. خویندەواری وەکی وی کەم بوو. نەبوو لەو شارەی هەر نەبوو.

بەریێ گۆتی: ئەمن خویندەوارم.

گۆتی: وەرە، خویندەوارەکی چاکت هەیە؟

گۆتی: چاك

– تا صەفی چەند؟

گۆتی: شەشم تەواو کردییە.

دە گۆتی: تەواوە، وەرە ئەمن ئیشم بە تووە. حیساباتم هەیە لە ماریێ.

گۆتی: باشە.

وە دوو جووی کەت، وەدوو جووی کەت بڕۆ بڕۆ لە محەلەی لۆ ئەو محەلەی، گەیشتە قەسرەکی دوو قات، ناوی جووی لەسەر قەسرەکەی نووسرابوو، جووی دەرکەی کردەوە و چووە ژۆریێ.

عەوزەکی گەورە لەناو حەوشیێ جووی بوو، عەوزەکەی بەرەڵڵا کرد جووی، لەناو عەوزەکەی سەرقاپەکی لەسەر بوو هەریداوە. قادرمە بوون پێداچوونە خواریێ. وەکی چوونەخواریێ، بن ئەو قەسرەی ژێرزەمین بوو ژێرزەمینەکی گەورەبوو، چەند پارەی دنیاییێ هەیە لێیتی.

چەند پارەی دنیاییێ هەیە لەو ژێرزەمینەی بوو.

گۆتی: کاکە ئەتوو ناوت چییە؟

گۆتی: ئەحمەد.

گۆتی: کاکە ئەحمەد ئەگەر خویندەوارییەکی چاکت هەیە. ئەو پارەی ئەبینی؟

گۆتی: بەریێ

گۆتی: هەتا حەفت ڕۆژان لۆم حیسابەکەی، داخوا چەندە. بە قەرەم و دەفتەر لۆم بکە. ئەمن پاش حەفت ڕۆژی تکە[1] دێمەوە، دەبی حیسابەکەت کردبی. حەقی خۆشت چەندە دەتدەمێ.

وەڵا جووش ڕاست بەقادرمەکان دا وەسەرکەتۆوە و سەر قاپەکەشی بەسەرداداو. حەوزەکەشی پڕ ئاو کردۆوە. ئەو لەوێ حەپس بوو تازە بەسەر قادرمەکانیش هەوراز چی سەرقاپەکەی بەسەرداداوە، حەوز پڕی ئاوە پێشی ناکرێ بچتە دەرێ. ئەحمەدیش وەکی تەماشای پارەکەی کرد، ئەگەر بە دە زەلامان بە خاکەناسان بە پشتە گوشان بەن[2] لێرە. لێرێهێ ڕووکەن. حیساب ناکرێ پارەکە.

بەو خوایەی گۆتی: توشبووم. بەحەقی پێغەمبەری ئەوە داو بوو لۆ من داندرابۆوە. ئەو پارە حیساب ناکرێ. خوایە گۆتی: تووشی چ بووم.

بەقادرمەکان داچوو سەری لەسەرە. پڕی ئاویش کرایە. لە سەرێ گارە درایە، پڕی ئاو کرایە. پێی ناکرێ بچتە دەرێ. بە حەقی خوای گۆتی: ئەمن دەو ژێرزەمینەیدا ئەمرم.

گۆتی: خوا وەکیلە ئۆ فێربوو لەمنی کرد ئەو سەگبابەی. نەشی ئەزانی نەشەوە نەڕۆژە. لەبن ئێرە. نزانی تاریکە. ڕووناکایی لێ نییە، چرایەك ئەشتەك، بەس نزانی نەشەوە نەڕۆژە.

دانیشت, وەختەکی خەوی هات، خەوی لێکەت. خەوی دێت.

بانگیان کرد گۆتیان: ئەحمەد, هەستە, هەستە, بەخۆ بە منداران. ئەو جووە هەجەڵی بەدەستی خویندەوارەکی دێ. ناوی ئەحمەدە, هەموو خویندەوارێ دنیایێ لەناو بردینە دەو زیندانەیدا. ئەتووشی لۆ هەندێ هینایە لەناوت با. هەجەڵی بەدەستێ خویندەواران هاتییە, ئەگەر بێت ئەتوو ئەو جووەی لەناو بەی، موڵك و ئەموال و پارەی، ئەو قەسرە، هەموو ئەبیتە ئی توو. ئەو جووەی کەس کەسی نییە. نە برا, نە باب, نە خزم, نە کەس, میراتگرەکە ئەتوی. پارە و موڵك و قەسر هەموو ئەبیتە ئی توو... دێتەوە پاشی حەفت ڕۆژان دێتەوە. بەئەحمەدی ئەرێ: ئەحمەد حیسابت کردییە, پێت حیساب ناکرێ. برێ ناوەڵا.

ئەویش ئەرێ ئەتوو خویندەوار نی. وەرە دەتبەمەوە شاری، خویندەوارەشکە دینم، ئەتوو خویندەوار نی.

1- ڕۆژی تکە: ڕۆژی دیکە، ڕۆژی تر

2- بەن: ببەن

گۆتی بەسەرێت دا نابا.[1] ژێر زەمینەك لە خوارێ هەیە قادرمەیە، وەپێشە خۆت ئەدا، پارەکت پێوانێ.[2] چەند خویندەواری ئەوا تێدا بۆگەنی بووینە. نەکەویە ناو ئەوان. جووی وە پێشە خۆ بێخە، پارەکی پێوە نێ، ئەو لە سەرێ عەوزەکەی بەتار کردییە پێدا هاتیتە خوارێ. ئەلعان ئەوێ ڕێیەکە ئاچووغە،[3] هەریدە خوارێ و کە هەرتدا خوارێ و بڕۆوە سەرێ و عەینەن سەر قاپەکەی بەسەر عەوزێ دادەوە و عەوزەکەی پڕی ئاو کەوە و قەتعەکەی جووی لەسەر دەرێی جووی بکەوە و ناوێ جووی لابە و لەسەری بنووسە قەسرێ ئەحمەد پاشای و ڕەقەم و تاریخێ خۆ لەو قەسرەی دەو هەڕوو مار و منداری خۆ بینە ناو قەسرێ. ئەبیتە ئی توو.[4]

وەخەبەر هات...

بسمیللاهی، یارەسولەڵڵا، پەککو گۆتی بەو خوایەی ئەمن تێ چووم.

بەینەك پێ چوو سعاتەك دوو سعات دە سعات، خەوی لێکەتەوە. دیسان خەونی دیتەوە. کوڕە گۆتیان: ئەحمەد هەستە ئێستا دێتەوە. وە پێشە خۆت دێخی. پارەکت پێوانێ، هەرتەداتە خوارێ، ئەتوو ئەوی وەپێشە خۆ بێخە، پارەکی پێوەنێ، ناوێ خوای بینە، هەریدە خوارێ، ئەو مارە هەموو ئەبیتە ئی توو.

وە خەبەر هاتەوە، وەخەبەر هاتەوە و تەپە تەپێ جووی هات، هاتە خوارێ لە قادرمان.

گۆتی: ئەحمەد ئەوە حیسابت نەکردییە؟

کوڕە گۆتی: ناوەڵا جوو، ئەوە نەك بە خویندەوارەکی وەکی من، بیست خویندەواری بینی بە کرێی بگری هەمووش لەکن ئێك بین، ئەمە پێن حیساب ناکرێ.

نەوەڵا گۆتی: خویندەوار نی، ئەتوو خویندەوار نی، وەرە بتبەمەوە شاری. حەقی خۆشت تا بدەمێ وەرە. بتبەمەوە شاری ئەچم ئێشکە[5] دینم. ئەحمەدیش لۆ لای سەرێ ڕۆیی بە قادرمێ سەرێ دا.

گۆتی: وەرە وەرە ئەحمەد ئەوێ چنییە، بێرەدا چین، بێرە شار نێزیکترە، ئەو قادرمە. لەناو باغچێ، ئەحمەدیش خەونی دیتییە، گۆتی: فەرموو کاکە ئەحمەد وەپێش کەوە.

وەڵا گۆتی: جووە ئەمن بێرەدا شارەزا نیمە، لۆ بە سەرێ دا نەچین؟

1- واتە لەسەرەوەی ژێرزەمینەکەوە ناتباتە دەرەوە

2- پارەکت پێوانێ: پاڵێکت پێوە دەنێ، پاڵت پێوە دەنێ

3- ئاچووغ: چۆڵ، بەرەڵا

4- ئی تو: هی تۆ

5- ئێشکە: ئێکێکی دیکە، یەکێکی تر

نا نا گۆتی: ئێره باشتره.

وەڵا گۆتی: جوو بەڕاستی ئەمن شارەزا نیمە. ئەتوو هەڕوو. ئەتوو وەپێش کەوە.

دەی جووش گۆتی: با ئەمن دوو سێ قادرمان وە پێش کەوم هەتا شارەزایەکەم، دوایێ خۆ وەپاش دێخم و پارەکی پێوا نێم.

جوو وەپێش کەت، دوو قادرمان نەڕۆیی. ئەحمەدی ناوێ خوا و پێغەمبەران هینا، یەك پاری پێوە نا، برا ڕاست ڕۆییە خوارێ لۆ زیندانێ خوارێ. لۆ ناو خویندەواران. چووە وێ.

چەندی گۆتی: ئەمن کرد، ئەتوو نەکەی.

گۆتی: بابت بە سەی بگێم بڕۆ. ڕۆییە خوارێ.

ئەوجا وێ هەرگەڕاوە چۆوە سەرێ بە قادرمان سەر قاپەی بەسەر داداوە و عەوزی پڕ ئاو کردۆوە و ڕەقەم و تاریخی جووی لەسەر دەرێ دەرکەی کردۆوە و ئی خۆی لێدا، خویندەوار بوو. دەرکەکەی گارەدا و تف و[1] لۆ مارێ. چۆوە مارێ حەفت ڕۆژە نەچوویتەوە. وەکی چۆوە لە کاولە خانیێ ژنی نازکەی[2] دێ، مندارەکانی نازکەیان دێ، لە برسان وەختە بمرن.

گۆتی: فاتم!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: هەستە!

گۆتی: کوڕە ئەتوو لە کێندەرێی، کوڕە ئەتوو لە کێندەرێ بووی. خوا مارێت کۆر کاتەوە، کوڕە لە برسان مردین.

کچێ گۆتی: هەستە، هەستە هەستە.

گۆتی: پێم ناکرێ، بەخوای بڕۆم لە برسان پێم ناکرێ بڕۆم.

گۆتی: هەستە هەستە بڕۆ.

ئێك و منداریان هەرگرت، فاتمێ پێ هەرنەگیرا، ئەوی هەردووك هەگرتن.

1– **تفو: تفی کرد، مەبەست ئەمەیە کە بەخێرایی بۆ ماڵەوە گەڕایەوە. لێرەدا هەقایەتخوان وەك دابێکی کۆننی کوردی، دەستی خۆی دەنوشتێنێتەوەو بە دەمی خۆی دەنووسێنێت و گوایە تفێکی تێدەکا لەشێوەی فوویەك دا و ئینجا دەستی بەردەدات، ئەمە بۆ خێرا ڕۆیشتن دەکرێت. ئەم (تف) کردنە جۆرە دابێکی کۆنی کوردییە، هەروەها وەك یارییەکی مندالانیش دەکرا، کاتێك دوو منداڵ پێشبڕکێی (ڕاکردن)یان دەکرد، یەکێك تفێکی دەکرد و دەیگوت ڕاکەن، یان باوك و دایك کە منداڵیان بۆ کارێك دەنارد، دەیانگوت ئەوە تفم کردووە، بزانم زوو دێیتەوە؟**

2– **نازکە: نووزە، دەنگی مرۆڤی بێهێز**

گۆتی: کچێ وە دووم کەوە وەدوو، مارت خەرا نەبی. بڕەك هیممەتێ بدە بەرەخۆ وەدووم کەوە.

ژنە بە لاقە لاق بە لانکە لانك، لەو کۆرانەی لۆ ئەو کۆرانی، گەیشتە بن قەسرەکەی، فاتمێ ئەوهە سەری برند کرد نووسرایە قەسرێ ئەحمەد پاشای.

گۆتی: ئەحمەد ئۆ چییە وە؟

گۆتی: قەسرێ ئەحمەد پاشای.

کوڕە گۆتی: ئەحمەد پاشای چی؟

گۆتی: بەسەری توو قەسرێ ئەحمەد پاشایە. چسوانی بابە. جا چت دیتییە؟! بڕۆ ژۆرێ!

چوونە ژۆرێ و غورفەی قەنەفە و مەنەفانیان کردۆوە و دانیشتن، جا غورفەی نۆم و غورفەی قەنەفان و غورفەی مێوانان و ئەجا چەند غورفە زێڕ و زیو.

گۆتی: ئەوە هەموو ئی مەیە؟

جا گۆتی: چت دیتییە؟ وەرە با بە لەغەمێ[1] دا بچینە خوارێ لۆ ژێر زەمینێ خوارێ. ئەو هەموو پارە سەفت کرایە.

گۆتی: ئەحمەد ئەوە چییە ئەوە؟

گۆتی: هەموو ئی خۆمە.

کوڕە گۆتی: شێتم مەکە، چییە وە ئەتوو نانت نییە، چ ئی خۆت؟

گۆتی: قورعان بە حاقت بە ساحێبت، لە من زیاتر هەرچی ساحێبە نیتی. هەمووم ئی خۆیە.

– بە ڕاست وارێی؟

گۆتی: بەخوای

چوونەوە سەرێ و عەوزیان پڕی ئاو کردەوە و کەس ئەو جێیەی پێ نزانی، لەبەر ئەو ئاوەی، عەوز بوو، عەوز بەتارە کرا، سەر قاپەکەیان لابرد قادرمە بوون ئەچوونە خوارێ. کە عەوزیان پڕی ئاوە کردۆوە کەس ناچوو، دزیش بچووبانە، نەیانەزانی ئەو پارە لەوێیە. بەس ئەو ڕێیەی هەبوو، ڕێش عەوزی ئاوێیە.

ئەحمەد چوو لیرەکی برد چوو کەباب و ئشتی لۆ هینان و دەمەکیان خوارد و چوون لەسەر قەنەفان لێدانیشتن و گۆتی: ئەحمەد ئەوە هەموو ئی مەیە.

گۆتی: ئادی هەموو ئیمەیە.

1- لەغەم: لەغمە، تونێل، ڕێگا بە بن عەرز

گۆتی: ئەحمەد ئەمە مادەم تازە خەلاس.

گۆتی: ئەمن هەتا حەیاتم مایە، بچمە مەیدانیّ عەمەلان، تازە خەلاس.

گۆتی: مادەم وەیە ئەحمەد ئەزانی چ بکە؟

گۆتی: چ بکەم؟

گۆتی: ڕۆژیّ هەڕووە بازاڕی هەموو ڕۆژیّ سەد لیرەی بە، بدە فەقیران و هێواران وەرەوە، بەس سعاتەکی ڕۆژ بمینیّ وەرەوە. چونکی ئەتوو پارەی بدەیە فەقیران و ئەوهە... عالەم ئەریّ دەبی ئەوە چ ئەوەك بی، دوو چەقوانت لە کۆرانەکی لیّ بدەن، سعاتەکی ڕۆژ بمینیّ وەرەوە.

گۆتی: باشە.

هەموو ڕۆژیّ ئەحمەد سەد لیرەی دەبەریێ ئەنا، ئەچووە بازاڕی و لیرەکی ئەدا فەقیری و دووی ئەداو سێی ئەداو، هێوارانیش داتەوە.

***

بێینە سەر حیسابی کچیّ پاشای شاری.

کچیّ پاشای شاری، ئەوا ئەگەڕیّ:

باشە ئەو ئەحمەدە گۆتی نیوەی شاری ئی منە، چی لێهات؟

(بیلفیعلیش ئەوە نیوەی شاری ببووە ئی وی.)

ئەگەڕا لە عالەمێی ئەپرسی، وێیانەگۆ: ئەحمەدەك پەیا بووە، ڕۆژیّ بەس پارەی ئەداتە خەرکی.

کوڕە گۆتی: کو وەیە؟

گۆتی: بەخوای.

گۆتی: لە کێندەرە؟

گۆتی: لەو محەڵڵەی ئەو لایە، ئەگەڕیّ ناوی ئەحمەدە، گەنجەکی سپۆڕتە، واریّ ڕۆژیّ نییە هەرچی فەقیرەکی بگاتیّ دوو لیرە و سیّ لیرە و پێنج لیرانی ئەداتیّ.

شەرت بی گۆتی: هەموو نیوەی شاری ئی وییە، ئەوە هەوە.

گەڕا دیتییەوە، کچیّ پاشای جلکیّ پیاوانی دەبەر کردبوون، لەویّ لە دووی ئەگەڕا، دیتییەوە.

گۆتی: چۆنی!

ئەحمەدیش نەیزانی ئەوە ژنە.

گۆتی: خۆشبی ئەتوو چۆنی.

ئەنگوستیلەکەشی فکر نەکرد، ئی وی ئا[1] دە دەستی کچیٚ پاشای دایە و ئی کچیٚ پاشاش دە دەستی وی دایە، ئەحمەدی فکری هەندیٚ نەکرد، بەس ئەو ئەنگوستیلەی خۆی ئەناسییەوە.

وەڵا گۆتی: باشم، دەبا بچینە ئەو چایەخانەی!

ئەحمەدیش وە پێش کەت، چوونە چایەخانەی دۆمینەکی با بکەین.

دۆمینەکیان کرد.

وەیگۆ: توخوا وەرە ئەو مندارە پیسکە لەمنە باتەوە! کچیٚ پاشای لێیەبردەوە[2] نە دەستەك، نە دوو، نە سیٚ.

جا وەرە وێیەگۆ دۆمینە زانی وەکی من نییە، خویندەواری وەکی من نییە، ئەوە لەمنە باتەوە، لیٚی بووە مەرەق، ئەلعانیش ئەبیتە مەراق لیٚی، لیٚی بووە مەراق گۆتی: خوا دەزانی ئەمن لیٚی نەبەمەوە، ئەمرم. وەختەکیٚ هەر دەگەری کرد، هەر دەگەری کرد، نیو سەعاتی ڕۆژ ما. ئەوهەی کردیٚ گۆتی: بە قورعان دەبی ئەمن بڕۆم.

چەندی کچیٚ پاشای گۆتی: کێوا چی، کوڕە شەویٚ لێرەش ئەنوین فندەقە!

گۆتی: ناوەڵا بەخوای دەبی بڕۆم، ئەمن ئی لەخۆم گەورەتر هەیە، گۆتیتی سعاتەکی بمینیٚ، دەبی بێیەوە.

تف و غاریدا. غاریدا لۆ ماریٚ لە دەرکەی دا.

فاتمیٚ گۆتی: ناکەمەوە. گۆتی: ناکەمەوە.

گۆتی: لۆ ناکەیەوە؟

گۆتی: ناکەمەوە، پێم نەگۆتی یەك سعاتی بمینیٚ، دەبی بێیەوە؟

گۆتی: فاتم بەو قورعانەی تا حەیاتی من مایە، ئەمن سعاتەکی بمینیٚ دێمەوە.

دەرکەی لێکردەوە سەد لیرەکەشی هەر ویٚ بوو. ئەویٚ ڕۆژیٚ هەندی دۆمینە کردبوو، لیرەکەی نەدابووە کەس. سبەینیٚ لە خەویٚ هەستاوە، سەد لیرەکەشی دە بەریٚ ناو چوو لۆ بازاڕی، مەراقی بوو چۆ عەینی جیٚ، کن چایخانەکەی. تەماشای کرد هات.

– کاك ئەحمەد با بچین دۆمینەکەی بکەین!

گۆتی: با بچین.

دەگەری کرد هەتا بانگی مەغریبیٚ لێینەبردۆوە:

1– ئا: وا، ئەمە تایبەتمەندییەکەو لە خۆشناوەتی بەشی دۆڵی بالیسان بە زۆری بەکاردێت و خوێندنەوەی جۆراوجۆر لە ڕووی زمانەوانییەوە هەڵدەگریٚ.

2– لێیەبردەوە: لیٚی دەبردەوە، لیٚی دەبردەوە

ئایی وەڵاهی گۆتی: سەیرە... ئۆه گۆتی بەقورعان لەبیرم چوو...
گۆتی: دانیشە دا، ئەلعان نانن لۆ دێ.
گۆتی: بە قورعان مەوعیدم تەواو بوو.
چوو لێدە لێدە لە دەرکەی، فاتمێ گۆتی: بیللاهیلعەزیم گفتم نەدەیێ، لێت ناکەمەوە دنیا هەرستی.
گۆتی: ئەهد[1] بی لە ئەهدێ پیاوان، هەتا حەیاتم مایە تاخیر نەبم.
ئەوێ شەوێشی دەرکە لێکردەوە، ئەوە دوو سەد لیرەکەشی هەر وێیە. سبەینێ سەتیدیشی دەبەریێ نا. ناداتە کەس هەر ئەچتە گازینۆی. چۆوە گازینۆی دیسان. کچەکەش هات.
گۆتی: کاکەئەحمەد ئەوڕۆ لە دڵخواز!
گۆتی: کو؟
گۆتی: ئەمن و توو ئەکەین، ئەگەر ئەمن لە توم بردەوە، چت پێرێم دەبی وە بکەی، ئەتوش لەمن بەیەوە، شەرت بی لە شەرتێ پیاوان چ برێی لۆت واکەم.
گۆتی: شەرت؟!
گۆتی: شەرت.
وەڵا گۆتی: ئیشاڵڵا لێی ئەبەمەوە.
کچێ پاشای سێ دەستانی لە ئەحمەدی بردەوە.
فەرموو گۆتی: کاکە چت لەمن دەوێ (لەکنی وەبوو کاکەیە نەیەزانی ژنە)
ئەوەکەی لەسەری خۆ لابرد و تەماشاکا گۆتی: ئەنگوستیلەی من نابینی تەماشاکا، ئەدی ئەمن ئەوە نەدایتە توو، ئەتوش ئەوە نەدایتە من؟!
– دەمەوێ بمخوازی.
ئاخر گۆتی: ئەمن ژنم هەیە.
گۆتی: جا چ قەیدیە ژنت هەیە. ئەمن زەوقم بە توو دێ و دەمەوێ بمخوازی.
گۆتی: زۆر چاکە ئەوا چمەوە ماڕێ، ئی لەخۆم گەورەتر هەیە، پرسێی پێکەم، ئەگەر ڕەئی لەسەر بوو، دەتهینم، ڕەئیشی لەسەر نەبوو، بەخوای ئەمن ناتهینم.
گۆتی: زۆر چاکە.
وەڵا هەر نیوڕان بوو ئەوجا چۆوە... لێی بردەوە نیوڕان بوو چۆوە.
فاتمێ گۆتی: هەندە زوو لۆ هاتییەوە؟

1- ئەهد: عەهد، پەیمان

وەڵاهی گۆتی: فاتم خەرابم لێ قەوما.

گۆتی: چ؟

کوڕە گۆتی: ئۆ دوو ڕۆژە ئەمن دەگەر ئێکی دۆمینەی ئەکەم، لێی نابەمەوە. بە ژنیش دەرچوو، کچێ پاشای ئەو شارەیە. سێ دەستانی لەسەر یەك لێ بردمەوە، شتەکەش بە عەهد و پەیمان بوو گۆتی دەبی بمخوازی، ئێستاش ئەمن نازانم چ بکەم.

گۆتی: ئەوشەو ئەچم لۆت ئەخوازم، خەمت نەبی دانیشە.

هێواری فاتم هەستا هەنبانەکی زێڕانی داگرت و عەبای بەخۆ داداو هەنبانێ زێڕانی دە بن عەبای ناو لێی دا ڕۆیی، لۆ مارێ پاشای.

حەرەس و مەڕەسان گۆتیان: کێیە، کێ نییە؟

گۆتی: بابە ئەمنم ئیشم بە پاشایە.

گۆتیان: فەرموو خوشکم.

چووە کن پاشای و هەنبانە زێڕەکەی لەکن پاشای دانا و گۆتی: پاشا!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: هاتیمە کچێ خۆم بدەیێ، لۆ مێردی خۆم.

گۆتی: چێ چێ؟

گۆتی: کچەکەم بدێ لۆ مێردێ خۆیتم.

ئێجا[1] باشە گۆتی: کچێ من کو مێردی توو ئەکا؟ ژنەکی وەکی توو جوان...

گۆتی: ئەمن هاتیمە ئەو هەنبانە زێڕەشم لۆ هینای. ئەگەر کچێ توش مێردی من نەکا، مێردی من بە درەمەکیشی ناوێ.

پاشا بانگی کچێی کرد، گۆتی: وەرە.

گۆتی: چییە!

گۆتی: مێردی ئەو ژنەت دەوێ.

گۆتی: بەرێ بابە ئەو نەبی کەسم ناوێ.

گۆتی: هەستە وەگەری کەوە، ئەتوو کچێ من نی، هەستە وەگەری کەوە. ڕاست وەگەری کەت.

وەڵا فاتمێ هینایەوە و لە دەرکەی دا، ئەحمەدی گۆتی: شێری یان ڕیوی؟

1- ئێجا: ئینجا، باشە

گۆتی: بکەوە شێرم لۆ هینای، وەکی هاتنە ژۆریٚ کچەکەی لەگەردایە، ئەحمەد گۆتی: بڕۆ مەلایەکی گاس کە، مەلایەکی گاس کرد و لیٚی مارە کرد و فاتمیٚ گۆتی: هەتا حەفت ڕۆژان لە خانی نایەنە دەریٚ. نان و شیویش و لۆ دیٚتە پیٚش.

حەفت ڕۆژان، پاشی حەفت ڕۆژان کچیٚ پاشای هاتە دەریٚ، گۆتی: ئەحمەد!

گۆتی: فاتم!

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: ئەحمەد ئەمن میٚردم لۆییٚ بەتو نەکردییە. جووەك هەبوو لەو شارەی هەجەلیٚ ئەو جووەی بە دەستیٚ ئەحمەدەکی دات خوینەوار بوو. ئەتووش ئەحمەدەکی خویندەوار بووی، ئەو قەسرە ئی توو نییە، ئی جوییە بویتە ئی توو، ئەمیش لۆ هەندیٚ میٚرد بە توو کردییە، ئەو جووەی سیٚ برا و سیٚ خوشکی منی بردینە، سزنی[1] کردینە، ئە لیٚرە ئا لەو قەسرەینە، ئەجا نزانم نەماینە نە نا؟

– بە ڕاست واریٚی؟

گۆتی: ئەریٚوەڵا

گەڕان سووڕان، هۆدەکانیان ئەوی پیٚیان نەبۆوە شکاندیان، تەماشایان کرد شەش جەنازە لە غورفەکینە، دوو ماینە بە حەستەم ئەوا نازکەیان دیٚ. چاریش مردینە، ئەوە هەر شەش خوشك و برایٚ منن. وەڵا دووەکانی دی ما بوون، هینانیانە دەریٚ و دختۆر و موختۆریان هینانە سەریٚ، چا بوونەوە، ئەوانییٚ دیشیان شاردنەوە.

گۆتی: ئەحمەد ئەمن لەبەر ئەوانەم میٚرد بە توو کردییە، ئیٚستاش بابی من ئەمنی وەدەریٚنا لە کنی وەبوو داخوا کوم میٚرد بە توو کردییە. دەبی بچینەوە ماریٚ بابم.

گۆتی: باشە.

هەستا ئەحمەد وەپیٚش هەردوو ژنان کەت و چوونە ماریٚ پاشای: سەلاموعەلەیك!

– سەلام بەخیٚریٚی و ئەو دوو خوشك و برایەکەی ما بوون چاکیان کردنۆوو ئەویشیان وەگەرەخۆ دان.

– گۆتی: ئەنگۆ کیٚنە؟

گۆتی: بابە ئەمن کچیٚ تومە.

گۆتی: ئەمن کچم نەبووە. شەش مندارم هەبوون سیٚ کچ و سیٚ کوڕ، جووی بردن نەماینە، کچەکی خویٚڕیشم هەبوو، ئەویش دامە کابرایەکی.

1- سزن: سجن، بەند، زیندانی

گۆتی: ئەمن هەوم. ئەوەش هەردوك كچ و كوڕێ تونە،ماینە. ئەوانیێ دیش مردینە. ئەمن لۆییێم مێرد بەو كابرایەی كرد ئەو خوشك و برایانە ڕزگار كەم. ئەلعانیش چار مردینە و هەر ئەو دووە ماینە، ئەو دووەشم هینایینەوە. ئەو كابرایە خویندەوارەكەیە هەجەلی ئەو جووەی بە دەستی وەی هاتبوو. ئەمن لۆییێم مێرد پێكردییە، هەجەڵێ جووی بە دەستی وەی هاتبوو.

ئەجا دەست و دمێ كچێی ماچ كرد و گۆتی: مەمنوونتم. پیرۆزتبی، ئەو پیاوە و تانجیشی لەسەرەخۆ لابرد پاشای، لەسەر سەرێ ئەحمەدی دانا و ئەحمەد لەوێ بووە پاشا و ئەو هەموو پارە و پوولەشی هەموو كەتە بەر دەستان و هەقایەتم بڕا چم پێ نەبڕا.

لاسی ئەحمەد بەگی شارەزووری[1]–[2]

دەریێ جارەکیێ لە جاران ئەحمەد بەگ، خوشکی خۆی لەگەردابوو. لە ڕاوو شکاریێ دەگەڕا. تەماشای کردیێ لەبن بی و بیشەرانەکی عەیب نەبی لەسەر ئاویێ دانیشت بوو. خوشکەکەشی لەکن بوو. ئەحمەد بەگ لە مەنتیقەی شارەزووری دائەنیشت. لە ڕاویێ دەهاتەوە، تەماشای کردیێ شێخی عارەبان لە ڕاویێ بوو. ئەو شێخە هەسپەکی قەراریێ بەحری ویێ بوو. ماینیێ ئەحمەد بەگی لە فار بوو،[3] ئیدی دوور و تەمسیلی نەدەینیێ، ئەحمەد بەگ زۆر زۆری حەز لەو ئەسپەی بوو، دوو جاری باوێتە سەر مایینیێ.

گۆتی: وەڵاهی خوشکم ئەچم تەکلیفەکی لەو عارەبەی ئەکەم، نازانم داخوا شێخە یان شێخ نییە، ئەمن نازانم، تەکلیفەکی لەو عارەبەی ئەکەم، بزانم دوو دەستانم وێنادا، ئەو ئەسپەی باوێمە ماینیێ؟

گۆتی: دە هەڕوو.

چوو، گۆتی: یا شێخ و مەرحەبایان کرد و گۆتی: زۆر حەزەکەم ئەگەر دوو دەستان عەیب نەبی ئەو ئەسپەی وەمن دەی، لۆ سەر ئەو ماینەی. ماینەکەم لە فارە. زۆرم تەماحی دەو ئەسپە ڕەشەیە.

وەڵاهی گۆتی: کاکە هەسپی من، هەسپەکی چاکە، بەس ئەوە کییە دەگەرت دایە؟

گۆتی: خوشکمە.

گۆتی: دەبی خوشکت ماچەکم داتیێ، ئەوجا هەسپت وێدەم.

ئەحمەد بەگ زۆر تێك چوو، زۆر تەریق بۆوە. ئەو پیاوی ئوهە ماقوول، مەملەکەتەکی عاید[4] بوو. هاتەوە کن خوشکیێ، گۆتی: چ بوو برا لۆ نەتهینا؟

1– ئەم هەقایەتە لەدەمی(حەسەن حەمەدەمین خدر سکتانی)یەوە وەرگیراوە.

2– لە کۆمەڵە چیرۆکی (دێو، چیرۆکی فۆلکلۆری، کۆکردنەوەی: خالید جووتیار، بەرگی یەکەم، دەزگای سەردەم، سلێمانی، 2007، ل17–32)دا گەرچی ئەم چیرۆکە هاتووە و لە ڕووی ناوەرۆکەوە زۆر لێك دەچن، بەڵام لەبەرئەوەی لە ڕووی شێوەی گێڕانەوە و زاراوەوە لەیەك جیاوازن بەپێویست زانرا بڵاوبکرێتەوە. هەروەها لە زۆر کتێبی تردا چیرۆك و بەیتی (لاس و خەزاڵ) هەیە کە ئەوەی زۆرتر لەمەوە نزیك بێت لە کتێبی (سێ بەیتی فۆلکلۆری، کۆکردنەوە و ئامادەکردنی: جەلال مەلا حەسەن خۆشناو، چاپی یەکەم، چ "سەرکەوتن" سلێمانی، 1984)... (بەشی چاپ و لێکۆڵینەوەی ئنستیتیوت)

3– فار:فال، کاتی جووتبوونی مایین و ئەسپ، بۆ سەگ (دێرەبەبا) و بۆ چێڵ (چێڵە بەکەڵ) و بۆ بزن (هاتیتە نێری) و بۆ مەڕ (هاتتە بەران)... تد بەکاردێت.

4– مەملەکەتەکی عایدبوو: مەملەکەتەکی لە ئەستۆبوو.

وەڵاهی گۆتی: تەکلیفەکی ئەوتۆی لێکردیمە، یەعنی ئەمن نییە، نازانم برێم چی؟

گۆتی: چ بوو؟

وەڵا گۆتی: تا خوشکت ماچ نەکەم، وێت نادەم.

ئێ باشە گۆتی: ئەمە لە کوردستان و ئەو لە عەرەبستانی و قاحپەبابەی خۆ نانبینیتۆوە، ماچەکی ئەدەمێ چییە، قابیلە چم لێدێ.

وەڵاهی دەنا گۆتی: خۆ لۆ من زۆر سوکایەتییە، بەس ئۆندەشم حەز لەو ئەسپەیە یەعنی نەبیتەوە، بەراستی زۆر تامەزرۆی ئەو ئەسپەیمە.

کوڕە گۆتی: ئەو لە عەرەبستان و ئەمە لە کوردستان و کێشە نییە، موشکیلە نییە، با دوو جارم ماچ کا.

ئیدی گۆتی: یا شێخ موشکیلە نییە، وەرە عەیب نەبی هەسپەکەی بینە.

هەسپەکەی وێدا، دوو جاری هاویشتە ماینێ و دە گۆتی: ئەمن لە کنە توو کچێ ماچ ناکەم، با بچتە ئەو پەنایەی ماچێ خۆ ئەکەم و ڕاست ئەڕۆم. سواری وراغی خۆ بوو. گۆتی: با بێتە سەر ئەو بەردێهێ. ئەمن هەر لەوێندەرێ خۆی لۆ شۆڕەکەمەوە. نیازی خەراب بوو!

ئەرێ خوشکی بڕەك لەوی وە دوور کەت، هەتا دەست هەرینی[1] کەرەگەت. ڕەش ئەسمەرەك بوو تاکی نەبوو، ئەحمەد بەگ ڕووی لێ وەرگێڕا، عارەبی سەگباب، ڕاست دەستی کچەی گرت و هاویشتییە پشتە خۆو ئاوزەنگی لێدا. هەتا ئاوڕی داوە ئەحمەد بەگی لە باسکی ئاوا بوو، سواری قۆڕە ماینێ بوو عەن عەن عەن عەن... تۆزیشی نەشکاند. گەڕاوە، عارەب گەڕاوە گۆتی: گوناهکاریش ئەبم، با ئەمن پێی برێم، حاری کەم، ناگاتەوە من تازە. عارەب گەڕاوە گۆتی: ئەحمەد بەگ لەوێ ڕاوەستە، چیتکە مێ[2] پێش.

گۆتی: برێ!

گۆتی: توو شەڕەفت ئەوە ویزدانە؟![3]

گۆتی: ویزدان و میزدان ناخوا، ئەوە تازە لۆ خۆم، ئەو ماینەی خزمەت کە، کەنگینێ هەسپەکی هینا، ئەو هەسپەی خزمەت کە بە ڕێکوپێکی، وەرە هەنگینێ وەرە خوشکێ خۆ بەوە. ئەمن شێخێ عارەبانم لە فرانکە مەنتیقەیمە و فرانکە مەنتیقە عایدی خۆمە. خوا حافیز!

خواحافیز. ڕۆیی، خۆ دەگەری دەرناچی.

1- دەست هەرینی: دەست هەڵێنی، دەست بەرزبکەیتەوە

2- مێ: مەیە

3- ویزدان: ویژدان

عەیب نەبی، بازی هەسپی شێخی عارەبانی پیوا، چەند مەترە! قیاسەکەی دەنا و بەڕیٚ نا و لە ماریٚی دانا، ماینەکەی لەگەر گاوانی کرد، گۆتی: گاوان زۆرت هاگا لەو ماینەی بی، هەتا سارەکی دی ئەوڕۆ، ئەو ماینە وەختەکیٚ هەسپەکی بوو، هەسپەکی لاوازی ڕەق و تەقی دریٚژ، بە قورعان گۆتی: ئەوە لە ئەسپی شێخی عارەبان نییە، ئەمن تازە قانیٚ[1] خۆ ڕاست ناکەمەوە، دەی دەی هەتا یەك دوو مانگی بە سەرچوون، ئەو هەسپە ڕسکا، ڕسکا. گۆتی: تەواوە. ئیدی گەیشتە سارەوەختی، فێرە پشتی کرد، سەرت نێشینم کاکە! زین و پەرداخەکی لۆ دروست کرد و وردە وردە لە دم[2] بەحریٚ تڕای[3] پیٚ ئەکرد. ڕۆژەکی لە ڕۆژان شیلاقەکی لیٚدا و ئاوزەنگەکی لیٚدا لە هەسپی، قیاسی هەسپی شێخی عارەبانی گرتبوو چەند مەترە، دوو مەترانیش لەوی پتر برد. گۆتی: تەواوە.

ئەوجا تەدارەکیٚ سەفەریٚی عازر کرد ئەحمەد بەگی و سواری هەسپیٚ خۆ بوو، شیری خۆی حەمایل کرد و ڕۆیی، ڕۆیی، مەنتیقەکی زۆر بڕۆی، شێخی عارەبانیش زانی ئەحمەد بەگ دیٚ، چوو هەشتا سواری لەسەر ڕیٚی وی دانا کە بیٚت بکەویتە کەمینی.

ئەو ڕیٚی کە ئەو هەشتا سوارەی لیٚ دانیشتبوو، ئەحمەد بەگی ڕیٚی خەرەت[4] کرد، گەیشتە مەنتیقەی شێخی عارەبان. تەماشای کردیٚ، بە دیمەن و بە هەموو هەیکەل ئەوە یان کچیتی، یان خوشکیتی لەسەر کانییٚ دانیشتبوو لەسەر کورسییەکی. کارەکەریشی لە دەورە، قاپ و ماپیان ئەشوتن. سەلامەکی لیٚ کرد و بەس ئەحمەد بەگ، ناوەناوە قل قلۆکەکی[5] لیٚ پەیا بوو، ویستی. ژنی نەینایە!

سەرت نێشینم لەویٚندەریٚ سەلامی لەوانە کرد و سەلامیان لیٚ وەرگرتەوە کیژ و کاران. دە گۆتی: ئەوەی لەسەر کورسییٚ دانیشتییە وەك مەردان هەستە ئاوەکم ویٚدە. ئەو بادیەی لەو دەست ڕەشە عارەبە پیسانە، جامەکی جوان بشۆوە و بە جوانییٚ خۆت ئاوەکم لۆ بینە. ئەویش دری نەشکاند. جامەکەی جوان شووشت و لیٚی وەگرت و جوانی شووشت و پڕی کرد و لە کانییٚ و لەسەر دەستی خۆی دانا و لۆ ئەحمەد بەگی برد. کە لۆی برد، ڕووی لیٚ وەرگیٚڕا کچەکەی. گۆتی: ئەهد بی لە ئەهدی پیاوان مادەم ئەتوو ڕووت لە من وەرگیٚڕا، هەتا ئەویٚ ڕۆژیٚ ئەتوو بە خۆ دۆخینیٚ من ئەکەیوە

1– قان: نۆرە، نۆبەت

2– دم: دەم، کەنار، ڕۆخ

3– تڕای: ڕاهیٚنان

4– خەرەت: هەڵە

5– قل قلۆکە: ختوکە

خۆت تێنەگەینم، ئەو شەرتەی دەناو زگی خۆی کرد، دەستی کچیٚ شێخی عارەبانی گرت و هاویشتییە پشتە خۆ.

ئاوزەنگەکی لێدا و ڕۆیی. عالەم مشەوەش بوو: کوڕە یا شێخ کچەکەیان بردی...!

ئەوە شێخی عارەبان ژنەشکەشی هەیە. گۆتی: لێیگەڕێن ئەوە حەقی خۆی کردەوە، لێی گەڕێن با بڕوا، نایگرن، وازی لیٚ بینن.

ئێه... سەرو نێشینم.. ئەحمەد چۆوە مەنتیقەی خۆی. ئەگەر مانگەك بوو ئەگەر دوو مانگ بوو ئەگەر سیٚ مانگ بوو، لەکنی بوو شەویٚ هەتا ڕۆژی لێدەردەهات وەخت بوو حەیاتی لیٚ بڕیٚ، خۆی تێنەگەیاند (هەقایەتەکە وەها ئەریٚ.)

داکی ئەو کچەی، هەموو ڕۆژیٚ بۆرە بۆری بوو لەگەر شێخی عارەبان: کو وەیە ئەتوو ئەو کچەی من هەتیمچەکی[1] بردییە و ئەتوو باشە کو دەبی ئەوهەو؟؟ وەرە بچینە سەردانێی و وەلحاصل هەر بۆرە بۆری بوو.

ڕۆژەکی گۆتی: ئەچین، تەدارەکی سەفەریٚ عازرکەن و ئەڕۆین.

– باشە، چاکە.

ئەریٚ خەبەری لۆ ئەحمەد بەگی نارد. گۆتی: ئەمن دێمە سەردانیٚ. ئەحمەد بەگیش پیاوە، لە مەنتیقەی خۆ زۆر پیاو بوو، سەرلەشکری شای گەورەی عێلییە.

ئەریٚ شێخی عارەبان وەخۆ کەت تەدارەکی سەفەرێیان عازر کرد و یەك دوو نەفەری دەگەر هاتن و لێیاندا هاتن، بە قۆناغ. دوورە ڕێیەکە، کە هاتن، ئەحمەد بەگ چوو چی کرد؟ (ئۆبار بەو ماموەستایەی ئەمن گویێم لیٚ بووە)[2] حەفت جوانەگا حەفت مەڕ، حەفت بزن، بردنیە سەر ڕێیی. ئەوبەر و ئەوبەریشی تێگەیاند، گەری[3] بوو دەهات. ڕێیەکە بەناو گەری دادەهات. ئەو عالەمەی هەر هەموو تێگەیاند گۆتی: هەڕوونە پێشوازی، ئەوانەشی هەموو لەپێش بکوژنەوە[4]. شێخی عارەبان دیٚ.

تەماشای کردیٚ، شێخی عارەبان گۆتی: حورمیٚ ئەوە لەمە پیاوترە. گەلەك لەمە پیاوترە. تەماشای چ لۆ ماکەن.[5]

1– هەتیمچە: هیچ و پووچ و کەس نەناس، بۆ کوڕ بەکاردێت و چەتیمیش کە لە کچە هەتیمەوە هاتووە بۆ کچ بەکاردێت.

2– ئەم دەربڕینە زۆر جار لە هەقایەتی کوردی دەبینریٚ، بەو واتایەی کە ئەگەر شتێکی ناڕاستی تێدا بێت، هەقایەتبێژ لە سەر خۆی لادەبات و ناوەرۆکەکەی بە مل ماملۆستاکەیدا دادێنیٚ، کە گوێی لەو بووە.

3– گەری: گەلی

4– بکوژنەوە: سەربڕن.

5– لۆ ماکەن: لۆ ئێمە دەکەن، بۆ ئێمە دەکەن

ئەریٚ دابەزی شێخی عارەبان، هێشتا ماوەکی ما بوو بگاتیٚ. دابەزی و وراغیان لیٚ وەرگرت و بە پیل ئەحمەد بەگی وەهاتن و ئێکدیان ماچ کرد و زۆریان بەخێر هینا: فەرمووا!

چوونە دیوەخانیٚ دانیشتن، حەفت شەو و حەفت ڕۆژانی خزمەت کردن، لێنەگەڕا بێنە دەریٚ، بەس خزمەتی کردن. ڕۆژیٚ هەشتەی. شێخی عارەبان گۆتی: ئەحمەد بەگ ئەما ئەچینەوە.

گۆتی: ئەچییەوە سەرچاوم، ناچییەوە تا خزمەتت کەین.

گۆتی: ناوەڵا هەتا لێرە بین ماریٚ خۆیتن. بەس دەبی بچینەوە.

ئەریٚ بە خۆ بە پیرەژنیٚ و دوو نەفەریشیان لەگەردا بوون، سواری وراغان بوون، هاتنەوە مەنتیقەی خۆ.

دیسان پیرەژن هەر بۆرە بۆری بوو: ئۆ چییەوە دایتتە ئەو کابرایەی و ئەو کابرایە هێشتا خۆی تێنەگەیاندییە و؟!

گۆتی: هەر دیٚ، ئەوە شێر ئاغی[1] بووە لەناو بێشەرانیٚ، شێر ئاغی بووە. ڕاست تووشی شێری ئەکەین، با تێکی بشکینی ئەو قاحپەبابە، مادەم هەندە ناپیاوە و ئەو کچە لە کنەوییە و هەر کچە. خۆت ڕاگرە هەر دێت.

ئەگەر مانگەکی پیٚ چوو، ئەگەر دووی پیٚ چوو، ڕۆژەکیٚ لە ڕۆژان کچیٚ گۆتییە ئەحمەد بەگی لۆ نامبەیوە[2] سەرەکی، تازە ئەمە بووینە زاوا و خەزوریٚ ئێکدی، لۆ نامبەیوە؟

گۆتی: سبەینیٚ تەدارەکیٚ سەفەریٚ عازرکە، ئەتبەمەوە.

ناوی خەجیجە، خوشکیٚ ویش ناوی فاتمە، سەرت نێشینم تەدارەکیٚ سەفەرێیان عازر کرد، سواری وراغان بوون، لە پشتە خۆی سوار کرد و هاتن، هاتن سوتفە داخیلی ناو ئەو هەشتا سوارەی بوون، ئەو هەشتا سوارەشی تێگەیاند بوو کەنگینیٚ ئەحمەد بەگ هاتە ئێرانە، ژنەکەی لیٚ بستینن و ڕاست ئەحمەد بەگی بکوژن. کە داخیلیان بوو، تەماشای کردیٚ، مشەوەش بوون ئەوبەروئەوبەریان گرتن...

گۆتی: خەجیج، ئەتوو دابەزە!

گۆتی: لۆ دابەزم؟

1- ئاغی: یاغی، یاخی

2- نامبەیوە: نامبەیەوە، نامبەیتەوە.

گۆتی: ئەو سوارانە غایەیان خەرابە. ئەتوو لەولای دابەزە، لەویٚ دانیشە نەخۆ چاوت وە خوینیٚ بکەوی قەلبت تیٚك چی. یان لە پشتە من بی بەربییەوە، لەویٚ دابەزە، ئەوانە ئەگەر پیاو بن نایەنە سەر ڕێییٚ من، ئەگەر زانیم شەڕیشم دەگەرەکەن، ئەوە بیٚ منەتیان ئەکەم.

دەریٚ چووە ناویان، تەماشای کردیٚ غایەیان خەراب بوو، دەیانویست بە دزی لێیدەن. ئەریٚ ئەحمەد بەگ شیری هەرکێشا وەناویان کەت (ئۆبار بەو ماموەستایەی ئەمن گویٚم لیٚ بوو) یەکی بە ساغی نەهێشت. هەندەك کەلوکۆم[1] کران، هەندەك هەراتن. ئیدی کەسی لیٚ نەما خێمە و مێمەکەشی تێکوپێك دان. ئاگری تیٚ بەردا.

هاتەوە و خەجیجی لە پشتەخۆ سوارکردەوە و نە گۆتی: ئازا بووم، نە گۆتی: ڕەشید بووم، یەك قسەی لە زاری نەهاتە دەریٚ. مەتحی خۆی نەکرد، سواری هەسپی کردەوە و ڕۆیشتن.

ئێه.. ئەریٚ ڕۆیشتن وەکی تەماشایان کردیٚ، شێخی عارەبان کچی دیٚ، ئەویش وەکی وی ئەو بەزمەی دامەزراند، دیوەخانیان ڕازاندەوە و زۆریان بەخێر هینا. هێواریٚ زۆر عێجز بوون هەر هەموویان. گۆتی: یا شێخ لۆ هەندە عێجزی؟

وەللاهی گۆتی: ئەحمەد بەگ ئەمە، ڕاستی ڕاستی،[2] لە تون[3] ڕەشیدتر پەیا نابی. شێرەکن ئەوە چەند سارە لەناو ئەو بێشەرانەی لیٚ ئاغی بووە، یەعنی کەس نەوێری بە مەنتیقەش دا بڕوا، ئەگەر بچی ئەو شێرەن لۆ بکوژی، بە ڕاستی لە منەتی توو قەت قەت دەرناچم لە پیاوەتی تو!

ئەوە چییە ئەو شەوەکانیٚ ئەچم ئەیکوژم. چییە؟

– زۆر چاکە.

نان و مانیان لۆ عازر کرد، هێواریٚ نانیان خوارد و ئەریٚ شیری لە خۆ حەمایل کرد و سواری وراغی خۆ بوو، ئەحمەد چووە ناو بێشەرانیٚ، عالەمیٚ وەگۆ تازە ڕۆیی، شێری خواردییە.

برازایەکی هەبوو شێخی عارەبان، کچەکەی لە برازای خۆ مارە کرد بە ئەمری شرعی، هەر ئەو شەوی تاولەکیان لۆ هەردا و هەر ئەوشەویان گواستەوە و کچەیان لۆ دە پەردیٚ کرد، هەندەك شیرنایەتی و میرنایەتی لەسەر سینییان لۆ دانان و لە پێشیان دانان، وەبی شەرمیان لێك بشکیٚ. وەختەکیٚ مشك بە وێندەریٚ دا ڕۆیی:

1– کەل و کۆم: خێچ و خوار، واتە لەشی ساغیان نەما.

2– ڕاستی ڕاستی: بەڕاستی بەڕاستی، لێرەدا (بە) سواوە.

3– لە تون: لە تۆمان

قاحپە بابی سەگباب تیر و کەوانی هەبوو، تیری لەناو کەوانی داناو سێرەی لە مشکی گرت و تەقەی لێوە هینا، ڕاست مشکی کوشت. گۆتی: تەماشاکە شێرەکم کوشت.

گۆتی: شێرت کوشت؟

گۆتی: ئەرێوەڵا نابینی؟

گۆتی: باشە.

لەناو دڕێ خۆ گۆتی: وەعد بی لە وەعدی پیاوان یان دەبی ئەو شێرە ئەمن بخوا، یان ئەوەتەیە ئەمن لۆ توو نابم سەگی سەگباب. هەشتا سواری کەلو کۆم کرد لەوێندەرێ نە گۆتی دەرد نە گۆتی بەرد. ئەتوو مشکت کوشتییە وارێی شێرم کوشتییە، ئەمن کو لە کنە توو دانیشم؟!

خەریك بوو سوعبەتی بکەن، گۆتی: با بچم تەنگاوم دەست بە ئاو ئەگەینم دێمەوە. مەسینەی برد و مەسینەکەی لەولای دەناو بەردان داناو ڕاست ڕۆیی. ڕۆیی عەیب نەبی چووە جێی وراغان (تەویلەی)، وراغەکەی بەرگ کرد و زینی کرد، سواری وراغی بوو، بەو شەوەی بەس حەرەس هەبوو، چونکە کی ئەوێری بچتە مارێ شێخی عارەبان لەبەر حەرەسان. ئەرێ ڕۆیی لۆ کن ئەحمەد بەگی. ئەحمەد بەگیش هەسپی بەرەڵڵا کرد لەناو بیشێ، سنگو سنگ ڕۆیی، لۆ شێری چوو، شێری کوشت. شێرەکەی کەور کرد، بەو شەوەی کەوری کرد و ڕایهێخست و لەسەر کەوری شێری، ڕاست خەو لێکەت.

تاریك و ڕۆنی[1] بەیانی ئەوها سە و گورگی[2] بوو، کچە لەوێ دابەزی. تەماشای کردێ وراغەکە ئەوا لەوێندەرێ ئەلەوەڕێ. گۆتی: ئۆ لێرەی بە قوربانت بم، ئۆ ساحێبەکەت لەکێیە؟

بڕەك ڕۆیی تەماشای کردێ شتەکی سۆر سۆر دیار بوو، وەکی گەیشتە پێش، گۆتی: ئای بە قوربانت بم کوڕە شێریشی کوشتییە، کەوریشی کردییە. ئۆ گۆشتی شێرییە با دەستی بینی. ئەرێ ڕۆیی تەماشای کردێ پرخە پرخی دات لە خەوێ، تەماشای کردێ دیتیەوە. گۆتی: ئەی بابی خۆت دەبەر مری، کەوریشت کردییە، لەسەر پشتێ شێریشت پاردایتەوە. وەعد بی خۆ هاگای لێ نییە، دۆخینێی بکەمەوە بزانم پیاوە یان ژنە، لە ڕەشیدیێی تێدا نەهێشتتەوە، لە ئازاییێ تێدا نەهێشتتەوە. لە پیاوەتییێی تێدا نەهێشتتەوە، وەکی دیش ئەوهە دەگەرە من ئەکا.

ڕاستی دۆخین کردۆوە، دۆخینی کردەوە و ئەحمەدی گۆتی: کێی؟!

1- تاریك و ڕۆن: تاریك و ڕوون، بەری بەیان، بوومەلێڵ، بوولێڵ

2- (ئیدیۆمە) بۆ تاریك و ڕوونی بەیانیان بەکاردێت. سەو گورگەکە بەو مانایە دێت کە لەو کاتەدا سەگ بە دوای گورگ دەکەوێت.

گۆتی: ئەوە ئەمنم، نزانی کیمە؟

– ئەدی لۆ هاتییە ئێرە؟

کورە پاشی توو، ئەمنیان لە ئامۆزای خۆ مارە کرد و لۆیان دە پەردێ کردم و لەبەر تەلانی خەیمەیان هەردا بوو، شیرنایەتییان لە پێشە من و زاوای دانا بوو، ئەمن بووك، ئەویش زاوا، تەماشام کردێ، مشك بە سەر سینیێ شیرنایەتیێدا خۆ هەردا، تیر و کەوانی هینا دەرێ و شرپەی لێوە هینا. گۆتی تەماشا چ شێرەکم کوشت؟ توخوا ئەو قاحپەبابە یەعنی مشکی کوشتییە، کردیتیە شێر، ئەحمەد بەگ هاتۆوە هەشتا و چار کەسی کوشت، نە گۆتی دەرد، نەگۆتی بەرد،[1] هەمووی کەل و کۆم کردن. ئەلعانیش شێرت کەور کردییە، هاتی لۆ شێری، گۆتم شەرت بی دەبی شێر ئەمیش بخوا. هاتیمە و دۆخینیشم کردییەوە و بزانم داخوا ئەتوو پیاوی یان ژنی؟

کچێ گۆتی: هەی خوا لەناوت با، ئەمن هەتا شەوم لێ رۆژەبۆوە، وەخت بوو حەیاتم لێ ببڕێ، ئەمن ڕۆژی خۆی وەکی بادییە ئاوەکەت لە دەستی کچە عارەبەکانت لۆ من هینا، گۆتم وێمدە، کە ئەتوو ئەوهە کردێ، لۆ چت ڕوو دەولای کرد؟

گۆتی: وەلاهی هەموو تەیرەك لە داوی ڕەش ئەوەی ئەکا، ئەوەی ئەکا. ئافرەت لە داوی سپی. گۆتی تەماشا ئەوانەم کرد، قەرتەلۆکەی لێ پەیا بوون لەبەر هەندێ شەرمم لە داوەکان کرد و ڕووم دەولای کرد. ئەگەر نا ئەتوو تانجی سەری منی. ئەجا هەر ڕاست شرپەی لێوە هینا...

سبەینێ ئەو عالەمە هەموو هات، گۆتی: ئەو کچە ڕۆییە، ئەوی گۆتی: لۆ ڕۆییە؟ زاوای سەگباب کردییە هەرا نیوەی شەوێ، گۆتیان: نەمایە. چوویتە دەرێ و نەهاتیتەوە، هاتنە کن مەیتەری گۆتیان: کەس هاتییە ئەوشەو وراغی ببا؟

گۆتی: ئەرێوەڵا کچەك هات، وەکی زانیم کچێ تووە، دەنگم نەکرد، بردی.

هەهۆ! گۆتیان: لێی گەڕێ ئەشقی کودەی بووە. بەخوا گۆتی: ئاشقی کودەی بووە، کەلکێ مەی نەمایە، با ئەویش بڕوا.

سبەینێ ئەو هەموو عالەمە هات، عەلاساس[2] بچن جەنازەکەی بیننەوە، سۆراغەك تاقیبەك. وەکی تەماشاکەنێ، ئەوا لەسەر کەوری شێری ئەوا ئیسراحەتیان کردییە، شێری کەور کردییە، کوشتیتی، وراغەکەش ئەوا لەوێندەرێ ئەلەوەڕێ.

کو گۆتی: شەوێشت کوشتییە؟

1– نە گۆتی دەرد نە گۆتی بەرد: (ئیدیۆمە) بۆ کەسێك بەکاردێت کە کڕ و بێدەنگ بێت.

2– عەلاساس: گوایە

گۆتی: ئەرێوەڵا

ئەوجا ما سەر لە نو[1] عەینەن نویٚ بۆوە، خەزورایەتی و زاوایەتییان نویٚ بۆوە. ئەوجا خزمەتەکی کردن، چاکی خزمەت کردن. داکی وەگۆتە کچەی: کچ! کوە ئێستا؟

گۆتی: دایە بابی من چ حەدی هەیە وەکی ئەو پیاوەی بی؟ ئەوە پیاوە خۆ فشە نییە، ئەمن زانیبام ئەوەیە هەر زووم واکرد. بەس ئەمن نەمەزانی.

گۆتی: کچم ئەگەر ئەتوو ڕازی بی، ئەمە ڕازین.

لاسی ئەحمەد بەگی لەسەر ئەو کەورەی پەیدا بووە، کوڕەکیان بوو ناوی لێنا لاس.

سەرت نێشینم، لاس هەر ڕۆژەکی ڵیٚ وە دوو ڕۆژان بوو، کارەکەر و کێلکەر هەبوون خزمەتیان ئەکرد، یەعنی لێناگەڕان داینێننە عاردی. لاسی ئەحمەد بەگی، ناوو ناوبانگی زۆر بوو.

لەو دەقەیەوە ئەمەش دەست بە لاسی ئەکەین.

لاسی ئەحمەد بەگی وەی لێهات جاحێر بوو. جاحێر بوو بە تەنیٚ دیوەخانیٚ خۆی هەبوو، پێنج شەش خورامی خۆی هەبوون، بە تاقی تەنیٚ خزمەتیان ئەکرد. ڕاو و شکار و تاژی و تولی هەبوون، ئەچوونە ڕاویٚ. ڕۆژەکیٚ لە ڕۆژان دەروێشەك ئەگەڕا، دەرویٚش لە فەقیری ئەگەڕا، کەشکۆڵەکی ویٚ بوو، دەفەکی ویٚ بوو، لێیەدا. ئەریٚ خەزاریٚ مەلا نەبییانیش، گەورە کچ بوو لە ماریٚ بابی بوو، بە بیٚ دەردەداری. سولحیان پیٚ کردبوو، لە جیاتی نۆ خینان[2]. کابرا هەموو ڕۆژیٚ دەهات، خەزار دری ناگرت و خوا قسمەتی ناکرد. ئەو دەرویٚش عەلی هەرکی لە ماریٚ خەزاریٚ میوان بوو. ئەریٚ زۆری خزمەت کرد خەزاریٚ.

گۆتی: دەرویٚش عەلی، بابە دەرویٚش ئەتوو بزانە لە قۆناغان ئەگەڕێی، زەلامەکی نابینیەوە، قابیل بە بەژن و بارای من بی؟!

گۆتی: ئیشاڵڵا دەبی یەکت لۆ پەیا کەم.

بابە دەرویٚش لە خزمەت خەزاریٚ بوو، خەزارە شۆڕ دەیگۆ بابە دەرویٚش ئەتوو ئەگەڕێی لە قۆناغان، لە جێیان یەکەکی قابیل بە بەژنیٚ من ببینەوە.

گۆتی: خەمت نەبی ئیشاڵڵا دەبی بگەڕێم هۆبە بە هۆبە، تا لۆت پەیاکەم.

بابە دەروێش ئەو شەوەی لەکن خەزاریٚ بوو، زۆری خزمەت کرد. سبەینیٚ هەندەك پارەی دایێ و ڕۆیی دەروێش. ڕۆیی سوتفە قۆناغ بە قۆناغ، هات لە دیوەخانیٚ لاسی

1– نو: نویٚ، تازە

2– خین: خوێن. لەناو خۆشناوەتیدا لە هەندیٚ شوێن (خین) بەکاردێت و لە هەندێکیش (خوین)

ئەحمەد بەگی میوان بوو. حەق و حووەکی برد، حەق حووی[1] دەروێشی، کاکە لاسیش هەندەك پارەی دایێ، بەرام ئی خەزارێ پتر بوو، تێیهەرداوە.

گۆتی: چ بوو؟

گۆتی: کچەك لە مارێ بابی بی، دوو هەندی توی دایمێ، ئەتوو یەعنی ئۆندە پارەی ئەدەیە من؟

گۆتی: ئاخر ئۆ کییە؟

گۆتی: با بچینە ژۆرێ ئەمن ئەوشەو لە خزمەتت پێت ئەرێم.

دە گۆتی: وەرە.

ئەو برێین دەی دابوونێ ئەوی بیست دایێ، یەعنی کاکە لاسی دە لیرەی زیاتر دانێ. ئەوێ شەوێ هەقایەتی ئەو خەزارەی لۆ گێڕاوە، هەتا سعات یەکی شەوێ خەلاس نەبوو.

خەجیجە خان هات تەماشای کردێ دەروێش و لاس، گۆتی: ڕەببی بەخێر نێ ئەو دەروێشە، خەوی لە کوڕی من حەرام کرد، ئەوشەوەکانێ ئەو سەگبابە لۆ پەیا بوو؟

داکی زۆری خەم بوو. ئەرێ بەرە بەری بەیانی خەویان لێکەت. دەروێش هەستا نوێژی خۆی کرد و هات لە دیوەخانێ ئەحمەد بەگی دانیشت و ئەگەر قاوە، شتەکی لۆ بینن بخۆن. لای سعات نۆی ڕۆژێ، کاکە لاسیش لە خەوێ هەستا. هەستا گۆتی: دەروێش کێوە چوو؟

گۆتی: وەڵا دەروێش چویتە کن بابی؟

گۆتی: باشە.

گۆتی: بابە دەروێش ئەتوو کو ئەمن دەبەی دەگەرە خۆ لۆ کن خەزاری؟

گۆتی: ئەمن دەبی ئەوجار بە تەنێ بچم، بەحسی توی لۆ بکەم، ئەوجا دێمەوە دەگەرە خۆت ئەبەم.

دە گۆتی: باشە، چەندت پێ ئەچی؟

- وەڵا حەفتەکم پێ ئەچی.

دە گۆتی: مادەم وایە... سبەینێ زوو سواری کوچەکەری[2] بەغدایێ بوو، کەرێ سپی، دەروێش بە پێیان ناگەڕا.

1- حەق حوو، حەق و حوو: های و هوو

2- کوچەکەر: جاشکە کەر

ئەرێ کاکە لاسی بەجێ هێشت، هاتەوە خزمەت خەزارێ، لە خزمەت خەزارێ، گۆتی: بابە دەروێش شێری یان ڕیوی؟

گۆتی: وەڵا شێرم، یەکەکم پەیا کردییە لاسی ئەحمەد بەگی، مەنتیقەی شارەزووری هەموو عایدی وییە.

وەڵا گۆتی: هەزار جاران واز لەو مەڕەی بینم چیدی کە مەڕی نەدۆشم، بەس کە وەسفی کرد عاشقی بوو. بەس ئەوەم لە فکر چوو کە لە کن خەزارێ هاتەوە کن لاسی، قۆدیە زیوی شاماری هەیە، خەزارێ بڕەکی لە پەرچەمێ خۆی قوت[1] کرد، وە دەروێشی دا. کە پرچەکەی تەسلیم کرد و قۆدیەکەی تەسلیم کرد، یەکجاری سەرخۆش بوو.

گۆتی: حارو مەسەلە و کەفیەتی لاسی ئەوهەیە، ئشتی ئەوهە نییە.

گۆتی: مادەم وەیە، هەڕوو بیهینە. بیهینە با بێ بزانم چییە؟

گۆتی: زۆر چاکە.

ئەرێ بابە دەروێش ئەو شەوەی لە کنەوی بوو، سبەینێ قاوەی بەیانی خوارد و سواری کەرێ بوو، ئەو هەر دێ و ئەچی، هاتەوە خزمەتی لاسی ئەحمەد بەگی، بە دە ڕۆژان چوو بە حەفتەکی هاتەوە، هەقایەتی وەدوور نێخین.

هات، لاسی گۆتی: بابە دەروێش هاتییەوە؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: وەرە بزانە پێت گۆت؟

گۆتی: ئەرێوەڵاهی هەناوی وەکی برقێ مەنجەری ساواری ئەکوری.

– کەنگی بڕۆین دەگەرە خۆم ئەبەی؟

گۆتی: کاکە لاس ئاخر ئەتوو قەت نەگەڕای، ئاخر کو دەبی بە بەرگی دەروێشایەتی لە گەرە من بێی، خۆ نابی سواری وراغی خۆ بی و چل سواری دەگەرە خۆ بینی و ئەوهە نابی.

گۆتی: بەرگی دەروێشان دەبەرەکەم.

گۆتی: زۆر چاکە.

بابی ڕازی بوو، داکی گۆتی: کوڕم لاقت ئەستوورەبن دە پێراوێ دا، ئەتوو نەگەڕای بە پێیان، هەر بە سواری گەڕای، وراغی خۆ دەگەرە خۆ بە.

گۆتی: دایە نابی. ئیللا بە دەروێشایەتی بچم دەنا لەوانەیە نەبی، ئۆ لە جیاتی نۆ خوینان درایە.

1- قوت: لێرەدا بە واتای (بڕین) دێت، وەك: مریشکەکەی قووت کرد، واتە کلکی مریشکەکەی لێ کردەوە.

عەلاکوللین و عەلاکوردین،[1] ئیتیفاقیان کرد کە پێکەوە لە گەر دەروێشی بڕوا، بەین بەینە سواری کەرێی کرد، بەرام چ نەبوو، تەدارەکی سەفەرێی عازر کرد و دەستی داکیٚ خۆی ماچ کرد، ئی خەجیجە خانیٚ عارەبیٚ و چاوی سەعیدی قاوەچی ماچ کرد و قاوەچی خۆی بوو سەعید، خاس ئی خۆی.

ئەریٚ لێیاندا بەخۆ بە بابە دەروێشی هاتن، مەنتیقەیان بەجیٚ هێشت، هاتن. تەماشایان کردیٚ عێلی مەلا نەبییان مێگەل مێگەلی چنییە. گۆتی: خارە ئەوە هەموو ئی وانە؟

گۆتی: بەریٚ ئەوە هەموو ئی وانە. هەموو ئی مەلا نەبییە.

سەرت نێشینم! تەسلیمی دیوەخانیٚ مەلا نەبی بوون. سەلامیان کرد و سەلامیان لیٚ وەرگرتنەوە و زۆریان بەخێر هینا. ئەو ڕۆژەی نیوڕانەکەی دۆینەیان لێنابوو. کاکە لاسی دۆینە نەخوارد. بەخۆ بە مەلا نەبی دانیشتبوون، دۆینەیان لۆ هات، دوو مراکی لە دەوی خۆ نان، بەگزادەی ئەخوازی دری وی، دۆینی نەخوارد.

گۆتی: باشە بابە دەروێش ئەتوو ئەو دەروێشە چییە دەگەرە خۆی ئەگێڕی، ئەوە تەعام نییە لەو تەعامەی خۆشتر! بەهاران پونگ، پونگیٚ کۆسرەتییە. وەیسی بە دیاری لۆ خەزاریٚ ناردییە، دۆش دۆی حەمە ڕەشە، خەزارێش مەشکەی ژاندییە لۆ ناخۆی؟

نەیخوارد. خەزار چوو شتەشکەی لۆ عازر کرد. وەکی بەحسی دۆینەکەی کرد، هەر دری گێڕا، چونکە ئەو ڕکی لە وەیسی ئەبیتەوە.

ئەریٚ هێواریٚ سی و نۆ شوان دەورەیان لەو بابە دەروێشەی دا، هەموو گۆپاریان لە تەنیشت ئێکدی دانا. لەوێندەریٚ کردیانە گەڕەلاوژە لەبەر خاتری لاسی نەیانزانی لاسە. دەروێشە و دەگەر ئەو دەروێشەی دایە.

کردیانە گەڕەلاوژە هەر ئێکی مەقامەکی گۆ، گەیشتە سەر کاکە لاسی، لاسیش گۆتی: ئەمن هەرچی بڕێم نابی، ئەنگۆ تووڕە بن، گۆتیان: کو تووڕابین کاکە ئەتوو میوانی؟ ئەمە تووڕە نابین.

وەڵاهی گۆتی: ئەوڕۆ هاتیمە خواریٚ بەسەر کۆسرەت و کۆسرەت بەگییاندا، ئەو بەژن و بارایەی لەکن خەزارە شۆڕیٚ مەلا نەبیانم چاو وێکەتییە، ئەشتاقە[2] کیژە ئاغە و بەگلەر نەیاندیتییە.

1- عەلاکوردین: دەربڕینێکی تایبەتی هەقایەتبێژە

2- ئەشتاق: شتاق، هیچیان، هیچ کام

شوان گۆپاریان هەرسوڕانده سەر یەکدی، خەریك بوو هەریکوتنه سەری، گۆتیان: سەگبابینه لێی نەدەن کو دەبی؟

ئەوجا گۆتی: کاکی من بیدایەتەکەی پێم گۆتن نابی تووڕه بن. ئەمن ئۆ بەنده لۆخۆ دەیرێم:

بریا ئەمن دارەك بامه له داری سێوییا،

وەستاو وەستاکار ئەمنیان بڕی باوه به حوکمی مشار و تەوشیا،

ئەمنیان کردبامه تیرۆکەکی چەند ڕەنگاو ڕەنگی دۆمانی.

دۆمیش ئەمنیان فرۆشتبایه دابایانه ئەو خەزاره شۆڕەی.

خەزاریش نانی پیێ بکردباما، جار جاریش کەتبامه سەر شلکەی ده ڕانی.

دیسانەکانیێ، کەڕکانه کەچەر هەبوو، گۆچانی سوڕانده سەریەکدی تاوی دایێ.

خولاسەی کەلام، ئەو شوانانه ڕۆیشتن. نیوەی شەویێ کاکه لاسم بەنی ڕەنگا و ڕەنگی بڕی خۆی هەردا ناو باوەشیێ خەزاریێ. هەندی بەتانی به مەلا نەبی دادا و گۆتی: با جولەی نەکا. هەتا بەرەبەری بەیانی کارەکەران خەو لێ حەرام ببوو. کەڕکانەکەچەریش هاگای لەو مشت و مڕەی له هەمووی هەبوو، هەتا سبەینیێ که چییان ئەگۆ چییان ناگۆ.

باشه گۆتی: کاکه لاسم ئەتوو ئەگەر نێیەوه دوو من و نەمبەی، دیاره مووی پیاوان لەتو نەهاتییه، بەس کەنگێن دێی؟

گۆتی: ئەمن بچمەوه ئیسراحەتەکی بکەم له ماریێ، دێم چ به هیممەت بوو، چ به قیمەت بوو، دەتبەم خەمیێ ئەوەت نەبی. ئیشاڵڵا ئەتوو ئی گری بی یان ئی منی،[1] ئەگەر ئی گری نەبی، ئی منی.

ئیدی کاکه لاسم هاتەوه. بابه دەروێش هینایەوه مەنتیقەی خۆو ئەریێ به بیست و یەك ڕۆژی وەعدەی پێدا ئەگەر بیست و یەك ڕۆژی دیکه نێم، نەتبەم، دیاره مووی پیاوان له من نەهاتییه.

حەڤده ڕۆژان کەته جێی، ئەو لاقەی هەموو ئەستوور ببوون لەناو پێراویێ، ئاخر نەگەڕایه! کەت[2] فەقیرەی. حەڤده ڕۆژ بوو کەت بوو، پاش ئەو حەڤده ڕۆژەی بڕەك دەهاته دەریێ و ئەچووه ژۆریێ، یەعنی وه نەبوو بچته سەریێ مەیدانیێ.

1- ئی گری یان ئی منی: (هی گڵم یان هی تۆم) واته کەسم ناویێ جگه له تۆ.

2- کەت: کەوت

ئەریٚ سبەینیٚ کە ڕۆژ دانەهات و بڕێین کەرکانەکەچەر مەڕی ڕانەدابوو لە هەوێزیٚ[1]!

ئەویش گۆتیان: کەرکان ئەتوو لۆ ئەو مەڕەی ڕانادەی؟ شوانیٚ ماریٚ مەلا نەبییە.

گۆتی: نانیٚ گەنمم نەدەنیٚ ئەمن مەڕی نابەمە چیای و لێی ناخوڕم. خەزاریش دوو گۆپاری بە هەموو قەوەتیٚ خۆ لە پشتی کەڕکانی دان، گۆتی: سەگی سەگباب لێرە ڕانەوەستی دەی. بڕۆ لێرە.

دەری کرد، هەتا کن وەیسی گیر نەبوو، گۆتی: وەیساغا! ئەوشەوەکانیٚ دەروێشەك هەیە هەتیمەکی دەو ڕووتی دەگەر دابوو، هەتا سبەینیٚ دەگەر خەزاریٚ توو نووستییە.

– کو وەیە؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: لێرەبە معاش و لۆ بڕمەوە.

معاشی لۆ کەڕکانی بڕییەوە و مووچەی خۆی لۆ دانا. دوو پیاو و ژنەکی ناردن وەیساغا، گۆتی: بڕۆن برێنە مەلا نەبی، حەراریٚ خۆیتم، لە جیاتی نۆ خینانم وەگرتییە.[2] بزانم وێمەدا بە خۆشی، ئەگەر نا بە ترشی.

دوو پیاو و ژنەکی ناردن هاتنە دیوەخانیٚ مەلا نەبی، سەلامیان کرد و سەلامیان ستاندەوە.

گۆتیان: مامە مەلا نەبییە. وەیساغای ئەمە ناردییە ئەگەر خەزارێی تەسلیم کەی بە بووکایەتی.

وەڵا جا گۆتی: خەزار خۆ دە دەستە من دانیە. بانگی ئەکەین.

بانگی خەزارێیان کرد، گۆتیان: خاتوون خەزار! ئۆ لۆ توو هاتینە و حەقی خۆشیتی وەیساغا دەزگیرانی خۆیتی... ئەتوو چارێی؟

گۆتی: پاشی بیست و یەك ڕۆژی مەوعید دانا بوو ئەویش عەینەن بیست و یەك ڕۆژەکەی دانا. سەری بیست و دویٚ ئەنگۆ وەرن ئەمن ببەن.

گۆتی: زۆر چاکە.

بەرا مەلا نەبی گۆتی: کچیٚ من کچیٚ هەتیمچە نییە، دەبی گەلەکی چەك و زێڕانی ویٚ بێخن.

1– هەوێز: شوێنی ڕاوەستانی مەڕ و ماڵات لە شەواندا، ئیدیۆمێکی خۆشناوەتی هەیە لەو بارەیەوە کە دەڵیٚ: ئەگەر مەڕم نەدیتبی لە پەرێزان، کشپلم دیتین لە هەوێزان.

2– حەراریٚ خۆیتم، لە جیاتی، نۆ خینانم وەگرتییە: حەڵاڵی خۆمە لە بری، خوێنی نۆ کەس وەرمگرتووە.

ئـەرێ گـۆتی: چـەك و زێـڕی وێ بـێخن. یـەكیان نـاردە موسـرێ، یەكـەكیان نـاردە ڕواندزێ، یەكەكیان برێن ناردە هـەولێرێ. گۆتی: چەك و زێڕی لۆ ئـەو كچەی بكڕن. مەعلوومە لێی خەسار نییە.

ئەرێ بە چاردە ڕۆژانیان هەر هەموو شتەكە تەواو كرد. نەگەیشتە بیست و یـەك ڕۆژی، ئەوە شایی و لۆغانە، هەر چار دەورەی قەسرێ، كەسك و سۆران و لاوان نركە نركە.

سـەرت نێشـینم بیسـت و یـەك ڕۆژ بـوو، ڕۆژێ بیسـت و یـەك ڕۆژی لـۆ سـبەینێی بیبەن، بەربووك هاتە مارێ مەلا نەبی، تەشتەكیان خەنە لە ئاوێ كرد لۆ خـەزارێ. یـەك تەشتی كامل، خـەزار هێـوارێ جلكـێ خـۆیی و بوقچـێ خـۆی پێچـاوە، دیـار نییـە بـێ، نەخۆشە، كابرا كەتییە!

بوقچەكەی پێچاوە، ڕێك ڕۆیی لۆ كن خـانزادێ میری سـۆران، ڕێـی هـەریر و هـەریر بەگیانی گرت و چووە كنی و دەخالەتی پێ كرد.

سبەینێ تەماشاكەتێ خەزار دیار نییە.

كابرایـەك گـۆتی: وەڵاهـی ئـەمن دوو مـەڕم بـزر كردبـوو، عـارد شـلە ببـوو، تاریـك داهـاتبوو، ژنـەكم دی، بوقچـەكی وێ بـوو، ڕێـی هـەریرو هـەریر بـەگیانی گرتییـە، مەعلوومە چووە خۆی دەخالەتی خانزادێ كردییە.

گـۆتی: خودایـە ئـەمن چ جـوابێ وەیسـی بدەمـەوە، ئـەوە مەعلوومـە لـە مـارێ دانیشتییە. قاسیدەكی لۆ وەیساغای هەنارد، گۆتی: برێن ئەو بووكە نەخۆشە. هـەتا حەفتەشكە[1] با تەعجیلی بكاتەوە.

ئێهـ... كوڕە شەیتان زۆرن، خەبەریان دا وەیسی، گۆتیان: بە كوردی ڕۆییە.

وەیسـاغا لەشكری خۆی تێگەیاند هاتـە سـەر سـەری مـارێ مـەلا نـەبی. مـارێ مـەلا نەبیش گـەورە و گچكەیان خڕ كردنەوە، ئەوەی كەونـە سیكانیشـی هـەبوو هـات. ئەو عەسكەری خۆی بەرامبەری وی كرد و ئەویش بەرامبەری وی كرد و لە دووری گونـدی خیوەتیان هەردان و لەوێندەرێ شەڕ بوو، دوو سێ نەفەر ئەچنە مەیدانێ و ئەكوژرێن.

خـانزادیش گـۆتی: كیـژێ ئـەتوو ئـەو قەباعەتانـەت[2] لـۆ كردییـە؟ وەیسـاغا ئـاخر ساحێب مەملەكەتە و ساحێب عەشیرەتە و لۆ چت ئەو ئیشە كردییە؟

گۆتی: خانزاد ئەوەی ئەمن چاوم وێكەتییە، ئەو بەژن و بارایەی لەكن لاسە شۆڕی، ئەو ڕوحەی خۆی بە قوربانەكەی.

1- هەفتەشكە: هەفتەیەكی دیكە، هەفتەیەكی تر

2- قەباعەت: قەباحەت، كاری خراپ

کوڕە گۆتی: بڕۆ هەزاری وەکی لاسی لە کنە مە قیمەتی نییە.

ئێم گۆتی: ببینە ئەگەر خۆتت بە قوربان نەکرد حاقت هەبی.

گۆتی: باشە بزانم وەیە.

مەلا نەبی دوو زەلامی دەگەرە خۆ هینان، هاتن هێواریٚ، بچن بە هەر فێرەکی هەبی خەزاریان بردەوە، بردیانەوە. بریٚین سبەینە بوو سەری سەحەری هێشتا مەلا نەبی نەهاتبوو. خاتوون خەزار هاتە دەریٚ، تەماشاکا فەقێیەك ئەوا دەوریٚ کاتەوە لە کتێبیٚ، لەسەر تاتان[1] دانیشتییە.

گۆتی: فەقیٚ دەستیٚ منت دامێن بی، هانیٚ چەند ڕوپیەت[2] دەویٚ بتدەمیٚ، کاغەزەکم لۆ بنووسە.

کاغەزەکی لۆ نووسی، گۆتی: بریٚ:

سەلام لە کاکە لاسی خۆشەویستم، یەکەمین شت ئەتوو بیست و یەك ڕۆژت وەعدە دابوو، ئەو بیست و یەك ڕۆژە ڕۆیشتییە. وەیساغا ئەوا شەڕی دامەزراندییە، لەوبەر و لەوبەران. ئەتوو نە حەیای میش[3] بە، ئەتوو لۆ چت ئەو ئیشە دەگەرە من کردییە؟! هەر کەسەکی ئەو قاقەزەشی لۆ توو نارد، بیدیٚ ماینەکی بە جوانی لە نەتەوەی شێخ خەزاری.

ئەریٚ فەقیٚ قاقەزەکەی نووسی و لە ترسان فەقیٚ هەرات. تەماشای کردیٚ زەلامەك دوور دەهات، کراو و جەمەدانی دەبن هەنگریٚ[4] خۆ گرتبوو، وەك بای دەهات، چووە بەراییٚ، گۆتی: ئەتوو کێی؟

گۆتی: ناوی من کەریمی سورچییە!

گۆتی: ئەتوو خەریکی چی؟

گۆتی: وەڵاهی دوو بارگینم هەبووینە لە بن جۆتییە، یەکەکیانم بزر کردییە، ئەوجا هاتیمە لۆ سۆراغی بارگینی.

گۆتی: واز بینە لە بارگینی. هانیٚ ئەو قاقەزەی لۆ دیوەخانیٚ لاسی ئەحمەد بەگی بە لە شارەزووری، قەرار وایە ئەگەر ئەو قاقەزەی لۆ بەی، ماینەکت بداتیٚ لە نەتەوەی شێخ خەزاری.

1- تات: بەردێکی پان و لووس و درێژە بۆ نوێژکردن یان بۆ مردوو شوشتن بەکاردێت.

2- ڕوپیە: دراوێکە

3- میش: منیش، دەنگی نوون لە هەندیٚ حالەتی وادا دەسویٚ.

4- هەنگر: هەنگڵ، بن باخەڵ

ده گۆتی: وەی هەزار جارە، دەبا مەحتەل[1] بی جۆتی کەریمی سورچییە. قاقەزی لە لیچکە جەمەدانی قەیم کردییە، بە سەری ڕووتی و بە پێی پێخواسی ڕووی دە شارەزووری کردییە.

بە شەوو ڕۆژکێ گەیشتێ، قاقەزەکەی لە دیوەخانێ وە لاسی دا و خویندییەوە و گۆتی: صەددەقت[2] و تەواو.

گۆتی: دە بڕۆن مایەنەکی بدەنێ.

مایەنەکیان دایێ و کەریم خەنی بوو لە شاییان، کاکە لاسیشم ئەوە ڕۆژانە حەفت نەفەر هەشت نەفەر ئەکوژرێ، لەولاو و لەولایان. بریندارە بی و ئەکوژرێ و شەڕە. کاکە لاسیشم سواری شینکەی شێخەزاری بوو.

تەدارەکی سەفەرێی عازر کرد. دوعابوونی لەو عەشیرەتەی خۆی خواست. دەستی داکێ خۆی ماچ کرد و ناوێ خوا و پێغەمبەرانی هینا، ڕووی دە مەنتیقەی بارەکایەتیێ کرد. خانزادی میری سۆرانیش ئەویش دوو سواری دانان لە گولەکی و لە باویان[3]. دوو سواریشی دانانەوە لەسەر ڕێی زینەتیری.[4]

گۆتی: ئەگەر ئەو نەفەرە هات با بێتە کن من، نەڕوا. بزانم داخوا جوانە. عاشقی بوو.

ئەرێ سوتفە ئەو دوو نەفەرانە داخیلی کن ئەو نەفەرانە بوون. سەلامیان کرد و سەلامیان ستاندەوە گۆتی: کێواچی!

گۆتی: ئەمن لاسم، لاسی ئەحمەد بەگیمە، ئی شارەزووری، لە هەناوی خەجیجە خانێ وەپاشکەتیمە... زۆری بە شان و باری خۆدا هەرگۆ[5].

گۆتی: خاتوون خانزادی ئەتوی تەڵەب کردییە لە دیوەخانێ، دیارە ئیشی پێی.

گۆتی: ئەمانەتەکم لە کنەوییە. دیارە هەر لەوێ مایە.

گۆتی: ئەمە نازانین وەرە لەکنی میوان بە، دەگەرەوان هاتەوە. هاتەوە ئەوە سی و چەند سارە ئەو دیوارخانەی میر سولەیمان بەگی لۆ هەرچی بەشەرە کلیلی نەدایتە کەس. ئەوێ ڕۆژێ کورسی جەواهیر بەندی لێ دانایە، دەرکەی کردیتەوە، هەر چار دەورەی بە گوراوێ[6] ڕشاندییە.

1- مەحتەل: ماتڵ

2- صەددەقتە: ڕاست دەکەی.

3- گولەکیان و باویان: دوو گوندی هەرووتییانن لە نزیک هەریر

4- زینەتیر: ناوی شاخێکە لە نێوان هەریر و دۆڵی بالیسان

5- هەرگۆ: هەڵگوت

6- گوراو: گولاّو

کاکە لاس وەکی نەهات، ڕاست تیریٚ عەشق جگەریٚ ویشی بڕی ئی خانزادی.

گۆتی: وەڵاهی ئەشەدوبیللا ڕاستە.

ئـەریٚ دابــەزی کاکــە لاس، وراغەکــەیان لیٚ وەرگــرت و ســەلامی کــرد و ســەلامی ستاندەوە لە عازریان و سەرت نیٚشینم، هەردووکیان دەستیان لۆ نا و دەستی ئیٚکدی هینایە و هەردوکان دمیان لۆ کن دمی ئیٚکدی هینایە و چاك و خۆشییەکی گەرمیان کرد و گۆتی: فەرموو.

ئەریٚ چووە سەر تەختی میر سلیٚمان بەگی دانیشت، ئەگەر قاوەبوو ئەگەر چایە بــوو، لــۆی هــات. چــاوی دەگیٚــڕان، چــاوی دەگیٚــڕان، گــۆتی: چــاو لــە چــاگیٚڕی خۆشەویستی لە دری خانزادیٚ...؟

گۆتی: تاقە گورەکم بە ئەمانەتی لەکنەتو جیٚهیٚشتییە، هەندی چاوەگیٚڕم دیار نییە.

گـۆتی: دەزانم دەگـەر کیٚتـە. دەگـەر خـەزارە شـۆڕیٚ کیـژی مـەلا نـەبیانیتت، هـەزار مەشکە دۆی بەسەر لاقونان داڕژایە، کەس نازانی نە دۆمە نە خیٚلەکییە، نە بلباسە و نە هەرکییە.

گۆتی: وەڵاهی ئەمن ئیللا ئەوم دەویٚ، کەسی دیکەم ناویٚ، پاشی وی حەرام بی.

گۆتی: کاکە لاس، وەرە ئەمن مارە بکە بە ئەمری شرعییە، واز لە خەزاریٚ بینە.

گـۆتی: وەڵاهـی گفتیٚـت پـیٚ نـادەم هـەتا نەچـم ئـەوی دی جیٚبـەجیٚ نەکـەم. ئەگـەر هاتمەوە.

گۆتی: وەعد بی وەرە لیٚرە دانیشە، بە خۆت مەچوو، ئەچم خەزارت لۆ دینمە ئیٚرە، بەس مارەم بکە.

هەر قەبوڵی نەکرد، قەبوڵی نەکرد.

گـۆتی: دیـارە کەللـەت گەلـەك گەرمـە، ئەگـەر بـە دەسـتیٚ وسـو کاکیشـیان نەهاتییـە کوشتن ئەتوو، دیارە خانزادیٚ سۆران عاقری لە دنیاییٚ بزر کردییە.

ئەریٚ دوعابوونی لەوی نەخواست، تووڕە بوو ڕۆیی. ڕۆیـی تەماشـای کـردیٚ ئـەوە شەڕ دامەزرایە. گـەری بـوو بـەو گەرییەیدا دەهاتـە خـواریٚ، چرکنی چاوڕەشـی خـاری وەیسـی لەسـەر ڕیٚـی ڕمـی داکوتایـە، هاتنـە کنـە وی، سـەلامی کـرد و سـەلامی لیٚ ستاندەوە. گۆتی: دیـارە گەلـەك نـەجیب زادەی و لـە ڕیٚیـەکی گەلـەك دوور هـاتی. ئـەو شەڕەی بزانە بەو مەلا نەبییەی بەتار ناکەی؟[1]

گۆتی: ئەو شەڕە لەسەر چییە ئەوە؟ عەیب ناکەن ئەنگۆ شەڕیەکەن.

1- بەتار: ڕاگرتن، پووچەڵ کردنەوە

کوڕە گۆتی: ئەویٚ مەلا نەبییان کچەکی بەناو خەزاری هەیە، لەو خوارزایەی من مارەکرایە لە جیاتی نۆ خوینان. ئێستاش ئەرێن عەزی لە هەتیمەکی دەو ڕووتی[1] شارەزووریٚ کردییە.

کوڕە گۆتی: وەڵا ئەگەر ئەز بم لە جیاتی خوارزای توو، چەتیمە[2] خەزاریٚ بە بەلاشی لۆ تەراقەدەم، لۆ لاسی ئەحمەد بەگی.

وەیسی توڕە بوو، گۆتی: ئەو ئیشە ئیشی خوێڕییان نییە، ئیشی پیاوانە، بڕۆ بە بەرپێی خۆت دا بڕۆ.

لاسی گۆتی: ئەگەر خوێڕی هەبن خوێڕی ئەتوی. وەیسییە، ئەگەر ئەمن بم لە جیاتی نۆ خوینانیش بی، وەڵاهی بەلاشی لۆ تەراقەدەم.

بەرا گۆتی: ئەمن لاسم سبەینیٚ مەیدانیٚ من و تۆ لە گۆڕیٚ سپییە، ئەو شەڕەش بەتارکە دەی.

ڕاست لەشکری خۆی کێشاوە، وەیسی سبەینیٚ دەبی بێتە مەیدانیٚ، تازە هیچ چارەی نییە. گەیشتە مەلا نەبیش مەلا نەبی لە لایەکی مەڕە و لە لایەکی ئەوە لەوێندەریٚ شەڕی دامەزراندییە و بیٚ سەرایە[3] زۆر، دەبی قارە قاریٚ کاوڕانە بەرخۆکان.

سەلامەکی لە عاجییان کرد، لەوێندەرێش مام مەلا نەبی دەستی ماچ کردییەو: دابەزە ڕوحەکەی شیرینم، ئەتوو دیارە شەڕت بە وەیسی بەتار کردییە.

گۆتی: ئەمن بابە دەروێش کە ئەمنی لەگەردا بووم، ئەمن هەوم، ئەمن لاسی ئەحمەد بەگیمە، کچیٚ توو عەشقی من بووە، ئەمن سبەینیٚ مەیدانیٚ من و وەیسی لەو گۆڕەی وەدیار کەوی. ئەوەی لەکنە توشە با بچیتەوە ماریٚ.

کوڕ و پیرەژن خەنی بوون ئەو کوڕانەیان چوونەوە ماریٚ. چونکە هەموو ڕۆژیٚ عالەم ئەکوژرا، شەڕەکی گەرم بوو. شەڕەکەیان پیٚ بەتار کرد و ئەویٚ شەویٚ، هاتنەوە لۆ گوندی بێنەوە، ئەسمەرە، ئەستییە، ڕابییە، خوبییە، چار کارەکەری هەنە خەزاریٚ.

ئەسمەریٚ گۆتی: خاتوون خەزار ئەگەر لاس هات، ئەتوو چمان ئەدەییٚ لە مزگینی، ئەگەر مزگینیت بدەینیٚ.

گۆتی: گەردەنەکم کڕییە بە پێنجسەد و پێنجە مەجیدییا،[1] ئەوا لەلای ماریٚ بە تیخی گور و مەتارانم وەکردییە، ئەگەر هەرچی خەبەرم داتیٚ ئەو گەردەنە زێڕەی ئەدەمیٚ لە مزگینی.

1- دەورووت: دەم ڕووت، موو لێنەهاتوو، بۆ سووک کردن (تحقیر) بەکاردێت.

2- چەتیم: لە کچە هەتیمەوە هاتووەو بۆ سوکایەتی (تحقیر) بەکاردێت و تەنها بۆ کچانە.

3- بیٚ سەرا: سەرقاڵ، بیٚ سەروبەر

ئەو چوو گەردنێ خۆی دە ملی کرد ئەوجا خەبەریشی دا خەزارێ، گۆتی: وەڵا خۆشەویستەکەی توو ئەوا هات هێشتا دانەبەزییە، ئەوا لە سیلەی دیوەخانێ ڕاوەستایە. سەری خۆی لەبن دونگێ مەڕی هینا دەرێ، مەنجەرێ شیری دە گۆڕێ وەرکرد. بە سەری کۆتی و بەپێی پێ خواسی، سیلێ[2] دیوەخانێ لاسی گرتییە، ئەرێ گەزەك خۆی لۆ لاسی شۆڕ کردەوە، سی و نۆ ماچی لێکردن هەمووی مژاردن،[3] ناترسا نە لە پڕو پیرەژنان نە لە شوانان، نە لە شەنگەبێرییان.

ئەرێ گۆتی: دە دابەزە ڕووحەکەی شیرینم، مەلا نەبی و حەمەد و وەیست هەرسێك بە قوربانی سینگی بن.

دابەزی، سەرت نێشینم ئەوێ شەوێی خزمەتەکی چاکی کرد هەتا سبەینێ. سبەینێ سواری شینکەی سێ غەزاری بوو، چوو لە مەیدانی چەقی.

مەلا نەبی گۆتی: ئەوە لۆمەی قەبر و عەبدییە، با ئەمیش لەشکری خۆ بەم، هەر چار دەورەی بگرم.

ماریێ وسوکاکیشیانی هەر هەموو هاتن گەورە و گچکە:
وەیس سواری هەسپەکی چار پەل سپییە،
دوو ئاوێنەی لە قەپووزی قەیم کردییە.
تەماشای کردێ کاکە لاس خۆی لەبەرچاوی نەکەتییە،
چونکە گۆتی:
ئەوەی لە کنەوی قەیم کرایە، هەمووی جەلەبییە،
ئی من هەمووی دەستکردی وەستا ڕەجەبی ڕواندزییە،
زۆری مەحت کرد، هەتا هەگبەی چێشتەنگاوی،
شتاقان زەفەری بە شتاقێ نەبردییە.
هەردوك پارەوان بوون نوێژێ نیوڕانێ چوو،

کاکە لاسم گۆتی: کاکە وەیسییە! وەرە لۆم هەرێ لەسەر مەیدانێ خەزارت بەلاش لۆ تەراقەدەم.

ئەوی گۆتی: ئەتوو هەرێ.[4]
ئەوی گۆتی: ئەتوو هەرێ.

1– مەجیدی: دراوێکی عوسمانیەکان بوو هی سەردەمی سوڵتان عەبدولمەجید

2– سیلە: گۆشەی دیوار

3– مژاردن: ژماردن، بژاردن، ئەژماری کردن.

4– هەرێ: ڕابکە

گۆتی: نەئ، وەرە بە ڕاستییە با دابەزین لە وراغان،
دەستی چۆپەمان[1] باوێینە ناو دەستی ئێکدییە،
بە دەستی ڕاستێیان ئێکدی دا بەر خەنجەران، ئەوی مرد ڕوحی بردییە،
ئەوەی ما، خەزارێ چاو بەرەك لۆ وییە.

ئەو شەرتەیان دانا، نانی نیوڕانێیان خوارد و قاوەلتییەکیان کرد، پاش نوێژێ لێ برند بوونەوە دەستی چۆپێیان لەناو دەستی ئێکدی قایم کرد، بە دەستی ڕاستە ئێکدیان دا بەر خەنجەران، هەرچی وەیسە بیست و چار خەنجەری لە لاسی دابوون، هەمووی سەرچیخ ڕۆیشتییە لە مشەوەشییان.

هەرچی کاکە لاسە،
هەژدە خەنجەری لێدایە لەناو عەینی سینگی دایە،
لە پشتێی وەدەرکەتییە،
کۆجە باریکە لەناوی ئاودیو کردییە.

وەیسیش تۆپی، کافرە. وەیسی تۆپی مرد، ئەوییان بردۆوە، کاکە لاسیشم بەتاقی تەنێ لەوێ بوو، وەکی ئەو عالەمە ئەو کارەساتەیان دی، هەمووی هەرات مەیدان چۆل بوو، کاکە لاسیشم کەس نەبوو قومەك ئاوی بداتێ، کەس نەبوو خەبەر بداتە خەزارێ. هەر قومەك ئاوی لۆ بینی.

ئەسمەر و ئەستی و ڕابی و خوبی گۆتیان: خەزارە شۆڕ! باشە ئەتوو ئەوە کاکە لاست کەتییە لەوێندەرێ. کەسەك نییە قوماوەکی[2] بداتێ، ئەوە شەو داهات شێخەزاری مار وێرانیش هەر ماینە و زمانی نییە، هەر سیبەری لێ ئەکرد و وەکی خورامان لە دەوری ئەسوڕا.

خەزار وەکی ئەو قسەی بیست، هەر یەکی یەك دوو دۆلکە ئاوی هەرگرت و هاتن لۆ کن مەیدانێ، تەماشایان کردێ، بە تاقی تەنێ هەر ئۆتەیە[3] نوزکەی مایە. سەری لاسی لەسەر ڕانێ خۆی دانا، ئەوانی دیکەش هەر ئێکی تەرتیباتیان لۆ کرد. شتیان لێ بەست، مەیتەکیان هیناوە، هینایانەوە لە مارێ، حەکیمەکی گەیاندێ، گۆتی: بە بیست و یەك ڕۆژی ئەمن دەبی برینەکانی هەموو قەتماغەکەم.

حەکیمی دیکە دەگەیشتێ دەیگۆ بە چاردە ڕۆژان ئەمن، بەس پارەکی چاکم دەوێ.

1- چۆپە: چەپە
2- قوماو: قومە ئاو
3- ئۆتەیە: ئەوەتەیە

گۆتیان: هەر زار هەرینە[1] و لۆم چاکەوە، خەمێ پارەت نەبی، بە چاردە ڕۆژان برینەکانی هەموو قەتماغی گرت، ئەوجا وەخۆ کەت کە بێتەوە مەنتیقەی خۆ.

ئەرێ لەناو کاکیشیان، چرکنی چاوڕەش خاری وەیسییە (شەیتان و لۆمەکار گەلەك زۆرن) خەبەریان دایێ گۆتیان: سبەینێ خەزار و لاس ئەچنەوە مەنتیقەی خۆ، ئەگەر بچی لەسەر ڕێیێ دابنیشی.

چرکنی چاوڕەشیش لەناو کاکیشیان تیرەندازەکە قەت تاکی نییە، چوو لەسەر ڕێیێ ئەو ڕێیە هەموو لۆفەیە پێچ پێچە، چیایە دێتە خوارێ، چوو قۆرتەکی هەرقەراند و تیرەکی لەناو کەوانی دانا و گۆتی دەبی لاسی ئەحمەدبەگی پێ بکوژم. هەندەك پوشیشی بەسەر سەر و چاوێ خۆ داداو ئۆ لەوێندەرێ غەزرییە.[2]

بێینەوە سەر بەحسی لاسی: لۆ لاسیش تەدارەکی سەفەرێیان حازر کرد، کەژاوەکیان لۆ ڕازاندەوە، ئەرێ لەگەر خەزارێ هاتن کەتنە ڕێیێ بێنەوە مەنتیقەی خۆیان.

دوور و تەمسیلی نەدەینێ، گەیشتنە ئەو لۆفانە کە پێچ پێچە دێتە خوارێ وەکی دەرە شیرێ.[3] گەیشتە ڕاستی چرکنی، تیرەکی هاویشتێ لە عەینی دەرێ سینگی داو لە پشتێی هاتە دەرێ. ئەرێ کاکە لاسم دابەزی هەریکێشا تیری، شیرەکی لە ملی چرکنی دا ڕاست لەوێندەرێ حەییاتی لێ بڕا، ئەویشی تۆپاند، لەو شاخەی هاتە خوارێ، برینەکەی ساردبۆوە، گۆتی: کەلکی نییە، نابی بڕۆین بە شەو ڕێیان ئەبڕی، بە ڕۆژیش لەبەر گەرمایێ خۆیان لە ئەشکەفتان ماتەکرد[4]. هەتا نۆ شەوو نۆ ڕۆژان خینی لە بەدەنی هات، گەیشتنەوە مەنتیقەی، تەماشای کردێ لاس هۆشی نییە، لەبەر دەردێ برینەکەی، بەس خەزار تەماشای ئەو مەنتیقەی کرد، خەرکەکە هەموو ڕەشپۆشە.

لە ژنەکی پرسی گۆتی: ئەو ڕەشپۆشیە چییە؟

گۆتی: دەرێی ئی ئەو مەنتیقەی نی؟

گۆتی: ناوەڵا ئەمن ماشوقەی[5] لاسیمە، ئەمنی هینایە لەناو خەیلانی و هەرکییان...

گۆتی: بابی لاسی ئەمرێ خوای کردییە (ئەحمەد بەگ)، ئەو خەبەرەش مەدەنەوە لاسی، با دری پێ تێك نەچی.

– زۆر چاکە.

1– زار هەرینە: زار هەڵێنە، (ئیدیۆمە) بە واتای ئەوە دێت کە بە ئارەزووی خۆت نرخ دیار بکە.

2– غەزری: مان گرتوو، (وەك بەرازی غەزرییە) (ئیدیۆمە)

3– دەرە شیر: دەرە یان دەرگەی گوندی (شیرێ)ی خۆشناوەتی کە ڕێگاکەی پێچاوپێچ و سەختە.

4– خۆ مات کردن: خۆشاردنەوە

5– ماشووقە: مەعشووقە، دڵبەر

له دیوەخانێ دابەزین و خەجیجە خانیش چاوی کوێرە ببوون، لە حەژمەت لاسی، ئیدی پێی ناوێ، لەوێندەرێ ئەو برینەی لێ بوو تیراوە، چانەبۆوە، چانەبۆوە.

ڕۆژەکی ملی کاکە لاسی لەسەر ڕانێ خەزارێ بوو، گۆتی: بریا خەزارە شۆڕ ئەمن چابووبام بچوبامە ڕاوێ کەروێشکەکم کوشتبا، ئەتوو لێت نابایە، وەلحاصل هەندەك بەند و بالۆرەی پێدا هەرگۆتن. ئەمری دا عازریان.[1]

خەزار حەفت ساران لە مارێ ئەحمەد بەگی بە بێوەژنی ماوە، پاشی حەفت ساران خەجیجەخانێ گۆتی: هەڕوە مەنتیقەی خۆ، لێرە ئیستیفادەی توی نییە، ئێك[2] دوو نەفەری دەگەر ناردن، هینایانەوە مارێ مەلا نەبی، تەماشای کردێ مەلا نەبیش نەما بوو، حەمەدی مەلا نەبی گەورەی عێلی بوو، سەرت نێشینم لەوێندەرێ حەفت سارانیش لە مارێ بابی دانیشت، پاشی ئەو حەفت سارانە، لاسە شۆڕەك پەیدا بوو لەناو کاکیشیان. هەموو ڕۆژێ دەیناردە داخوازیێ خەزارێ.

خەزاریش دەیگۆ ئەمن مێردی پێ ناکەم، نە جوانیشە وەکی لاسی و نە ڕەشیدیشە وەکی لاسی، دوایێ گۆتی: وەڵاهی مێردی پێ بکەم باشە، چونکە ناوی لاسە.

ئەرێ مێردی پێ کرد حەفت سارانش لە کنەوی بوو، شتاقە[3] ئەولادی لێ وەپاش نەکەتن.

لاس و خەزارم تەواو کرد لەبەر خاتری کاکەئەحمەدی.
ئەگ[4] بەخێرێیەوە و قەلبت ساغ بی.
وەڵا برام سەریعم گۆت، چ بکەم.

1- ئەمری دا عازریان: وەفاتی کرد، گیانی سپارد، (ئیدیۆمە) بە ڕێزەوە بۆ مردنی کەسێك بەکاردێت.

2- ئێك: یەك، ئەمە لە شێوەزاری بادینی بەکاردێت، بەتایبەتی لەو وشانەی بە (ی) دەست پێدەکەن، وەك یەکانە: ئێکانە

3- شتاق: ئەشتاق، هیچ، چش، چ

4- ئەگ: دەگ، ئامرازێکە لە شێوەی (ئەی، یاخوا...) بەکاردێت.

فاتمێ حەفت برایان[1-2-3]

هەبوو نەبوو کەس لە خوای گەورەتر نەبوو کەس لە پێغەمبەری بەرێزتر نەبوو. فاتم و حەفت برا هەبوون هەموو ڕۆژێ حەفت برایەکانی ئەچوونە ڕاوێ، هەتا حەفت برا داتنەوە، فاتمێ هەموو ڕۆژێ شیوی لۆ لێنان و نانی لۆ عازرەکردن، ڕۆژکێ فاتمێ، پشیلە هات میزی لێ بە ئاگری داکرد، فاتم هەر گەڕا هەر گەڕا شقارتە نەبوو ئاگری لۆ برایان پێهەرکا، هەر ڕۆیی هەر ڕۆیی تریسکە ئاگرەکی لەناو چیای لێ دیار بوو، وەدوو تریسکە ئاگرەکەی داچوو. وەکی چوو پیرەژنە دێوەك نووستبوو، مەمکی ڕاستی هاویشتبووە سەر پیلی چۆپەی و مەمکی چۆپەی هاویشتبووە سەر پیلی ڕاستەی، دیتی دوو ژن دانیشتینە باوەشینەی لێکەن، ئێك لە سەرینگانێ ئێك لە بەرینگانێ.[4]

وێیانگۆ: کچێ ئەتوو لەچاگەڕێی، ئەلعان دێو هەستی لە بن کلۆرێ دانی خۆتەنێ؟

وەیگۆ: هاتیمە هەندوکەکی ئاگرم دەنێ، ئەمن خوشکێ حەفت برایانم، چ نییە ئاگریان لۆ پێهەرکەم.

وەلا قیچۆکەکی ئاگریان لۆ لێکردەوە، وێیانگۆتی: هەستە لێرە نەمینێی، ئەلعان دێو لە خەوێ هەرەستی.

هەر فاتم ڕۆیی و دێو هەستا لە خەوێ. دێو هەستا وەیگۆ:

بۆن دێ، بۆنێ بێگانان دێ، لەو عارد و مسکان[5] دێ، کی هاتیتە ئۆندەرانە.

فاتم هەرکە ڕۆیی بۆوە[6] لۆ مارێ، تۆپە بەنەکی لە ئەشکەفتێ ڕا لێکەتبوو تا مارێ. دێو هەستا ڕۆیی دەورەی ئەشکەفتێی نۆڕی، تۆپە بەنەکەی هەرگرتۆو بە دویدا ڕۆیی تا گەیشتە کن فاتمێ.

وەکی چوو وەیگۆتە فاتمێ:

1- ئەم هەقایەتە لەدەمی (نەجیبە ڕەسول تۆفیق)ی دایکمەوە وەرگیراوە و ناوبراو لە ساڵی 1965 لە گوندی کونەفلوسەی سەر بە ناحیەی هیران لەدایك بووەو نەخوێندەوارە و ئێستا لە شەقلاوە دەژی.

2- ئەم ئەفسانەیە لە گۆڤاری (ئاسۆی فۆلکلۆر)، ژمارە 24ی ساڵی 2007 بلاوبووەتەوە.

3- بە شێوەو شێوازێکی تر، بە ناوونیشانی (فاتمۆکەی حەوت برا) لە ژمارە (9)ی ئاسۆی فۆلکلۆر-ی ساڵی 2005، ل110-112 لە کۆکردنەوەی ئەبوبەکر ئیسماعیل مەلا سەعید (هەژار باغەمرەیی) یە.

4- بەرینگان: لای خوارەوە، لای بەرەوە. پێچەوانەی سەرینگانە.

5- مسکان: مەسکەنان، مەکانان، شوێنان، ئەم شوێنانە...

6- ڕۆیی بۆوە: ڕۆیشتبۆوە.

فاتمێ عەنبەر چیان، نەخشت ئەکەم بە دەرزیان، حەفت برایانت بوکژم یان ئەنگوستۆکێت بمژم.

فاتمێش وەگۆ ڕاوەستە دەستێ خۆ شۆم، حەفت برایانم مەکوژە، ئەنگوستۆکێم بمژە. هەموو ڕۆژێ بەو نەوعەی دات، وێیەگۆتە فاتمێ.

ڕۆژەکێ برایە گچکەکەی وەیگۆتە فاتمێ: لۆچ هەندە عێجز و زەعیف بووی ئەمە هەر شتی دەینینەوە، نابی بزانین ئەتوو لەبەر چ ئەوهە زەعیفە بی؟

فاتمێ وەگۆ: ڕاوەستێ چت لێ وەشێرم[1] برام، هەموو ڕۆژێ دێوەك دێ وارێ:

فاتمێ عەنبەرچیان، نەخشت دەکەم بە دەرزیان، حەفت برایانت بوکژم یان ئەنگوستۆکێت بمژم.

ئەمیش وارێم: حەفت برایانم مەگوژە، ئەنگوستۆکێم بمژە.

هاویشتە سەرێ، وەیگۆ وەکی سبەینێ دێو هات، وەبرێ وەرە سەر ئێرە دانیشە.

دێو هاتەوە سبەینێ زوو. فاتمێ وەگۆ: وەرە سەر ئێرە دانیشە تا دەستێ خۆ شۆم.

وەکی دێو هات لەسەر دانیشت، ڕاست نەخوون بۆوە ناو بیرێ، دێو کەتە ناوێ...

وەیگۆ فاتم: ئەجا تەڕە پیوازانت لۆ دەم، بەرام مەخۆن ئەوی بخوا ئەبیتە مەڕ.

ڕۆژەکێ فاتمێ چاوی لێکرد تەڕە پیوازێ، هەن جوانی پێوەنە، چوو دەسکەکی لێکردنەوە، برای هاتنەوە لۆی لەسەر شیوێ دانان، نانیان خوارد پاشی دوایێ هەندەك بوونە مەڕ هەندەك بوونە بەران، وەکی بوونە ئەو شتانە، فاتمێ چار نەما ڕۆژێ دەستییەکردە دارەکی ئەچووە کنیان، ڕۆشکێ[2] لە کنیان بوو لە ناو ئاقاری، پیاوەك بەکنیان داهات وەیگۆ: ئۆ چاکەی لەکن مەڕان؟

فاتمێ قسێ خۆ لۆ گێڕاوە هەرکە بە چییان وە لێهاتییە.

کابرای وەگۆ: هەمانت لۆ چاکەمۆ، بەو شەرتەی لەکنە توو لێیانەدەم، بەرا نابی دەنگان بکەی.

چوو حەفت شوڕکە هەناری بڕین وەیگۆ: ڕاوەستە دێم ئێکی حەفت شوڕکە هەناریان لێدەم بەرا دەنگێ مەکە، ئێکی حەفت شوڕکە هەناری لێدان بوونەوە برایێ جاران. فاتمێ برا گچکەی زۆر خۆشەویست وەکی لێی دا، لە هاواریدا نیوە بووە مەڕ نیوەش بووە بەشەر، چونکە دەنگی کرد.

لە تۆرێ هەندێ، برایەکان فاتمیان دا کابرای.

1- لێ وەشێرم: لێت بشارمەوە.

2- ڕۆشکێ: ڕۆژەکێ

سیٚ کۆسه[1]_[2]_[3]

ئەریٚ سیٚ کۆسه بە ڕێیەکی دا ئەڕۆیشتن، ئەو سیٚ کۆسانە زۆر عاقر بوون. پیاوەك ژنی لیٚ بزر ببوو، ژنەکەشی سواری وراغی بوبو. پیاوەکە گەییە سیٚ کۆسەکان، گۆتی: ئەگەر بزانن چ ژن و نەدیتییە؟

گۆتی: ئێکی وەگۆ لە سیٚ کۆسەکان: ژنیٚ توو حامیلەیە؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

ئیدی کە وەگۆ: ئەدی وراغەکەش چاوی کۆرەیە؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

– دانەکیشی کەتییە وراغەکەی؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

– دوو تای لێنە وراغەکەی، تایەکی دۆشاوە تایەکی ڕوونە؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتیان: وەڵا نەندیتییە.

گۆتی: کو نەودیتییە؟ وەڵا دەبی پێم برێن دەنا شکایەتیٚ و لێکەم.

گۆتیان: دەبڕۆ با بچین بە شرع بکەین، عەزێکەی[4] با بچینە ئەو گوندەی.

ئەریٚ چوونە گوندەکەی لەکن پاشای قسەکەی لۆ گێڕانەوە.

کابرا گۆتی: پاشام خۆشبی، ژنم سواری وراغی بووە بزربووە. ئەلعانەکە ئەوانە هەموو نیشانەکانیان لیٚ هەردانە. گۆتی کۆرەیە، گۆتم ئا. گۆتی دانەکی کەتییە، گۆتم ئا. گۆتی ژنەکە حامیلەیە، گۆتم ئا؟!

گۆتی: وراغەکە دوو تای پێوەنە، تایەکی ڕوونە تایەکی دۆشاوە. گۆتیتم ئا؟!

پاشاش گۆتی: وەرن ئەنگۆ کۆسەینە ئەگەر شتەکان و دەلیلەکان و ڕاست بوون، ئیزن و ئەدەم، ئەگەر نا دەبی لۆی بیننەوە، ئەگەر نا دیارە ئەنگۆ ئەشتەك و لەو وراغەی کردییە.

1– ئەم هەقایەتە لەدەمی (عومەر ئەحمەد محەمەدئەمین)ی بابممەوە وەرگیراوە کە ناوبراو لە ساڵی 1956 لە گوندی کونەفلوسەی سەر بە ناحیەی هیران لە دایك بووەو پیشەکەی پێشنوێژو وتارخوێنە.

2–چل کەزی (کۆمەڵێك هەقایەتێکی کوردی)، تارق جامباز، سەرچاوەی پێشوو،... ل35–42

3– ئەم دەقە لە گۆڤاری (ئاسۆی فۆلکلۆر)، ژمارە 32ی ساڵی 2007 بلاْوبووەتەوە.

4– عەزێکەی: حەزێکەی، حەز دەکەی

گۆتیان: پاشام خۆشبی، ئەمە لەبەر ئەو شتانە زانیبون، ئەمە بە فکر ئەزانین. ئەو وراغە لۆیێ زانین کۆرەیە، کە بە ڕێیێ دا ڕۆیشتبوو هەر لە لایەکی ڕێیەکەی ڕۆیشتبوو و لە لایەکی لەوەڕابوو، لۆییێن زانی کۆرەیە.

لەبەر هەندێن زانی دانەکی کەتییە، چونکە هەر قەپارەی لە گیای دابوو، هەموو جارێ بڕکە گیایەك بەجێ ئەما لە جێی قەپارەکەی، گۆتن ئەو وراغە دانەکیشی کەتییە. لۆییێن زانی هەر کە ئەو دوو تایەی[1] پێوەنە یەکیان دۆشاوە و یەکیان ڕوونە، پشکە ڕوونەکان کە ڕژابوون مێروو دەورەی لێئەدەن. لۆییێشن زانی دۆشاوە، دائیمە مێش لە دۆشاوی وەردێن، دیتن مێش تێوەرهاتبوون. لۆییێشن زانی ئەو ژنە حامیلەیە لە جێیەکی هاتبووە خوارێ ئاوی خواردبۆوە زگی کەتبووە عاردی قوڕەکەی پان کردبۆوە لەبەر هەندێشن ئەوە زانی. بەخوای پاشام ئەمە نەندیتییە، ئەمە بەفکر لەبەر ئەو شتانەن زانی.

پاشای وەگۆ: مادام وێیە کابرا بڕۆ هیچ حەق و حقووقەکت لەسەر ئەوانە نییە.

پاشا فکری کردەوە گۆتی: ئەوانە کو هەندە زانانە؟ مادەم وێیە هەندەك سڕییاتم هەنە، داخوە ئەشتەکیان لۆ بکەم، ئەوانە ئەزانن.

ئەرێ پاشا ڕەزەکی دانابوو لەسەر قەبرستانی، بە مێوژی ئەو ڕەزەی شەربەتەکی لۆ کردن. مەڕەکیشی هەبوو دائیمە ئەو مەڕە دەگەر گوجوولەکان[2] شیری سەی ئەخوارد، ئەو مەڕەی لۆ کۆسان کوشتۆوە، شەربەتی ترێی ڕەزەکەشی لۆ عازرکردن. لۆی دانان هێوارێ، بە خۆشییان لەکن نەبوو.[3]

گۆتی: ئەنگۆ نانی خۆ بخۆن. بە خۆش چوو خانیەکە کلاوکەکی[4] تێدا بوو، چوو لە کلاوکەکەی خۆ مات کرد. گۆتی: بزانم ئەوانە چارێن؟

ئێك لە کۆسان فڕەکی لە شەربەتەکەی دا، گۆتی: ئەو شەربەتە تام مردی لێدێ، ئەوە تام مردییە. ئیدیکەش هەندەك گۆشتی خوارد گۆتی: ئەو گۆشتەش دەرێی گۆشتی سەیە، وە گۆشتی سەی ئەچی.

ئەویدیکە لە سێ کۆسان گۆتی: وەڵا دەنا پاشاشن پیاونییە ژنە.

پاشا زۆری پێ عەنتیکە بوو، ڕاست چووە ژۆرێ کنیان، گۆتی: ئەمن ئەنگۆم دەعوەت کردییە باشە کو و زانی ئەو سێ شتانە. کوو و زانی ئەو شەربەتە تام مردییە؟

1- تا: لابار

2- گوجوولە: گوجیلە، بێچوە سەگ، بەچکەی سەگ

3- بە خۆشییان لەکن نەبوو: خۆشی (پاشا) لەلایان نەمایەوە.

4- کلاوکە: کلاورۆژنە، کونێك لەسەر بان و هەندێك جار بە بچووکی لە دیواریش دەکرێت و ڕووناکایی دەداتە ژوورەوە.

گۆتی: وەڵا پاشام دائیمەن ئینسان ئەگەر شەربەتیٚ میٚوژی بخواتەوە، زەوقی پەیدا ئەبی، دری خۆشئەبی. ئەمە ڕاست فکریٚ مردنیٚن کردەوە، گۆتن ئەو ڕەزە دەبی ئیللا لەسەر قەبرستانەکی داندرابی، لۆییٚ تام مردی لیٚدیٚ. گۆتی: گۆشتی حەیوانانیش دائیمە بەزی لەبنەوەیە، بەرامما ئەوە بەزی لەسەرەوە بوو، سەش بەزی لەسەرەوەیە، لۆییٚ دائیمە سە هەناسەی سوارە و گەرماشیتی. لۆییٚ گۆتن تام گۆشتی سەیە.

پاشای گۆ ئەدی ئی من و کو زانی؟ هەتا ئەلعانەکە کەس ئەو شتەی نەزانییە، تا ئەلعان پاشا بوویمە خەرك هەر لەیانوابی ئەمن پیاوم.

گۆتی: لەبەر ئەوەن زانی، چونکە ئەگەر پیاو پیاو بی، دەگەر میوانی نانی ئەخوا، ئەتووش نانت لۆمە دانا و ئەمەت بەجیٚ هیٚشت لەسەر نانی، زانین کە ئەتوو پیاو نی.

پاشا گۆتی: ئەشتەکە و هەموو تەواون وەڵا عامفەریم لۆنگۆ.

کوڕە پاشا و سەرقافڵەچی[1]-[2]

پاشایەك هەبوو، کوڕەکی هەبوو، پاشای وەگۆ: کوڕم نانت هەر گەنم بی، ژنت هەر بووك بی، ماینت هەر جوان بی.

پاشا ئەمری خوای کرد، کوڕەکەی کوڕەکی زۆر چاك بوو، هەستا چی کرد؟ بە قسەی بابی هەر جومعە جومعە، مانگ مانگ، ماینەکەی ئەگۆڕی، بەرامما ئی ژنیٚ نا، چل سواریشی ڕاگرتبوو، هەموو بەرگەکەی وەکی خۆی، وەکی سوارە بوو، کەس نایزانی پاشایە، چل سواری لەگەڵ دابوو. ئەو کوڕەی هیچی نەما، ژنی هەبوو دەگەر دوو کوڕان.

گۆتی: ژنیٚ ئەمن لێرە کوڕە پاشامە، عەیبە لێرە ئیشی بکەین، ئەچینە شارەکی کەس نەنناسی، لەویٚ ئیشی ئەکەین.

ئەریٚ کوڕەکە بە خۆ بە ژنیٚ دانیشتبوو، شەو بوو ئاگری کردبۆوە، دیتی قافلەك هات، وەکی قافلەکە هات، ئێکیان لۆ ئاگری هات، تا ئاگری لە کن کوڕە پاشای ببا. وەکی چۆوە گۆتییە سەر توجاڕەکەی ئەو کابرایە ژنەکی هەیە هەن جوانە، کەس دری نایێ تەماشای کا. سەرتوجاڕەکە قاسیدەکی نارد هاتە کن کوڕە پاشاکەی گۆتی: ئەمە ژنەکن لەگەردایە منداریەبی، ئەمەش هەموو پیاوین عەیبە بچینە کنی، با ژنت بێتە کنی تا ڕزگاریەبی.

کوڕەکە گۆتی: هەستە ژنیٚ لەگەری بڕۆ!

گۆتی: پیاوەکە مەمنێرە لەوانەیە فێرەك بی.

گۆتی: مادام ژنەکیان لەگەرە هەڕوو.

پیاوەکە بە خۆ لە کن مندارەکان ماوە، مندارەکان تەنها دوو کوڕ بوون.

هەنگینیٚ وەکی ژنیش چوو، قافلەچی ژنەکەیان دە سندوقیٚ ناو سەریان قەپات کرد و لێیان دا و ڕۆیشتن.

ژنە هەر نەهاتەوە هەر نەهاتەوە، کابرا گۆتی: خوایە ئەو ژنە لۆ نەهاتەوە، بە غار غاریدا کەس لەویٚ نەمابوو گۆتی: خوایە لەپاشایەتی چم لێهات، هیچم نەما، چیش نەبوو بکەم، ئەوە ژنەکەشم چوو.

1- ئەم هەقایەتە لەدەمی (حاجی عوسمان حەمەدەمین حەسەن قادیانی)یەوە لە ڕێکەوتی 2006/12/6 وەرگیراوە کە ناوبراو لە ساڵی 1932 لە گوندی قادیانە لەدایك بووە و نەخوێندەوارەو پیشەکەی کاسبە و ئێستا لە شەقلاوە دەژی.

2- ئەم دەقە لە گۆڤاری (ئاسۆی فۆلکلۆر) ژمارە 27ی ساڵی 2007 بڵاوبووەتەوە.

هەرستا بە خۆ بە هەردوو منداران ڕۆیشت، ڕووبارەکی لە پێش بوو، ڕووبارەکە گەلەك زۆر بوو کوڕەکی لە ئامێزێ کرد، یەکیشی بە جێهێشت، مندارەکان پارچەرە بوون. گۆتی: کوڕم هەتا ئەپەڕمەوە ئەجا دێم ئەتووش ئەپەڕینمەوە، لە ناوەندێ ڕووباری جێی ئاو بەقووەتە، ئاوڕی داوە لە کوڕەکەی دی، دیتی گورگەك هات دە کوڕی ڕووهات، لە تاوێ کوڕی، ئەو کوڕەی وێشی بوو،[1] ئەویش بە ئاوێ دا چوو.

ئێك گورگی برد و ئێکیش بە ئاوێدا چوو.. ئەجا هەنگینێکە زۆر لە دووریتر کابرایەك گەیشتە گورگەکەی مندارەکەی لێستاند و لۆ خۆی بردەوە گۆتی: داخوا گورگی ئەو مندارە لە کێ هینایە، کابرایەکی وەجاغ کۆریش (چ منداری نەبوو بە خۆ بە ژنێ بوو) تۆڕچی بوو، ماسی بە تۆڕێ داگرتن لەو ڕووبارەی، ئەبینی مندارەك بە ئاوێ دادێ، لەسەر ئاوێ یە، تۆڕی داوێ مندارەکەی گرتەوە، ئەبینی نەمردییە.

کوڕە پاشا، پاش ئەوەی ژنەکە و هەردوو مندارەکەی چوون، لە خەفەتان ئەچیتە شاری هەولێرێ، دەبینی قەرەباڵغیەك و هەرایەکە هەموو عالەم خڕ بوویتەوە، گۆتی با بچم داخوا ئەو قەرەباڵغیە چییە؟

وەکی چوو دیتی بازیان هەرداویشت باز لەسەر کێ بنیشی ئەویەکەنە[2] پاشا. پاشا مردبوو، ئەویش چووە ڕێزێ ڕاوەستا، هەندەی پێنەچوو باز لەسەری وی هەرنیشت، لەوێ پیاوی گەورە گەورە دانیشتبوون، گۆتیان: بازی غەرەت کردییە، دەنا کو لەسەر وی هەر دەنیشی.

کابرایان لە هۆدەکی شاردەوە و بازیان هەراویتەوە،[3] هەر سوڕا هەر سوڕا لەسەر سەرێ کەس هەر نەنیشت، کابرایان هینا دەرێ، ڕاست لەسەر سەرێ وی نیشت.

ئەو جارە گۆتیان: ئەو کابرایە بە کەل[4] پاشایەتیێ نایێ، ئەو جارەش شاردیانەوە، بازیان هینا و دووبارە لەسەری نیشت.

دوایێ گۆتیان: دیارە ئەو کابرایە قابیلییە و دەبی ببیتە پاشا، وەڵا بووە پاشا.

حوکمی ئەگێڕا... لەلای دیش کوڕەکانی گەورە بوون، ڕۆژەکیان بە نەینۆکیان[5] تەماشا خۆ کرد گۆتیان: ئەمە لەو پیاوەی نینە (چونکو کوڕە پاشا جودانە لەگەڵ

1- ئەو کوڕەی وێشی بوو: ئەو کوڕەی پێشی بوو. وێشی: پێشی

2- ئەویەکەنە: ئەوی دەکەنە

3-هەراویتەوە: هەڵدایەوە، هەراویشتەوە. لێرەدا دەنگی (ش) نامێنێ.

4- بە کەل: بە کەڵك

5- نەینۆك: ئاوێنە

خەڵکی) ئەوی گورگی خواردی گۆتی: ئەمنەڕۆم[1] ئەچمە جێیەکی کاسبیەکی ئەکەم، بە ئیرادێ ڕەببلعالەمینی ئەوی دیش ڕۆیشت، گۆتی: ئەڕۆم ئەچمە کاسبییەکی.

هەردووك لە ڕێیێ گەیشتنە یەکدی، نشزانن برای یەکیشن، هێواریێ چوونە ماریێ پاشای (پاشای بابێ وان) هەردوو کوڕ مێوانێ پاشاینە، کابرای ڕەئیس قافلە، کە داکێ وانی بردبوو، بەینەکی پێچوو هاتە وێندەرێ. وەکی چوونە کن پاشای، پاشای گۆتە هەردوو کوڕەکان گۆتی: هەڕوون نۆبەتێ لە ئەشمەکی ئەو قافلەچییەی بگرن.

وەکی نانیان خوارد و چوونە وێ، ئێکی گۆتە ئێکی، ئەتوو چ مەسەلان نزانی؟

گۆتی: بەرێوەلاّ ئەمن مەسەلەکی ئەزانم، گۆتی: ئەمە دوو برا بووین بابن پاشا بوو، سەر قافڵەچییەك هات داکێ مەی برد، ڕووباریش هات، ئەمن گورگێ بردم و ئەویش بە ئاوێ دا چوو، ئەوی دی گۆتی: ئەوی بە ئاوێ دا چوو ئەمن هەوم، ئەوی دیش گۆتی: ئەوی گورگخواردیش ئەمنم.

پاریان وە ئەشمەکی دابوو، داکێ لەناو سندووقی ئەشمەکی گێی لە قسان بوو، گۆتی: کوڕم وەرن ئەمن بیننە دەرێ. ئەمن داکێنگۆمە.

هینایانە دەرێ و پێك شادبوونەوە و لەکن ئێك دانیشتن هەتا خەویان هات. کابرای سەرقافڵە شەوێ چوو سەری لە ئەشمەکی بدات، ئەبینی هەردوو کوڕ ئێك لەولای ژنەکەی ئێکیش لەولای درێژبووینە، هەر سێکیان خەویان لێکەتییە.

قافلەچی گەڕاوە لۆ کن پاشای: گۆتی: پاشا ئەتوو ئەوانەت ناردینە نۆبەتی لە ئەشمەکی من بگرن؟ ئەوە هەردووك لەگەر ژنێ من نووستینە.

پاشا ئێکەکی نارد بڕوای لەسەر بی، ئەبینی ڕاستە، پاشا گۆتی: هەڕوون ئەو هەردوو میوانانە بیننەوە...

پاشای گۆتی: کوڕم ئەمن ئەنگۆم ناردبوو چاوو لە ماریێ سەرقافلەچی بی، یان لەگەر ژنێ وی بنوون؟ ئەو ئیشەو لۆ چ کرد؟

گۆتی: جەللاد لەسەری هەردووکان بدە.

گۆتیان: پاشام ئەگەر مەجال بی ئەمە قسەکی ئەکەین، ئەگەر بڕوان پێ بکەی.

گۆتی: ئەمە دەگەر ژنێ وی نەنووستینە، ئەوە داکێ مەی هەردووکانە.

کو گۆتی: داکێ نگۆیە؟

گۆتیان: وەللاّ داکێ مەیە.

1- ئەمنەڕۆم: ئەمن دەڕۆم، من دەڕۆم

ژنەکەیان هینا، گۆتی: ئەرێوەڵا ئەوانە کوڕی منن، ئەو مەسەلەم کو لۆ توو گێڕاوە لەسەری تا بنی، لۆ پاشای گێڕاوە. پاشا بەخۆی زانی مەسەلەکە کو بووە، گۆتی: دەرکەی قەپات کەن!

دەرکەیان قەپات کرد. گۆتییە قافلەچی ئەوانە کوڕی منن، ئەوەش ژنێ منە و ئەمنیش بابێ[1] وانەمە. ئەتووش ژنێ من بردییە، ئەوە ئەمن بووم کە توو ئەو جاری هاتی بە ناوی مامانییێ لۆ منداری، ئەمن ژنێ خۆم ناردە لاینگۆ، ئەنگۆش خیانەت و کرد و لەمن و دزی.

پاشا لەسەری قافلەچی دا و مارەکەی هەموو لۆ بەجێما. ئەمنیش حەکایەتم بڕا و چم پێ نەبڕا.

1- لە خۆشناوەتیدا بە هەردوو شێوە بەکار دێت، بابێ وانم، بابی وانم

شێخ و مەرقەدی جاشکە کەرێ[1]

ئەرێ شێخەك لە مەنتیقەی بوو، تەشبیهات نەبی وەکی...[2] شێخ، شێخ عالەمی دونیای ئەچووە کنێ. شێتیان ئەبردن نوشتەیان بەو شێخەی ئەکرد، ناوبانگی دەرکردبوو.

کابرایەکی فەقیر، زۆر فەقیر بوو، بە پێیان حەتارۆکە و مەتارۆکەی[3] لە پشتێ هەرەدان،[4] ئەگەڕا لە گوندان ئەشتی ئەفرۆشت. هەند هیلاك بوو هەن هیلاك بوو، لایدا لە مارێ شێخی، گۆتی: یاشێخ!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: دە دوعایەکم لۆ بکە، وەڵاهی وەبیللاهی چەند سارە پسسام بە پێیان، مار و مندارم پێ بەڕێوە ناچی بە پێیان.

جاشکە کەرەکی هەبوو سێ ساری بوو، گۆتی: فەقێ ئەو جاشکە کەرەی لۆ خۆ بە، چیدی بە پێیان مەڕۆ.

خەنی بوو، سواری جاشکەکەرێ بوو، حەتارۆکەی لە کەرێ ناو گەڕا لۆ خۆ لە مەنتیقان، سارەك دوو سارانی لۆ خۆ حەتاریی کرد. دەورەمەند بوو بە کەرێ شێخی.

ڕۆژەکێ لە دەشتەکی، کەر نەخۆش بوو، کەر نەخۆش بوو، کەر بەربۆوە، دەستی بە گریانێ کرد لۆ کەرێ تۆپی... کەر تۆپی، دری نەدات کەرێ بەجێ بێری، هەندی نەفع لێ دیت بوو، دری نەدات. قۆرتەکی لێدا کەری هەردا ناوێ، گری[5] وەسەر کرد و غەرەکیشی لە دەورە کرد، دوو ئاراشی لەسەر چەقاند.

لەسەر ئەو چەقە ڕێیەی، هەرچی بەوێدا دەهات، درهەمەك، دوو درهەمی لەسەر دائەنا. لە کنیان وابی داخوا چ پیاوچاکەکە لەوێ شەهید بووە، مردییە، کەریش بوو!

سبەینانیش فەقیر ئەچوو پارەکەی لەسەری بوو، هەمووی لۆ خۆ دەیناوە. دەیگۆ بە قوربانت بم، بە مردیشت نەفع هەیە، بە مردی!

1– ئەم هەقایەتە لەدەمی (ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد سکتانی)یەوە وەرگیراوە.

2– لەوێدا ناوی شێخێکی بەناوبانگ دەهێنێ کە پێمان باش بوو ناوەکەی تۆماربکەین...

3– حەتارۆکە و مەتارۆکە: حەتار: عەتار، مەبەست لەو کەسانەیە کە هەندێ کەلوپەلی وردەواڵەیان پێ بوو و بە گوندەکاندا دەگەڕان و دەیان فرۆشت... مەتاریش وەك دووبارە بەکارهێنانەوەی (عەتار– حەتار)ە کە لە کاتی ڕەوانبێژی قسەکردندا، هەندێ وشە بە گۆڕینی تیپی سەرەتاکەی بە تیپی (میم) دووبارە دەبێتەوە: کەروێشك و مەروێشك، کەڵەباب و مەڵەباب، خانوو و مانوو، خورما و مورما...

4– لەپشتی هەرەدان: واتە لەسەر پشتی دادەنان و وەك کۆڵەپشتێك دەیگێڕا.

5– گر:گڵ، خۆڵ

هـەموو سـبەینان، هـەموو سـبەینان، ئـەو فـەقیرە ئەچـوو پـارەکی زۆر لەسـەر ئـەو مەرقەدەی بوو، دەیهیناوە لۆ خۆ. وەیلێهات هەند دەورەمەند بوو، ناوی لە خۆنا شێخ، شـێخ شـێخ هەنـد دەورەمەنـد بـوو لـە هـەموو شـتێ هـەزاری هـەبوو، ئـەو شـێخەی جاشکەکەری دابوییێ، بـانگی دەروێش و موریـدانی کـرد گـۆتی: ئـەرێ ئـەو شـێخێهێ پەیا بووە لە فران گوندی ئەوە کییە؟

گۆتیان: یا شـێخ دەسـتی لـە تـوو سـتاندییە بـە قورعـان! ئـەلعان شـێت و مێتـان هـەر ئەبەنە کنەوی.

کوڕە گۆتی: کاکە دەبا سەردانی بکەین، داخوا ئەو شێخە لۆ پەیا بوو، وەڵا وەبیللا نانم برا.

وەڵا شێخ چۆ کنی: سەلاموعەلەیك.

گۆتی: سەلام بەخێرێی.

میوانداریـیـەکی چـاکی کـرد و ئـەرێ گـۆتی: یـا شـێخ ئـەتوو کـووە پـەیابووی، بـە چ گەیشتییێ، بە چ پەیابووی؟

کوڕە گۆتی: یا شێخ ئەتوو جاشکەکەرت نەدامیێ!؟

گۆتی: با

گۆتی: وەڵا وەبیللا وە تیللا، بە جاشکەکەرێ توو ئەمن دەورەمەند بوویمە.

شێخیش گۆتی: بـەو قورعانـەی دەنـا ئـەمنیش بـە داکـێ ئـەو جاشـکەکەرەی بوویمـە شێخ و ئەوهە دەورەمەند بوویمە.

کوڕە گۆتی: کو؟[1]

گۆتی: ئەرێ بەخوای، ئەتوو بە کەرێ، ئەمیش بە داکـێ ئـەو جاشـکەکەرەی بوویمـە شێخ.

گۆتی: دە وەڵاهی ئەمیش بە جاشکەکەرێ توو بوویمە شێخ.

دە گۆتی: وسبە، هەر بەحس مەکە، با کەسن پێنەزانی، هەر لۆ خۆ ئەوهە ئیشەکەی بکەین و تەواو...

1- کو: چۆن

حوسێنی غازی[1]

وەسفی حوسێنی غازی و لۆ بکەم، حوسێنی غازی کابرایەك بوو، سەحابە بوو، لە شاری مەراتویٚ دادەنیشت، کە ئەو شارە ئێستا ناحیەی سکتانە.[2] حوسێنی غازی ژنەکی هەبوو، کوڕەکی لەو ژنەی هەبوو لەبەر خوێندنێی دانابوو. باپیرەکیشی هەبوو (پیری مومبارەك) دەناو قەفەزیٚ بوو زۆر ئیختیار بوو، بیٚ غایەت ئیختیار بوو. ئەو شارە کاسبییان نەبوو. حوسێنی غازی ئەچووە ناو گاورستانیٚ و کافرستانیٚ، خەزرە و تارانی دەینا، دەیهینا بەسەر گوندەکەیدا دابەش دەکرد و ژیان و بژێوی وان لەسەر دەستی ئەو حوسێنی غازییەی بوو. برایەکی هەبوو حوسێنی غازی، بەردەکی مەڕمەڕیان لەپێش دەرکەی بوو گورزی لە بەردیەدا، ئەگەر تۆزی لیٚ هەستابا ئەچوو لۆ غەزاییٚ، تۆزی لیٚ هەرنەستابا ناچوو.

تەقدیریٚ خوای، گورزی لە بەردی دا، تۆزی نەدا. پیری مومبارەك لەناو قەفەزیٚ گۆتی: کوڕم نەچی! نەهاتیتت.

دانیشت حەفت ساران نەچوو، پاشی حەفت ساران خەرکەکە ژیانی ناخۆش بوو.

گۆتی: باپیر! نەهات بی هەرەچم،[3] هات بی هەر ئەچم لەبەرئەوەی خەرکەکە هەموو لە برسان ئەمری.

لێی دا ڕۆیی چوو. برادەرەکیشی هەبوو لە سەلماسی (ئێستا لە دەشتی هەولێریٚ گوندەك هەیە ناوی سەلماسە.) ئەو برادەرەی هەبوو لە سەلماسی، ناوی سەلماس بوو. ئێستا گوندەکەشیان ناوی سەلماسی لێنایە بەناوی ئەو کابرایەی.

ئەو سەلماسە بەدزی موسلمان بوو. حەموو جاریٚ کە چووبا، ئەچوو لەکن ئەو سەلماسەی میوانە بوو.

چۆ کن سەلماسی و دانیشت. تۆزەك وەدەرکەت، گۆتی: سەلماس ئەو تۆزە چییە؟

1- ئەم هەقایەتەم لە دەمی (ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد سکتانی)یەوە وەرگرتووە کە ناوبراو لە ساڵی 1956 لە ناحیەی سکتان-ی سەر بە قەزای کۆیە لەدایك بووە و خوێندەوارەو تا پۆلی پێنجی سەرەتایی خوێندووەو پیشەکەی کاسبەو ئێستاش لەو گوندە دادەنیشیٚ.

2- سکتان: گوندێکی ناوچەی خۆشناوەتییە و چەند ساڵێکە بووە بە ناحیە و سەر بە قەزای کۆیەیە.

3- هەرەچم: هەر ئەچم، هەر دەچم

گۆتی: حوسێنی غازی! نانی خۆ بخۆ ئێرە گاورستانییە. خۆ چاردەڕیانە، ئەنواع و ئەشکال خەرك بێرەدا تێپەڕ دەبی. ئەتوو چیشت[1] نەبی!
گۆتی: خوا دەزانی[2] نانت ناخۆم هەتا پێم نەرێی.
گۆتی: حوسێنی غازی چت لێ وەشێرم،[3] ئەوە پاڵەوانەکی سەرهەنگی شامێیە، هەموو حەفت ساران خەرجەی[4] لەو هەموو مەنتیقەی مە ئەستینی، لۆ سەرهەنگی شامێی بە دیاری ئەباتەوە.
وەڵاهی گۆتی: دەنا ئەمن مادەم وەیە، ئەچمە بەرایێ ئەو پارەوانەی یان دەمکوژی، یان دەیکوژم.
گۆتی: حوسێنی غازی نەچی، ئەو پارەوانە سواری فیلەکیە بە کورینگانی[5] لێ ئەخوڕی. ئاگر ئۆندە لە زاری فیلی دێتە دەرێ. بچی، دەتکوژی.
گۆتی: وەڵاهی هەر ئەچم.
تەقدیری خوای وەبوو، چوو لەبەر ڕێیێ ڕاوەستا، ئەو پارەوانە سواری فیلەکی ببوو گورزەکی[6] لە حوسێنی غازی دا شەهیدی کرد. بەربۆوە لە وراغی، وراغی کلك دە پشتێ نا[7] هەتا شاری ماراتوێ. گەیشتەوە شاری، خێزانی حوسێنی غازی وەکی چاوی وە ئەسپەکەی کەت سەر زینی هەموو بە خوینە. دەستی بە گریانێ کرد. حوسێنی غازی برایەکی هەبوو وەکی زانی برای شەهید کرایە، چوو، مارێ حوسێنی غازی تاران کرد و هەمووی بردەوە سەر مارێ خۆ. هیچی دە مارێدا نەهێشت. هیچی دە مارێدا نێشتن.[8]

1– چیشت: چ ئیشت، چ ئیشێکت
2– خوا دەزانی: الله اعلم، مەعلومە، ئەم دەربڕینە زۆر بەکاردێت, لەباتی ئەوەی بگوترێ وابزانم کارەکە ڕادەستی خودا دەکرێت.
3– وەشێرم: بشێرمەوە
4– خەرجە: باج و سەرانە
5– کورینگ: ئامێرێکە دمکەکەی تیژە و بۆ لێدان و هەڵکۆڵینی شوێنێکی ڕەق و شاخاوی بەکاردێت.
6– گورز: ئامێرێکی گەورەی پاڵەوانان بووە و بۆ شەڕ بەکارهاتووە.
7– کلکی لە پشتێ نا: ڕای کرد (ئیدیۆمە)
8– نێشتن: نەهێشتن، دووبارەکردنەوەکە بۆ جەخت کردنە

حوسێنی غازی نەما، خەرك شینی لۆ دانا، ئەو خەرکە هەموو لە برسان ئەمری. حوسێنی غازی نەما ئەوانە کار و کاسبیان نییە. ژیانی وان لەسەر دەستی حوسێنی غازی بوو. کە ئەویش نەما تازە ئەو خەرکە هەموو برسی ئەبی. فەقیرەبی. شین و تازیەکی گەرمیان لۆ دانا.

ماوەکی پێ چوو کوڕەکی هەیە لەبەر خویندنێی دانایە، کتابەکی زۆر گەورەی تەواو کردبوو. گۆتیان: فەقێ جەفحەر[1] مامۆستای گەورە وەگۆ لەگەر سوختەکان[2] و موستەعیدەکان.[3]

گۆتیان: فەقێ جەفحەر! ئەتوو ئەو کتابە گەورەت تەواو کردییە، کاکە نابی ئەتوو دەعوەتەکن لۆ بکەی؟

گۆتی: کاکە دەعوەتەکو لۆکەم.

بانگی سوختەکی گچکەی کرد، گۆتی: وەرە بڕۆ ماریێ مە، بە داکم بریێ سەلامیشی لێ بکە. بریێ نانەکی چاکن لۆ عازر کا، لۆن بنێریتە فران جێی، کتابەکی گەورەم تەواو کردییە لۆ مامۆستا و موستەعید و سوختانە.

گۆتی: زۆر چاکە.

سوختەکە چوو لە دەرکەی ماریێ فەقێ جەفحەری دا، گۆتی: داکێ فەقێ جەفحەری...

وەکی وەیگۆ، داکێ فەقێ جەفحەری، ئاگری دە هەناوان بەر بوو.

گۆتی: فەرموو کوڕم داکێ فەقێ جەفحەرت بەقوربان بی، چت دەوی؟

گۆتی: فەقێ جەفحەری وەگۆتیە نانەکی چاکن لۆ عازر کا، لۆن بنێریتە فران جێی و کتابەکی مومبارکم تەواو کردییە، بەبۆنەی تەواوکردنی ئەو کتابەی نانەکی چاکن لۆ عازر کا.

ئەویش هیچیان نەمایە، برای حوسێنی غازی هەمووی بردۆوە سەر ماریێ خۆ، ماری تاران کردن. چەندی کردی نەیزانی چ بکا. گوستیلەکی زێڕی دە دەستی دابوو، داکێ فەقێ جەفحەری لە دەستی خۆی کردەوە، گۆتی: کوڕم! هەڕوو لە بازاڕی بایێ ئەو

1- جەفحەر: جەعفەر

2- سوختە: قۆناغی یەکەمی خوێندنی فەقێیەتی، کە پاشان فەقێ و موستەعید دێت.

3- موستەعید: قۆناغی کۆتایی فەقێیایەتییە و پێش ئیجازە وەرگرتنی زانستییە.

ئەنگوستیلەی خواردنەکەی چەندی پێهات خواردنیٚ بکڕەو لۆیان بە، بە مامۆستای گەورەش بریٚ، حوسێنی غازی شەهید کرایە.
گۆتی: زۆر باشە.
وەلاّ چوو لە بازاڕی ئەنگوستیلەکەی فرۆشت، بایێ ئەوەندە پارەی خواردنی کڕی و چوو لەکنی دانا و سەری دەبنی گوێی مامۆستای گەورە نا و گۆتی: مامۆستا!
گۆتی: بەریٚ
گۆتی: بابی فەقیٚ جەفحەری شەهید کرایە، لە کەرکی[1] حوسێنی غازی.
نانەکەیان خوارد، مامۆستای فاتیحایەك هەدیە کرد. ئەوی گۆت مامۆستا چییە؟ ئەو موستەعیدی گۆتی: مامۆستا چییە؟
گۆتی: کوڕم فەقیٚ جەفحەر بابیشت خوای لێخۆشبیٚ شەهید کرایە.
دەستی بە گریانیٚ کرد، ماموەستای گۆتی: کوڕم مەگرییٚ عەیبە، گۆتی: ئەتوو خویندنت تەواو کردییە لە هەموو شتت تەواوە، بڕۆ ماریٚ خۆ داکیٚ خۆ بەخێوکە و خەلاس و بڕێتەوە[2] و ئەوەی پیٚ ناویٚ.
دەستی بە گریانیٚ کرد دەست و دمی مامۆستای گەورە و سوختە و موستەعیدانی ماچ کرد و دوعابوونی لیٚ خواستن و بەرەو ماریٚ هاتەوە.
لە دەرکەی دا، داکیٚ دەرکە لیٚ کردەوە، دەستی دە ملی کرد: ڕۆرە بەخێرێیەوە.
گۆتی: دایە ئەدی ئۆ لۆ ئەمە هیچن نییە، ڕایەخەك، قاپەك، مراکەك، ئەشتەك؟
وەلاّ گۆتی: کوڕم وەکی وراغی بابت هاتەوە بە سەر زینی بە خوینەوە، مامت هات هەموو شتی بردەوە لۆ خۆ، تارانی کردین.
ڕاست لۆ ماریٚ مامی ڕۆیی، لە قادرمان وەسەرکەت: گۆتی: مامە زۆر عەیبە لۆ تو! مردبای چاتر بوو، باشتر بوو لەوەی نەکو ئەتوو ماریٚ مە تاران کەی. خۆ بابی من ئەگەر کوڕەکیشی لەپاش بەجیٚ نەمابوو، خۆ کچەکی مابوو قەت شەرمت بەخۆ نییە لەباتی بچی خوینی برای بکەیەوە، مارێشن تارانەکەی[3]؟

1- کەرك: شێوەی دۆلاّییەکە، بەلاّم زۆر قوولٚ نییە، ڕەنگە کەلەکە بەردیشی لیٚ بێت.
2- بڕێتەوە: بڕێتەوە، کۆتایی پیٚ بێت
3- تارانەکەی: تاران ئەکەی، تالاّن دەکەیت

بانگی دوو پیاوانی کرد گۆتی: تێبهەردەن دەو خوێرییەی، با بچی خوینێ بابی خۆ بکاتەوە.
هەریاندا خوارێ لە قادرمان.
هاتەوە گۆتی: دایە! وراغەك، شیرەك، ڕمەك، ئەشتەك، ئی بابم؟
گۆتی: کوڕم ئەمن چ نزانم، پیری مومبارەك لەو دیوی دوڕ قەفەزێ دایە، بڕۆ کنەوی بزانە چ هەیە. دەرکەی کردەوە و دە قەفەزێدا داندرایە. سەلامی لێ کرد و پیری مومبارەك دەنا و قەفەزێ برند بوو لەبەری.
گۆتی: کوڕم هاتی!
گۆتی: بەرێ
گۆتی: کوڕم نابوا هاتبای، گەلەك منداری.
گۆتی: مندار نیمە باپیرە، منداری چیێ. چ هەیە، شیرەك، ڕمەك، ئاخر وراغەك شتەك؟
گۆتی: کوڕم بڕۆ تەویلێ، وراغەکەم لۆ دانای، چار ماریە،[1] شیر و ڕم و مەتارە و هەموو شتیشی لەکنە، زین و پەرداخ.
لێی دا ڕۆیی دەرکەی کردەوە و وراغ غروور بوو، برا غاریدایێ، ڕاست غاریدا فەقێ جەفحەری، فەقێ جەفحەری مستەك لە نیوچاوانێ وراغی دا، وراغ قون و قون کشاوە، وراغی گوێ بەخۆدا بەردانەوە و زین و پەرداغی کرد و ڕم و چەك و ئەسلەحەی لەخۆ بەست و پێی لە ڕکێفی نا و سوار بوو. دوو سەران بە پێش مارێ مامی دا هات و چوو.
مامەکەی گۆتی: ئەوە کێیە ئەو سوارە؟
گۆتیان: ئەوە برازاتە.
گۆتی: مامە وەڵاهـ وەڵاهـ نە چشت ئەدەمێ، نە چشت لێستینمەوە. بەس خوا دەزانی هیچت نادەمێ. ئەوی لە مارێ مەشت بردیە و تاران کردیە، لێشت ناستینمەوە.
پیری مومبارەك گاسی[2] کرد گۆتی: کوڕم، وەکی بابی خۆ نەکەی. گورزەکی لە بەردی دە!
گورزەکی لەبەردی دا. تۆز و تەمتومانی لێ برند بوو.

1- چارمارییە: خۆشڕەو، بۆ وڵاخێکی خۆشڕۆ بەکاردێت
2- گاس: بانگ

گۆتی: کورم خواحافیزت بی، خوا پشتیوانت بی، برۆ!
لێی دا ڕۆیی. بە حەیاتی خۆی سواری ئەسپی نەبووە. شەڕی نەدیتییە، دنیای نەدیتییە، مەملەکەتەکی نەدیتییە، ئەوە ئەڕوا، ڕۆیی پشتیٚ خۆی دە ئاوەدانی کرد و بەریٚ خۆی دە چۆڵی کرد و پێی لێنا. حوسێنی غازی هیممەت و بەرەکەتی لێرە عازر بی[1] هاتە خەونی سەلماسی. گۆتی: سەلماس، سبەینیٚ کوڕی منت لیٚ میوانە بی، خزمەتەکی زۆر چاکی بکە، فێرە دەست و ڕمبازی و شەڕی کە. سەلماس دە خەونێدا وەخەبەر هات، گۆتی: خوایە دەبی کوڕی هەبی، نەبی؟
قەتی وەنەگۆتییە کوڕم هەیە.
سەلماس هەستا گۆتی: ژنەکە!
گۆتی: ها
گۆتی: هەستە.
گۆتی: چییە؟
گۆتی: هەستە نانەکی چاك حازر کە، کوڕی حوسێنی غازیم لیٚ میوانە بی.
کوڕە گۆتی: مردیت مری[2] کوڕی حوسێنی غازی چیٚ، حوسێنی غازی کەنگی کوڕی هەبووە؟
گۆتی: هەستە نانی عازرکە.
ژنێی بەو نیوەشەوەی هەستاند و نانەکی زۆر چاکی عازر کرد.
بەرە بەری بەیانی سەلماس چۆوە سەر باروگەی قەسریٚ خۆ، دووربینی دا بەر چاوی، تەماشای کرد تاقە سوارێك دات،[3] تۆز بەری حاسمانێی گرت. خوا دەزانی گۆتی: کوڕیشی هەیە، ئەوە هەوە.
فەقیٚ جەفحەریش جەلەوی[4] وراغی خۆی شۆڕ کرد، گۆتی: خوا دەزانی وراغی من ڕوو دە کیٚ کا، ئەچمەویٚ.[1] بە ئەمریٚ ئەو خوایەی وراغی ڕاست ڕوو دەماریٚ سەلماسی کرد.

1- هیممەت و بەرەکەتی لێرە حازر بی: هەقایەتبێژ زۆر جار بۆ کارەکتەرە پیرۆزەکان ئەم وتەیە دێننەوە.
2- مردیت مریٚ: مردووت بمریٚ (ئیدیۆمە)
3- دات: دەهات
4-جەلەو: جڵەو

سەلماس لە قادرمان هاتە خوارێ، جەلەوی گرت و دایبەزاند. دایبەزاند و نانی لەپێش دانا. بە ئەمرێ ئەو خودایەی نانی لەپێش دانا، تۆزەك وەدەرکەت، گۆتی: سەلماس ئەو تۆزە چییە؟

گۆتی: کوڕە وەکی بابی خۆ مەکە نانی خۆ بخۆ.

گۆتی: سەلماس پێم برێ، خوا دەزانی پێم نەرێی پارێ[2] نانی ناخۆم.

گۆتی: کوڕم چت لێ بشێرمەوە، ئەوی بابی توی کوشتییە، ئەوە هەوە. حەفت سارە بابی توی کوشتییە، ئەوە حەفت سارە ئەوە هاتەوە خەرجەی بستینی لەو مەملەکەتەی باجیان لێ وەگری.

جا گۆتی: سەلماس خۆ من لۆ هەندێ نەهاتیمە جەم و جەمکاریانم لۆ بکەی. دەعوەتانم لۆ بکەی. ئەمن هاتیمە خوینی بابی خۆ بکەمەوە.

کوڕە گۆتی: بیکە ڕاهی خوای، کوڕە گۆتی: کوڕم ئەتوو قەت شەڕەکت نەکردییە، قەت دنیات نەدیتییە، ئەتوو کو ئەچییە بەرایێ ئەو کابرایەی؟ ئەوە سواری فیلی بووە. بەکورینگان لێخوڕی ئاگر لە زاری فیلی دێتە دەرێ، نەچی!

گۆتی: خوا دەزانی ئەچم، پێی لە ڕکێفی ناو...

گۆتی: کوڕم ڕاوەستە! ڕاوەستە نیسحەتەکت لێکەم!

گۆتی: نیسحەتەکە چییە؟

گۆتی: کوڕم ئەوە سواری فیلی بووە، ئەتوش بە سواری وراغی خۆ هەڕۆوە پشتەوان، هەڕووە ناو ئەو جەماعەتەی، سواری وراغی دەگەر سواری وان خۆ لێکدە. نێزیك بەوە، پڕدە کلکێ فیلی، ئەگەر پێت ڕاوەستا، ئاوڕەکت لێداتەوە، وارێ، ئەو مندارەی لابەن لەو ناوەی.

چۆ ناو ئەو قووەتەی هەر نێزیك بوو، تا نێزیکە فیلی بوو، بە دەستەکی کلکێ فیلی ڕاکێشا، بە دەستیشی لێدا، لێی دا و کردییە دوو لەت، ئەو هەموو وراغانەی تێوەرهاتن، هەمووی کوشتن و خەزرە و تارانی هینا، چوو لەسەر جەبەل حەمرینی لێی دا، گاوان با، شوان با، هەرچی هەبا، حوشترەوان با، گامێشەوان با، دەیکوشت و دەیهینا. تەقریبەی دوو سێ هەزار سەر مەڕ، دوو سێ هەزار مانگا و گامێش هەمووی

1- ئەچمەوێ: دەچمە ئەوێ، بۆ ئەوێ دەچم

2- پارێ: پارووێ، پارووی، بابۆڵە

وەگەر یەکدا، ئەو هەموو وراغە سەر زین بە خوینانە، هەمووی وەگەر هێخست و هات، هات لۆ سەلماسی، گوندی سەلماسی، گۆتی: مام سەلماس!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: چەندت پێدەوێ لۆ خۆ بگێڕەوە؟ ئەویدی هەتا ببەم لۆ شاری ماراتوێ. چاردە سارە عەزراباتیان[1] نەدیتییە. ئەوی سەت سەرە مەڕەك سەت مانگایەکی لۆ خۆ گێڕاوە –زۆری میوان دێن– ئەوی دی ڕێکدا بەسەریەکدا، عوربانەکە (تۆز بەری عاسمانێی گرتییە) دە دەورە هەرەسوڕێ بە وراغی خۆو دەیانبا، هەر دە دەورە هەرە سوڕێ و دەیانبا.

لە شاری ماراتوێ عالەم هاتە سەربانان، گۆتیان: خوا دەزانی فەقێ جەفحەریشیان کوشتییە، کافر ئەوا هاتن لۆ سەرە مە، با بارکەین، ماران بارکەین لە شاری ماراتوێ لە ترسان. تۆز بەری حاسمانێی گرتییە، هەندەك ماران بار کرد، ڕۆیشتن لۆ چیای، هەندەکان بارەکرد، هەندەك لەزگ بار لێنانێ بوون، مندارەك چووە سەر بارووگەی قەراتەکی، کوڕە گۆتی: بیللا وەتیللاهی ئەوە فەقێ جەفحەرە.

خەرکەکە سەنگراوە[2] و گەڕاوە، تەماشایان کرد، چ تەماشاکەن!، فەقێ جەفحەر ئەوە لەدوو ئەو عوربانەیە، سەری عوربانیش گەیشتە ناو شاری ماراتوێ، وەپێش کەت و هاتە ناو شاری، گۆتی: مامە! قورعان بە حەقت بە ساحێبت یەك تیسکە[3] مووی لەیەك مەڕی بکێشی هەردوو چاوانت دەردینم، نەچشت ئەدەمێ، نەچشت لێستینمەوە.

ئەو مەڕ و مارەی بەسەر ئەو شارەیدا تەوزیع کرد و بەگوێرەی نەفەر –وەکی بایەعی ئێستا–، خەرکەکە بوژاوە، خەرکەکە ئیسراحەتیان کرد، گۆتیان: خوایە ئەو کابرایەی چ لێنێ.[4]

دوو ڕۆژ سێ ڕۆژان ئیسراحەتی کرد لە ماڕێ دانیشت، گۆتی: باپیرە!

گۆتی: ها

گۆتی: دۆم بە دانیشتنێ مار وێرانە.[1] بەخوای ئەو جاریش ئەڕۆم.

1– عەزرابات: حەشتەبا، هیچ

2– سەنگراوە: سڵەمییەوە

3–تیسك: تاڵ

4– چ لێنێ: هیچی لێ نەیەت، هەر ساغ بێت.

گۆتی: کوڕم گورزی لەبەردی دە.
گورزەکی لە بەردی دا. (ئەو مامۆستای ئەمن گوێم لێ بوو)[2] هەتا هێواریێ بووە تۆز و تەمتومان.
گۆتی: کوڕم بڕۆ خوا ئاگادارت بی.
لێی دا ڕۆیی، ئەوجا شارەزایە، چۆوە کن سەلماسی، چۆوە کن سەلماسی و نانی لەپێش دانا تۆزەك وەدەرکەت، گۆتی: سەلماس ئەو هەموو عوربانە ئەوە چییە؟ پێم بریێ.
گۆتی: کوڕم وەڵا ئۆ لۆ کوڕی قەراری فەرەنگانیێ بەن، کچیێ سەرهەنگی شامێیە لۆ کوڕی قەراری فەرەنگانی بە بووك ئەبەن.
گۆتی: سەلماس ئەمن ژنم نییە، بەخوای بەخوای ئەمن لێیان ئەستینم.
کوڕە کوڕم نابی. بابی من ئاخر ئەتوو جاریێ دی ئەو هەمووە سیێ چار هەزار پارەوان بوون، کوشتینە، پارەوان سواری فیلی بوو کوشتیتت، ئەو جاریش ئەوە سیێ چار هەزار کەس ئەوە بوکیێ ئەبەن، کچیێ سەرهەنگی شامیێ بە بووك ئەبەن، ئەتوو بچی ئەوانەش هەمان تێك بشکینی، ئاخر بەخوای بەخوای، لێت خۆش نابن.
گۆتی: خوا دەزانی ئەمن ژنم نییە، دەبی بچم لێیان بستینم (تەبعەن ئەلعانیش دەگەر دابی بووك بە سەیاران جلیتانیێ کەن وەکی ئەچنە دوو بوکیێ) هەنگینێش بە ئەسپان جلیتانەیان[3] ئەکرد.
دوو جاحێر هاتن گۆتیان: هەتیم ئۆ لۆ لێرە ڕاوەستای؟
کوڕە گۆتی: ئۆ چاکەن[4] ئەنگۆ؟
گۆتی: ئەمە بوکیێ بەین.
ئیێ گۆتی: ئەمیش سوارەك دەویێ، بەرکەم[5] بوکیش وەبەرەمن کەویێ.

1- مەسەلەیەکە بۆ ئەوە دەگوترێت کە دانیشتن و ئیش نەکردن ماڵوێرانی بەدواوەیە.
2- ئەم دەربڕینە بۆ لەسەرخۆ لابردنە لە ڕاستیی و ناڕاستی ڕووداوەکە.
3- جلیتانە: ڕاکردن بۆ خۆشی، وەك ئەوەی وڵاغێك بەرەڵڵا بێت و بێت و بچیێ بە غاردا.
4- چاکەن: چی دەکەن
5- بەرکەم: بەڵکەم، بەڵکو

ئای گۆتیان: لەو بیٚ ئاقرەی بەتاقی تەنیٚ. سیٚ هەزار کەسین بوکیٚ ئەبەین، ئەریٚ لە دوو سوارانم سوارەك دەویٚ.
گۆتی: بڕۆن بە ئاغای خۆ برێن، ئەمن لە دوو سوارانم سوارەك دەویٚ.
وەللا چوون بە پارەوانی گەورەیان گۆ، گۆتیان: جەناب قوربان، ئاغا! مندارەك لەسەر ڕێی ڕاوەستایە، ئەریٚ لە دوو سوارانم سوارەك دەویٚ.
کوڕە گۆتی: هەی بیٚ مێشکینە، بە چازانی ژنی نەمردییە، بە چازانی خانی پیٚ ناکریٚ، بە چازانی ماری نەسۆتایە، ئەوە بووکە کچیٚ سەرهەنگی شامێیە لۆ کوڕی قەراری ئەبەن، سەت فەقیر دێتە بەراییٚ، دەبڕۆن ئەو جۆڕکە پارەی وێدەن برێن ڕێییٚ بەردە. جۆڕکە پارەك بوو پێنج سەت لیرە ئەبوو. دوو سوارەکان هینایان و...
گۆتیان: کاکە ئەو پارەن لۆ هینای.
گۆتی: هۆوەرە گویٚم گرانە بزانم.
گۆتی: کاکە ئەو پارە ئاغای مە لۆ هینای.
گۆتی: دە هەۆوەرە کاکە هۆوەرە گویٚم گرانن بزانم ئۆ چارێن[1] ئەنگۆ؟
گۆتی: کاکە ها ئەو جۆڕکە پارەی.
فەقیٚ جەفحەری جۆڕکە پارەکەی لیٚ وەرگرت، لەبنی گوێی ئێکی دا. فەقیٚ جەفحەر پارەوانە چ شەقیٚ لە زەلامی دا سەری لێکاتەوە. دەگەر جۆڕکە پارەکەی لەبنی گوێیدا ڕاست بەسەر وراغیدا بەربۆوە، ئەویدی لەزگبوو هەریٚ، گرتی، هەردوو گوێی بڕین و گوێیەکەی دە دەست نان، گۆتی: بڕۆ کن ئاغای خۆ، بریٚ لە دوو سوارانم سوارەك دەویٚ.
وەلا بە لۆرە لۆر[2] و بە گریان گۆتی: ئاغا گوێشی بڕیم و ئەوی دیشی کوشت و ئەمن پێم گۆتن ئەوە عینادە لەسەر قسیٚ خۆ، بەخوای لە دوو سوارانی سوارەك دەویٚ. ئەو پارەوانەی دەگەریان دابوو بنە ئەسپیندارەکی وێبوو پەنجا مەتر درێژ بوو، دوو بەرداشی وەسەری هێخستبوون، شەڕی بەوەی ئەکرد دەیسوڕاند گڕڕەی دات وەك تەیارەی.

1- چارێن: چی دەڵێن؟
2- لۆرە لۆر: شین و گریان

فەقێ جەفحەریش گۆتی: بەقورعان ئەمن شەڕی عاردم زانیە، بەس شەڕی حاسمانێم نەزانییە. ئەوە چییە ئەوە دەیسوڕاند؟
فەقێ جەفحەریش چاوی لە حەوای بوو داخوا کەنگێ ئەو دوو بەرداشە گەورەی بەسەردا بەرەبنەوە. گرەیان دات[1] وەك تەیارەی ئەو بەرداشانە، ئەویش ئەوهە بای ئەدا ئەو بنە ئەسپیندارە و لە نەکاوەکی بەسەریدا بەرداوە و فەقێ جەفحەر ڕکێفەکی لێ قەیم کرد و دە پشتی سوڕاو شیرەکی لێداو کوشتی.
کوشتی وەناو ئەوانی دی کەت، سەلماس بە سواری وراغی خۆ دات، دەیگۆت فەقێ جەفحەر مادەم ئەوت کوشت، ئەوانە لۆ من چ نینە. ئەویشی هاتە یاری،[2] دانیانە بەرێ یەك بەشەریان نێشت، تەنیا ئەو کەسەیان هێشت ئەوی سەری بوکێی ڕاکێشا، یەڵلا گۆتیان: سەری بوکێ ڕاکێشە و لۆ ماری سەلماسی، بوکیان بردە ماری سەلماسی کەژاوەو، شیرەکەشی لەسەری ئەوی بوکی ڕاکێشا... داو ئەویشی کوشت. ئەو هەموو وراغە سەر زین بەخوینانە لەو مەیدانەی مانەوە، سەلماس گۆتی: فەقێ جەحفەر ئیشەکی خەرابت کرد، گۆتی: ئێستا خۆ من ناترسێم، ئەمن بە دزی موسڵمانم، ئەوانە نزانن ئەمن موسڵمانم، بەس ئیشەکی خەرابت کرد ئەوە شەش حەفت هەزار کەس لە سەرهەنگی شامێ کوڕی قەراری فەڕەنگان بکوژرێ لەوانەیە حەملەکت لۆ بکەن، لەوانەیە لەشکری خڕکەنەوە دەورەی شاری ماراتوێت لێ بگرن. ئەتوو یەك کەس یەك تاقە سواری ها! گۆتی: ئێستا پێم خۆشە ئەو کەژاوەی لۆ والی بەغدایێ بە دیاری بەی، پێی بڕێ ئەمن لەگەر سەرهەنگی شامێم لێ قەومایە، والی بەغدایێ موسڵمانە، عەسکەری چاکی هەیە، کەژاوەکەی بە دیاری لۆ ببەو پێی بڕێ والی ئەمن لەگەر سەرهەنگی شامێم لێ قەومایە، ئەگەر هاتوو بووە شەڕ لەشکرم بدەیێو یارمەتیم بدەی.
فەقێ جەحفەریش لەدری خۆدا گۆتی: باشە ئەمن کەژاوەکەم لۆخۆ لێستاندینە، باشە ئەمن لۆ لۆ والی بەغدایێ بە دیاری بەم، بەس چ بکەم لە قسێ سەلماسی خۆ دەرناچم،

1- دات: دەهات

2- هاتە یاری: هاتە هاوکاریی و یارمەتیدانی...

برادەری بابم بووە و موسڵمانە و وەڵاهی لە قسێی دەرناچم قڕسی،[1] کەژاوەکەی ئەبەمە بەغدایێ لۆ والی بەغدایێ بە دیاری ئەبەم.
ئەو ژنەی نەدیتییە لە ناو کەژاوەیە، ئەو ژنەی کەژاوەکەی نەکردیتەوە تەماشای کا، دە دوو وراغی خۆی هێخست و کەژاوە و لێی دا ڕۆیی لۆ بەغدایێ، وەرە ئەو ئیشە بێ سەروبەرەی ئەتوو کەژاوەی لۆ خۆ لێ بستینی!! سەلماس وەیگۆ دەبی لۆ والی بەغدایێ بە دیاری بەی، پێی برێ ئەگەر لێم قەوما، بووە شەڕ هەندەك لەشکرم دێ، دەستی بە غەزەلان کرد، تەبعەن کۆلکە مەلایە، مەلایە، دەستی بە غەزەلان کرد لە سەر وراغی ئەو کەژاوەش گوێی لێ ڕاگرتییە، ئەو ژنەی لە ناو کەژاوەی ناوی پیرۆزخانە، بەس پیرۆز، چ پیرۆز! نە بکەی نە بخۆی، تێیوەڕامینێی.
لێی دا ڕۆیی لۆ بەغدایێ. گەیشتە بەغدایێ و تاقیبی ماریێ والی بەغدایێی کرد، گۆتیان: ئەوە ماریتی. چوو سەلامی لە والی کرد، سەلامی لێ وەرگرتەوە و گۆتی: جەنابی والی!
گۆتی: بەرێ
گۆتی: ئەو کەژاوەم بە دیاری لۆ هینای.
دە گۆتی: لێی وەگرن، بیبەنەوە دیوی ژنان.
ژنەکەی دەرینا لەناو کەژاوەی. پیرۆز خانیان بردە دیوی ژنان، فەقێ جەفحەریش گۆتی: پیاسەکی بازاڕی ئەکەم، چووە بازاڕی وراغەکەیان لێ وەرگرت بردیانە تەویلێ، پیاسەکی بازاڕی بکا.
والیدە و وەقەبەقازی کوڕ و بابن، سەرهەنگی شامێ پێنج سەت پارەوانی وێداینە بچن بەغدایێ وەرگێڕن. ئیسلامەتی نەبی، والی بەغدایێ هاگا لێ نییە. والیدە و وەقەبەقازی لەکن والی بەغدایێ دەستووری موکەڕڕەمن، وەزیرن، والی بەغدایێ نازانی لە شامێ پێنج سەت پارەوانیان هینایە بەغدایێ بن کۆرەکەن[2]. والیدە و وەقەبەقازیان وەکی چاوی بە فەقێ جەفحەری کەت، ناسیان، زانیان هەنگین بە مسولمانانیان ئەگۆ سوننی مەزهەب، زانیان ئەوە سوننی مەزهەبە، گۆتی: والیدە کوڕم!
گۆتی: بەرێ

1- قڕسی: قیروسیا، چش..
2- بن کۆر: ژێر کۆڵین، ژێرهەڵکۆڵین

گۆتی: لۆ ئەو کەژاوەی نەدزین؟

گۆتی: دەبا بدزین.

هەرستا کەژاوەیان دزی، پێنج سەت پارەوان ئەوا بن بەغدایێ بنکۆرەکەن.

کەژاوەشیان بردە کن پێنج سەت پارەوانەکەی. هاتنەوە کن والی، گۆتیان: والی ئەو سوننی مەزهەبەی کەژاوەی بەدیاری لۆ تۆ هینایە، گەتکەك[1] بوو بەتوی کرد، لۆی هینای لێشی دزیەوە.

والی گۆتی: کا هەڕوونە دیوی ماریێ.

وەکی چوونە دیوی ماریێ، هیچی لێ نییە، کەژاوەی چیێ؟

باشە گۆتیان: ئەو کابرایە کو کەژاوەی هینا بەدیاری و لێشی دزیمەوە، ئەوە گەتکە بە منی کردیە.

فێرەکی گەورەیان لە فەقێ جەفحەری دامەزراند، ئەو والیدە و وەقەبەقازیانە، فەننەکیان لێ دامەزراند بە کوشتی دەن.

گۆتیان: والی ئێستا ئەچی دەیبینییەوە لە بازاڕی، بەس بە فێرەکی ئەو سوننی مەزەبە خۆ دەبەر دەستان نەجات ئەدا، نێری[2] نەجاتدا خۆ! گۆتی: ئەدی چ بکەم؟

گۆتی: ئیزنی نەدەی هەتا کەفیلەکی لێ وەرنەگری.

گۆتی: ئەجا کەفیلی کێ ناسی لەبەغدایێ ئەوە؟

گۆتی: شەرتێی پێ بکە بچی پیری مومبارەك لە شاری ماراتویێ بینی. لێرە بە کەفیل دانێ ئەجا ئیزنی دە، دەنا ئیزنی نەدەی.

ئەو فەننە گەورەیان دامەزراند.

یەڵڵا گۆتی: بڕۆن، جاڕچی غاردەن لە بازاڕی، غارە بڕۆ، بگەڕێ بڕۆ، دیتیانەوە: کاکە وەرە والی ئیشی بەتووە.

هات سەلامی لە والی کرد و گۆتی: فەرموو!

والی گۆتی: کوڕم ئەتوو ئەمن ئەناسی؟

گۆتی: ناوەڵا.

گۆتی: ئەمن ئەتوەناسم؟[1]

1- گەتك: هەتك

2- نێری: نەهێڵی

گۆتی: ناوەڵا.

ئەدی گۆتی: کوڕم کو ئەتوو کەژاوەت لۆ من هینا دەمێدی و کووشت دزیتەوە؟

گۆتی: بەو خوایەی پێی مسوڵمانین، ئەمن ئۆتی کەژاوەم لێرە دانایە، چاوم وێ نەکەتیتەوە، بەس مۆرەتم بدە بە موددەی یەك سعاتی ئەمن کەژاوەت لۆ دینمەوە ئێرە.

گۆتی: ناوەڵا ئەمن ئیزنت نادەم.

والیدە و وەقەبەقازیان ڕێیان لۆ والی دانایە کوی ئیزن دا.

ناوەڵا گۆتی: ئیزنت نادەم.

گۆتی: وەت ئیزنەدەم کەفیلەکی بینی.

ئێجا گۆتی: والی بەخوای ئەمن کەس لە بەغدایێ نەناسم، بەژیانم بەغدام نەدیتییە، ئۆ یەکەمجارە ئەمن هاتیمە ئێرە.

نا گۆتی: کەفیلم دەوێ.

گۆتی: کەس نەناسم.

گۆتی: کەس نەناسی؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: شەرتێم لۆ بکە، بڕۆ پیری مومبارك لە شاری ماراتوێ بینە، بینە لێرە بە کەفیلی دانێ، ئەمن ئیزنت ئەدەم، دەنا ئیزنت نادەم.

گۆتی: شەرت بی ئەواچم دەیهینم.

سواری وراغی خۆ بوو فەقێ جەحفەر و لۆ شاری ماراتوێ، بچی پیری مومبارەك بینی.

والیدە و وەقەبەقازیان پیری مومبارکیان لۆ چ بوو برێ[1]؟ بەهرەکی دەنا و گەروێ دابوو بەهرەکەی لێ بستینن، کە بەهرەکەشیان لێستاند، هەوەستی لێ بی خۆکاتە ژن. هەوەستی لێ بی خۆکاتە پیاو، هەوەستی لێ بی خۆ کاتە مار، ئەو بەهرەت بێتە ناو گەروێ. والیدەو وەقەبەقازیان پیری مومبارکیان لۆ هەندێ بوو، ئەو بەهرەی لێ بستینن.

1– ئەتوەناسم: ئەتۆ دەناسم، تۆ دەناسم

فەقێ جەفحەری هاگای لەو مەوزووعەی نییە، والیدەو وەقەبەقازی پێنج سەت پارەوانیان هینایە بەغدایێ وەرگێڕن و والیش هاگا لێ نییە. ئەوانە خۆیان کردیتە موسلمانەکی چاك لەوێ و کردینیە وەزیر و بەغدایێ وەرگێڕن.

چوو گەیشتەوە شاری ماراتوێ، دەستی دا قەفەزێ، پیری مومبارك گۆتی: ها کوڕم چییە؟ کێم وابەی[1]؟

وەڵا گۆتی: باپیرە دەبی بتبەم لە بەغدایێ بە کەفیلت دانێم.

ئۆهوهەهۆ، گۆتی: ئەو کافرانە ئەو فەننەشیان دامەزراندییە، گۆتی: کوڕم دەمبەی بەس نامهینییەوە.

- باپیرە کوت نایەنمەوە؟

گۆتی: کوڕم ئەزانم ئەمنیان لۆ چییە؟ بەهرەکم لەناو گەروێیە، ئەو کافرانە دەیانوێ ئەو بەهرەی لەمن بستینن و بیتە ئی وان، کوڕی من دەمبەی بەرا نامهینییەوە، زاری بەش کەوە[2] بەهرەکەت دەمێ، فەقێ جەفحەری زاری بەش کردەوە و یەك نەرمە کۆخەی کرد، بەهرەکە چووە ناو گەروێ فەقێ جەفحەری.

گۆتی: کوڕم ئەتوو فەقێ جەفحەری؟

گۆتی: بەرێ

گۆتی: ئەمن ئەو بەهرەم دا توو، ناوی لەخۆ بگۆڕە، با نەتفەوتینن.

گۆتی: باپیرە ناوی چ لەخۆنێم؟

گۆتی: ناوی لە خۆنێ سەیدی بەتار، خەلاس فەقێ جەفحەری لەسەرەخۆ ڕەشکەوە. ناوی لەخۆنێ سەیدی بەتار.

ناوی لەخۆنا سەیدی بەتار، ئەوجا با لە فەقێ جەفحەری گەڕێین، ناوی لەخۆ گۆڕی بووە سەیدی بەتار.

سەیدی بەتار قەفەزی دەست دایێ و بەهرەکەشی دوڕ گەروێ کرد. قەفەزی دەست دایێ و هاتۆوە بەغدایێ، گۆتی: والی!

گۆتی: بەرێ

1- کێموابەی: کێوەم ئەبەی، بۆ کوێم دەبەی

2- بەش کەوە: لێك بکەوە، بکەرەوە

گۆتی: ئەوە پیری مومبارك، بێمەوە یەك مووی لە قەلبی كەم بووبی، خوا دەزانی سەرت دە لاشەی جیا ئەكەمەوە.
گۆتی: خەمت نەبی، داینیٚ.
داینا و (ئەوە بە كەفیلی دانا)و سەیدی بەتار ڕۆیی. ئۆ ناون لێنا سەیدی بەتار.
والیدە و وەقەبەقازیان هاتن گۆتیان: والی! ئەو پیرەمێردە لە دیوارخانیٚ ئەمری، نە كەسەك ئاوەكی داتیٚ و نە كەسەك دەسنوێژێی پیٚ هەگری و ئاخر نە كەسەك بیباتە ئاودەستیٚ و ئەمە دەبی بیبەینە ماریٚ خۆ و خزمەتی كەین و سبەینیٚ بێتەوە شتەكی لیٚ هاتبیٚ دەنكوژی.
گۆتی: دەوەقەبەقازی بیبەن، بەرا هاگا و لیٚ بی ها، بە قورعان بێتەوە...
نا نا گۆتیان: والی خەمت نەبی، قەفەزیان دەست داییٚ و ئەویشیان بردە بن لەغەمیٚ كن پێنج سەت پارەوانی و كن كەژاوەی. لە قەفەزێیان دەرینا و سەراوبنیان بەداریٚ وەكرد. (كا)شیان دەبن كونە تفنكاندا[1] سۆتاند. هەر دەیان گۆ پیری مومبارك ئەو بەهرەكەی لە كنتە بماندیٚ.
ئەویش واگۆ: وەلاّ وەلاّ ئۆتی دونیٚ هێواریٚ دایتمە فەقیٚ جەفحەری. ئەوە قسیٚ وان ئەوە بوو لێیان ئەدا بە مەترەقان. كەژاوەش ئۆوە لەوێیە پێنج سەت پارەوانیش ئەوە ئیشیەكا[2] بەغداییٚ بن كۆركەن.
بێینە سەر حیسابی سەیدی بەتار.
سەیدی بەتار سواری ئەسپی بوو، لە شاری بەغداییٚ چووە دەریٚ، تەماشای كرد سوار وراغەك هات بەرگی ڕەشی دەبەردایە. قاقەزەكی دەبەر سەری دایە، ئەویش سەیدی بەتارە، تازە ئیسمەكی لۆ خۆ خویند. قاقەزەكی هاتە بەر سەری: كاكە ماندینەبی؟
– خۆشبی ئەتوو ماندینەبی.
گۆتی: ئەتوو كێوا چی كاكە؟
وەلاّ گۆتی: ئەچمە كن ماریٚ دەوەقەبەقازیان حەفت سارە پێنجسەت پارەوانن وێداینە بەغداییٚ وەرگێڕن، وەریش ناگێڕن، پێنجسەت پارەوانەكەشن لۆ نانێرنەوە.
هەهۆ سەیدی بەتار گۆتی: ئەوە خەلەلەكە لێرەیە.

1– تفنك: لووت
2– ئیشیەكا: ئیش دەكا، خەریكن.

ده گۆتی: کاکه، ئەمیش ئەوە لەکن والیدە و وەقەبەقازیان ڕادێم، ئەو کاغەزەی خۆ وەمن دە، ئەمیش ئەوە لە کن والیدە و وەقەبەقازیان ڕادێم، ئەو کاغەزەی خۆ وەمن دە، ئەمیش ئی خۆ وە تووەدەم[1] پێی ناویٚ بچی، زۆر نەمایە سیٚ ڕۆژی دیکە بەغدا وەرەگەڕیٚ.

کابرا پێی بڕوا کرد، کاغەزی خۆی وێدا ئەویش ئی خۆ وەوی دا و سەیدی بەتار بەکاغەزیدا نۆڕی، لە فران جیٚ لەغەم لێدرایە و بن کۆر کرایە و جێیەکەی دیتەوە بە دوو قاقەزی داهات. تەماشای کرد کونەك کرایە بە کونەکەیدا پێنجسەت پارەوانەکە چوویتە خواریٚ و ئەوا بەغدایێ بن کۆرەکەن. سەیدی بەتار لەسەر کونەکەی وراغەکەی خۆی بەستەوەو بە کونەکەیدا بەشیرەوە چۆوە خواریٚ وەکی چوو، چ بچی؟ تەور کارییە. ئەو پارەوانانە ویٚ ڕستینە.[2]

پێداهات، لێیدان هەر پێنجسەتی سەربڕین. تەماشای کرد کەژاوەکەش لەویٚ داندرایە. چڕە دوکەرەك لەسەر ڕێییٚ بوو، لۆ دوکەریٚ ڕۆیی تەماشای کرد، پیری مومبارەکیان سەروابن بە داریٚ وەکردیە، ئەوا بە قامچیانی لێئەدەن. هەر ئەرێن ئەو بەهرەکەی لەناو گەرووتە، وێتە بماندیٚ. ئەویش واگۆ: وەڵا دایتمە فەقیٚ جەفحەری.

وەکی چاوی ویٚ نەکەتن! ڕاست دنیای لەپێش چاوی تاریك بوو، ڕاسەن غاری دانیٚ. هەرچی والیدە بوو عەیار بوو، وەکی فرتکەی ئەکرد جۆتکەی لە عاردیەدا و برند ئەبوو، لۆ حەوایی و ئەچوو لێرێهیٚ وەعاردی ئەکەت. والیدە جۆتکەکی لە عاردی داو بەسەر سەری سەیدی بەتاردا خۆی ئاودیو کرد و هەرات. وەقەبەقازی هەند لە گوڕ هات، سەیدی بەتار چاوی تاریك بوو چەنگەکی لە چاواندا، ئەوی پیست بی لەسەر دموچاوانی نەهێشت. پیستی سەر دموچاوانی لابرد و گڕە بوو.[3] ئەویش هەرات، ئەویش دەرچوو تەبعەن ئەوانە سڕیان کەشف بوو، پێنجسەت پارەوان کوژرا، نابی بچنەوە کن والی بەغدایێ، دەبی لۆ خۆ هەرێن.

1- وەتووەدەم: بە تۆ ئەدەم، پێت دەدەم

2- ویٚ ڕستینە: تێبەربووینە، هەر خەریکی شەڕن

3- گڕە: (دەم و چاوی گڕە بووە): دەم و چاوی گڕن گڕن بووە بە ڕنۆك و چەپەرۆکان.

هەراتن هەتا چوونەوە شامیّ. کن سەرهەنگی. پیری مومبارکی لە داریّ کردەوە و سەری لەسەر ڕانی خۆ دانا و ئاسینەکی[1] لەسەر خویند، تەواو بوو. ئەو پێنجسەت پارەوانە هەمووی کوژرایە. پیری مومبارك لەویّ مردیە. کەژاوە لەوێیە هاتە دەریّ لە کونەکەی و چوو پیلی والی گرت. لەسەر تەختی پیلی گرت و ڕایکێشا. ئەو هەموو عەسکەرەی وەدوو کەت. ڕایکێشا هەتا هینایە ناو کونیّ.

گۆتی: فەرموو والی بەغدایێ. ئۆ وەزعە! باشە ئەمن کەژاوەم لۆ توو هینا، لێیان دزی. پیری مومبارکم بە کەفیل دانایە، لێیان دزی و لەناو لەغەمیّ کوشتیتیان. پێنجسەت پارەوانیان هینایە، بەغدایێ لەتو وەرگێڕن. ئەتوو هەردووکت کردینە نەیبی دەستە ڕاستت و نەیبی دەستە چەپی، هاگات لەخۆ نییە، ئۆ بەغدایان وەرگێڕایە؟

گۆتی: ناوت چییە؟

گۆتی: سەیدی بەتار.

گۆتی: کاك سەیدی بەتار دەمکوژی خوینی منت لیّ حەرار بی، ئەشەدەمبیللا ئەتوو حەقی، ناحەق نی. تازە چ دەستەراتم نییە، چم پیّ ناکریّ، باپیرشت مردییە ئەمن چ بکەم؟ ئەگەر ئەتوو نەهاتبای بەخوای ئەمن ئەو هەموو بەغدایە، هەموو تێك و پێك ئەچوو، معامەرەیان[2] لیّ دامەزراندبوو، گۆتی: ئێستاش کاکە دەمکوژی گەردەنت ئازا بی، نامکوژی هەر گەردەنت ئازابی.

وەڵاهی گۆتی: ئەتوو مسولمانی لەبەر هەندێت ناکوژم، دەنا ئەمکوشتی.

دە گۆتی: کاکە هەرچی ئەرێی ئەمن ئامادەمە. شەڕیەکەی دەگەر کافران ئامادەمە! پێشی هەمان دێم، هەرچی دەتویّ ئامادەمە. کەژاوەکەشت لۆ خۆ، ئەمن نامەویّ، مومبارکی خۆت بی.

وەڵا چوونە سەر قەبران، پیری مومبارکیان شاردەوە و کونەکەیان گرتەوە و ئەو پێنجسەت پارەوانە دەوێدا لێیگەڕان، کەژاوەکەشیان گۆتی: کاکە ئەمن نامەویّ، لۆ خۆ بەوە،[3] مومبارکی خۆت بی.

ئەوجا کەژاوەی دە دو خۆ هێخستەوە و بەرەو ماریّ هاتەوە کن سەلماسی.

1- ئاسین: یاسین (مەبەست لە سوورەتی یاسینە)

2- معامەرە: موئامەرە، پیلان

3- لۆ خۆ بەوە: لۆ خۆتی ببەوە، بۆ خۆتی ببە.

سەلماسی گۆتی: لۆ هەندە عێدزی؟

گۆتی: سەلماس ئیشەکی خەرابت بە من کرد، ئەمن کەژاوەم نارد ئەوهەم بەسەرهات.

سەلماس گۆتی: سەیدی بەتار پێشی ئەتوو بچی لۆ بەغدایێ، ئەمن وەحیم لۆ هاتبوو، پیری مومبارك لە بەغدایێ شەهیدەبی. درت هیچ غەل و غەشی نەکا، خواحافیزت بی، کەژاوەی لۆ خۆ بەوەو خەلاس.

کەژاوەی دەدوو خۆ هێخست هەتا هاتەوە شاری ماراتوێ و پیرۆز خانی لەناو کەژاوێ دەرینا و گۆتی: پیرۆز خان!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: حارو مەسەلێ من بەو نەوعەیە، ئەمن سەیدی بەتارم، دوژمنی بابی تومە، ئەگەر مێردم پێکەی و مسولمانەبی، هەتا مارەت کەم؟ ئەگەر مێردیشم پێناکەی، لە کێندەر هاتی ئەتبەمەوە ئەوێ داتەنێم.

گۆتی: وەڵاهی ئەمن ئەتوم قبوورە و ئەتوم دەوێ.

وەڵا لەخۆی مارەکرد، حەفت ساران دانیشت و کوڕەك و کچەکی لە پیرۆزخانێ پەیابوو.

***

بێینەوە سەر حیسابی سەرهەنگی شامێ.

سەرهەنگی شامێ، گۆتی: کوڕینە بەو هەموو پارەوان و بەو هەموو خەرکەی، ئەنگۆ یەك سوننی مەزەب و پێ لەناو ناچی، کی بی بچی لەناوی با؟

والیدەی گۆتی: ئەمن!

گۆتی: چیێ؟

گۆتی: ئەمن ئەچم ئەیفەوتینم.

گۆتی: بڕۆ ئەتوو ئەو سوننی مەزەبەی بفەوتینی، هەرچی برێی لۆت ئەکەم.

گۆتی: سەرهەنگ ئەمنەچم، ئەمن بەدوعا. لێی دا ڕۆیی.

لێی دا ڕۆیی سەر و ڕدێنی خۆی تراشین و خۆی خاوێن و باوێن ڕاگرت و جلکەکی چاکی دەبەرکرد و دوو سێ دەسبیحی دە ملی کردن و دەستی بە (لا الە الا اللە محمد ڕسول اللە) و دەستی بە سەلاوات لێدانێ کرد، ڕۆیی هەتا هاتە شاری ماراتوێ.

ئـەو واليـدە، واليـدە عـەيار بـوو، جۆتكـەی لـە عارديـەدا، لێـرە ئەچـووە سـەرجادەی وەعاردیەکەت، چوو سەیدی بەتار لە ڕاوێ بوو، مـەمکی داکـێ سـەيدی بـەتاری مشـت. دەستی دا مەمکی و مشتی. گۆتی: ڕۆرە ئەتوو کی؟

گـۆتی: وەڵاهـی پـیرەداك ئـەمن واليدۆکەمـە، هاتيمـە مسـولمان بوويمـە، خێرتـەگاتێ[1] سەيدی بەتار عافوم کا، لۆ خۆ مسولمان بوويمە و لەناو گاورستانیێ هەراتم.

– ياخوا بەخێرێی کوڕم، مادام مسولمان بووی، کو دێرم بتکوژی!

وەڵا دەو کەين و بەينەی دابوون، سەيدی بەتاريش هاتەوە.

گۆتی: دایە ئەوە چییە لێرە؟

گۆتی: کوڕم ئۆ واليدۆکەيە و هەراتییە و ڕوحمێ خوای چویتە زگی و مسولمان بووە و لـەناو گاورسـتانێ هەراتییـە و هاتییـە خـۆی دە مـارێ مـە نایـە و لـۆ خـۆ مسـولمان بووە.

کچـێ گـۆتی: دایـە ئـەوە کـو مسـولمانەبی؟ لاکـەوە بـا شـيرەکی لەسـەری دەم سـەری پەڕینم.

گۆتی: کوڕم شیری مـەمکی منـت لێ حـەرام بـی، ئەگـەر دەسـتی بـدەیێ، ئـەوە مسـولمان بووە.

گۆتی: دایە هەریەگریەوە،[2] دەسـتەراتی تـوم نییـە، دەنـا ئـەوە ئـی هەنـدێ نییـە هـەر لـە مارێشت بی.

ئێـهـ. واليـــدە لـــەوێ مـــاوە، نوێژيـــەکردن[3] بـــە پســـتە پســـت و جومعەيـــەکردن و جەماعەتيـەکردن و گەسـکی لـەمارێ داو مـاری خاوێنـەکردەوە و... پيرەداکـێ گـۆتی: کـوڕم نـابی لۆمـەش چـەند باشـە! مانگـەك نـەبوو، دوو نـەبوو، سـێ نـەبوو لەبـەری سابوونەوە[4]. تەقديرێ خوای ڕۆژەکێ جومعە بوو ئەچوونە جومعەی لـە ڕێیـێ سـەيدی بەتار زۆری برسی بوو، ئەچنە جومعەی، زۆر برسی بوو، گۆتی: واليدە!

گۆتی: بەرێ

1– خێرەتەگانێ: خێرت ئەگاتێ، خێرت دەگا

2– هەریەگریەوە: هەڵی ئەگریتەوە، گلی دەدەیتەوە

3– نوێژیەکردن: نوێژی دەکرد، نوێژەکانی دەکرد

4– سابوونەوە: حەسابوونەوە، ئاسوودەبوون لە هاتنی..

گۆتی: بگەڕێوە بە پیرۆز خانێ برێ نانەکی چاك عازر کا لۆ نیوڕانێ، بەو خوایەی هەندم برسییە.

– ئێه کاکە ئەدی ما چقەیدییە...

گۆتی: هەڕوو پێی برێ.

گۆتی: کاکە ئاخر...

هەر وێیە گۆتی: کاکە. گۆتی: کاکە بەرا جێم لۆ بگرە لە جومعەی، نەخۆ جێم وەبەر نەکەوی.

– کو جێت وەبەر ناکەوی؟!

گەڕاوە... سەیدی بەتار چووە جومعەی، ئەویش گەڕاوە، گۆتی: پیرۆز خان!

پیرۆز خان گۆتی: ها!

گۆتی: کاکم وەگۆتیە بێنە چار باغی سەیرانە، (وەکی ئێستاو مەسیفی و ئەچنە مەصایفی عالەم هەمووە چنە سەیرانێ بەهاران) پیرۆزیش مستەکی گرێ گرێی گرت لە دەمی والیدەی دا دوو دانی شکاندن.

گۆتی: ئەتوو ئۆ بەڕاست وارێی؟

گۆتی: کابرایەکی ئەوها لە حەیاتی خۆی ئەمنی نەبردیتە مەسایفان، ئەمە ئی مەسایفانین؟ مێردی من ئی مەسایف و ئەو جێیانەیە! درۆیەکەی.

دەستی بە گریانێ کرد چۆ کن پیرەژنێ (خەسوی پیرۆز خانێ). گریا، گۆتی: پیرەداك دەگەرم نایێ و کاکم وەگۆتیە گۆتی: بێنە چارباغی سەیرانە، تەماشای نایێ؟

پیرەژنێ دەست بە بۆرە بۆری[1] کرد (جا خەسوو گەلەك خەراپن هەندەکیان) ئا ئا گۆتی: کوڕم ئەزانم کیژێ سەرهەنگی شامێیە و ئی کافران بووە، هێشتا خاوێن نەبوویتەوە. خۆشییەکی ناداتە کوڕی من.

پیرۆز تووڕە بوو گۆتی: والیدە وەرە دەگەرت بێم، شەرت بی دەگەرت بێم، ئەشزانم وەنییە، بەس دەگەرت دێم.

وراغی سەیدی بەتاری هینا دەرێ و پیرۆزخانی سوار کرد و کوڕەکەی لەپێش قەیم کرد بە گوریسی و کچەکەشی لەپاش قەیم کرد بە گوریسی.

1–بۆرەبۆر: بۆڵە بۆڵ، پرت و بۆڵ

کوڕە گۆتی: والیدە لۆ ئەوهەن ئەبەستییەوە؟
نا نا گۆتی: با ئێك بەرنەبیتەوە، کاکم بمکوژی، توند توندو ئەبەستمەوە.
وراغەکەی وەپێشەخۆ داو عەیارە بەخۆ، وراغی دا بەر شەقان و ڕۆیی لە شاری چۆ دەرێ.
گەیشتە ڕاستی چار باغی و گۆتی: والیدە لۆ لانادەی ئەدی ئۆ چارباغ نییە؟
گۆتی: قوڕت وەسەری جارەشکە[1] چاوت وەکاکم ئەکەویتەوە! هەتا حەیاتت مایە، ئەتوو ڕۆیشتی.
ژنە دەستی بە گریانێ کرد. سەیدی بەتاریش کۆلکە مەلایە، هەتا دەسبێحاتێ[2] کا، پاشی جومعەی و دوو سوننەتان ئەکاو ئەوە والیدەی نارتەوە نانەکی چاك حازرکا، وەختە بمری لە برسان.
هاتەوە بەرەو مار، سەری وەژۆرێ کرد، مارەکی سارد و سڕە، چۆ هۆدەی داکی، گۆتی: دایە، ئەدی پیرۆز خان و والیدە؟
گۆتی: کوڕم ئەدی ئەتوو وەت نەگۆتبوو، بێنە چار باغی سەیرانە!
کچێ گۆتی: دایە حەفت سارە ژنم هینایە، کەنگی ئەمن چوویمە چارباغی؟ ئاخر وەرە بە من برێ دایە؟ ئاخر بزانە چت بە من کرد، گۆتم ئەو کافرە ئی هەندێ نییە بڕواییێی پێ بکەی، فەرموو ئۆ ژن و مندالیشی بردم، چۆ تەویلێ لەکنی وەبوو وراغی لەوێیە، چۆ تەویلێ وراغەکە نەبوو. بەقورعان گۆتی: وراغیشی بردییە، چەندیشی برسییە، ئەوە نەفەرەکی نارتەوە نانەکی چاك عازر کەن، لە برسان ئۆ ئەمری.
بەو برسیەتییەی ڕاست بە پێیان وەدوو کەت بە پێیان بە برسییەتی وەدوو کەت، بڕۆ بەدوو شونێ وراغی خۆ داڕۆیی، بڕڕۆ بڕڕۆ، چ چیایەك مەشهوورە (وەبی هەموو عالەم بزانی ئەوی ئاوەگردیشی نەدیتبی یان سەفینیشی نەدیتبی) چیایەکی وەکی سەفینی لە پێشیان بوو، والیدەی بارای چیای بوو وراغەکەی وەپێشەخۆ دایە، سەیدی بەتاریش گەیشتە بن چیای، والیدەش لەناو قەدێ چیایە. بانگی کرد: کوڕە گۆتی: هۆ

1- جارەشکە: جارێکی کە، کەرەتێکی تر
2-دەسبێحات: تەسبیحات، دەنگی (د) و دەنگی (ت) زۆر جار تێکەڵی یەکتر دەبن، بۆ نموونە هەندێ جار وشەی تەسبیحات دەبێتە دەسبیحات و تەسبیح دەبێتە دەسبیح و دەسحێب...

والیده ئەتوو ئەو وراغ و ژن و مندارەی کێوابەی[1]؟ هەی بیٚ دینی بیٚ دین باب، ئەتوو ئۆ کێوا چی؟
گۆتی: هۆو کاکە ئەوە هاتی!
مندار و ژنەکەی لێکردەوە و ژنەکەی و مندارەکەی هینانە خواریٚ و یەك جۆتکەی لە ژنەکەیدا لە هەموو شاخی هەردا خواریٚ. ژن لەو شاخە برندەی هاتە خواریٚ کەتە بنی. هەر پشکەی چووە جێیەکی ئەو ژنەی. زۆری سوو لە ژنەکەی بۆوە، ژنەکی گەلەك چا بوو، ژنەکی گەلەك جوان و چا بوو...
دەمەکی دانیشت لەکن ئەو پشکە گۆشتانە، هەندەك هێسك و مێسك و پشکە گۆشتی خڕ کردەوە و بە نووکی شیری قۆڕتەکی لێدا هەریدانە ناویٚ و گری وەسەردان.
پێچەکی دی ڕۆیی بانگی کرد: کوڕە گۆتی: والیدە کوڕە ئەتوو ئەو وراغەیی و ئەو دوو مندارانە کێوابەی؟ وراغەکەشی هینا سەر تیوەڕەکی[2] جۆتکەکی لە وراغەکەی داو سەیدی بەتار دابەزی و تەشتیٚ کولیچانی لەپێش دانا... (بێی ئەنگۆ ناخۆش) یەکی تێدا نەهێشت هەمووی خواردن...
گۆتی: مام جۆتیار!
گۆتی: بەریٚ
گۆتی: کەست نەدی بێرە دابیٚ؟
گۆتی: ناوەڵا برا ئەشتەك بە حەوایدا تێپەڕی، زیڕەی مندارانی لە دوو دات.
گۆتی: ئەوە هەوە.
جا گۆتی: کوڕم ئەتوو ئەوەت کو پێگیریٚ؟ ئەوە لە حەوای ئەڕوا، ئەتوو لە عاردی ئەڕۆیی.
گۆتی: مام جۆتیار بە حەول و قووەتی خوای دەیگرم ئینشاڵڵا.
بەس گۆتی: مام جۆتیار ئەو وراغەت لەکن بەجیٚ دێرم هەتا سیٚ ڕۆژان، ئەگەر هاتمەوە وێمدەوە و ئەگەر نەشهاتمەوە لۆ خۆت بی.

1– کێوابەی: کێوە ئەبەی، بۆ کوێیان دەبەی؟!
2– تیوەڕ: شاخێکی بچووکە و لێیەوە بەسەر ناوچەی تردا دەنواڕی.

وەڵا گۆتی: کوڕم ئەتوو نەشهێییەوە ئەمن نەوێرم هەر سواریش بم، قەت سواری ئەسپ و ئەشتیوهە[1] نەبوویمە.
جا گۆتی: با لەکنت بی ئەگەر هاتمۆ وێمدەوە و دەنا چی لێکەی وەی لێبکە.
وراغەکەی لەویٚ بەجیٚ هێشت و ئیسمەکی لەخۆ خویند، خۆی هینا سەر شکلی دیانەکی پیس، ڕۆیی بە دەشتێدا، دێرەکی دیانان دوور دیار بوو، وەکی چووە ناو دێرەکەی تەماشای کرد والیدە لەسەر هەیوانیٚ لەگەر دوو کەسی دیکە ڕاوەستایە، تەق لە دەرکەی دا، والیدەی گۆتی: دەرکێی لێنەکەنەوە. ئەوە سوننی مەزهەبە. کوڕە گۆتیان: سوننی مەزهەبی چیٚ، ئەوە دیانە فەقیرە چەند ساران لەگەرەمە دابووە!
نا نا گۆتی: دەرکەی مەکەنەوە.
خوا سەیدی بەتاری یەسەرکردەوە، داخوا غەفران[2] ئەکا کفران ئەکا، چاکا؟ دەنا هەوەسی لێبا خۆی ئەکردە مارەك و وەدیواری هەرەگەڕاو ئەچووە سەریٚ، چەندی ئەهد و چاری کرد[3] خۆی پێنەکرا هیچ. لە دەرکەیدا دەرکەی پیٚ نابیتەوە. خۆی پیٚ ناکرا مار، خۆی پێناکرا چوێشیلە[4] خۆی پێناکرا هیچ. لەویٚ ماوە بەو شەوەی لەپاش دەرکەی ماوە، ئەوانیش لە هەیوانیٚ تەماشایان ئەکرد پێی پێئەکەنین. کوڕە وێیانەگۆ والیدە، فەقیرەی کوڕە با بچین دەرکێی لێوەکەین، ئەوشەو لەسەرمان ئەمری!
نا نا گۆتی: ئۆ سوننی مەزهەبە لێی نەکەنەوە.
لێیان نەکردەوە دەرکەشی پیٚ نەکراوە.
نیوەشەویٚ والیدەی گۆتی: دوعایەکی ئەکەم برێن ئامین.
گۆتیان: ئامین.
گۆتی: یاڕەبی دەست بە بەفر بارینیٚ بکا.
بە دوعاییٚ وان نەبوو بەس خوا بەسەری ئەکردەوە سەیدی بەتار. دەستی بە بەفر بارینیٚ کرد، چۆکەك[5] باری. سەیدی بەتاریش گۆتی: خوایە ئەتو ئەمن ئەفەوتینی، لۆ

1- ئەشتیوهە: ئەشتی هەوە، ئە شتی ئاوا، شتی ئاوا
2- غەفر: لە غوفران هاتووە, واتە داوای لێخوشبوونی کردن
3- ئەهدو چاری کرد: تکاکردن و هەوڵدان بۆ ڕازی نەبوون
4- چوێشیلە: چۆلەکە
5- چۆك: ئەژنۆ، واتە بە ئەندازەی ئەژنۆیەك بەفر باری

ئەو سەگبابانە. دەبی خۆ ڕووت و قووت کەمەوە لەسەر بەفریٚ بنووم، هەتا حەیاتم لیٚ ببڕیٚ بەس دەرپیٚم لە پیٚخۆ داهیٚشت.
لەسەر بەفریٚ نووست، نە گەرماشی بوو، نە سەرما، جلکیشی لەکنەخۆ دانابوون.
سبەینیٚ هەستان گۆتیان: والیدە دە تەماشای حەیاتی لیٚ بڕایە فەقیرەی! کوڕە گۆتم با دەرکیٚی لیٚوەکەین. خۆشی ڕووت کردیتەوە مردییە.
دە گۆتی: با بچین با، باگوردانیشی[1] بەسەردا بەردەینەوە.
کوڕە گۆتیان: هەی خواگیر، گۆتی: نەمردییە؟ مادام مردییە با بچین باگوردانیشی بەسەردا بەردەینەوە.
هەرستان (جا باگوردانی ئەو زەمانی دەبی چەند بووبی؟!) هەرستان دەگەریان جۆت کرد باگوردانی، هینایانە سەر زگی، عەزرەتی جوبرائیل هاتە بن سواندەی، باگوردانیان پان کردەوە، عەزرەتی جوبرەئیل شاپەڕەکی خۆی لیٚدا، نەیهیٚشت ویٚی بکەوی، لە تەنیشتی وە عاردی کەت. چەند شلت و شۆر و بەفر هەیە وەسەری گەڕا، وەکی لەکنی وەعاردی کەت، دەبن بەفریٚ دا بزر بوو، سەیدی بەتار.
ئەوە گۆتیان: ویٚی کەت مرد باشە؟! ئەو فەقیرەت کوشتیش.
دە گۆتی: کاکە هەڕوون دەرکیٚی لیٚ وەکەن، مندارەکی دەبن ئیٚرە ناو ئیٚکی دەبن ئیٚرە ناو موعەللەقەکی لیٚداو لە هەیوانیٚ دەرپەڕیی و ڕۆیی.
دەگۆتی: هەڕوون لیٚی وەکەن.
وەڵا چوون دەرکەیان کردەوە و ئەویش جلك و ملکی خۆی دەبەر کردەوە و دوو دیانی لیٚ بوون هەردووکی کوشتن.
گۆتی: باشە ئەنگۆ لۆ دەرکە نەکردەوە؟
گۆتیان: وەڵا نەیهیٚشت.
ئیٚك و شیرەکی لیٚدان هەردووکی کوشتن. چۆوە کن جۆتیاری وراغی لیٚوەرگرتەوە و سواری ئەسپی بوو ڕۆیی. بڕۆ، نزانی ئەو مەملەکەتە کیٚندەریٚیە، ئەو کابرایە ئەڕوا، لەدوی ئەڕوا، بڕڕۆ دەی دەی بڕڕۆ، ئەویٚ ڕۆژیٚ هەتا نیوڕانیٚ ڕۆیی، چ ئاو نەبوون نویٚژی نیوڕانیٚ بکا. چنارەك دوور دیار بوو، وەڵاهی گۆتی: ئەو چنارە ئاوی لیٚیە.

1- باگوردان: باگردیٚن، شەولەبان

ڕکێفەکی لێدا ڕۆیی چووە کن چناریێ و لغاوی لەسەر وراغی کردەوە و لەسەر قەرپووزیێ[1] زینی قەیم کرد و وراغەکەی بەرهەردا، گۆتی: لۆ خۆ دەمەکیێ بلەوەڕیێ. تەماشای کرد لەکن چناریێ بیرەك هەبوو بە قادرماندا[2] پێداچوویە خواریێ. بیرەکە قۆر بوو، ئەوهەی کردیێ سەری شۆڕ کردەوە بەسەر بیریێ، تەماشای کردیێ والیدە لەبنی بیرێیە، قاپەکی وێیە ئاویێ دەردینی.

سەیدی بەتار لەسەرەخۆ بە قادرمیێ بیرێدا چووە خواریێ، ئەوهە لەپەکی لەسەر دانا.

والیدەی گۆتی: ئەریێ کاکە چم لێکەی؟

گۆتی: چت لێناکەم. مندارەکانم وێدەوە چت لێناکەم.

گۆتی: بەشقەم[3] بزانم مندارەکە لە کێیە؟ وەختی نوێژێشە ئیێ باشە چی لێبکا ئەلعان هەتا نوێژیێ بکا!

کندرەکی هینا دەست و لاقی بەستن، کەدەکی[4] لە چناریێ داهیناوە و وەکەدە چنارەکەی هێخست و (وەکی کەدیێ دادەینییەوە دوایێ بەری هەرەدەی ئەچتەوە سەریێ کەد) کەدەکەی داهیناوە، وەکەدەکەی هێخست و کەدەکەی بەرهەردا. کەدەکە چۆوە ناو کەدان وەك دێمکەی بەوێدا شۆڕ بۆوە. ئەوجا چوو دەسنوێژی هەرگرت و (ئەوجا ئەو مەلایە برەك بە وەسوەس و ئێرە پیسەو ئێرە خاوێنە) لە کانییەکەی وە دوور کەت لێرە لۆ جادەی، لەوێی نوێژ دابەست، کاروانەکیش هات بەوێدا مێردمندارەك چووە ناو بیریێ و دمی بە ئاویێ وەنا، والیدەی لەناو کەدان گۆتی: سەگباب نەخۆیەوە. ڕاست دمی دە ئاویێ چەقی، ئەوهەی سەر برند کرد، ئای گۆتی: ئۆ لۆ بە وێیان وەکردی خۆ زندەقی[5] منت برد. وەڵا دێم دەتکوژم.

گۆتی: دەوەرە.

گۆتی: والیدەش بێم بتکوژم.

گۆتی: دەی کیێ بیور وێیە[6]، کیێ تەورداس وێیە؟ کیێ داس وێیە؟ کیێ چەقو وێیە؟

1- قەرپووز: قەپۆز، لووت

2- قادرمە: پلیکانە

3- بەشقەم: بەشکو، بەڵکو، بەشکم. لە زۆر وشاندا دەنگی (ق) و دەنگی (ك) جێگای یەکتر دەگرنەوە.

4- کەد: لق، لك

5- زندەق: زنداق، زراو، ترساندن. زندەقی منت برد: زراوت بردم، ترساندمت.

6- وێیە: پێیە

ئێکی گۆتی: ئەمن وێیە.

وەڵا چەقوەکی برد و چووە سەر چنارێ کندرەکی بڕی و ڕاست بەربۆوە والیدە.

دە گۆتی: وەرە دەست و لاقانیشم بکەوە. نەیانزانی، دەست و لاقیان کردنەوە، یەك جۆتکەی لە عاردی دا ڕاست ڕۆیی. وەکی ڕۆیی سەلامێ نوێژێی دابۆوە. دیتی وەکی بەریان هەردا ڕۆیی غاریدا، گۆتی: ئەنگۆ کافرن یان مسولمانن؟

گۆتیان: وەڵا مە مسولمانین.

گۆتی: باشە ئەنگۆ ئەو کابرایە و لۆ بەرەڵڵا کرد.

وەڵا ئێکی گۆتی: کاکە زەندەقی بردم، دمم بە ئاوێ وەنا، لەسەر دارێ گۆتی: نەخۆیوە. دمم دەئاوێ چەقی لە ترسان، ئەمە سوانیبا[1]، ئەمن چووم کندرەکم بڕی بەربوومەوە و نەشمزانی ئەوهە جۆتکەی لە عاردیەدا ئەفڕی، دەست و لاقیشم کردنەوە و ڕۆیی.

گۆتی: بڕۆن فایدەی نییە، مادەم بسولمانن. برام ئاخر ئەنگۆ ئەو کابرایە و لۆ بەرهەردا، ئەمن ئۆ یەك مانگە لەدوو ئەو کابرایەم، لۆ چووە بەرهەردا؟

وەڵا جا گۆتیان ئەمە نەنزانییە. وەڵا بزر بوو.

بەخوای گۆتی: وراغەکەشی نەبردبێ!

ئەو کەندی نۆڕی و ئەو چۆمی نۆڕی و ئەو گردی نۆڕی و وراغی نەدیتەوە. تەماشای کرد سوارەك دات چ سوار، سوارەکی ڕەشپۆش، سێ دانەی سنگی ئەوەندەنە.

وەڵاهی گۆتی: ئەچمە کن ئەو سوارەی ئەسپە. داخوا وراغی منی نەدیتیە.

ئەرێ گۆتی: برادەر کاکە چ وراغت نەدیتینە؟

سوارەکەش لێی نەگەڕاوە، یەك سنگە ئەسپی لە سەیدی بەتاردا، لێرە لۆ دەرێی هەردا،[2] لەوێ وەعاردیەکەت.[3]

پەککو گۆتی: باشە خۆمن کەلیمێ کفریم نەکرد، گۆتم وراغی منت نەدیتیە، باشە ئەو سنگە ئەسپەی لۆ لەمن دا ئەو کابرایەی؟ باشە خۆ من دوژمنی وی نیمە، پرسیارەك

1- سوانیبا: چ سوانی با، چمان زانیبا

2- هەقایەتبێژ کە ئەم هەقایەتەی گێڕایەوە، لە ژوورەوە بوو.

3- وەعاردیەکەت: وە عاردی ئەکەت، بە عاردی ئەکەوت، بە زەوی دەکەوت، دەکەتە سەر زەوی.

بوو لێم کرد، باشە لۆ وەی لەمن کرد؟ لە خەفەتان والیدەی هەر لەبیر چوو، هەر والیدە لە ئەسلا هەر نیشە، لە خەفەتانە و سوارەی، هەر وراغی دیتۆوە و کەتە دووی.

شەرتبی گۆتی: یان دەیکوژم، یان دەمکوژی! شەرت بی لە شەرتێ خوای دەبی ئەمن وەدوو والیدەی نەکەومەوە هەتا ئەوەی نەکوژم.

وەدووی کەت، سوار ئەڕوا و ئەویش ئەوە لە دوویتی. سواریش سوارەکی چاکە و وراغەکی چاکە، سوارەکەش لە سەیدی بەتار بێڕەزاترە.[1] سوارەکی مهیم، گردەك بوو سوارەکە لە گردی وەسەرکەت و ئاوابوو. سەیدی بەتاریش گەیشتە سەر گردی، تەماشای کرد شارەکی گەورەیە. سوارەکەش ئەوا لەناو شاریە.

شەرت بی گۆتی: ئەمیش جەلەوی وراغی خۆ شۆڕەکەم، لەو شارەی وراغی من لاداتە ماڕێ ئەو سوارە ڕەشپۆشەی، ئەچمە ماڕێ ئەو سوارە ڕەشپۆشەی. سبەینەکی لێرە دێمە بەرایێ، یان دەمکوژی یان دەیکوژم! ڕاست جەلەوێ وراغی خۆی شۆڕ کرد و وراغی ڕوو دە مارەکی کرد و کابرایەك هات جەلەوی گرت، دایبەزاند، بەرانەکی کوشتەوە: حەککو گۆتی: ئۆ چیەوە؟ ئەمن ئەوڕۆ لەو سوارەم پرسی ئی ئەو شارەیە سنگە ئەسپەکی لێدا، میوانی ئەو کابرایەشم، بەرانەکم لۆ ئەکوژیتەوە. چ عەنتیکەیە ئەو شارە! بەرانەکی کوشتەوە و خۆش[2] ڕانەکی دەرینا و لۆی سۆرکردەوە لەپێشی دانا.

پەککو گۆتی: بەخوای پیاوی چاکە.

گۆتی: کاکە ئەتوو ژنت نییە؟!

گۆتی: نەوەڵا!

گۆتی: هەر بەتەنێی؟

گۆتی: وەڵا ژنم نییە.

ئەرێ گۆتی: پرسیارەکت لێ بکەم.

گۆتی: فەرموو.

گۆتی: ئەورۆ سوارەکی ڕەشپۆشم دی ئەوە کوڕی کێیە؟

وەڵا گۆتی: ئەوە دەزگیرانێ منە.

1- بێڕەزا: قەڵەو و بە شان و شەوکەت و بە قەبارە گەورە.

2- خۆش: لێرە بەمانای بەپەلە دێت

گۆتی: چ، دەزگیرانیٚ تووە ئەو سوارە؟ کوڕە کو دەزگیرانیٚ تووە؟

سەیدی بەتار هەر شێت بوو، گۆتی: ئەوە دەبی ئەوە ژنە، ئەجا ژن ئەوهەبی، ئەو پیاو بایە هەر ئەمنی ئەکوشت، کوڕە گۆتی: بیکە ڕاهی خوای ئەو سوارە ڕەشەی سواری وراغەکی ڕەش؟

گۆتی: بەریٚ

کچیٚ پاشای ئەو شارەیە، دەزگیرانیتم لە منداری لێم مارە کرایە.

ئەدی گۆتی: لۆ نایگوێزیەوە؟

وەلاّ گۆتی: واریٚ ناتکەم، هەتا ئەتوو ئەمنت پیٚ لە عاردی نەدریٚ! ئەمنیش پێم لە عاردی نادریٚ و هەموو ڕۆژێش دوو پارەوانان بە زەبری پارەی بەکریٚ ئەگرم، پێیان لە عاردی نادریٚ و لەسەری مەیدانیٚ و هەردووکان ئەکوژی و ئەچتە ڕاویٚ و هێوارانیش دێتۆ.

گۆتی: بە حەول و قووەتی خوای، ئەمن سبەینیٚ لە ناوەندیٚ ئەو مەیدانەت لۆ لەعاردیەدەم.[1]

گۆتی: خارە گەلەکی وەکی توو وەگۆتییە، جێی پاریٚ خۆیان خۆش کردیە.[2]

گۆتی: بەو خوایەی خەللاقە. سبەینێت لۆگرم، لۆت وەوکاریتەی خانییٚ دێخم. (غەرەزیٚ خۆی لێبوو سەیدی بەتار سینگە ئەسپی لێدابوون)

وەکی وەیگۆ بەرانەکی دیشی کوشتەوە. بەرانەکی دیشی کوشتەوە و بە تەنێیە و ئەو کابرایە ناوی ئەحمەد تەڕلانە[3] ئەو کچەش ناوی (گردەبان)ـە.

ئەحمەد تەڕلان بەرانەشکەی[4] کوشتەوە، کوشتییەوەو لۆی سۆرکردەوە و لەپێشی دانا و ئەو وراغەی کا و ئالیك ئەدا هەتا سبەینیٚ. سبەینیٚ گەزەنگیٚ تاویٚ هەرات[5].

گۆتی: کاکی میوان!

گۆتی: بەریٚ

1- لۆ عاردیەدەم: لۆ عاردی ئەدەم، لۆت لە عەردی دەدەم، بۆت لە زەوی دەدەم

2- (ئیدیۆمە)

3- تەڕلان: پاڵەوان، ئازا

4- بەرانەشکەی: بەرانێکی کەشی، بەرانێکی تریشی

5- هەرات: هەڵهات، دەرکەوت

گۆتی: ئەلعان بانگی کەم بەتەنێ لۆ سوارەکی نایەتە مەیدانێ. دەبی ئیللا دوو بن. ئەلعان وەشبرێم سوارەکم هەیە پارەوانەکم هەیە، نایەتە خوارێ بە ئەسپی، ڕاست ئەچتە ڕاوێ.

گۆتی: نا نا ئەتوو بانگی کە بانگ، بانگی کە!

گۆتی: گردەبان!

گۆتی: بەرێ ها ئەحمەد تەرلان چت دەوێ؟

گۆتی: پارەوانەکم هەیە.

گۆتی: ئەمن کو لۆ پارەوانەکی لە وراغی دێمە خوارێ.

سەیدی بەتار گۆتی: ئاخر ئەگەر بوێری لۆ من بێیە مەیدانێ؟!

وەکی وەیگۆ، تووڕە بوو گردەبان. گۆتی: وەرە خوارێ پارەوان، وەرە ملانە[1] نەبی دەگەرەتو ناکەم!

گردەبان لە وراغی دابەزی، ڕمی خۆی داکوتا و وراغی خۆی لێبەستاوە. سەیدی بەتاریش ڕمی خۆی داکوتا و وراغی لێ بەستەوە و خۆیان پێکدادا. خۆیان پێك دادا، نە سعاتەك نە دوو ئەو شارە هەموو خڕ بۆوە، کوڕە گۆتیان: ئەحمەد تەڕلانی پارەوانەك هینایە خوا دەزانی ئەوە سێ سعاتە لەزگ ئێکن[2]، ئێکدیان پێ لەعاردی نادرێ. پاشا و وەزیر و گزیر کەس لەو شارەی نەما، هەموو هاتینە دەوانە وەڕامینن. یەك پارەوان خۆی پێنج دەققان ڕانەگرتییە، ئەوە سێ چار سعاتە ئێکدی دەینن و ئەبەن.

بەرە بەری نیوڕانێ بوو، سەیدی بەتار زۆر ترسا، گۆتی: خوایە ئەمن چ بکەم! خوایە هیدایەتم بدەی لەعاردی بدەم، نوێژێ نیوڕانێم نەچی. خوا هیدایەتی دا برندی کرد و دەعاردی کوتا، سینگ و بەرۆکی ترازاند، جۆتە مەمکەکی سپی وەدەرکەت، خڕی کردەوە سەریەك و پێچایەوە و کندرەکی تێهێخست و کاریتەکی لێ بوو چوو دەو کاریتەی هێخست.

1– ملانە: زۆرانبازی بەبێ چەك

2– لەزگ ئێکن: خەریکی یەکترن

گـۆتی: فـەرموو ئەحمـەد تـەڕلان ئـەمن غـەرەزیٚ خـۆم لیٚبـوو غـەرەزیٚ خـۆ، سـینگە ئەسپەکی لیٚدابووم، ئۆ لۆم گرتی. ئەجا گۆتی: ئەحمەد تەڕلان ئەمن ئاچمە هۆدیٚ ئەودیوی ئەنووم لۆخۆ، ئەتووش لەگەر بووکیٚ بە.

وەڵا دەگـەر بـووکێی کـرد و ئەحمـەد تـەڕلانی مـارویٚرانیش، ئـۆ بـە داریٚ وەکرایـە دەسـتەکی گەیانـدە گردەبـانی، گردەبـانی خـۆ لیٚکـردەوە، ئەحمـەد تـەڕلانی خـۆ خـڕ کردەوە بەجیٚی خۆی وەکردەوە:

– سەگباب! گۆتی: ئەمن کیم پشتیٚ لە عاردی دا ئەوم دەویٚ، ئەتوم ناویٚ، ئەمن ئەو پارەوانەم دەویٚ.

سەیدی بەتاریش ئۆ لەودیوی دانیشتیە، وەختەك پیٚ چوو گردەبان لەپاشڕا خۆی بە سەیدی بەتار وەکرد و تۆڕنی گرت، ئیٚ ئەوڕۆ تا نیوڕانێیان ئێگدی هیناوە و بردیە پێی لە عاردی نەدرایە. لەپاشڕا خۆی تێکا پێی ناگیریٚ، تۆڕنی گرت، سەیدی بەتار ترسا گۆتی: ئەتوو کی؟

گۆتی: گردەبانم، ئەمن گردیٚ تۆومە ئەتوو نەبی کەسم ناویٚ.

سەیدی بەتار گۆتی: با فیٚرەکی لیٚ بکەم هەر بەرم هەردا، گۆتی: کەرە وەرە پیٚش! ئەمن ئەتوم لۆ خۆ گرتییە.

وەڵا بەری هەردا هاتە پیٚشیٚ، یەك مستی لە لغاواندا گۆتی: بیٚناماووس ئەمن نمەکیٚ ئەو مارەم کردیە، ئەتوو دەزگیرانیٚ ئەو پیاوەی، ئەمن ئەتوم ناویٚ ئەتوو ئی ئەو کابرایەی.

ئەوجا چـوو بەسـتیەوە، چـار سـنگی لـۆ چـەقاندن بەسـتیەوە و ئەحمـەد تەڕلانیشـی تێبەردا.

گۆتی: سەگباب ئەجا ئەمن ئاچمە ئەودیوی و ئەتوش ئیشی خۆ بکە...!

ئەوجا ئەحمەد تەڕلان تازە بووە ژنی خۆی، ئیشی خۆی دەگەر کرد و بووە ژنیٚ خۆی.

گردەبانیٚ گۆتی: تەڕلان بەگ دە لیٚم کەوە وەرە لیٚم کەوە تازە بوومە ماری تۆو. وەڵا لیٚی کردەوە گۆتی: بەس با بچینە کن ئەو میوانەی، بزانم ئەو پارەوانە لەکیٚ ڕاهاتییە. ئەتوو ئۆ ئەوەت لەکیٚ ڕا هینایە ئەمنی لەعاردی دایە؟

وەڵا چوون: سەلاموعەلەیکوم.

– عەلەیکەسـەلام بـەخێربێن، لەبـەریان هەسـتا و لەکنـەخۆی داینـان و گـۆتی: ئیشـو تەواو؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: خەلاس؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

– بوونە ژن و مێرد؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

بەس گردەبانیٚ گۆتی: بزانم ئەتوو چی؟

گۆتی: وەڵا ئەمن سەیدی بەتارم، خەرکی شاری ماراتویٚ.

هۆوو گۆتی: ئەتوی دوژمنی سەرهەنگی شامیٚ؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

دەنـا گـۆتی: ئـەو شـارە شـامە. سـەرهەنگی شـامیٚ لێـرە دائەنیشـی، باشـە ئـەتوی پیرۆزخانت برد؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

کوڕە گۆتی: مارکاول ئەتوو هاتییە شاری شامیٚ، ئەتوو کو گەیشتیە ئێرە؟ ئێستا بـزانن ئـەتوو لێرەی، چـی هـەلا هـەلات ناکـەن، مـار کـاول بەحسـی خـۆ نەکـەی، گـۆتی: ئەدی کووە هاتییە ئێرە؟

کچـیٚ گـۆتی: گردەبـان! والیـدە ئـەدی نـەهات ژن و منـداری بـردم، ژنەکـەی کوشـت، وراغیشی لیٚ کوشتم، هەردوو منداریشی بردیمە.

گۆتی: کو وەیە؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

دەنا گۆتی: والیدە لێرەیە. ئەوڕۆم لێرە دیتیە.

گۆتی: وەقەبەقازیش لێرەیە؟

گۆتی: ئا

دە گـۆتی: والیـدە و وەقەبـەقازیان باپیریشـیان کوشـتم. کایـان دەبـن کونـە تفنکانـدا سۆتاندبوو.

دەگۆتی: سەیدی بەتار، خەمان مەخۆ پیرۆزخان ڕۆیی، فەیرۆزخانی مایە سەرهەنگی، لە پیرۆزخانێ جوانترە. بە موددەی حەفت ڕۆژان فەیرۆزێت لۆ ڕاستەکەم[1] و وەگەرت دێخم. خەمت نەبی ئەو ژن ڕۆیی ئەو، ئەو خوشك نا ئەو، لۆت ڕاستەکەم.

دەگۆتی: گردەبان ئەمیش حەفت ڕۆژان ئیشم بە وەقەبەقازییە، باپیری لێ کوشتیمە، گۆتی: زۆر باشە، ئەتوو هەڕووە دوو ئیشی خۆ دوو وەقەبەقازی، ئەمیش ئەچمە دوو کچەکەی لۆت ڕاستەکەم، خەمت نەبی.

ئێه سەیدی بەتار ئیسمەکی لەخۆ خویند، خۆی هینا سەر شکلی دیانەکی و چێرەکی کڕی و بردییە مەیدانێ: یەڵڵا مشتەری ئەو چێرەی، یەڵڵا مشتەری ئەو چێرەی!

لێی خڕبوونەوە بە چەندی نا بەچەندی؟

کاکە گۆتی: بە سێ لیرەی، بەرام ئەمن کلکێی نافرۆشم.

ئێه... قەسابان گۆتیان: بەخوا بێ عاقرە.

گۆتی: ئەنگۆ بێ عاقرن بابە، ماخەرا ماڕێ خۆمە کلکێی نافرۆشم.

قەسابەکی هەر ڕاست قامەکی لێنا کلکی لەبنی قوت کرد بە زیندی، گۆتی: ها ئەوەت کلك، ها ئەوەشت سی لیرە.

گۆتی: ملت بشکێ ئەمن ماڕێ خۆمەو وەڵا کلکەکەی هینا و بردیە حەمامێ جوانی شوشت و بزماری کڕین، لێیەدا لە کلکی چێرەکەی، لەولای لەولایە بزمارەکە ئەوەندە داتە دەرێ. هەتا ئەو بزمارەی وەلێکرد وەك شووشەی لێکرد. بەس جێی دەستی هێشتەوە، دەباغەرێ خۆی نا تەماشای کرد وەقەبەقازی (قازیە، قازیێ شامێ، مەحکەمە بەبێ وەقەبەقازی ناکرێ) ژنیشی نییە گڕەیان کردیە دموچاو، وەختی خۆی سەیدی بەتار چەنگەکی لە دم و چاواندا پیستەکی لەسەر لابرد، گڕە بوو کەس نایکا.

سەیدی بەتار ئیسمەکی لەخۆ خویند خۆی هینایە سەر کچەکی جوان ئیوهە هەر نەبوون. لەسەر ڕێی وەقەباقازی کە هێواران داتەوە[2] چووە ماڕێ پیرەژنەکی و لەکن پیرەژنێ دانیشت سەیدی بەتار.

پیرەژنێ گۆتی: ڕۆرە ئەتوو کچێ کێی؟

1- ڕاستەکەم: ڕاست دەکەم، ڕێك دەخەم، ساز و ئامادەی دەکەم

2- داتەوە: دەهاتەوە، زۆر جاران هەردوو دەنگی (ە، هـ) لە دوایییەك دەسوێن، بەتایبەتی ئەگەر دەنگی (ا)یان لەدوا بێت.

گۆتی: پیرەداك كچیٚ تومە.
گۆتی: ڕۆرە ئەمن قەتم كچ نەبووینە.
ئەی گۆتی: پیرەداك ئەمن كچیٚ تومە و تەواو.
خۆی كردە كچیٚ پیرەژنیٚ.
وەقەبەقازی هێواریٚ لە دایرەی هاتەوە، خۆی پیشانداو عیشارەتەكی لۆكرد.
وەقەبەقازی گۆتی: ئەو كچە جوانەم لۆ شێت بووە. سەرهەنگی شامیٚ هەر ئەریٚ ژنت ناكەن، گڕم،[1] ژنت ناكەن، ئەدی ئەو كچە لۆ من شێت بووە. ئەویٚ شەوێی خەو لێنەكەت هەتا سبەینیٚ. سبەینیٚ لۆ دائیرەی هات، سەیدی بەتار خۆی پێشانداوە و عیشارەتەكی لۆكرد. كوڕە گۆتی: بە ناموسم عەزێم لێكا. هەر ڕاستە لە دائیرەی چووە كن سەرهەنگی، گۆتی: سەرهەنگ!
گۆتی: بەریٚ
گۆتی: ئەرێی ژنت ناكەن ناكەن گڕە بووی، كچیٚ فران پیرەژنیٚ لۆم شێت بووە عەزێم لێكا.
ئیٚ گۆتی: بڕۆنە كنی. پیرەژن بخوازی ماری دنیاییٚ، چەندی برێی دەیدەمیٚ بەس مێردت پیٚ بكا.
گۆتی: زۆر باشە
سەیدی بەتاریش زانی دەیهێنە داخوازییٚ. گۆتی: پیرەداك!
گۆتی: ها
گۆتی: ئەگەر هێواریٚ داخوازیكەرم هاتن، بریٚ بەیەك گونیەی پڕ لیرە.
ئەجا گۆتی: ڕۆرە یەك گونیە كوەبی، بەردی گەورە عەلامەتی لێنەدانە.
گۆتی: پیرەداك! ئەتوو بریٚ بەیەك گونیەی، پڕ دوو گونیانیش ئەكەم، بەرا گونیەكی وەگرە و هەتا هەتایێت بایٚ ئەكا، چیدی پەتەومەتان[2] مەكە.
گۆتی: ڕۆرە زۆر باشە
وەلا هێواریٚ نەیب و وەزیر و گەزیر وەخۆكەتن لۆ ماریٚ پیرەژنیٚ هاتن: سەلاموعەلەیك!

1- گر: پێچەوانەی لووسییە، هەڵتۆقیو لە پێست
2- پەتەو مەتە: پرتەوبۆڵە

سەیدی بەتاریش گیزە و گۆزەی پێك دادان و مارەكەی بڕەك خاوێن كردەوە و جێی لۆ ڕایەخستن و دانیشتن.

گۆتیان: پیرەداك!

گۆتی: بەریَ

گۆتی: ئەمە هاتینە داخوازییَ كچیَ توو.

گۆتی: فەرموو.

لۆ وەقەبەقازی، یەكەم قازییە لەو شارەی و گۆتی: كوڕم ئەوەی ناویَ. كچم ئەگەر بیكا ئەمن دەیدەمیَ، نەیكا نایدەمیَ. بانگیان كرد سەیدی بەتاریش هات و دەسمارۆكەكی كشتی كردیە و: ڕۆرە دەیكەی؟

گۆتی: ئەرێوەلاّ دایە دەیكەم.

ئێ‌ گۆتی: زۆر باشە.

پیرەداك بەچەندی نا بەچەندی؟!

گۆتی: وەلاّ لە یەك گونیەی كەمتر نادەم.

گۆتی: ئاخر زۆرە!

گۆتی: وەلاّهی لەیەك گونیەی كەمتر نادەم.

گۆتی: بابە گونیەكت ئەدەینیَ.

قاسەی سەرهەنگی زۆرە یەك گونیە لیرەیان لۆ پیرەژنیَ هیناو لێیان مارە كرد.

لێیان مارەكرد و كەنگێن جیلكان بكەین؟

گۆتی: سبەینیَ لۆخۆ جیلكان بكەن، سبەینیَ عەزێكەی هەر بشیبەن.

وەلاّ جلكیان كردن و سەیدی بەتاریش گۆتی: وەقەبەقازی! ئەمن بە حەزلێكردنم ئەتوو كردیە.

گۆتی: ئەرێوەلاّ

گۆتی: بەخۆم عیشارەت لۆ كردی!

گۆتی: ئەرێوەلاّ

گۆتی: جلكت ئەوا هینابنە ئێرە داتنانینە، بەس مندارەكی بنێرە و ئەمن جلكان دەبەرەكەم و قەسریَ تۆم پیشان دەن و ئەچمە ناو قەسریَ

گۆتیان: هەتیم وەلاّ وەقەبەقازی بەختی هەیە، ژنی بەخۆ لۆدیَ بەخۆ!

وەڵا منـدارەکیان نـارد و سـەیدی بـەتار جلکـیٚ بـووکێی دەبـەرکردن و کلکـە چێریشـی لەبن جلکان دەباغەریٚ نا.
پوختە، منـدارەکی وەگەرکـەت و قەسـری وەقەبـەقازیان پێشـان داو چۆ نـاو قەسـریٚ و بانگی مندارەکەی کرد گۆتی: بڕۆ ئەتوو دوو پرێمزانم لۆ بکڕە، دەگـەر دوو مەنجـەری گەورە.
مندارەکە، چوو دوو مەنجەری گەورەی کڕین و دوو پرێمزی کڕین، پڕی نـەفتی کـردن و مەنجەری لەسەر پرێمزان دانان و پەمپی لێداو گڕەیان هات.
ئـەو ئـاوە لـە سـبەینێوە لەسـەر ئـاگری ئـەکوری. بەردەکیشـی هینـا، بـەردەکی گـەورە، بـەردە زوورەك لـەباتی لیفکـەی دانـاو، ئـەوە ئـاو ئـەکوری لـە سـبەینیٚ هـەتا هێـواریٚ. وەقەبەقازیش لە دائیرەیە لە سبەینێوە مەحکەمەی ئەکا.
عەسریٚ قسەی ئەترازاندن، قسەی ئەترازاندن، والی گۆتی: وەقەبـەقازی خـۆ هـەر ئـەتوو کچیٚ پیرەژنەکی نەینایە خوێری، بڕۆ هەڕۆوە، بڕۆ هەرەوا قسـان ئـەرێزی، ئـەتوو زاری تێکەر و پێکەرەکەی، بڕۆ هەڕۆوە بڕۆ.
وەکـی وەیگـۆ، زۆری پـیٚ خـۆش بـوو، وەقەبـەقازی کـردەوە نەرمـە غـار لـۆ مـاریٚ، لـە قادرمان وەسەرکەت و لەزگ بوو خۆی پێدادا. سەیدی بەتار کچەکی جوان، گـۆتی: ئـۆ چاکەی وەقەبەقازی؟
ئەدی گۆتی: ئەدی بووك نی؟
گۆتی: بـا ئـەمن بووکم، بـەس ئـەتوو لەوانەیـە حـەفت سـارە خـۆت نەشووشـتبی، باشـە ئەوە ئەمن ئاوم گەرم کردیە، ئێستا ئەتشۆم، جوان و پوختە و نانەکی عازرەکـەم، وەڵا جلکی لەبەر کردن، کەین و بەری شەویٚ دوورودرێژە و خۆ شەو نەبڕاینە.
ئۆێ گۆتی: بەخوای ژنەکی چاکی. هـەر ڕاسـت جلکـی لەبـەرکردن،[1] جلکـی لەبـەرکردن. سـەیدی بـەتار پارەوانـە مەنجـەرەکی ئـاوێی برنـد کـرد و ئەویشـی وەسـەرگێڕا. بـازنیٚ دەسـتی گـرت، کلکـە چێری هینـا دەریٚ. گۆتییـە وەقەبـەقازی: قـازی در یـان گێچـی در خوێنی پیری مومبارك نادەی؟!

1- لەبەرکردن: لەبەری کردنەوە، دایکەندن

وەکی وەیگۆ پسا! بە کلکە چێرانیشی لێدا هەتا ئەو هەموو قالبە خوین لە هەمووی هاتە خوارێ. دوو مەنجەرە ئاو ڕژاینە لە غورفەی ئەو خوینە دەگەر تێکەر بوو، ئەو جەنازەی لەوێ بەجێ هێشت و چۆوە ماری پیرەژنێ، چۆوە ماری پیرەژنێ و گۆتی: ڕۆرە ئەوە چییە؟

گۆتی: پیرەداك ئەو پیاوە ساحێب دوژمنە بە کەلك نایێ.

سبەینێ سعات بووە هەشت نەهاتە دائیرەی، سعات بووە نۆ وەقەبەقازی نەهاتە دائیرەی و ئێ ئەوە قازییە لە شاری، مەحکەمە بەبێ وی ناکرێن. والیدەش مندارەکانی تەقەت کردینە لە چیای. ڕۆژێ دێ شتیان لۆ کرِی و لۆیان ئەباتەوە. تەبعەن والیدە کوڕی وەقەبەقازییە، ژنەکی هینایە وەختی خۆی ئەو کوڕەی لێ بووە ژنەکەی مردبوو.

گۆتیان: والیدە دەبڕۆ بابم، بابت ئۆ چییە خۆ هەر ئەوی کچێ پیرەژنەکی نەهینایە، دە بڕۆ بابم مەحکەمە ناکرێ با بێتە دائیرەی.

وەکی والیدە چوو، چ بچی! دە بارەکی خوینێ دایە، نە مردی نە زیندی! غاریدا...

گۆتی: سەرهەنگ!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: وەڵا کوشتیتیان.

ئەو هەموو عەسکەر و سەرهەنگ و وەزیر و گزیرە غاریاندا، وەکی چوون، وەقەبەقازی دەنا و بارەکی خوین و ئاوێدایە، دەستیان لەسەر دری دانا، دری لێئەدا، گۆتیان: کاکە هێشتان مایە، بردیان دختۆریان هینان. دختۆریان هینانە سەرێ و دەرزی و تەداوی و بینە و بەردە و غاریاندا ماری پیرەژنێ گۆتیان: هەڕوون داخوا ژنەکە لەوێیە! وەکی چوون ژنە لەوێیە: بابە ئەتوو لۆ هاتیەوە ئێرە؟!

وەڵا گۆتی: ئەمن ئەو پیاوەم ناوێ.

گۆتی: لۆ؟

وەڵا گۆتی: ساحێب دوژمنە شەوێ لێی وەژۆرێ کەتن دایانەبەرێ، خوا ڕوحمی کرد ئەمن لۆ خۆ دەرچووم. خۆ نان نەبڕایە ئەمن بەخوای ئەو پیاوەم ناوێ.

وەڵا بابە گۆتیان: حاقیتی ئەو فەقیرەی، چا نەبوو ئەویشیان نەکوشتیە.

بەو فێرەی پیرەژنی دەربازکرد.

سەیدی بەتاری ئیسمەکی لەخۆ خویند، خۆی هیناوە سەر شکلی دیانەکیی و بەناو بازاڕی داهات، هاتە خواریٚ گویٚی لە خەرکی ڕاگرت، ئەوی وەگۆ ئوهە کوشتیتیان، ئیٚکی واگۆ بابە ژن نەبووە، ئیٚکی واگۆ ئەو ژنە بەقەستی وەلیٚکردیە. ئیٚکی واگۆ بابە ئەو ژنە خزم و کەسانی وەلیٚکردییە. کەس نازانی مەسەلە چییە!

ئیٚکی واگۆ: وەلاٚ وەخۆ هاتیتەوە قسانەکا.

پەککو سەیدی بەتار گۆتی: ئۆ کو نەمردیە دوو مەنجەرە ئاوی کورام پیٚداکردینە. بەو بەردە زوورەی هەموو قالبی و بەو کلکە چیٚرەی هەمووم ئەوە کردییە، ئۆ کوو نەمردییە؟

وەلاٚ گۆتیان: نەمردییە.

خۆی هینا سەر شکلی دختۆرەکی، هەندەك مشکی، مشکییٚ ناو سۆبەی داران دەنا و جانتای کرد و گەیبا کۆرەی، هەندەکی دەچاویە کرد چاکە بۆوە. گەیبا گڕووی، هەندەکی پیٚداکرد چاکە بۆوە، گەیبا لاق سەقەتی، هەندەکی پیٚداکرد لاقی چاکە بۆوە.

حەککو گۆتیان: دختۆری چاکە. خەبەریان لۆ سەرهەنگی برد، گۆتیان: سەرهەنگ دختۆرەك پیٚیا بووە ئەشتی وەهە نییە!

سەیدی بەتاری خۆ کردە دختۆر، گۆتی: بەو خوایەی بە دختۆرییٚ نەبی نایگەمیٚ، دوو پیاوی ناردن لۆ کن سەیدی بەتار و گۆتیان: بابە وەرە ئەتوو دختۆری!؟

گۆتی: بەریٚ

گۆتی: دە وەرە سەرهەنگ ئیشی پیٚتە.

وەلاٚ چوو سەلامی لە سەرهەنگی کرد و گۆتی: کاکە ئەتوو دختۆری؟

گۆتی: ئەریٚوەلاٚ

گۆتی: بریندارەکن هەیە، ئەتوو پیٚت چاکە بی؟

گۆتی: ئا ئەدی کوم پیٚ چا نابی.

وەلاٚ بردیان و پیٚشانیان دا و ئۆهۆ گۆتی: ئەوە برینیٚ سوننی مەزهەبە.

پەککوو گۆتیان: ئەوە کەرامەتیشی هەنە، مارۆدان[1] . ئۆ کوەزانی؟

گۆتی: وەلاٚ برا ئەوە برینیٚ سوننی مەزهەبانن.

1- مارۆدان: ماڵ ئاوەدان (لەم جۆرە کاتانەدا بەکاردیٚت)

گۆتیان: ئەلعان پێت چاکەبی؟
گۆتی: ئەدی کو.
- کو بەچەندی چاکیەکەی[1]؟
گۆتی: بە حەفت ڕۆژان وەی لێکەم بێت لۆ مەحکەمەی، مەحکەمە و لۆ بکا.
وەللاهـ گۆتیان: ئەوە دختۆرە، دختۆرێمە ئێك ئەریٚ بە شەش مانگان و ئێك ئەریٚ بە دە ساران و ئێك ئەریٚ شەلەریٚ ئەگری و ئێك ئەریٚ نزانم چ و؟ ئەتوو دختۆری چاکی، کوون لۆ چاکەی؟
گـۆتی: وەللاهـی ئـەمن وەی چـاکەکەم غورفـەکم لـە دەرەوەی شـاری لـۆ بکـەن، ئـەو بریندارەم لۆ ببەنە ویٚ، بە موددەی حەفت ڕۆژان وەی لێکەم بیٚ لە دایرەی مەحکەمـەی بکا. ئەگەر چاکیشم نەکرد ڕمم بکەن!
گۆتیان: ئەشەدومبیللا دختۆرە.

چوون غورفەکیان لۆ دروست کرد لە دەرەوەی شاری، قەرەوێلەکیان لەناو غورفەی دانا و برینـداریان بـرد (وەقەبـەقازی) لەسـەر قەرەوێلـەیان دانـا و گۆتیـان: فـەرموو دختـۆر چاکی کە!
گۆتی: کاکە دەرمانیٚ من تیژن، دەرمانانی ئەکەم، لەهاوار هاواردا هجومم کەنە سەریٚ، برێن ئۆ ئەوەش سوننی مەزهەبە بمکوژن؟! ئەمن لێرەی دەرمانەکەم.
وێیانگۆ[2]: دەرمانی کە.
بریندا‌ریان لەگەر سەیدی بەتار بەجیٚ هێشت، دەرمانی تێدا، مشکی تێدا بـە موددەی شەش ڕۆژان وەخۆ هاتەوە و دانیشت و نانی خۆی ئەخوارد و ئیسراحەت.
سـبەینیٚ حەفتـەمین ڕۆژە دەبـی بچـیتەوە دائـیرەی، شـەویٚ سـەیدی بـەتار گـۆتی: وەقەبەقازی قالبت ڕەق نییە؟
گۆتی: بەرێوەلاّ
گۆتی: وەقەبـەقازی سبەینیٚ ئاخیر ڕۆژە، ئەمن ئەچم خـەراتی خـۆ وەرەگـرم، ئـەتوش دەبی بچیەوە مەحکەمەی، ئەمن بە مـوددەی حـەفت ڕۆژان، دەبـی ئـەتوو چاك کەمـەوە.

1- چاکیەکەی: چاکی دەکەی، چاکی دەکەیتەوە.
2- وێیانگۆ: پێیان گۆ، پێیان وت.

ئەوشەو هەندەك مەرحەمێت دە قالبی ئەدەم، قالبیشت بڕەك نەرم ئەبیتەوە و سبەینێ ئەمن خەراتی خۆ وەرەگرم، ئەتوش وەرەوە دائیرەی خۆ.
گۆتی: بەرێوەلاهی قالبم ڕەقە.
دەگۆتی: خۆ ڕووت کەوە. دەرمانت تێدەم، مەرحەمێ.
وەلا خۆی ڕووتکردەوە و بازنێ دەستی گرت و کلکە چێری دەرهینا. گۆتی:
وەقەبەقازی قازی، در یان گێچی در خوینی پیری مومبارك نادەی؟
گۆتی: بەقوربانت بم کاکە چم لێکەی؟
گۆتی: وەلا بابت بە سەی ئەگێم، ئەوجاریشی بە کلکە چێران لێدا، هەتا هێخستییە گۆڕێ. ئەوجاریش وەی زانی مردییە، ئەوجا بەجێی هێشت.
سبەینێ سەرەکی بانگی والیدەی کرد گۆتی: بڕۆ کن دوختۆری ئەدی ئۆ لۆ نایێ؟ با بێتە دائیرەی ئەمن بە موددەی حەفت ڕۆژان دەبی چاکی کەمەوە.
– بڕۆ بابێ.
وەکی چوو دیسان وەکی مەیتی لەوێ کەتییە، غاریدا والیدەی گۆتی: وەلا سەرهەنگ کوشتیتی.
کوڕە کو کوشتیتیان؟
وەلا گۆتی: کوشتیتیان.
وەکی هاتن دیسان دەستیان لەسەر دری دانا، دری لێئەدا. گۆتی: دختۆران بینن. یەك دختۆری بێگانەی نەیننە سەرێ، لە دختۆرێ خۆ زیاتر. یەك دختۆری بێگانە نەیانهێشت بێ.
سەیدی بەتاریش خۆ کردەوە دیانەك بەناو بازاڕی دا چوو، لە عالەمێی ئەپرسی: وەلا گۆتیان: نەمردییە! ئەوە دختۆری لەسەرن.
دیسان گۆتی نەمکوشت.
بەوخودایەی گۆتی: ئەوە پشیلەی حەفت ڕووحە، نامری، چی لێبکەم لەو سەگبابەی؟
تەماشای کرد وەلەکە[1] عەرەبەك سواری ئەسپەکی ببوو، چەفیە و عەگالەکی لەسەریە، بە بازاڕی دا هەوراز هات، سەیدی بەتاری چووە بەرایێ. گۆتی: کاکە چۆنی!

1– وەلەکە: هەتیوە عەرەبەك،جنێویکە

گۆتی: باشم.
گۆتی: ئەمن ئۆ پێنج لیرانت بدەمێ، ئەچییە کن وەقەبەقازی، جێی لێی دەرمانەکەن.
ئەو کلکە چێرەی دەرینی برێی وەقەبەقاز قازی، در یان گێچی در خوینی پیری مومبارك نادەی؟!
گۆتی: ئۆندوکە چەندە دە پێنج لیرانم دێ ئەچم وارێم.
بەس گۆتی: کوڕە تا ئەگەیە وێ، کلکە چێرەکەی دەباغەرێ نێ.
گۆتی: وێم دە دەی؟
کلکە چێری دە بەرێ ناو پێنج لیرەی دانێ و کابرای وەلەکە عەرەب لێی دا ڕۆیی.
چووە جێی وەقەبەقازیان لێ دەرمانەکرد. چووە زارکی هۆدەکەی بە سواری وراغی.
کلکە چێری دەرینا گۆتی: وەقەبەقازی قازی در یان گێچی در خوینێ پیری مومبارك نادەی؟
وەقەبەقازی گۆتی: سەرهەنگ بیگرن، ئەوی لەمنی دا ئەوە هەوە. وەدووی کەتن، نە سەرهەنگ ماو نە دختۆر ماو نە ژن ماو نە پیاو ماو هەموو وەدوو ئەو ئەسپ سوارەی کەتن. کەسی لەکن نەما.
جا سەیدی بەتار گۆتی: ئەوجا باشە، چوو سەری لێکردەوە، سەریشی بە قالبی وەنووساندەوە و بە دیواری هەرپەسارد. سەرەکی لەسەر داناوە، خیارەکی لۆ سپی کرد، دەو دەستەی ناو بالیفی دانە بەرێ. قەننەکیشی لۆ تێکرد، پشکۆیەکیشی لەسەر دانا، دەو دەستەی نا، قەننەکە بالیفەکی دابەرێ، لێویشی ئێگجاری بڕین، دانی وەدەر کەتن، وەکی پێکەنینێ. پێئەکەنی دانی گڕ ئەکران، قەننەشی تێکردبوو، خیاریشی سپی کردبوو دەو دەستەی نابوو، ئەوانیش وەدوو ئەسپ سواری کەتن چوون لە دەرەوەی شاری گرتیان کوشتیان.
هاتنەوە، هاتنەوە غورفەکەی تەماشایان کردێ وەقەبەقازی پێئەکەنی، خیارەکیشی سپی کردییە و قەننەشی تێکردییە. سەرهەنگێ گۆتی: والیدە ئیهی بابت!
کابرای سوننی مەزهەبن کوشتییە ئەوا پێکەنی، بەمە پێکەنی، والیدەش چوو پارەکی بە سەرکی وەنا، سەرك کەتە ئێرێهێ.

کوڕە گۆتی: سەرهەنگ بەخوای ئەوی کوشتت کوڕی فران کەسی بوو، هەتا ئەمە چووین کوشتن، ئەو لێرە بەتەنیٚ مایتەوە و سەری لێکردیتەوە. با گۆتی: کوڕی فران و بەلاش کوشت. ئەوی کوشت.

***

وەقەبەقازی لەکۆر کردەوە و چووە ماریٚ تەڕلانی، گۆتی: گردەبان چت کردییە؟
کوڕە گۆتی: کچەکەم ڕاست کردیە، لەسەرەتو مەحتەلین.
– کوڕە کو وەیە؟
گۆتی: ئەرێوەڵا
چ بکەین چ نەکەین، ئەوشۆ ئەڕۆین هەر چارن. ئەمە پێن ناکریٚ ئەو کچەی وەگەرەتو بێخین. ئەمە بەجیٚ بمینێین، سبەینیٚ ئەماکوژن، ئەمەش وەگەرەکەوین.
دە گۆتی: زۆر چاکە.
ئۆ ئەحمەد تەڕلان وراغی خۆی هەیە و گردەبان وراغی خۆی هەیە و سەیدی بەتاریش وراغی خۆ هەیە، وراغەکەشیان لۆ فەیرۆزیٚ پەیا کرد. سعات دوازدەی شەویٚ فەیرۆزیان هینا سواری وراغیان کرد و یەکی سواری وراغەکی بوون و هەر چار لێیان دا ڕۆیشتن. بووە هەرا لەشاری!
وەڵا گۆتیان: گردەبان و ئەحمەد تەڕلانیش ڕۆیشتینە و وەقەبەقازیشیان کوشت و کچیٚ سەرهەنگیشیان هەرگرتییە، بووە هەرا لەشاری!
سەرهەنگی گۆتی: یاڵا وەدویان کەون، خوا لە زۆری سەرییە گۆتی: دەرچن، یەك و لیٚ نایەرم![1]
سیٚ هەزار سواریان وەدوو کەتن، وەدوویان کەتن دەرنەچوون، گردەکی گەورەبوو هەر چار چوونە سەر گردی، هەرچار دەوری گردیشیان گرت، ئەویش لەسەر گردی مانەوە، مانەوە دوو خێمۆکەیان هەردان، ئێکی دوو گونیۆکەیان لێك دروون و هەریان دان، لۆ ماریٚ فەیرۆزیٚ و سەیدی بەتار، ئەویش لۆ تەڕلان و گردەبانی، گردەبان و سەیدی بەتار ڕۆژیٚ داتنە خواریٚ یەکی پێنجسەد پارەوانیان ئەکوشت، هێوارانیش

1– دەرچن، یەك و لیٚ نایەرم: ڕزگاریان ببێت، هەمووتان دەکوژم.

ئەچوونەوە سەر گردی. هەموو ڕۆژێ لە گردی داتنە خوارێ یەکی پێنجسەدیان ئەکوشت، هێوارانیش ئەچوونەوە سەر گردی.
سەرهەنگ شڕ بوو پارەوانی وەی نەمان، کەس ناوێرا بچتە شەڕی، عالەمێ خۆ تەقەت ئەکرد[1]، سەرهەنگی دەست بە گریانێ کرد، پیرەژنەکی گۆتی: ئۆ لۆچ ئەگرییێی؟
کچێ گۆتی: پیرەژنێ سە، کو نەگرییێم! کەس ما؟ ئەو سەگبابانە کەسیان هێشت؟
گۆتی: عەمرت نەمینێ هەوەسم لێبی سبەینێ سوننی مەزهەبت لۆ ئەگرم، لێرەی بە زیندی دەبەردەستانت ئەنێم.
کچێ گۆتی: کو وەیە؟!
گۆتی: ئەرێوەڵا سبەینێ هەوەسم لێبی لۆتەگرم. ئەمن پیرەژنیشم، ئەتوو ئەو هەموو پارەوانەت هەنە پێی نەوێری، ئەمن بەتەنێ هەوەسم لێبی، ئەیگرم.
دە وەڵاهی گۆتی: ئەتوو لۆم بگری، شەرت بی سەرەکت بە زێڕی هەرەکێشم، ئێکیش بە زیوی.
دە گۆتی: زۆر چاکە.
گۆتی: سەرهەنگ سبەینێ پەنجا پارەوانی عازرکە. ئەمن لەسەر گردی کلکە چارۆگێ خۆ ڕاوەشاند و هەر پەنجا پارەوان بێتە سەر گردی و بە زیندییان سەیدی بەتار تەسلیم ئەکەم.
گۆتی: بەقوربانت بم. بەس ئەو پەنجا سوارە پێیەکیان لە عاردی بی پێیەکیان لەناو ڕکێفێ بی، ئەمن کلکە چارۆگ لەسەر گردی ڕاوەشاند و ئەوان هجوم بکەنە سەر گردی، ڕاستیان بە زیندی وێئەدەمەوە.
گۆتی: زۆر باشە.
پیرەژنێ چ کرد؟ پرتەقالەکی هینا، لەلەی کرد[2] و پڕو پری دەرمانی کرد، پەلکەکەشی بەسەردا داوە، دە باغەرێی نا و ئەوان ئەوە لە شەڕینە گردەبان و سەیدی بەتار. ئەحمەد تەڕلان و فەیرۆزخانیش ئەوا لەوێنە لەسەر گردینە. بەو لایەدا چووە سەر گردی، چووە سەر گردی و چوو ڕاستی فەیرۆزخانێ، گۆتی: فەیرۆز خان!
گۆتی: پیرەژن ئەوە کو گەیشتیە ئێرە؟

1- عالەمێ خۆ تەقەت ئەکرد: خەڵك خۆی دەشاردەوە، خەڵك خۆی دەپاراست.
2- لەلەی کرد: شەق شەقی کرد

گۆتی: کوڕم هاتیمە نیسحەتەکت لێبکەم.
گۆتی: ئەگەر هێوارێ ئەوی وەدووی کەتی، هاتەوە جەلەوێ بگرە بە دەستەکی، بە دەستەکیش ئەو پرتەقاڵەی لۆ بگرە، ئەگەر لێی وەرگرتی بتباتەوە مەملەکەتی خۆت، ئەوە ئەتووی دەوێ. لێت وەرنەگری بتباتەوە مەملەکەتی خۆش[1]، دەتکاتە جێ مار، جێیانت پێ گەسکەدا.
(جا ئاشاک[2] ژن بێ ئاقرن)
چووە ناو مێشکی، گۆتی: شەرت بی قسەیتی.
گۆتی: پیرەژن پرتەقارەکەی هەگرە بەس بڕۆ لێرە نەمینی.
پیرەژنیش هەر لەوێ هەندەك دڕی و مڕی بەسەرەخۆ دادان و نەهاتە خوارێ لە گردی.
فەیرۆزخان چۆوە بن کەچە گوشەکان، لەوێی خۆ مات کرد، هێوارە داهات ئەحمەد تەڕلان و سەیدی بەتار هاتنەوە سەر گردی، فەیرۆزخانێ بە دەستەکی جەلەو گرت بە دەستەکیش پرتەقالی لۆ ڕاگرت.
گۆتی: فەیرۆزخان ئەو پرتەقالەت پێشکێشی خۆ بی، دەستی بە گریانێ کرد، وەکی دەستی بە گریانێ کرد لێی وەرگرت و بۆنی کرد. ڕاست بێ هۆش بوو کەتە بن دەستێ وراغی.
پیرەژن لەبن قانگەلاسکان[3] هاتە دەرێ و کلکە چارۆگی ڕاوەشاند، پەنجا پارەوانی ڕاست هجوم کرد، ئەحمەد تەڕلان و گردەبان هەر کە سواری وراغی خۆ بوون، هەراتن. فەیرۆز خان و سەیدی بەتاریش. سەیدی بەتار گیرایە بێ هۆشە. ڕاستیان دە کلکێ وراغی هێخست و ڕایان کێشا. ئەویدیش هەراتن، شەڕەکە بەتار بوو، خەلاس بوو. گردەبان و ئەحمەد تەڕلان هەتا شاری ماراتوێ هەراتن. هەتا وێیان لەشکر کەتە دوێ. هەر چار دەورەی شاری ماراتوێیان گرت. هەموو ڕۆژێ گردەبان لە شاری داتە دەرێ شەڕی ئەکرد، هێوارانیش ئەچۆوە ناو شاری، بە تاقی تەنێ فەقیرەی.

1- خۆش: خۆیش
2- ئاشاک: حاشاک، دوور لە ڕووی تۆ، پەرژین بێت
3- قانگەلاسک: دارکی کەنگر و ئەو جۆرە گژوگیایانە لە کاتی وشك بووندا

سەیدی بەتاریشیان برد، فەیرۆزخانیان لە سەرجوندانی مارەکرد، برازای سەرهەنگی شامیێ بوو، ژنەشکەشی[1] هەبوو، سەرجوندانیش پێی ڕازی نەبوو، هێواران ئەچۆوە وێیەگۆ:

ئەتوو وەدوو سینیان کەتی، بابی توو ئەوەلی ئەتوو نەدا من، ئەمن زۆرم عەز لە توو بوو، ئەلعانیش ئەمن ئەتووم ناویێ، بەو دەردەت ئەبەم. ئەچۆ کن ژنە کەونەکەی.

سەیدی بەتاریش ئێکی گۆتی: کاکە تیرە بارانیان کەین! ئێکی گۆتی: نەئ بە گازی گۆشتی لێکەینۆ.

ئێکی گۆتی: نەئ بزانم چ لێکەین، دەیسۆتینین.

پیرەمێردەکی گۆتی: ناوەلا زیندانەك لە فران جێیە، عەزیایەکی تێدایە، هەڕوون هەریدەنە ناو زیندانیێ و عەزیا دەیخوات و تەواو.

گۆتیان: زۆرباشە، سبەینیێ ئەچین هەریەدەینە ناو زیندانیێ.

حوسێنی غازی هاتە خەونیێ عەزیای ناو زیندانیێ، کوڕە گۆتی: عەزیا! سبەینیێ کوڕی من هەرەدەنە ناو زیندانیێ، هاگات لێ بی، عەزیاش لەناو زیندانیێ، سیێ جاری خەون دی.

گۆتی: خوابکەم وەبی، کوڕی تۆ بێتە ئێرە هەرچی بریێ لۆیەکەم.

سبەینیێ دە کلکیێ وراغیان هێخست، سەیدی بەتار ڕایان کێشا هەتا سەر زیندانیێ. هەریاندا ناو زیندانیێ. بەردەکی گەورەش بەسەر کونەکەیان دادا. بەردەکە بەسەد کەس لاناکەت[2]. سەموونەکەیان[3] دانا و کونەکەیان گرت. ئەوی بە زیندانیێ دا چووە خواریێ. عەزیا گەلەك گەورەیە، وەکی گەیشتە بنی وەپشتی عەزیای کەت وەك ئەسفەنجی هەرزەقییەوە.

تاریکە، ئەو هەر لەپی کوتان، ئەو عەزیایە نەرمە. سەیدی بەتار گۆتی: نەرمایی ئەتوو، ئۆچی؟!

گۆتی: ئەمن عەزیامە، بەس ئەتوو چی؟

وەلا گۆتی: ئەمن سەیدی بەتاری کوڕی حوسێنی غازیمە.

گۆتی: یاخوا بەخێرێی سەرچاوم بەخێرێی، فەرموو بخوازە ماری دنیاییێ.

1- ژنەشکەشی: ژنێکی کەشی، ژنێکی تریشی

2- لاناکەت: لا ناکەوێت، لا نابرێت.

3- سەموونە: مەبەستی سەر یان قەپاغە

جا گۆتی: ئەمن ماری دنیایێ لۆ چییە؟ عەزیا ئەگەر ئەتوو ڕاستەکەی بمبەوە سەر دنیایێ.

گۆتی: هەر ئەوەندە؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

دە وەڵا گۆتی: ئەوەندە هەر چ نییە، گۆتی: دوو قۆچم هەنە، ببینەوە قۆچەکان سواری جۆتکەی ملانم بە. دەستم دە قۆچان بگرە، کوڕە ئەمن وە زیندانێ هەرەگەڕێم، بەرنەبییەوە. جارێ دی وەکی ئەتویان هەردا خوارێ وەمن کەتی وەپشتێ من، ئەمن وەك ئەسفەنجیمە، ئەوجا ئەمن وە زیندانێ هەرەگەڕێم ئەمن وەخوارێ نامینێم. بەربیەوە، ئەمری ها!

وەڵا گۆتی: ئەگەر قۆچت لێ هەربقەنێن، دەنا ئەمن بەرنابمەوە.

خۆی هەردا سەر جۆتکەی ملان و دەستی دە قۆچان گرت و عەزیا وێ هەرگەڕا. عەزیا وێ هەرگەڕا هەتا ئەو کەین و بەینەی کرد شەو داهات.

چۆوە سەر دنیایێ تەماشای کرد مانگە شەوە، بریقەی ئەستێرانە. مانگە شەوە، مانگ لە چاردەیە، گۆتی: عەزیا وەرە دەرێ.

گۆتی: لۆ؟

گۆتی: وەرە دەرێ بتبینم، لە دەرێ بتبینم.

گۆتی: جێم نابێتەوە لەسەر دنیایێ، گەلەك گەورەمە.

گۆتی: وەرە دەرێ، بەخوای دەبی بتبینم.

عەزیا لەبەر دری وی هاتە دەرێ، هەر هاتە دەرێ هەر هاتە دەرێ، دەورەی زیندانێ پڕ بوو، گۆتی: سەیدی بەتار خارەکم لە ناوەندێ پشتێیە. ئەگەر خارەکە دەرکەوت ئەوە نیوەیە. وەکی تەماشاکا تازە خارەکە دەرەکەوی، دەورەی زیندانێی پڕ کردیە.

پەککو گۆتی: عەزیا ئەوە نیوەیە؟

گۆتی: ئەرێوەڵا

گۆتی: جێت ناو زیندانە، نێیە سەر دونیایێ کوڕە! ئەتوو جێت نابیتەوە. ئەدی ئەو خارە چییە؟

گۆتی: وەڵا ئۆ دوپشکەکی پێوەدایمە، هەموو سارێم لێ بیتە تیراوە.[1] پەنجەی خۆی تەڕ کرد و بەخارەکەی وەنا و چا بوو. ڕەش بۆوە، دوعابوونی لە عەزیای خواست و عەزیا چۆوە ناو زیندانێ و ئەویش لەسەر زیندانێ تەماشای کرد، گاڕانێ بەرازان هات، (ئەو دیانانە بەرازیان وەختی خۆی هەبووینە بەرازێ کەیی)[2] گاڕانەك هات هەموو بەراز بوون.

گاوانیشیان لەدوو بوو، ئەویش برسی بوو، گۆتی: دەبی ئەو گاوانە نانەکم نەداتیٚ؟

گاوان هاتە دەورەی زیندانێ، ئەویش چووە کن گاوانی، خۆی هینا سەر شکلی دیانەکی، چۆ کن گاوانی، گۆتی: گاوان ماندی نەبی!

گۆتی: خۆشبی.

گۆتی: گاوان نانەکم نادەییٚ؟

گۆتی: نەوەڵاهی گووشت نادەمیٚ!

گۆتی: لۆ؟

گۆتی: دونێ سوننی مەزهەبەکیان هەردایتە ناو ئەو زیندانەی، ئەو زیندانەی ئەبینی؟ بڕۆ لە شاری شامێ، سەیرانەکە، سەگ پراوو گۆشتی ناخوا.[3] ئەمن دوو نانی ڕەقم وێنە. نانی من لۆچ ئەخۆی، لۆ ناچی لۆ خۆ لە شاری نانی بخۆی؟

گۆتی: گاوان ئەمن چیشم بە گۆشت و پراوی دانییە، یەك نانم دیٚ؟

گۆتی: بەخوای ناتدەمێ.

ئەتدەمێ، ناتدەمیٚ؟ لێیان بووە کێشە.

وەڵاهی گۆتی: دەبی شەرت بی بابت بگێم.

لەکنی دانیشت و گۆتی: گاوان ئەو گاڕانە ئی کێیە؟

گۆتی: ئی ماریێ سەرجوندانێیە، فەیرۆزخانیشیان لێ مارەکردییە، پێشی ڕازی نییە، هەموو هێواران وەکی دیٚتەوە مستەکی لیٚ ئەداو ئەچتە کن ژنە کەونەکەی. ئەجا ئەمن

1- تیراوە: برینێك کە کێم و زوخاوی لێ بێتە دەر

2- کەیی: کەویی، ماڵی؟ چونکە بەرازی کێوییش هەیە.

3- سەگ پراوو گۆشتی ناخوا: (ئیدۆمە) بە مانای ئەوە دێت کە خواردنەکە هێندە زۆرە، تەنانەت سەگیش لێی بێزار بووە و نایخوات.

هێواران وەکی ئەچمەوە گوێی بەرازان ئەگرم و فەیرۆزیش دێ دەیاندۆشی بە چاوێ بە فرمێسك، چەند خۆشە.
گۆتی ئۆ ژنێ منیان لە ئێشکەش مارەکردییە!
ئێ ئێ گۆتی: گاوان ئەو گاڕانەی کو ئەبەیوە؟
گۆتی: خۆ ئەمن خڕیان ناکەمەوە، ئەو مالۆسە[1] شینێهێ ئەبینی؟ ئەو کوتکۆکێهێ ئەبینی، هێواران کوتکۆکەکی لێدەم و دەست بە هێڕە هێڕێ ئەکا و هەمووی وەدوو ئەکەون و ئەچنەوە ناو حەوشێ مارێ سەرجوندانی و ئەمیش ئەچم گێیانیان لۆگرم و فەیرۆزیش دێ دەیاندۆشی بە چاوێ پڕ گریان.
وەڵاهی گۆتی: گاوان! ئەو کوتکۆکەت زۆر عەنتیکە دروست کردیە، گەلەك ژیکەلەیە، هەر ئەوهەی لێ کرد سەیدی بەتار، ئەوهەی لێکردێ کوتکەکی لەبنی گوێی گاوانیدا ڕاست بەربۆوە. بەربۆوە و توورەگەی لە قونێ کردەوە و هەردوو نانەکەی خواردن، ئیسمەکی لەخۆ خویند خۆی هینا سەر شکلی گاوانی. بەردیشی هینان مەیتی گاوانی دەبن بەرداندا بزر کرد. خۆی هینا سەر شکلی گاوانی، هێوارێ هێشتا سێ سعاتی ڕۆژ مابوون، کوتکەکی لە مالۆسە شینەکەی دا، هەردوو نێکی[2] پاشەی شکاندن. مالۆسێ بەستەزمان دەستی بە هێڕە هێڕێ کرد هەموو کودەرە[3] و مودەرەی وەدووکەتن، هەتا ناو حەوشێ مارێ سەرجوندانی. سەیدی بەتاریش خۆی هینایتە سەر شکلی گاوانی. فەیروزخان نزانی، نزانی مایە، لەکنی وێیە عەزیای خواردیە و هەریاندایتە زیندانێ.
وەڵا چوو بە قسێ گاوانی کرد، گوێی لۆ گرتن و ئەویش دەیدۆشی، هەتا هەمووی دۆشین و وەختەکێ سەرجوندان هاتەوە گۆتی: گاوان بەخێرێیەوە.
گۆتی: خۆشبی سەلامەت بی.
مستەکی لە لووتی فەیرۆزخانێ دا، گۆتی: بێناموس ئەووەڵی زۆرم ئەتوو خۆش دەویست، بەس بابی توو ئەتوی نەدامن، ئێستاش ئەتوو وەدوو سوننی مەزەبان کەتی، ئەمن ئەتوم ناوێ، چۆ کن ژنە کەونەکەی.

1- مالۆس: بەرازی مێینە
2- نێك: نك، کەلەکە
3- کودەرە: کودەڵە، بەچکەی بەراز

سەیدی بەتاریش کەچە جلکەك لەبن قادرمان ڕاهێخسترابوو، وەڵاهی گۆتی هەبی و نەبی ئەوە جێی گاوانییە، چوو لەسەر جێیەکەی پاریداوە.

فەیرۆزخان هاتە خوارێ دەستی بە گریانێ کرد.

گۆتی: گاوان!

گۆتی: بەرێ

گۆتی: تۆبەشقێ[1] خوای، ئەو زیندانەی سەیدی بەتاریان هەردایتێ پێنزانی؟

گۆتی: بەرێوەڵا

گۆتی: دەوەرە پێشانم دە، یەك کۆتکە زێڕت ئەدەمێ.

وەڵا گۆتی: ئەمن نایەم بەو شەوەی ئەمن نایەم.

گۆتی: گاوان دوو کۆتکە زێڕانت ئەدەمێ!

گۆتی: وەڵا ئەمن پارە خەوەکی خۆ، بە هەزار کۆتکە زێڕان نادەم، نایەم.

گۆتی: کوڕە گاوان بیکە ڕاهی خوای، ئەمن دە حارەکی زۆر خەراپ دامە، ئەمیش خۆ هەرەدەمە زیندانێ، با عەزیا ئەمیش بخوا.

وەڵا گۆتی: ئەمن نایەم، بەس سبەینێ وەکی گاڕانم دەرکردە دەرێ، ئەتوو دەگەر گاوانی وەرە و لەوێ پێشانت ئەدەم.

گۆتی: زۆر باشە

سەیدی بەتار گۆتی: بزانم بەسەریکەمەوە، خۆ هەرەداتە ناو زیندانێ یان نا!؟ ئۆ سوانی فەقیرەی ئەوە سەیدی بەتارە و گاوانی کوشتییە و...

وەڵا سبەینێ وەکی گاڕانی دەرکرد، فەیرۆزخان وەگەر گاڕانێ کەت، چوونە سەر زیندانێ، گۆتی: ئەو کونە هەوە. چەندی کردی نەوێرا خۆ هەرداتێ، گۆتی: گاوان!

گۆتی: ها!

گۆتی: ئەواچم چاوێ خۆ بەستم، نەگۆڕێم تا ئەکەومە ناوێ.

گۆتی: کەیفێ خۆتە.

1- تۆبەشقێ خوای: سوێندێکە

چاوێ خۆی بەستن ئەو کچە لە گوڕ دات لەسەر زیندانیٚ، ڕاست پڕیەدا دامەنیٚ و نەیدێشت بکەویتە ناویٚ. ڕوحیە چوو نەیدێشت بکەویتە ناویٚ. گۆتی: گاوان ئەمن دوو کۆتکە زێڕم داینە توو، ئەتوو چیشت بە من دایە ئەمن خۆ هەرەدەمە ناویٚ؟!

– ئێستا ئەگەر سەیدی بەتار مابی چاکەی ئەتو؟

گۆتی: سەیدی بەتار مایە؟

گۆتی: ئەگەر مابی!

گۆتی: نەمایە.

گۆتی: ئەجا ئەگەر مابی؟

وەڵا گۆتی: مابی سەری بابی خۆی لۆبڕم و سەری مێردی خۆی لۆبڕم، ئەجا وەگەری ئەکەوم.

ئیسمەکی لەخۆ خویند و خۆی کردەوە سەیدی بەتار.

گۆتی: ئەتوو سەیدی بەتاری؟ ئەدی ئەکا گاوان؟

گۆتی: وەرە. وەرە بەردەکەی هەردانەوە و گۆتی: ئەوەش مەیتی گاوانی.

گۆتی: باشە ئەتوو کو هاتیە دەریٚ لەو زیندانەی؟!

کوڕە گۆتی: خوا کو ئەمن ئەکوژی لۆ ئەو سەیانە، ئەمن هاتیمەوە دەریٚ.

گۆتی: خۆ بکەوە گاوان.

ئیسمەکی لەخۆ خویند و خۆی کردەوە گاوان. گۆتی: هیواریٚ بەرازان دەینییەوە وەکی جاران ئەمن دەیان دۆشم. وەکی سعات بووە ئێکی شەویٚ، مێرد هاتەوە خەوی لێکەت، دەیکوژم. ئەچمە ماریٚ بابی، بابیش ئەکوژم. ئەتوش دوو وراغان لە تەویلیٚ ماریٚ بابی من عازرکە و ئامادەبە.

– ئێە باشە.

فەیرۆز خان چۆوە، ئەویش هێواریٚ گاڕانی بردۆوە و بەبیٚ هەستی لەجێی گاوانی دانیشت و فەیرۆزخان هات دۆشینی و لەسەر جێی پاریداوە.

سعات ئێکی شەویٚ، فەیرۆزخان وەخەبەرهات و ئەویش چوو دەگەر ژنیٚ کەون نووستبوو. شیرەکی لەسەریدا ڕاست سەری لیٚ کردەوە. ڕۆیی لۆ لای ماریٚ بابی. حەرەسان تێخوڕی کێیە، کیٚ نییە؟

گۆتی: بەریٚ ئەمنم ئەچمە کن بابم.

ئیٚ ئاخر کچیٚ سەرهەنگیە، ئیزنیان دا. چوو، وەکی چوو، بابیشی لەسەر تەختی خەو لێکەتبوو، شیرەکی لەسەریدا سەریٚ ویشی لێکردەوە. سەیدی بەتاریش دوو وراغ لە تەویلیٚ ماریٚ سەرهەنگی هینانە دەریٚ دوو وراغی چاك و یەکی سواری وراغەکی بوون و ڕاست لێیاندا ڕۆیشتن.

بڕڕۆ بووە هەرا. وەڵا گۆتیان: سەیدی بەتار لە زیندانیٚ هاتیتە دەریٚ، فەیرۆزخانیشی برد و سەرهەنگیشی کوشت و سەرجوندانیشی کوشت و ڕۆیشت.

لەشکریان کەتنە دویٚ، پێی چ نەبوو ناوە ناوە لێیان ئەگەڕاوە و دە پازدە بیستەکی ئەکوشتن و ڕۆیشتن.

گردەبانیش لەشاری ماراتویٚ ئەوەندە ماندی بووە، دوو سیٚ جار بریندار بووە. شەویٚ دەیکردە هەرا توندیان ئەگرت نەیاندێشت بچیتە دەریٚ، وێیانەگۆ بەو خوایەی بڕوا شاریش هەموو تارانەکا. گەیشتە کن سەلماسی، سەیدی بەتار نەعرەتەکی لێدا گردەبانی دەخەوێدا گویٚ لێبوو. گۆتی: هات. هاتەوە هاتەوە توندیان گرت، ئەحمەد تەڕلان و وان توندیان گرت، گۆتیان: شێت بووە لە شەڕی شێت بووە.

کوڕە گۆتی: با بچم شێت نەبوویمە، هات.

کوڕە گۆتیان: سەیدی بەتاریان هەردایتە زیندانیٚ، ئەتوو ئۆ دەریێ لێت شێوایە.

گۆتی: بەقورعان هات. ئەوجا نێزیك بوو لە شاری ماراتویٚ ئەوجا نەعرەتەکی لێدا، هەموو قەومی شاری ماراتویٚ گویٚ لێبوو.

گۆتیان: ئەشەدوبیللا شێت نەبووە هات، ئەوجا کاکە هاتنە بەراییٚ، بەهۆردوکان[1] وەناو ئەو لەشکرەی کەتن ئێکیان نێشت و هاتنە ناو شاری ماراتویٚ و لیٚ دانیشتن.

ئیسراحەتەکی چاکیان کرد، ئەجا گۆتی: گردەبان ئەدی والیدە؟

خەمی والیدەت نەبی، دەیبینمەوە لە چیایانە.

گۆتی: مادەم سەرهەنگ کوژرا، سەرجوندان کوژرا، وەقەبەقازی کوژرا نەوێری بچتەوە شاری، ئەمن لۆت ئەبینمەوە.

1- هۆردوك: هەردوك، هەرتك

گردەبان سبەینێ سواری وراغی بوو ئەو شاخی ئەنۆڕی، ئەو شاخی ئەنۆڕی، هەتا دیتییەوە. جێیەکەش کووە؟ ئەوە شاخە، لێرە کونەك هەبوو سەری هەر هەردێرە، بنی هەر هەردێرە، کەسیشی ناگاتێ، برندیشە.

گۆتی: دیمەوە، دیمەوە، بەرا هەجەلێ ئەحمەد تەڕلانی هاتیە گردەبانی وەگۆ.

ئەحمەد تەڕلانی گۆ: لۆ؟

گۆتی: وەڵا ئەمن داتەنێم لەخوارێ، مندارەکی فڕەدا بۆ لای توو، پێت ناگیرێتەوە دەتکوژم. پێت نەگیرێتەوە ئەتکوژم.

گۆتی: بەو خوایەی دەنا هەریداتە خوارێ، پێم ناگیرێتەوە.

گۆتی: بەو خوایەی پێت نەگیرێتەوە، ئەتکوژم.

سبەینێ گۆتی: خوایە خێرێ مەولودێ پێغەمبەرم لەسەر بی، بەس پێم بگیرێتەوە.

سەیدی بەتار و ئەحمەد تەڕلان و گردەبانیشن، گردەبان لەوسەری ڕاوەستا، ئەحمەد تەڕلان لەوسەری ڕاوەستا. سەیدی بەتاریش چۆ سەر شاخی بانگی کا.

بانگی کرد: گۆتی: والیدە، ئەتوو ئەو مندارانە چ لێکەی؟

گۆتی: کاکە ئەتوو هەر وازم لێنانینی، بیگرەوە ئەوە هات. مندارەکی تێفڕێدا لۆ لای خوارێ، لەو هەمووشاخەی هەرداخوارێ. ئەحمەد تەڕلانی بەستەزمان چاوی لەحاسمانێیە بیگریتەوە.

چۆکی لەو بەردیەداو لەو داریەدا هەموو چۆکی برینداربوون. خوا ڕوحمی کرد کەتە ناو ئامێزێ، گرتییەوە. شادەکی بەحەقی هینا.

ئەوجا بانگی کردەوە دیسان گۆتی: ئەجا والیدە ئۆ ئێکت کوشت ئەوی دی چ لێکەی؟

گۆتی: بیگرە ئەوە هات. لۆ لای گردەبانی فڕێدا، گردەبان بەیەك لەپی گرتییەوە.

گۆتی: ئۆ مندارەکەت کوشتن، ڕوحێ خۆ کێوابەی؟

لەکنی وەبوو لەخوارێی بانگ ئەکەن، بەروە[1] لای سەرێی خۆ تێفڕێدا ڕاست کەتە ئامێزی سەیدی بەتار، ئەویشی گرتەوە هینایە خوارێ لە شاخی. گردەبانی گۆتییە من، ئەمن مندارەکی لە پێشەخۆ دانێم، ئەحمەد تەڕلانیش مندارەکی لەپێشەخۆ دانێ،

1- بەروە: بەرەو

سـەیدی بـەتار ئـەتوش والیـدەی دە کلکـیٚ وراغـی خـۆ بێخـە، بـزانین کیهـە پێشـیٚ ئەگەینەوە ماریٚ.
دە کلکـیٚ وراغـی هێخسـت، ئـەوانیش ئێکـی منـدارەك لەپێشـەخۆ دانـا و کردیانـە پێشبڕکیٚ. جا سەرکی وەو بەردی ئەکەت، وەو بەردی ئەکەت، هـەتا گەیشتـەوە شـاری مـاراتویٚ، نیـوەی ڕوحێـی چـوو. لـەوێش مەنجەنیقـەکی لـۆ هـەرکرد بـەداران، لـەناو مەنجـەنیقێی بەسـتەوە، داریشـی لەسـەر کردنـە بارخانـە، نـەفتی پێـدا کـرد و ئـاگری تێبەردا.
والیدەش دەوێدا سۆتا، ئەوانیش پێك شادبوونەوە لەویٚ و هەقایەتیشم بڕا و چم پێنەبڕا، خواحافیز و خۆش هاتن.

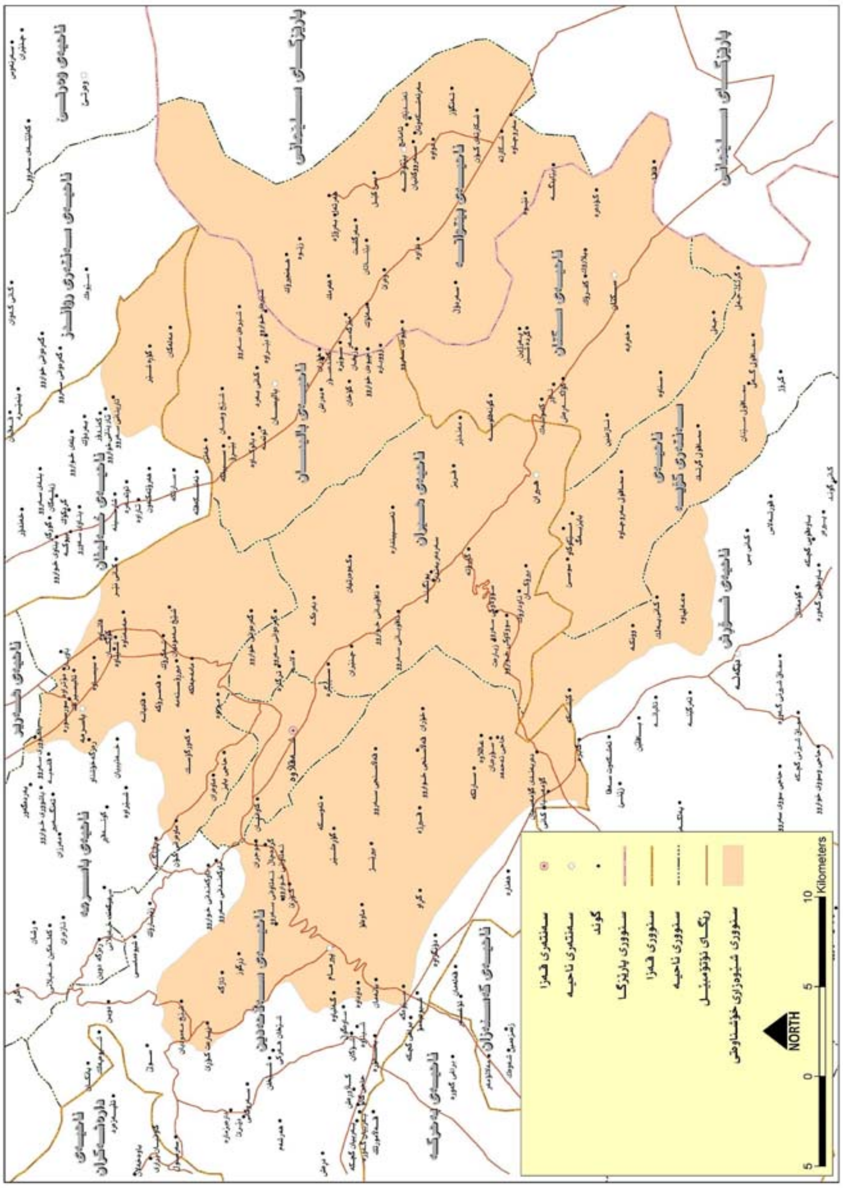

(ئەم نەخشەیە لە لایەن مامۆستا "کامەران وەلی"یەوە بۆ دکتۆرانامەی (رستە لە شێوەزاری خۆشناوەتی دا)ی مامۆستا "خەسرەو ئەحمەد" وێنە کێشراوە، بە سوپاسەوە بۆ هەردووکیان بۆ یەکەمینجار لێرەدا بڵاوی دەکەینەوە.)